

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**PRIMERJALNA ANALIZA MODELOV SPODBUJANJA
PODJETNIŠTVA Z APLIKACIJO NA SLOVENSKE RAZMERE**

Ljubljana, september 2003

Marijan LIPIČNIK

Kazalo vsebine

1.	UVOD.....	1
2.	KLJUČNI DEJAVNIKI SPODBUJANJA PODJETNIŠTVA	11
2.1	<i>OKOLJE.....</i>	<i>12</i>
2.1.1	Širše družbeno in politično okolje	12
2.1.2	Ožje upravno in gospodarsko okolje.....	22
2.2	<i>IZOBRAŽEVANJE</i>	<i>30</i>
2.3	<i>RAZISKOVANJE.....</i>	<i>34</i>
2.3.1	Infrastrukturni raziskovalni centri.....	38
2.3.2	Tehnološke spodbude.....	39
2.3.3	Tehnološka politika.....	40
2.4	<i>SISTEM DOMAČIH PODPORNIH INSTITUCIJ.....</i>	<i>45</i>
2.5	<i>SISTEMI PODPORNIH INSTITUCIJ V RAZVITIH DRŽAVAH</i>	<i>53</i>
2.5.1	Analiza okolja – Združene države Amerike	53
2.5.2	Analiza okolja - Republika Irska	65
2.5.3	Analiza okolja - Japonska	72
2.5.4	Analiza okolja – Kraljevina Nizozemska.....	82
2.6	<i>VLOGA DRŽAVE.....</i>	<i>91</i>
2.6.1	Razdelitev resorjev gospodarske politike Slovenije	91
2.6.2	Regionalna politika	98
3.	NACIONALNE TER REGIONALNE RAZMERE IN DELOVANJE	101
3.1	<i>SLOVENIJA KOT DRŽAVA IN PO REGIJAH</i>	<i>101</i>
3.1.1	Osrednje-slovenska regija	108
3.1.2	Obalno-kraška regija	111
3.1.3	Zasavska regija.....	114
3.1.4	Savinjska regija	118
4.	ZAKLJUČEK.....	120

Kazalo slik:

Slika 1: Dejavniki rasti: notranji in zunanji	10
Slika 2: Manj vlade, boljša vlada – koncept za nacionalno uporabo v EU.....	12
Slika 3: Rast zaposlitev po velikosti podjetij, Evropa-19, 1988-2001.....	15
Slika 4: Raziskava v EU: Ali ste pričeli s svojim podjetjem ali to nameravate?.....	17
Slika 5: Dejavniki konkurenčnosti, kot jih vidijo evropska mala in srednja podjetja	18
Slika 6: Mreže znanja.....	19
Slika 7: Glavni viri financiranja v razvojnih fazah podjetij.....	20
Slika 8: Število administrativnih postopkov za prvo in nadaljnjo zaposlitev	21
Slika 9: Slovenski trg delovne sile v mednarodni primerjavi	26
Slika 10: Stabilnost slovenskega gospodarstva in delovanje okolja.....	29
Slika 11: Značilnosti slovenskega izobrazbenega potenciala ter mednarodna primerjava.....	31
Slika 12: Idealna slika (želje) vpetosti raziskovalnega dela v družbi	35
Slika 13: Slovensko tehnološko okolje ter mednarodna primerjava.....	36
Slika 14: Strategije in pomen za doseganje ciljev SBA – ZDA 2003.....	56
Slika 15: Organizacijska shema SBA, ZDA (2002)	58
Slika 16: Poslovno okolje za MSP, njihova ocena % Δ v primerjavi s preteklim letom (DI)	75
Slika 17: Širjenje podjetij in zaposlenosti zaradi IT	77
Slika 18: Primerjava v vzorcih financiranja med MSP in velikimi podjetji (J=FY 1999)	78
Slika 19: Večstranski odgovor agencije JFS na finančne potrebe MSP	79
Slika 20: Procedura pridobivanja kreditov za nova podjetja z visokim potencialom.....	79
Slika 21: Trend v zagonu (start ups) in zapiranju (bankroti) MSP na Japonskem.....	80
Slika 22: Nizozemski dosežki: Okolje za podjetništvo.....	82
Slika 23: Število novih podjetij (start-up) 1990-2000 (v 000).....	84
Slika 24: Porast v številu podjetij 1998-2000	85
Slika 25: Trend rasti v privatnem in sektorju MSP (NL = 2000 : 1999)	85
Slika 26: Samozaposlitev etničnih manjšin, segment delovne sile na Nizozemskem	86
Slika 27: Nizozemski dosežki: Kvaliteta človeških virov	89
Slika 28: Organiziranost regionalne podporne sheme, Slovenija	107

Kazalo tabel:

Tabela 1: Pogoji za razvoj podjetništva	14
Tabela 2: Osnovni podatki o malih in srednjih (MSP) ter velikih podjetij v Evropi-19, 2000	16
Tabela 3: Glavne prednosti vključenih MSP v zunanje socialne aktivnosti, % podjetij	21
Tabela 4: Razvojni zaostanki med Slovenijo, EU15 in izbranimi državami, v % l. 1998.....	24
Tabela 5: Nacionalna ekonomija Republike Slovenije med 1994 in 1999	27

Tabela 6: Zaposlene osebe po stopnjah strokovne izobrazbe po dejavnosti leta 1999	33
Tabela 7: Najbolj pogoste institucije podpore MSP v EU	46
Tabela 8: Rezultati raziskave, ustanovitev podjetja je osebna želja Američanov	54
Tabela 9: Kako pomembna so MSP za ameriško gospodarstvo?	55
Tabela 10: SBA strateški cilji in indikatorji učinka	57
Tabela 11: Delovanje Razvojnih centrov za malo podjetništvo - SBDC	58
Tabela 12: Izkušnje z osebnimi računalniki (PC), po velikosti podjetja (ZDA, 1999).....	59
Tabela 13: Dejavnosti v ZDA z največjimi deleži MSP	59
Tabela 14: Razumevanje začetka podjetniškega procesa	60
Tabela 15: Zagoni in zaprtja podjetij v ZDA 1990 - 2002.....	61
Tabela 16: Uporaba kreditov MSP v ZDA, l.1998	62
Tabela 17: Vrste davkov glede na velikost podjetja v ZDA, leta 2001	62
Tabela 18: Prihodnje naloge SBA, leto 2003.....	63
Tabela 19: SBA delovni programi, pri katerih lahko sodelujejo mali podjetniki, l. 2003	64
Tabela 20: Visoka rast gospodarstva Republike Irske – primer l.2000	66
Tabela 21: Ustvarjanje novih delovnih mest v MSP.....	67
Tabela 22: Novi davčni zavezanci v MSP	67
Tabela 23:Učinki vlaganj, regionalna distribucija zaposlitev v predelovalnih dejavnostih Irske	71
Tabela 24: Velikost MSP na Japonskem (prejšnji in novi zakon)	73
Tabela 25: Japonska politika MSP v povezavi z državnim ekonomskim razvojem.....	74
Tabela 26: Poslovni problemi, s katerimi se soočajo japonska MSP (l.2001) (v %)......	76
Tabela 27: Drastične spremembe v pomenu in vrednotah japonskega MSP	80
Tabela 28: Nadaljnji razvoj podporne strukture MSP na Japonskem.....	81
Tabela 29: Sistem nacionalnih in lokalnih davščin na Japonskem	82
Tabela 30: Predvidevanje – stari stil nasproti predvidevanje – novi stil	86
Tabela 31: Mešani uspehi in dosežki nizozemske politike do MSP	87
Tabela 32: Enostavna lokalna in regionalna struktura: informacije in nasveti	88
Tabela 33: Programi za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti MG	93
Tabela 34: Osnovni podatki tki. kohezijskih regij	101
Tabela 35: PSPN analiza gospodarske razvitosti Slovenije.....	102
Tabela 36: Bruto domači proizvod na prebivalca	103
Tabela 37: SLO in EU podjetniški sektor po številu podjetij in zaposlenih v 1999	106
Tabela 38: Razvojni potenciali Osrednjeslovenske regije leta 2002	108
Tabela 39: Razvojni potenciali Obalno-kraške regije leta 2002	111
Tabela 40: Razvojni potenciali Zasavske regije leta 2002.....	114
Tabela 41: Razvojni potenciali Savinjske regije leta 2002	118

1. UVOD

Politični, socialni ali celo in nazadnje vojaški napredek neke dežele je močno odvisen od njene ekonomske uspešnosti (Samuelson, str.76), makroekonomski vidiki prevladujejo med ekonomskimi disciplinami prav zaradi medsebojne povezanosti ter krovnega pogleda na soodvisne pojave. Države, kot je bila Japonska, ki je pred časom dosegala visoke stopnje gospodarske rasti, z izvoznimi uspehi svojih izdelkov, dosegajo ogromen mednarodni prestiž, ko raste življenjski standard ter blaginja prebivalcev. Nasproti imamo države z visoko inflacijo, z velikimi zunanje trgovinskimi deficiti in veliko zadolženostjo. Države kakor manj uspešna podjetja in tudi posamezniki v družbi, želijo posnemati navade, politiko in ukrepe uspešnih ekonomij in se izogniti napakam slabih izvajalcev gospodarskih in nacionalnih programov.

Tržni mehanizem naj bi samodejno urejal pravilen obseg ponudbe in povpraševanja dobrin in blaga v idealno urejeni, perfektni konkurenčni ekonomiji, kjer naj bi odločitev o realokaciji resursov zahvaljujoč cenam in trgu, iztisnila maksimum uporabnih izdelkov in storitev. Toda trg ne deluje vselej optimalno, absolutno idealno tekmovalno in spodbudno okolje ne obstaja. Prav pogosto na gospodarske razmere vplivajo monopoli in motnje, združene z nezaposlenostjo in inflacijo, neenakomerna porazdelitev prihodkov pogosto moti volivce. V odgovor na te pomanjkljivosti tržne sestave, demokratične države izvajajo politiko t.i."vidne roke" v mešano ekonomijo.

Država je lahko lastnik določenih podjetij (vojska, energetika idr.), financira raziskovanje in znanost, obdavčuje državljane in gospodarske subjekte, porazdeljuje prihodke različnim skupinam in namenom. Kakšna je lahko **racionalna in optimalna vloga države**, katere so sploh njene gospodarske funkcije? V temeljih (Samuelson, 1989, str. 43) mora **spodbujati učinkovitost, enakost in stabilnost**. Za učinkovitost skrbi med drugim tako, da omejuje monopolnost, za enake možnosti skrbi z davčno politiko, stabilnost omogoča z ukrepi za lažji prehod preko vršnih točk ciklusov, z zmanjševanjem nezaposlenosti, inflacije ter s promocijo gospodarske rasti. Smo sredi dalj časa delujoče revolucije, kjer zmaguje kreativnost in podjetniški duh po vsej zemeljski obli. Lahko verjamemo, da bo ta **vpliv na 21. stoletje celo večji**, kot je bil v industrijski revoluciji 19. in 20.stoletja. Tako imenovana "**E-generation**" - **podjetniška generacija** nadomešča stari "brontozavrski tip kapitalizma".

Pomemben problem pri razvoju družbenih in gospodarskih procesov v Sloveniji je, **kako doseči sodelovanje, usklajenost – družbeni konsenz ter celovit pogled na dolgoročen razvoj družbe** kot celote, s pripravljeno strategijo gospodarskega razvoja, ki naj bi bila uresničena skozi učinkovite akcijske programe. Sledljivost programov vse do točno opredeljenih, zelenih rezultatov, je izgleda namen skoraj vseh sodobnih državnih uprav, vladnih politik v svetu, tudi v primerjanih državah. Pri nižji stopnji izobrazbe prebivalstva in pri ne dovolj veliki kritični masi usposobljenih ljudi, z vizijo in poznavanjem zakonitosti sodobnih trendov rasti in razvoja, je dogovor o ciljnih še težje doseči.

Za pravi gospodarski razvoj je potrebno izboljšati kvaliteto podjetništva v najširšem pomenu besede, to je **spremembo v vsebini odločanja ter vedenja na vseh nivojih** (od vlade in državne uprave, odločanje na podjetniškem nivoju, v raznih skupnostih, pa vse do gospodinjstev in posameznikov). Naša cilja sta večja uspešnost in večje zadovoljstvo, kar je potrebno doseči s spremembami v načinu mišljenja in obnašanja. Zelo pogosto menjamo temeljne pristope, modele in postopke podpornih mehanizmov, ki jih niti **dovolj usposobljeni kadri v zasnovani mreži** ne uspevajo sproti obvladovati. Za hitrejšo približevanje razvitem svetu in večjo blaginjo v Sloveniji je potrebno uporabiti vse vire, vizijo, znanje in voljo.

V skladu s poročili IMD o konkurenčnosti (The World Competitiveness Yearbook, 1999, str.23) so za nas najmanj ugodni kazalci pri kategorijah vlada, finance, internacionalizacija ter znanost in tehnologija. Pri vplivu vlade na konkurenčnost je od 47 primerjanih držav Slovenija pristala na zadnjem mestu, prav tako s konsenzom o usmeritvi politike znotraj vlade in preglednosti, le dve mesti bolje pri vladni ekonomski politiki in vladnih odločitvah. Razvrstitev so na podlagi ankete pomagali ustvariti direktorji 250 večjih podjetij v Sloveniji in kažejo mnenje poslovnih ljudi v Sloveniji, kako nam ni uspelo **oblikovati spodbudne razvojne strategije** za pravo podporo razvoju novih poslovnih programov, novo gospodarsko rast in zaposlovanje in **najti/usposobiti posameznike, podjetja ter institucije, ki bodo izvajalci** napisanih razvojnih programov.

Vlade do neke mere uspevajo ohranjati makroekonomsko stabilnost in krhek socialni mir, ter pri tem stabilno 3-4% rast. Brez perspektivne, skladne vizije in strategije razvoja za drugačno kvalitativno prestrukturiranje ter sporazum političnih dejavnikov ni mogoče doseganje boljših rezultatov. **Proučevanje razvojnih modelov nekaterih evropskih in drugih razvitih držav**, ki jih lahko uporabimo za zgled, kot so Irska, Nizozemska, Japonska in ZDA, prikazuje nivo, do katerega v drugih sredinah uspevajo doseči in pripraviti dober model podpore. **Povečevanje kapitala znanja, gospodarske moči ter pospeševanje zmožnosti** skozi proces sodelovanja, izboljševanja pogojev in nenehne rasti mora postati poglobljen **namen upravne oblasti** v naši državi.

Namen raziskave

V raziskovalni nalogi bom prikazal stanje v Sloveniji v današnjem času na področju spodbujanja podjetništva. Tega se lotevam z opisovanjem različnih razlag pojma podjetništva ter glavnih značilnosti procesa, v katerem nastajajo podjetniške kreacije na eni strani iz osebnih pobud posameznikov ter ob vplivih okolja, ki oblikujejo njihove zamisli in jim skozi različne faze razvoja dodajajo pomembno motivacijo ali pa postavljajo ovire.

Pomen okolja za nastajanje in razvoj podjetništva je temeljni objekt raziskovalne naloge, saj lahko dovolj dobro pripravljen splet dejavnikov bistveno izboljša situacijo potencialnih podjetnikov, nespretno postavljene ovire, zamotane poti doseganja različnih interesov pa onemogočajo večji razmah ustvarjalnosti in podjetniškega uveljavljanja. S primerjavo razvitih držav prikazujem uporabo različnih sistemskih prijemov, ki jih v nacionalnih gospodarstvih oblikujejo za spodbudo novega podjetništva ter z oblikovanimi modeli, pri katerih

uveljavljajo različne dejavnike za izboljšanje osnovnih predpogojev za odločitev in vztrajanje kandidatov.

Ožji namen dela pa je poleg predstavitve podjetništva kot osnovnega dejavnika napredka nacionalnega gospodarstva in podjetnika kot glavnega akterja, tudi **primerjava določenih karakteristik v okolju izbranih držav** ter razkriti delovanje teh mehanizmov na nižjem regijskem nivoju v Sloveniji. S podatki o delovanju uporabljenih podpornih mehanizmov in struktur v določenih regijah želim odkriti njihovo **učinkovitost in uspešnost pri spodbujanju novega podjetništva** ter poglobitve slabosti, zakaj vendarle ne pride do pravega razvoja. Različnost izbranih regij dejansko tudi pogojuje različno uporabo, kljub temu pa je možno opaziti različno intenzivnost ter neizenačene trende razvoja stanja. Izkušnje iz tujine, iz izbranih modelov razvitih in uspešnih držav lahko pomagajo pri odpravi teh slabosti

Cilj raziskave

Raziskava je usmerjena na proučitev razmer delovanja vseh aktivnih dejavnikov podpore ter ovir pri odločanju prebivalstva za samostojno podjetniško pot, ko gre ob tem za spremembo življenjskega vzorca obnašanja, za prevzem drugačnih navad ter za ustvarjanje specifičnih potreb, ki morajo ustrezati za podporo njegovim prizadevanjem. Spoznati moramo, da so tovrstne individualne in skupinske odločitve koristne za celotno družbo. Zaradi tega je potrebno pripraviti primerno infrastrukturo storitev, ukrepov in delovanja okolja, da čim bolje izrabljamo dani potencial sicer redkih človeških virov.

Po predstavitvi metodologije, kjer s preučevanjem empirično dognanih učinkov podpornih sistemov v krajši ali daljši razvojni dobi nacionalnih gospodarstev, primerjam njihove razvojne uspehe, podkrepljene z izpričanimi rezultati. **Sestavine širšega družbenega in političnega okolja** bistveno vplivajo na izhodišča za oblikovanje razvojnih politik. Pri tem so v določenih družbenih konsenzih pomembna tudi prehodna obdobja, ki jih v tem trenutku z vključevanjem v integracijo Evropske unije doživlja nacionalno gospodarstvo, institucionalna sestava in politična struktura.

Pomembne prvine državne politike so pri tem: **Področje izobraževanja**, kjer se kujejo in, idealno – vseživljensko, preoblikujejo, bolj ali manj uspešno potrebni človeški viri kot osnovni element uspešne podjetniške politike. Dejstvo je, da je s tranzicijo in spremembo družbenih norm človek, posameznik, osnovni gradnik in nosilec sprememb. **Področje raziskovanja**, ki zagotavlja potrebni presežek v rasti in razvoju, ter v pravilni strukturi izkoristek nacionalnega in individualnega potenciala. Edino z dobro zasnovano tehnološke politike države in podporo visoko tehnoloških podjetij, lahko dohitimo gospodarstva z bogatejšo zgodovino intelektualnega znanja in akumulacije finančnih, materialnih in drugih virov. **Sistem podpornih institucij** slovenske države je predstavljen kot koncept različnih razvojnih politik v razmeroma kratkem obstoju države. Dejansko se iz protislovij šele oblikuje neka bolj stalna oblika za prihodnje delovanje in tako pridobiva na zanesljivosti akterjev, ki so namesto nadaljevanja začetih osnov iz prejšnjega sistema izbrali rajši mukotrpno lastno uveljavljanje brez podpore lokalnih struktur.

V primerjavi izbranih okolij različnih držav, njihovih instrumentov podpore, izgrajenih mrež institucij ter kompleksa ekonomskega, pravnega, znanstveno-raziskovalnega, političnega in drugega okolja, lahko razberemo uspešnejše ukrepe v primerjavi z domačim okoljem. Torej je osnovni cilj najti **motnje v delovanju** domačega sistema podpore podjetništva, ga oplemenititi in popraviti z očitno uspešnimi rešitvami od drugod. Drugih, bolj preverjenih receptov, kot so uspešno delujoča nacionalna gospodarstva, razen slabo dokazanih predpostavk, zagotovo ni!

Izbrane primerjane države imajo vsaka svoje posebnosti. **ZDA so največja, vodilna industrijska velesila, središče znanstveno raziskovalnega sveta** ter tudi cilj, kamor se želi fizično ali virtualno premakniti velika večina svetovnega kreativnega potenciala, ne samo iz razvitega sveta, temveč še skoraj v večjem obsegu iz manj razvitih okolij, kar deluje še dodatno neuravnovešeno na izbor možnosti in sposobnost za konkurenčno tekmo z razvitimi. **Japonska** je edina država izven zahodne razvite sfere, ki je uspela na svoj način priti v krog najbolj razvitih držav, njihova podjetja pa na vrh mnogih dejavnosti. S svojo kulturo ter z načinom znanstveno raziskovalnega dela in izobraževalnega sistema ponuja tudi **razmislek o drugačnem razumevanju** razvoja, kot ga lahko ponudi zahodna varianta, seveda ne ravno na japonski način.

Nizozemska in **Irska** sta primera manjših ekonomij, čeprav v primerjavi s Slovenijo nesorazmerno večji in bolj razviti. Še posebej Nizozemska, ki je dejansko **stara industrijska država**, s posebnostmi, velikega vpliva velikih multinacionalk na družbeni in politični sistem, z velikim nesorazmerjem v gospodarski moči in pomenu malega in velikega gospodarstva. Ravno zavrlo tega in v primerjavi z zapuščino socialističnega vzorca velikih državnih podjetij in slabo prekrvavljene podjetništva oz. obrtnišva, postajajo nizozemske okoliščine po svoje zanimive tudi za nas.

Po drugi strani je Irska postala pravi severno-atlantski **tiger hitrega razvoja** raznovrstnega podjetništva, sistematično uravnane vsestranskega razvoja dežele in mest, s podporo dokaj mladi populaciji za preusmeritev na samostojno pot poslovne uspešnosti. Ugotovljeni strateški pogoji na geografskem prostoru med največjimi svetovnimi gospodarstvi Severne Amerike in Evropske Unije so v primeru irskega nacionalnega razvoja spretno izkoriščeni.

Slovenija z novim **Nacionalnim razvojnim programom** stopa v novo tisočletje z veliko negotovostjo, razvojne vsebine so polne ugotovitev nezmožnosti in pomanjkljivosti šele kratek čas delujočih državnih ustanov, kot bi na vsak način želeli ponoviti napake iz preteklosti in izkazati svoje neznanje. Po vzoru iz evropskih držav in po usmeritvah EU se v svojih razvojnih usmeritvah nagibamo k **regionalnemu razvoju**, z začetnimi težavami, ko niti ne poznamo pravih formulacij za zaokrožitev dovolj enotnih regij, ali pa jih zaradi lokalnih interesov nočemo uveljaviti. Statistične regije so uporabljene za izgradnjo modela regionalnega razvoja. Med njimi kot tudi v njihovi sestavi, najdemo velike razlike. To nas ne bi smelo zmotiti, saj ravno v tej raznolikosti tiči osnutek evropskega regionalnega razvoja. Prednosti in slabosti v sklopu s priložnostmi in nevarnostmi regionalnega okolja podajajo tisto primerjalno kvaliteto, ki jo lahko sleherna izmed njih po svoje izrabi za svoj razvoj. Prav tako

je primerjava med osrednje-slovensko, primorsko, zasavsko in savinjsko regijo uporabljena, da njihova **različnost koristi pri iskanju smeri njihovega nadaljnjega razvoja**.

Izbrana metodologija

Kljub pestri in dolgi zgodovini znanstvene misli o razvoju in delovanju podjetniških vzgibov, še vedno iščemo tiste prave razloge, kako razumeti transformacijo ljudi, ki se na podlagi neke notranje ideje odločajo za nov posel ter za ustanavljanje neke podjetniške kreacije skozi poslovno vizijo podjetja, samostojne dejavnosti ali obrti. Iz teoretičnih predpostavk lahko opredelimo značilne potrebe za delovanje v večplastnem okolju. Potrebe za delovanje v pravnem in političnem okolju, delovanje v socialnem oziroma v najširšem družbenem razmerju, v tehnični in raziskovalni sferi ter v drugih soodvisnih okoljih, ki s svojimi vplivi znatno spreminjajo naravo vključevanja novih akterjev podjetništva ter obstoj in razvoj vseh vključenih. Pri raziskovanju zakonitosti se opiram na študij ter raziskavo dela dosegljive neposredne **literature klasičnih avtorjev ekonomske znanosti** ter posrednih virov objavljenih del naših avtorjev, ki že s svojimi strokovnimi mnenji komentirajo možnost uporabe in prenosa modelov v naš družbeni ekonomski sistem in s tem tudi soustvarjajo teoretične podlage za njegov razvoj.

Velik del uporabljenih virov za študij institucij domačega podpornega sistema ter delovanja državnih programov in instrumentov sem lahko uporabil v analizi neposredno z **dokumenti in objavljenimi publikacijami** teh ustanov ter iz uradnih obvestil, poročil, tiskovin in elektronskih objav. Pri tem sem lahko v postopku zbiranja uporabil tudi del dokumentacije, ki jo v sokreiranju regionalnega in lokalnega razvoja pridobiva Poslovni sistem Premogovnika Velenje, kot združba več podjetij in pomembnih akterjev pri soustvarjanju razvojnih dokumentov. V idealni povezavi bi lahko takšen velik poslovni subjekt odigral svojo vlogo tudi v podpori in interakciji spodbujanja majhnih gospodarskih subjektov, jim dodajal osnovno gorivo, v poslovnih povezavah tudi prva naročila, predvsem pa s svojim strokovnim potencialom dodatno skrbel v sodelovanju z lokalnimi institucijami, da se zlagoma nadomeščajo delovna mesta v stagnantni dejavnosti z bolj viabilnimi in perspektivnimi v malih in srednjih podjetjih. Podatki o lokalnih institucijah, statistični podatki in druge informacije so dosegljive v objavah državnih ustanov s tega področja (UMAR, SURS, ministrstva, uradi vlade idr.).

Za **študij mednarodnih razmer** ter situacije malega gospodarstva ter institucionalnih razmer in pomoči izbranih držav, sem pri zbiranju opredelil krog zanimivih relacij v posameznih državah ter ustanov, ki so pomembne za študij izbrane teme. V krogu gospodarskih zbornic, vladnih teles ter institucij neposredne podpore malega gospodarstva je spoznavanje elementarnih izhodišč, nalog in aktivnosti možno spoznati že iz pestrih elektronskih objav na domačih straneh (kar tudi priča o smeri razvoja družbe – uporaba interneta za servisiranje podjetnikov). Tudi na pismene kontakte preko elektronske pošte večina teh ustanov odgovarja, da so glavni podatki o njihovem delovanju že dosegljivi na navedenih naslovih in urejenih straneh. Predvsem evropske ustanove kljub temu z veseljem pošiljajo brošure, navodila in priročnike, v katerih lahko prelistamo njihove akcije, sheme delovanja, cilje in

strategije delovanja, posamezne programe in aktivnosti na državni, regionalni ali lokalni ravni.

Temeljno metodološko načelo pri obdelavi zbrane študijske literature, ki sem ga uporabil za zasledovanje v **primerjalni analizi internacionalnega okolja** nasproti domačega stanja ter pozneje v primerjavi regij, je **ustreznost** primerjanih dejavnikov, njihova sorazmerna **raznolikost** glede na **specifične okoliščine** izbranega okolja in med najbolj pomembnimi značilnostmi tudi, **kaj lahko koristi** domačim razmeram pri že doseženih ugodnih rezultatih v drugem podpornem okolju. Kot je navedeno v namenu in ciljnih raziskovalnega dela, je potrebno izdelati najkakovostnejši sistem delovanja kompleksnih odnosov med programskimi zasnovami za prihodnje delovanje ter konkretnimi nalogami in aktivnostmi že oblikovanih institucij ter tudi začrtanih potreb. Vsekakor je lahko takšna raziskovalna naloga le kratek vpogled v široko in nikoli dokončano problematiko, kako **doseči optimalno razporeditev** vselej preskromnih virov za največji možni učinek spodbuditvi človeških virov nacionalnega gospodarstva. Prav ta **usmeritev k nenehnemu izboljševanju**, na podlagi dialoga z uporabniki, je morda največji poduk, ki ga lahko pridobimo iz mednarodnih primerjav. **Razvoj in spreminjanje razmer se namreč nikoli ne konča**. V enem izmed tujih priporočil je navedeno, da sodobni pristop ne terja več toliko akademskega, dolgoročnega vizionarstva, temveč vedno znova prilagajanje in občutek za potrebe.

Podjetništvo kot veda in vloga podjetnika

Sodobno podjetništvo je definirano kot ustvarjanje vrednosti z odkrivanjem poslovnih priložnosti, ki jih podjetnik uresniči z obvladovanjem tveganja in mobiliziranjem človeških, finančnih in materialnih virov, potrebnih za uspeh podjetja. **Uspešne so tiste države, ki hitro odpravljajo ovire in izboljšujejo pogoje za nastajanje novih podjetij** in institucij, ker s tem skrajšujejo čas realizacije nove podjetniške priložnosti. Pogosta je uporaba termina podjetništvo za ustanavljanje novih, majhnih podjetij, v samostojnem lastništvu.

V ekonomski vedi je pojem podjetništva prvi uporabil v **zgodnjem 18. stoletju Cantillon**. Kot podjetnika je označeval najemnika zemlje, trgovca, manufakturnista, kot vse ostale, ki kupujejo po določeni ceni in prodajajo ob neki negotovosti, ki je ne poznajo ob nakupu ali najemu (Rebernik, Cantillon, 1995, str 4.). Ekonomska funkcija podjetništva je torej v **prevzemanju rizika** pri kupovanju po določenih cenah in prodajanju po negotovih cenah v prihodnosti. Seveda se pojem podjetništva spreminja in razvija z razvojem gospodarstva in družbe. Vse od srednjega veka, ko so bili igralci v nekakšni bojni igri in individualisti, ki se lotevajo večjih proizvodnih projektov, do danes, ko se je uveljavila definicija, da so podjetniki tisti, ki pravočasno in gibko identificirajo priložnosti, zberejo potrebne vire, izpeljejo praktičen akcijski načrt in požanjejo nagrade.

Podjetništvo je kot fenomen označil **Adam Smith** v svojem klasičnem delu Bogastvo narodov, kjer je kapitalista opredelil s sposobnostjo, ki s kombinacijo osnovnih virov, kot so: zemlja, delo in kapital, ustvarja uspešna ekonomska podjetja (Rebernik, Kirchoff, 1995, str.3). **Schumpeter** v Teoriji ekonomskega razvoja (1934) poudarja, da je podjetništvo primarni

mehanizem konkurenčnosti, gospodarske rasti in razdelitve bogastva v kapitalističnem gospodarstvu. V "kreativni destrukciji" podjetniki z inovacijami na obstoječih tržiščih ustvarjajo novo bogastvo.

Klasična ekonomska teorija danes uporablja pojmovanje, da je podjetnik dejavnik, ki organizira proizvodnjo in oseba, ki izvaja funkcijo organiziranja, najema inpute, upravlja vsakodnevne operacije in prevzema riziko. Pomembna vloga podjetnika je, da nosi riziko, s tem ko prevzema dolžnost inoviranja (Samuelson, Nordhaus, 1989, str.756). Najbolj priznani utemeljitelji teorije nastanka in razvoja podjetništva, kot npr. Timmons, Churchill, Stevenson, Bygrave, Sahhnan, se strinjajo, da je podjetništvo proces iskanja ali ustvarjanja poslovnih priložnosti ter njihovo izkoriščanje neodvisno od virov, s katerimi podjetnik trenutno razpolaga.

Rosenberg in Birdzell (Rebernik, 1995, str.5) pojasnjujeta, zakaj je Zahod tako bogat in na prvo mesto postavljata **podjetništvo in inovacije**. Če se na mikroekonomski ravni vprašamo, kako uspeva podjetnikom ustvarjati bogastvo, potem je najbolj splošen odgovor, da s tem, ko premeščajo produkcijske vire s področja nižje produktivnosti in donosa na področje višje produktivnosti in donosa. Zato je zelo malo razlik med podjetniki ne glede na področja, na katerih delujejo. V bistvu namreč počnejo iste stvari - uvajajo nove kombinacije produkcijskih tvorcev. Zato je vsakdo podjetnik samo tako dolgo in samo, kolikor dejansko "išče in uvaja nove kombinacije". Te lastnosti pogosto in polagoma izgubljajo, potem, ko si izgradijo svoj posel in si ga organizirajo z ustaljenimi funkcijami in procesi ter kot ostali managerji upravljajo in vodijo svoje posle. To je pravilo in zato je v praksi enako **redko, da bi nekdo v obdobju svojega aktivnega življenja za vselej ostal podjetnik**, in za poslovneža, da bi nikoli ne imel trenutka, v katerem bi bil podjetnik. Kajti biti podjetnik ni poklic in praviloma ni trajno stanje (Rebernik, Schumpeter, 1995, str.4), tako je podjetnik začasno "samo **nosilec mehanizma sprememb**".

Z vidika ekonomske teorije podjetnika običajno opredeljujemo kot osebo, ki (Rebernik, 1995 str.3): sprejema iniciativo v kombiniranju zemlje, dela in kapitala s ciljem proizvodnje produktov, sprejema temeljne odločitve, ki zadevajo usodo podjetja, prejema riziko, za kar je nagrajena z dobičkom, oblikuje poslovne organizacije in uvaja nove proizvode in tehnike. Gotovo ima podjetništvo **usodni pomen za obstoj podjetja**, saj bi brez podjetnosti velika večina poslovnih organizacij ne mogla funkcionirati. Kot človeški vir pa je podjetništvo nedvomno redkost, saj ni vsakdo pripravljen sprejemati rizika, niti nima vsakdo sposobnosti oblikovati pravih poslovnih odločitev. Podjetnost torej ni razumljiva sama po sebi, celo več: je redkost, je gospodarska in ne prosta dobrina in jo je kot tako v mikroekonomskem presojanju podjetniškega poslovanja treba tudi upoštevati. Obstaja množica razlag o podjetniku in podjetništvu. V mikroekonomski teoriji je tako npr. **Knightov podjetnik** neobičajno voljan tolerirati negotovost, **Kirznerjev** je posebej pozoren, **Schumpetrov** je sposoben neusmiljeno streti opozicijo in **Schacleov** obdarjen z ustvarjalno domišljijo (Rebernik, Ricketts, 1995 str.5).

Po Cassonovi definiciji podjetnika je to oseba, ki "sprejema tehtane odločitve o usklajevanju

redkih virov". S takega izhodišča je smiselno tudi podjetništvo razumeti kot **redki vir**, kar po svoji vsebini tudi je. Čim pa postavimo podjetništvo v ekonomsko teorijo na ta način, smo prisiljeni zastaviti tudi nekatera klasična ekonomska vprašanja (Rebernik, 1995, str.9): Zakaj so nekateri ekonomski sistemi uspešnejši kot drugi? Kako so podjetniki "alocirani" pri sprejemanju tehtanih odločitev"? Kateri institucionalni aranžmaji omogočajo izvajanje podjetništva? Kateri dejavniki določajo "ponudbo" podjetniškega talenta?

Casson sprejema trditev, da ni teoretične osnove, ki bi napovedovala ravnanje individualnega podjetnika, zatrjuje pa, da je možno izoblikovati teorijo splošnega obnašanja podjetniške populacije. Dvom, dejansko zanimivo, vendar **nasprotujoče je mnenje Gailbratha**, ekonomista Harvarda v *The New Industrial State* (Samuelson, 1989, str. 829), ki dejansko nasprotuje sedanjemu široko propagiranemu načelu (skoraj vse sodobne vlade EU in ZDA), da so MSP izključni generatorji razvoja, to je strnil v treh trditvah (Samuelson, 1989, str. 829): a.) sedanja **gospodarstva vodijo velike izobražene elite** in ne perfekten konkurenčni trg, ideja, da so mala podjetja odgovorna za večji del proizvodnje in invencij je običajen mit za ponazarjanje svobodnega trga; b.) **kupci nikakor niso dejanski gospodarji** svojih mnenj, oglaševanje oblikuje naše preference, prihodki na trgu so determinirani, kakor denimo naše primarne potrebe ter c.) sedanji družbi **javni sektor strada**, medtem ko živi zasebni na visoki nogi, pri tem pa so javne dobrine: parki zanemarjeni, ceste v luknjah in se mostovi rušijo.

V gospodarstvu je pričakovan določen tempo razvoja. Z njim se v določenem tempu pojavljajo tudi nove priložnosti in **naloga podjetnikov** je, da jih zaznajo in izkoristijo. Z naraščanjem števila aktivnih podjetnikov upada pričakovani donos za posameznega podjetnika, pač običajno konkurenčno pravilo. Bolj aktivni kot so podjetniki, bolj je verjetno, da bo vsako dano priložnost nekdo takoj opazil, in bo čas, v katerem novo priložnost izkoristi nekdo drug, vedno krajši, odvisno od tempa sprememb v gospodarstvu.

Ponudba potencialnih podjetnikov, ki imajo dostop do virov za izkoriščanje poslovnih priložnosti je najnižja pri realnih povprečnih plačah v gospodarstvu, saj nihče ne želi postati podjetnik, če je pričakovana nagrada za njegovo podjetniško uveljavljanje pod ravnjo realnih plač, razen redkih podjetnikov, ki pa morajo biti ljubitelji rizikov. Seveda se to spremeni tudi, ko ljudje izgubijo zaposlitev in so prisiljeni delati kot podjetniki za nagrado, ki je nižja od realne plače (podjetništvo iz nuje). Ob porastu pričakovanega podjetniškega donosa nad nivojem plač, zapuščajo zaposlitev in želijo postati podjetniki. **Rast podjetniških donosov** ves čas spodbuja k podjetništvu ljudi, ki sicer dajejo prednost prostemu času. Opozoriti je potrebno tudi na podjetniški talent v določeni sredini, se pravi število ljudi, ki imajo potrebne kvalitete za presojanje tehtanih odločitev ter imajo dostop in kontrolo nad potrebnimi viri.

Potrebe po novih spoznanjih

Podjetništvo bo v 21.stoletju osvojilo in prerodilo svet (Naisbith, 1991, str.9) in postopoma res osvaja tako razvite kot tudi nerazvite države. Vsepovsod po svetu postaja razumljivo, da je podjetništvo **ključen dejavnik gospodarskega razvoja**, v razmerah krize globalizacije eden izmed dejavnikov upanja za raznolik napredek sveta. Podjetništvo povečuje konkurenco in sili

k stalnemu izboljševanju kakovosti ter po mnogih poteh povečuje blaginjo prebivalstva, pospešuje tehnološki napredek in zagotavlja nova delovna mesta. Podjetniški pristopi se ne omejujejo zgolj na gospodarstvo, izvorni, novi smeli pristopi se pojavljajo na mnogih drugih področjih, tudi v povsem negospodarskih sferah.

Podjetništvo razlagamo kot **proces**, skozi katerega podjetniki iščejo in kombinirajo proizvodne dejavnike in pri tem realizirajo donosne priložnosti ter tako vplivajo na razvoj gospodarstva in družbe. V podjetniškem procesu najdemo naslednje vhodne elemente: podjetnika ali podjetniško skupino, podjetniške ideje ali podjetniške priložnosti, potrebna sredstva in ljudi. Pri teh dejavnikih vseskozi delujeta funkciji iskanja in kombiniranja proizvodnih dejavnikov. Funkcije, ki omogočajo takšno delovanje so: **investiranje, inovativnost-kreativnost in tveganje**.

Podjetništvo poznamo v **različnih pojavnih oblikah**: notranje in zunanje, zasebno, mešano in državno. Povsod najdemo podjetniško usmerjenost s cilji, kot so, vrednote, kultura, klima, management, politika ter strategija. Podjetniški cilji in vrednote kažejo na podjetniško kulturo, ki jo sooblikuje podjetniška klima. Podjetniško klimo ustvarja odnos posameznikov in družbe do podjetij in njihovih ciljev. V podjetništvu se uveljavlja **inovativni management ali kreativno upravljanje**, ki z različnimi podjetniškimi strategijami izbira in uresničuje dolgoročne razvojne cilje in oblikuje politiko za njihovo doseganje. Večino ljudi razume pod pojmom podjetništva majhno, zasebno gospodarsko dejavnost, neko trgovinico, avtoprevoznika, zidarja ipd. Ekonomisti razlagajo podjetništvo kot gospodarjenje z ekonomskimi resursi in prerazporejanje teh virov na nova področja smotrnega izkoriščanja.

Oznake, kot je MSP – mala in srednja podjetja, predvidevajo, da je to še vedno dokaj homogena skupina. Toda, če je bilo morda možno pred 30 leti govoriti o "tipičnem" malem podjetju, postajajo dandanes, v 21. stoletju, **med MSP široke razlike**, da ta označitev skoraj ne pove dovolj (Entrepreneurship Monitor, 2001, str.9). V označitvi velikosti, v zagonih (start-up), v tehnično-tehnoloških podvzemih, v bio-tehničnih zagonih, v hitro rastočih podjetjih lahko najdemo MSP, vendar je njihova različnost tolikšna, da je potrebna pozornost pri njihovi obravnavi za načrtovanje prihodnosti, pogosto pa so potrebne posebne razčlenitve.

Beseda podjetništvo v slovenskem jeziku izvira iz besed "pod" in "jemati", kar pomeni podvzeti, lotiti se nečesa novega. Tudi v drugih jezikih ima beseda podjetništvo podoben pomen: angleško - entrepreneurship, francosko - entreprendre, nemško - unternehmen, italijansko - imprenditorialita (Plut, 1995, str.15). Podjetništvo radi zamenjujemo s podjetnostjo, pri čemer pa gre za razliko: **podjetništvo** izpostavlja tveganje ob prizadevanju za dosego čim večjega finančnega uspeha, **podjetnost** pa je tista lastnost podjetnega človeka, ki se uspešno loteva več nalog.

V sodobnosti podjetništvo označujemo kot **dinamičen dejavnik poslovanja in močan element gospodarske rasti**. Predstavlja plemenitenje in usmerjanje kapitala v konkretne produkcijske procese ali širše, vlaganje kapitala v produkcijske dejavnike (Plut, 1995 str.16). Podjetniki realocirajo proizvodne dejavnike iz obstoječih uporab v visoko donosne nove

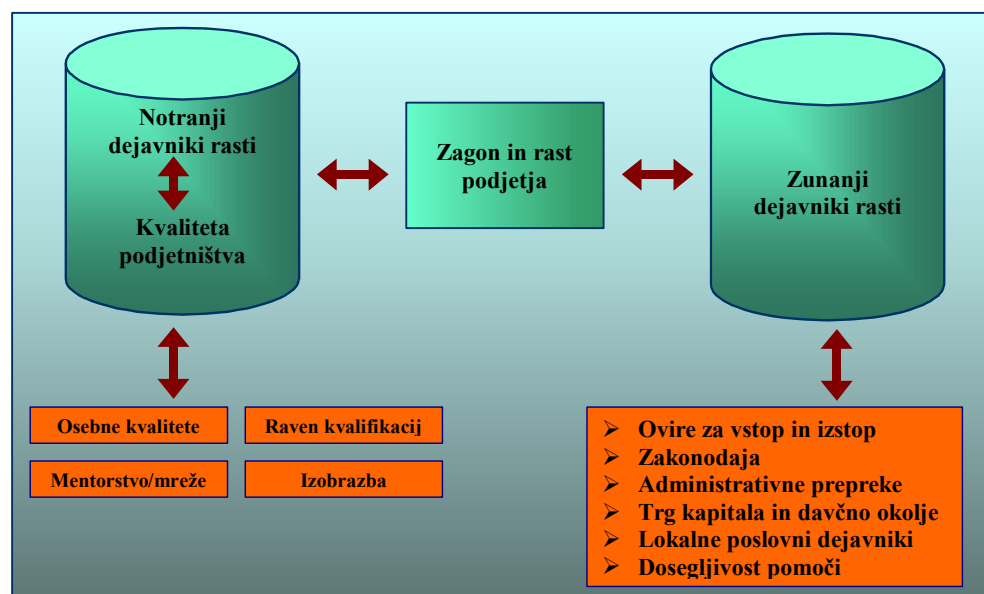
uporabe (Plut, 1995, str.16) z ustanavljanjem novih in preurejanjem slabo delujočih podjetij. Drucker (Drucker, 1986, str.21) zatrjuje, da je podjetništvo določena lastnost, **odlika posameznika ali organizacije**. Podjetništvo je **vedenje** in ne osebnostna poteza. Izkazuje inovativni management, usmerjen v smotrno in organizirano **proučevanje sprememb**. Nov posel je lahko označen kot podjetništvo, če ustvarja novo vrednost iz podjetniških priložnosti, obvladuje tveganje, zahteva komunikacijske, managerske sposobnosti in znanja.

Kot elemente podjetniškega procesa lahko navedemo:

a) **Podjetnika oz. podjetniško skupino**, ki mora imeti določene kvalitete, zrelost, izkušnje, poznati mora trg in imeti strategijo za nastop na tržišču. V pripravljalnem obdobju želijo uspešni podjetniki razviti strategijo vstopa na trg. Tega ne prepuščajo slučaju in nesistematičnemu proučevanju, njihov uspeh je tesno povezan z natančnimi pripravami in planiranjem.

b) **Podjetniška priložnost oz. ideja** je ključni element podjetniškega procesa. Osnovni problem ni v pomanjkanju idej, temveč v njihovi realizaciji. Podjetnikom pogosto zmanjka volje in denarja, preden svoje dobre ideje sploh prodajo. Vsaka nova ideja seveda še ni dobra podjetniška priložnost, ki mora biti donosna in uresničljiva. Izvedljivost podjetniških priložnosti preverjamo: ali je priložnost realno izvedljiva, komu je priložnost namenjena, koliko časa bo priložnost trajala, ali bo dobički zadostovali in trajali dovolj dolgo za potrebno rast podjetja, koliko kapitala je potrebno za realizacijo podjetniške priložnosti, ali je razmerje med tveganjem in nagrado še dovolj pozitivno, ali smo pripravljeni na posledice neuspeha, tako finančnega kot tudi v obliki psihološkega stresa. Za uspeh podjetniške kreacije – ideje (zamisli) je potrebno znanje o podjetništvu ter pripravi poslovnega načrta. Na voljo so številne pomoči in nasveti, kako pripraviti poslovni načrt in njihova kvaliteta se izboljšuje. Vendar to še ni dovolj za uspešnost, pomembna je dosledna izvedba poslovnega načrta, kar je pomeni **pravi izziv** za podjetnika ali skupino.

Slika 1: Dejavniki rasti: notranji in zunanji

Vir: The Entrepreneurial Society, 2000, str.17

c) **Potrebna sredstva in ljudje** so naslednji vir, ki ga je potrebno izpolniti za izpeljavo podjetniške priložnosti. Če je podjetnik poiskal dobro podjetniško priložnost, je velika verjetnost, da bo pritegnil potrebna sredstva in ljudi za financiranje podjetja. Večina izkušenj uspešnih podjetij, ki so v zadnjih dveh desetletjih iz majhnih zrasla v velika podjetja, kaže, da je pritegnitev enega ali več partnerjev pomembna za uspeh podjetja. Podjetniki vedo, da je največji problem za hitro rast podjetja dobiti prave ljudi v pravem času. Ko pridemo do problema, kje dobiti sredstva, se podjetniki obnašajo racionalno. Podjetniki vedo, da lahko uspejo in dosežejo poslovne ter osebne cilje, ne da bi bili lastniki vsega premoženja in sredstev. Pristop dobrega podjetnika je napredovati z minimalnimi sredstvi. Pomemben del podjetniškega procesa je iskanje najbolj potrebnih zunanjih strokovnjakov - bankirjev, računovodij, pravnikov in drugih svetovalcev. Finančna sredstva torej sledijo uspešnim podjetnikom, ki so odkrili donosne podjetniške priložnosti in dokazali, da razumejo dejavnike, ki vplivajo na uspeh podjetja.

2. KLJUČNI DEJAVNIKI SPODBUJANJA PODJETNIŠTVA

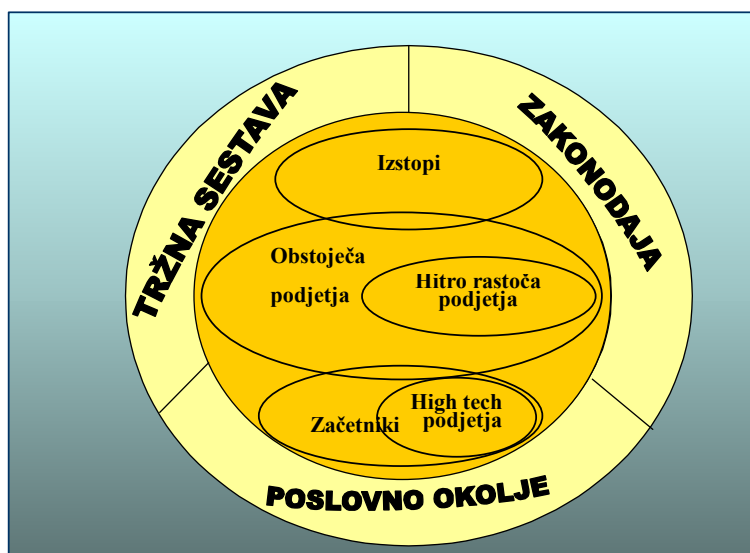
Podjetništvo v velikih in malih podjetjih poudarja pomembno vlogo v napredku gospodarskih kapacitet z inoviranjem in nenehnim prilagajanjem. Evropska skupnost kot tudi OECD (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj) vidita prav v **stimulaciji podjetništva** najpomembnejši dejavnik ekonomske rasti in napredka (The Entrepreneurial Society, 2000, str.6). Podpora podjetništva je namreč **eden izmed stebrov evropske politike** zaposlovanja, z uvajanjem v nacionalne plane zaposlovanja. EU Industrijska komisija (Industrial Council) je sprejela Akcijski načrt za spodbudo podjetništva in konkurenčnosti v tekočem programskem obdobju.

Lahko bi izbrali več definicij in različnih pogojev, ki naj bi ustrezali optimalnemu okolju, ne bo pa narobe, če sledimo desetim ključnim ciljem pravnega reda EU, na področju malih in srednjih podjetij ter lahko med poglavitna področja dela državnih organov uvrstimo (EIC, URL: <http://www.eic.sigov.si>, 15.3.2000):

- Izpopolnitev zakonodaje za malo gospodarstvo
- Financiranje razvoja malega gospodarstva
- Krepitev informiranja, svetovalnega usposabljanja, postavitve informacijskega sistema za malo gospodarstvo, pospeševanje inovacij, tehnološki razvoj in razširjanje kakovosti, izobraževanje
- Internacionalizacija malega gospodarstva, spodbujanje integracij v mednarodne tokove in sodelovanja med malimi ter velikimi podjetji doma in v tujini
- Ustvarjanje stimulativnega okolja podjetništva pri posebnih skupinah (ženske, mladina, narodnostne skupnosti), na kmetijah in manj razvitih območjih
- Spodbuda hitro rastočih izvozno in tehnološko usmerjenih podjetij
- Analiza prilagodljivosti MSP za vstop v EU, dopolnitev strategije razvoja MSP, dograditev institucij podpore MSP na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju za delovanje EU

- Uvajanje finančnih instrumentov za podporo malemu gospodarstvu in vpliv na razvoj regij
- Razvoj infrastrukturnih projektov in ciljno načrtovanje lokacij za podjetništvo in razvoj regij
- Prevzem instrumentov podpore malih in srednjih podjetij (MSP) v EU na nacionalnem nivoju, vzpostavitev mehanizmov za prenos pravnega reda EU na podjetniški nivo

Slika 2: Manj vlade, boljša vlada – koncept za nacionalno uporabo v EU

Vir: The Entrepreneurial Society, 2000, str.19

Vlade morajo nenehno dopolnjevati in ustvarjati primerna pravila obnašanja in pravo mero zakonodaje z minimumom administrativnih in ostalih preprek. Sodobna vlada mora znati **ponuditi celovit paket storitev za poslovanje ter ga stalno razvijati**. Svojim rešitvam mora v spletu državnih in zasebnih sredstev iskati **potrebno finančno osnovo, z izobraževalnim sistemom** ter nenehnim dopolnjevanjem mora postavljeni sistem živeti. Veliko zmot se dogaja in neučinkovita struktura vztraja ravno zaradi togega postavljanja institucij, ki brez pravega nadzora leta životarijo, namesto, da bi se prilagodile, točneje določile svoje cilje in aktivnosti in jih izkazovale z rezultati. Seveda tako tudi državniki uradniki le pridobijo.

2.1 OKOLJE

2.1.1 ŠIRŠE DRUŽBENO IN POLITIČNO OKOLJE

Pojem konkurenčnosti včasih pripelje do nesporazumov, države namreč ne tekmujejo v enakem smislu kakor podjetja. Podjetja pač, vlade pa vplivajo na osnovne pogoje za delovanje podjetij: na makroekonomske pogoje, na fiskalno okolje, na ponudbo in kvaliteto človeških virov, na klimo za inovacije, na fizično okolje (infrastruktura in kvaliteta življenjskega okolja) in kako trgi surovin in proizvodov delujejo. V primerjavi lahko sistematično ugotovimo tiste temeljne okoliščine za učenje uspešne politike s strani vodilnih ekonomij. **Zdrava konkurenčna pozicija** je brez dvoma najbolj izražena v visoki ravni in

rasti napredka in zaposlenosti v družbi.

Naslednji izziv za **oblikovanje primerne politike** je nivo spretnosti, izkušenj in znanja, da lahko nacionalna ekonomija pridobiva neposredne **koristi iz globalnih trendov**, kot so: demografska gibanja, globalizacija trgovine in poslovanja, naraščajoče povpraševanje po osebni svobodni izbiri, informacijske tehnologije, rastoča mobilnost, večja ogroženost naravnega okolja. Le-ti skupaj vedno hitreje spreminjajo gospodarstvo (The Entrepreneurial Society, 2000, str. 14) v ekonomijo znanja in sodelovanja, kjer sposobnosti prebivalcev igrajo vse močnejšo vlogo in kjer spremenjena sestava delovne populacije (več starejših, več etničnih manjšin) zahteva večjo vključenost skupin. V ekonomijo, ki potrebuje makro-ekonomsko stabilnost in konkurenčno fiskalno okolje ter potrebuje makro-ekonomsko fleksibilnost in inovativnost, v okolje naklonjeno inovacijam, v občutljivo delujoča tržišča, nagle in nenehne spremembe, v tržišča kapitala, ki so dostopna tudi malim podjetjem, v okolje informacijsko računalniške tehnologije (ICT) in telekomunikacijske infrastrukture in v ekonomijo, ki vsrkava rastoče povpraševanje po mobilnosti in prostoru kljub skrbi za čisto okolje

V tej naglo spreminjajoči se situaciji je dolžnost in skrb državne politike oblikovanje gospodarstva za prihajajoča leta. Določimo širše okolje podjetništva kot možnosti in ovire za razvoj v določeni družbi. **Za razvoj podjetništva je potrebno poznati pogoje in ovire za njegov razvoj**, ki izhajajo iz podjetniške teorije ter številnih praktičnih primerov. Pogoje za razvoj podjetništva delimo na: ekonomske, politične in sociološke.

a) **Ekonomske pogoje podjetništva:** Upešno podjetništvo je povezano s trgovino in temeljnimi institucijami tržnega gospodarstva: privatno lastnino, kapitalom, konkurenco in tržno strukturo. Podjetništvo pomeni način povezovanja ljudi, kapitala, znanja, tveganja. V tržnem gospodarstvu je podjetje blago, ki se prodaja in kupuje na trgu. Le tako je lahko prilagodljivo in uspešno. Podjetništvo je odvisno od tržne strukture in konkurence. Tržna usmerjenost se kaže v velikosti podjetij in prostem vstopu ali izstopu iz panoge. V netržnih ekonomijah prevladuje predvsem: centralizacija podjetij (oligopolna sestava), nekonkurenčnost, lažna enakost idr. **Ključ učinkovitosti trga je konkurenca** s spodbujanjem množičnega nastajanja novih podjetij, ki jo ustvarjajo podjetniki - nosilci podjetništva.

b) **Sociološki pogoje podjetništva:** Pojav podjetništva ima sociološki in kulturni pomen, pri katerem je čutiti **vpliv najširših družbenih razmerij** (politični in ideološki sistem) ter **vrednostni (etični) odnosi v družbi** (Plut, 1995, str. 28). S sociološkega vidika je za uspešnost predvsem pomembna **mobilnost in izobrazbena raven ljudi**. Podjetništvo zahteva dinamično **spreminjanje in prilagajanje družbe**. Ekonomsko obnašanje ljudi na temelju privatne lastnine in tržne konkurence vpliva na socialno mobilnost ter slojevitost družbe. Povečanje socialne mobilnosti pa vpliva na razvoj podjetništva in oblikovanje srednjega sloja družbe. Srednji sloji najpogosteje razvijejo in ohranjajo nove podjetnike. Prav tako **sistem vrednot** predstavlja pomemben vzvod podjetniškega razvoja (podjetnik mora biti cenjen in vzor ostalim v obnašanju).

c) **Politični pogoji podjetništva:** Temeljne politične in ekonomske vrednote, kot so demokracija, pluralizem, svoboda pomembno vplivajo na razvoj podjetništva. Delovanje tržnih institucij je v veliki meri v kontekstu političnih razmerij in vrednostnih stališč. **Politična ekonomska svoboda posameznika in skupine** je pogoj za razvoj podjetništva in omogoča vračanje potrebne ekonomske in politične moči posamezniku. Politični in ekonomski liberalizem na ekonomskem področju podpira svobodno podjetništvo, na političnem pa se povezuje s pravno državo in civilno družbo. **Splošni pogoji delovanja** morajo omogočati ljudem, da lahko pridejo do potrebnih sredstev, imajo proste roke pri uporabi teh sredstev in da lahko merijo svoje rezultate. Podjetniki morajo imeti možnost prosto oblikovati svoj podjetniško skupino, najemati, kupovati oz. na druge načine pridobivati delovne, materialne in finančne resurse.

Potrebne pogoje za uveljavitev podjetniškega okolja soustvarjajo tudi: volja, pripravljenost na sodelovanje in ukrepi vseh akterjev političnega odločanja ter vseh sodelujočih posameznikov. Slabo izpolnjevanje potrebnih pogojev predstavlja veliko oviro za razvoj podjetništva, pri tem najpogosteje (Kovač, 1990, str. 7) lahko zasledimo: pomanjkanje demokratičnega duha; pomanjkanje tržišča produkcijskih dejavnikov in tržne konkurence; nedefinirano družbeno, državno, javno lastnino; birokratizacijo državnih organov in služb; državno in politično prisilo, prevlado restriktivne zakonodaje.

Iz navedenega lahko ugotovimo, da razvoj podjetništva zahteva takšen **institucionalni okvir**, ki ustreza načelu tržnega gospodarstva, pravne države in priznavanju državljanskih pravic in svoboščin. Pogoje podjetništva lahko sistematično predstavimo v treh skupinah:

Tabela 1: Pogoji za razvoj podjetništva

TRŽNE INSTITUCIJE
- zasebna lastnina
- prost kapital
- svobodna konkurenca
- motiv za ustvarjanje dobička.
PRAVNA DRŽAVA
- ločitev sodne, izvršne in zakonodajne oblasti
- konsistentna zakonodaja,
- parlamentarna demokracija
CIVILNA DRUŽBA
- svoboda in priznavanje posameznikove različnosti,
- pluralizem in različnost interesov,
- zaščita človekovih pravic in svoboščin.

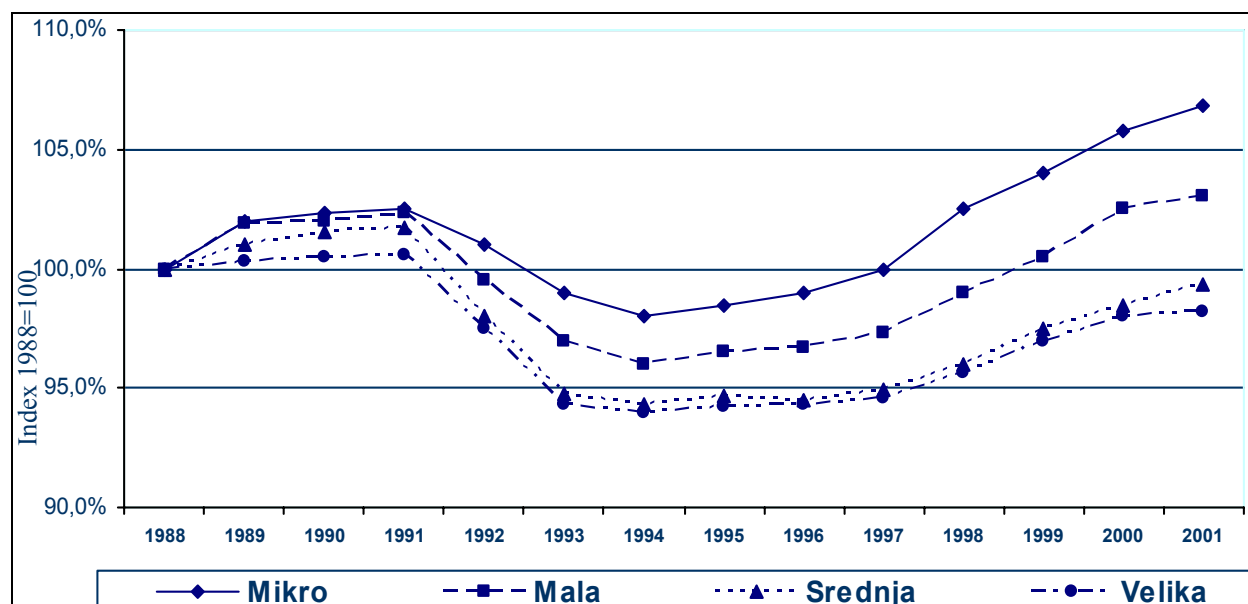
Vir: Uvod v podjetništvo, Kovač, 1990, str. 16.

V 7. EU poročilu (2002), luksemburškega urada o opazovanju malih in srednjih podjetij (MSP) lahko zasledimo dvoje glavnih poudarkov ali zaključkov: MSP so v številkah pravi velikani evropskega gospodarstva in MSP so pravi spodbujevalci konkurenčnosti. V Evropskem gospodarskem prostoru EEA (Evropa-15, Islandija, Liechtenstein, Norveška in

Švica) 20,5 milijona podjetij priskrbi zaposlitev 122 milijonom osebam. Od tega jih je 93 % v rangu mikro podjetij (0-9 zaposlenih), 6 % malih (10-49 zap.), manj kot 1 % srednjih (50-249) ter samo 0,2 % velikih (250+). Dve tretjini delovnih mest ustvarjajo SMEs, skupno število zaposlenih pa je enakomerno porazdeljeno med mikro in malimi ter srednjimi podjetji skupaj.

Evropska podjetja so manjša kakor ameriška (10 zap.) ali japonska (19 zap.). Na Japonskem predstavljajo zaposlitve v MSP komaj 33 %, v ZDA 45 % in v Evropi 66%. Kljub gigantom kot so Nokia, Siemens, PSA Peugeot Citroen ali Royal Shell, povprečno evropsko podjetje zaposluje samo 6 ljudi, povprečje MSP pa so 4 zaposleni (Flash Eurobarometer 134, 2002, str. 23). Seveda so **med državami velike razlike**, saj šteje povprečno podjetje v Grčiji 2 zaposlena, na Irskem pa kar 10 zaposlenih. Velika podjetja se zmanjšujejo, medtem ko mikro podjetja vsaj zadnje desetletje predstavljajo najmočnejši generator novih zaposlitev.

Slika 3: Rast zaposlitev po velikosti podjetij, Evropa-19, 1988-2001

Vir: Ocena EIM Business & Policy Research; osnova Eurostatova MSP baza, 2001, str.65

Kot je pogosto v Evropi, je velikost podjetij povezana s strukturnimi, institucionalnimi ter zgodovinskimi okoliščinami. Primerljivo v **državah z visokim BDP**, kot so Luxemburg, Nemčija in Nizozemska, **velikost podjetij teži navzgor** in nasprotno so v revnejših EU državah (Grčija, Španija in Portugalska) podjetja manjša po številu zaposlenih. Seveda samo razlika v višini BDP ne pojasnjuje teh razlik bolje, pač pa ekonomska sestava, kot je: velikost domačega tržišča, z manjšimi socialnimi in kulturnimi razlikami, kot so prisotne v Evropi. Dejstvo je, da je evropski trg veliko bolj razdeljen. Prav tako je prisotnih mnogo več ovir za združevanje, priključitve, prisotne so številne zaščite držav pred prevzemanjem.

Raziskava kaže, da ima komaj nekaj več kot **pol EU podjetij ambicijo po rasti**, rast poslovanja (29 %), višji dobiček (9 %), inovativnost (7 %) in boljšo kvaliteto (7 %). Bolj prisotna so prizadevanja za preživetje (20 %) in konsolidacijo posla (21 %) (Flash

Eurobarometer 134, 2002, str. 32). Povprečno MSP podjetje v državah kandidatkah (skupina 13) je še manjše. MSP igrajo pomembno vlogo tudi v državah kandidatkah, samo priključevanje bo imelo velik politični in ekonomski vpliv na razvoj Evrope v prihodnjih letih. **V 13 državah kandidatkah naj bi bilo okoli 6 milijonov podjetij, z 30 milijoni zaposlenih.** Večina le teh so mikro podjetja, MSP pa naj bi omogočala kar 72 % zaposlitev (EU = 66 %) (Flash Eurobarometer 134, 2002, str. 33).

Tabela 2: Osnovni podatki o malih in srednjih (MSP) ter velikih podjetjih v Evropi-19, 2000

		SME	Velika	Skupaj
Število podjetij	(1 000)	20 415	40	20 455
Zaposleni	(1 000)	80 790	40 960	121 750
Število zaposlenih v podjetju		4	1 020	6
Prihodki po podjetju	milijon €	0.6	255.0	1.1
Delež izvoza v prihodkih	%	13	21	17
Dodana vrednost po zaposlenemu	1 000 €	65	115	80
Delež stroškov dela v dodani vrednosti	%	63	49	56

Vir: Ocena EIM Business & Policy Research; osnova Eurostatova MSP baza, 2001, str.67.

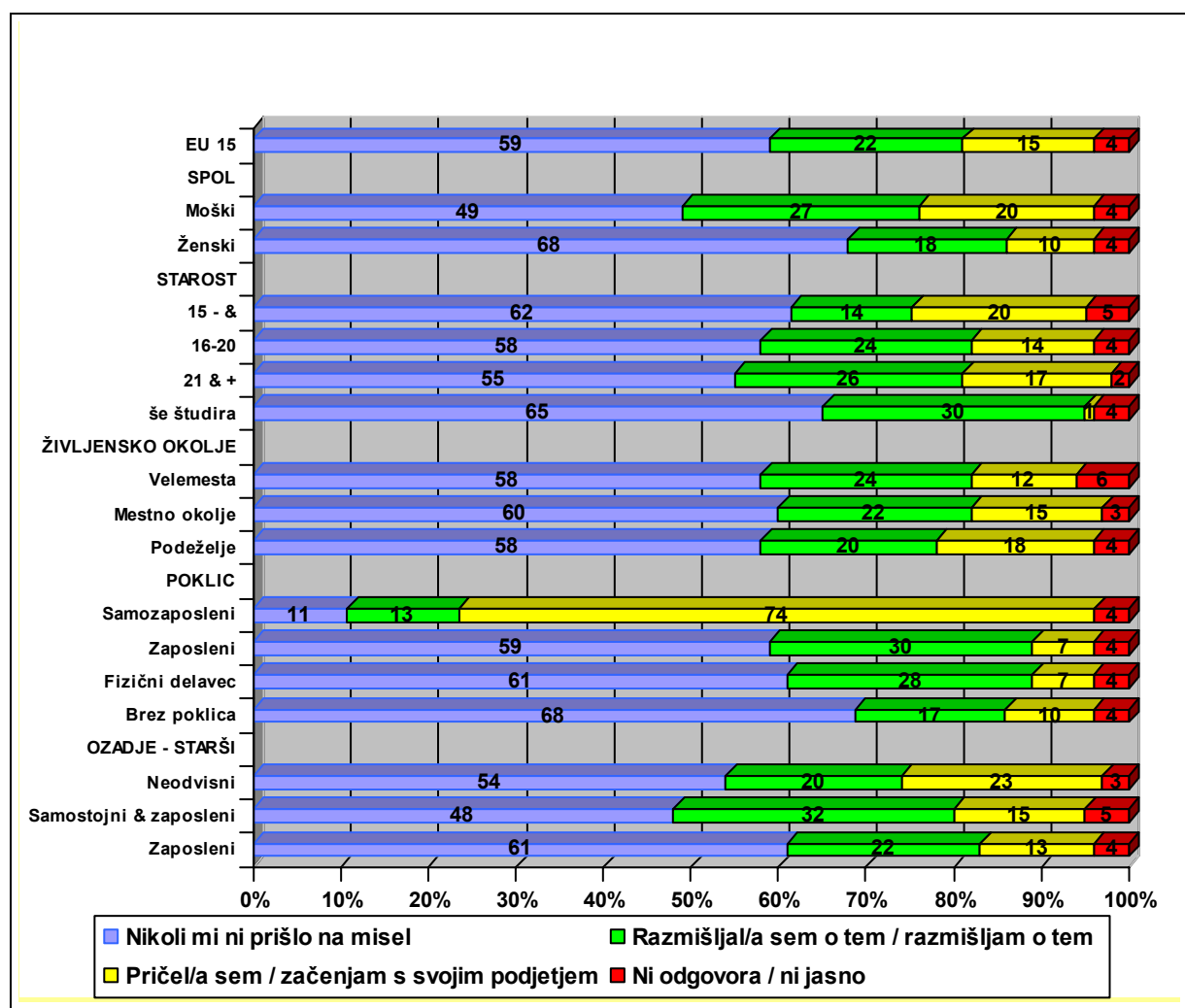
Proces ustvarjanja podjetja in možnosti preživetja po zagonu so močno odvisne od profila podjetnika. Povprečna starost novih podjetnikov v Evropi-19 je tako okoli 35 let, kar pomeni, da odločitev za ustanovitev lastnega podjetja sledi nekaj let po zaključku rednega izobraževanja in pridobitvi nekaterih posebnih znanj kot zaposleni in/ali manager. Podjetniki v storitvenih panogah (še posebej v poslovnih ter v visoko tehnoloških) imajo tako višjo zaključeno stopnjo izobrazbe kakor v proizvodnji, predvsem v gradbeništvu, transportu, v gostinstvu in turizmu. V splošnem podjetniki **pogosto nadaljujejo v dejavnosti**, v kateri so bili zaposleni pred lastnim podjetjem.

Bolj **izobraženi podjetniki** uporabljajo več podpornih storitev. V vseh državah članicah EU so pripravili sisteme ukrepov za stimuliranje podjetništva. Ti ukrepi se razlikujejo in so sestavljeni po eni strani iz zagotavljanja posojil in subvencij ter iz zagotovitve podpornih storitev, kot so tehnične, pravne, svetovalne storitve, informacijski centri za start-up podjetja, treningi za nove in potencialne podjetnike ali tržne raziskave. Ločeno od posebnih primerov (denimo za high-tech podjetja) so **posojila**, po analizah sodeč, najbolj primeren ali poznan eksterni vir ob ustanovitvi podjetja. Podporne storitve imajo pozitiven učinek pri oblikovanju podjetja. Kakorkoli že, uporaba teh pomoči je povezana z usposobljenostjo podjetnika, bolj je le-ta izobražen, več pomoči želi in zna izkoristiti.

Petino podjetij v EU **vodijo ženske** (Flash Eurobarometer 134, 2002), več kot **29 % vseh** podjetnikov je ženskega spola. Njihovi posli so večinoma v trgovini, v poslovnih in osebnih storitvah (24 – 29 %), nasprotno pa je v transportu in v komunikacijah le desetina podjetij z ženskimi lastnicami. Obstajajo velike razlike med državami. V Franciji, Nizozemski, Belgiji,

Finski in Švici je več kot četrtna podjetnic, manjši delež imajo v: Grčiji, Avstriji, Veliki Britaniji in Danski (14 – 16 %). Ugotovljeno pa je tudi, da so ženske podjetnice **bolj usmerjene k rasti** kakor njihovi moški tekmeči. Po raziskavi Gallupovega inštituta (Flash Eurobarometer 134, 2002, str 37) v letu 2001 so **evropski moški** (EU 15) še vedno (68 %) bolj zainteresirani za ustanavljanje lastnih podjetij kakor ženske (49 %). Ideja je močnejša **pri mlajših prebivalcih**, saj kar tretjina mladih od 15 – 24 let načrtuje takšne korake, seveda so za to potrebna materialna sredstva ter osebne izkušnje, kar potrjuje, da je to **udejanilo največ ljudi od 40 - 54 let** (22 %). **Višja je izobrazba**, bolj se ljudje ukvarjajo s to zamislijo, vendar to ne pomeni, da so to tudi uresničili, kar **30 % teh, ki študirajo** pa zatrjuje, da imajo to v mislih. Zelo pomembno je tudi **družinsko okolje oz. starši, ki so že podjetniki**, saj se njihovi potomci prej odločajo za samostojno pot.

Slika 4: Raziskava v EU: Ali ste pričeli s svojim podjetjem ali to nameravate?

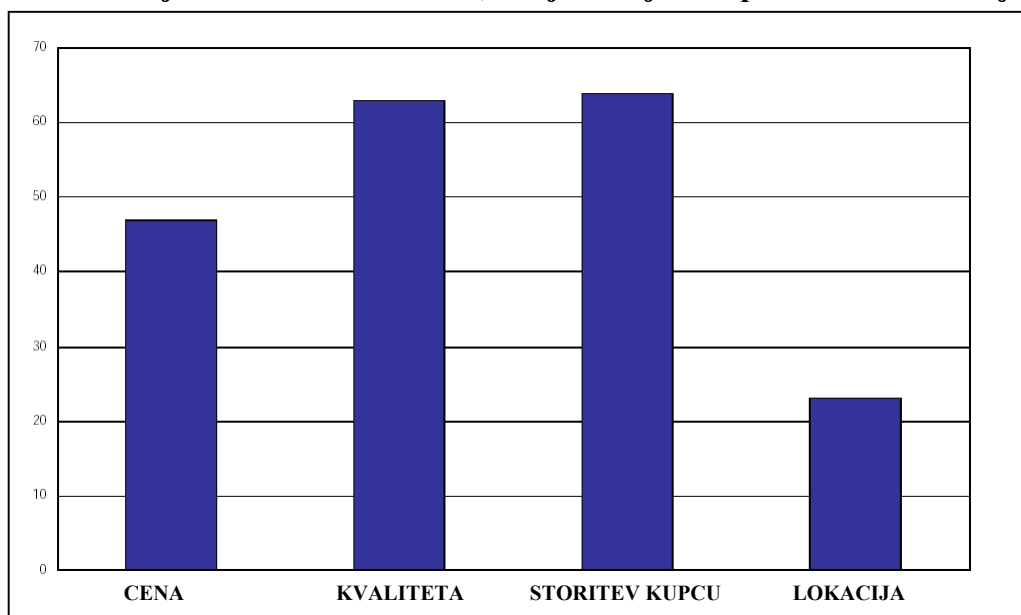

Vir: Gallup Europe, Flash Eurobarometer 134, »Entrepreneurship«, Brusellex 2002, str.22

Večina **MSP najemajo bančne kredite, ki jih potrebujejo**. Odnosi z bankami so zelo pomembni za njih. Velik del, 65 %, so zadovoljna z uslugami bančnega sektorja in v splošnem ne menjajo svoje banke pogosto (v zadnjih 3 letih je to storilo le 12 % podjetij), predvsem zaradi ugodnejših pogojev nove banke ali boljših storitev (Flash Eurobarometer

134, 2002, str.38). Od teh, ki so potrebovale kredit, jih je 84 % tudi dobilo posojilo, kar 40 % podjetij v zadnjih 3 letih ni rabilo finančne pomoči. Okoli 12 % (The Entrepreneurial Society, 2000, str.27) jih je sporočilo, da niso dobila kredita, ki so ga potrebovala, banke so jih zavrnile iz naslednjih razlogov, da podjetje ni zmoglo zagotoviti pokritja, to velja predvsem za mikro in mala podjetja (23 %); da banka ni bila zadovoljna s predstavitvijo poslovanja (7 %) ali da banka ni bila zadovoljna s podanimi informacijami (5 %).

Slika 5: Dejavniki konkurenčnosti, kot jih vidijo evropska mala in srednja podjetja

Vir: Raziskava ENSR (Evropske mreže raziskovalnih institucij MSP) o MSP, 2001, str. 48

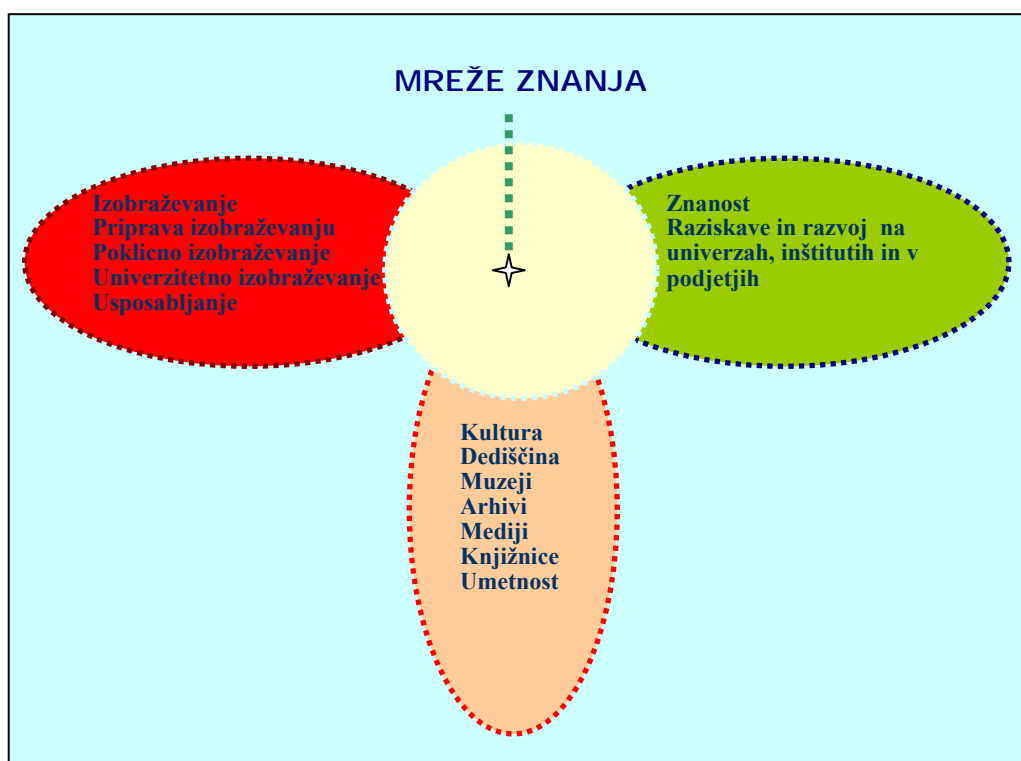
Mala in srednja podjetja so spodbudna za konkurenčno okolje, večja tekmovalnost vodi tudi k internacionalizaciji. Kakšna je **njihova vloga v mednarodni trgovini**? V splošnem, manjše je podjetje, manjši je njen geografski trg, manjše so možnosti za vključevanje v izvoz. MSP v Evropi izvozijo komaj 13 % svoje prodaje, velika 21 % (Flash Eurobarometer 134, 2002, str 39). Manjša podjetja so **tudi dobavitelji velikih izvoznih podjetij**, pri čemer je indirektni izvoz značilna oblika vključevanja v mednarodne tokove. Z evropsko integracijo se je konkurenca povečala, ne samo v mednarodnem okolju, temveč tudi na nacionalnih trgih. Polovica manjših podjetij v letih 1995-2000 čuti večjo konkurenco domačih podjetij, 22 % tudi s strani tujih podjetij. Z naraščanjem konkurenčnosti je ena tretjina MSP povečala svoje mednarodne aktivnosti v tem obdobju, 30 % mikro ter 50 % srednje velikih. Velik napredek v internacionalizaciji opažajo predvsem v: Španiji, Grčiji, VB, Liechtensteinu in Nizozemski. Storitve za kupce ter nivo kvalitete sta bistvena dejavnika večje konkurenčnosti MSP, pred ceno, lokacijo in drugimi elementi. Pomanjkanje dobro usposobljene delovne sile je glavna ovira za razvoj MSP. V raziskavi ENSR leta 2001 navajajo naslednje največje omejitve pri nadaljnjem razvoju: pomanjkanje usposobljene delovne sile (20 %), dostop do finančnih sredstev (13 %), administrativne omejitve (12 %), slaba infrastruktura (6 %).

V obdobju zadnjih let se **vprašanje premajhnega znanja zaposlenih ter usposobljene infrastrukture** stopnjuje. Mali gibki gospodarski subjekti so pomemben prispevek k evropski

konkurenčni sposobnosti in **se zavedajo potreb**. Visoko tehnološka podjetja ustvarjajo in implementirajo inovacije in s tem prispevajo k izboljšanju življenjskih standardov, k zaposlovanju, k večji produktivnosti in njeni konkurenčni moči. **Evropa zaostaja za ZDA v rasti "high tech" podjetij**. Samo število teh podjetij ne reflektira njihovega dejanskega vpliva, vendar lahko govorimo o razpršitvi tehnološke posodobitve na ostalo gospodarstvo.

Kakšnih **750.000 evropskih podjetij je aktivnih v tipičnih visoko tehnoloških dejavnostih**, zaposluje okoli 5 mio visoko usposobljene delovne sile, t.j. 4 % vseh zaposlenih (Flash Eurobarometer 134, 2002). Od teh jih deluje 45 % v posamičnih storitvenih dejavnostih, povezanih z računalniško industrijo. Povezave z univerzitetnimi poslovnimi programi so uspešne **le pri osebnih znanstvih**. Institucije znanja posedujejo enormne **zaloge znanja**, vendar je njihov pomen **kot izvor znanja za mala high tech podjetja zelo omejen**. Razlogi tičijo v nezdružljivih strukturah na obeh straneh, z različnim kulturnim ozadjem, namenskostjo itd. Poleg tega majhna podjetja nimajo denarja za drago sodelovanje z univerzami. Opazovanja pa vendarle razkrivajo, da so **tehnološki parki najprimernejša oblika za prenos znanja** ter stike med obema stranema.

Slika 6: Mreže znanja

Vir: Nothing ventured, nothing gained, Science Budget 2000, Ministrie van Ondervijs, Cultuur en Wetenschappen, 2000, str.33

Mreže znanja so neobhodne za inovacije, ne samo kooperacija, temveč širše prepletanje je neizogibno za implementacijo inovacijskih projektov, zbiranje informacij in tehnološki know how. Mreže omogočajo delitev znanja, stroškov in tveganja ter prispevajo k poslovni uspešnosti. Vendar se **zaradi izgube samostojnosti, MSP pogosto bojijo kooperacije**, pogosto zaradi lastne šibkosti, pomanjkanja znanja, prepočasnega komercialnega učinka, nenamenskosti raziskav ipd. Navajajo (Raziskava ENSR, 2001, str.24) naslednje omejitve za

povezovanje z znanstveno sfero: mala podjetja imajo v nasprotju z velikimi pogosto **kratko življenjsko dobo**, raziskovalna mreža pa je pogosto časovno intenzivna, rezultati so pozneje vidni; težko je najti **ravnotežje** med zaupljivostjo (skrivanje informacij) ter delitvijo znanja, ki je osnova uspešnega "networkinga", država želi povezovati velika in majhna podjetja kakor z institucijami znanja, pri tem so pomembni regionalni clustri – grozdi, prednost velikih.

Za visoko tehnološka MSP je težko najti finančne vire (slika 5), saj imajo visoko tvegane projekte, dolge razvojne cikle proizvodov in storitev, dosegljivost v večji meri neotipljivih kakor fiksnih sredstev. Probleme najdejo: v državah z bančno posojilo-dajalsko kulturo, pri kombinaciji novih visokih tehnologij z novimi tržišči sočasno in pri zelo kompleksnih in tveganih inovacijskih projektih.

Število malih in srednjih podjetij z dostopom do interneta, ki zagotovo olajšuje dostop do znanja in lažjo vključenost v globalne poslovne tokove, hitro raste. Preučevanje ICT opremljenosti (Raziskava ENSR, 2001, str.32), pogosto testirajo s številom PC, uporabo interneta in znanjem zaposlenih v ICT. MSP uporabljajo naslednje ICT (informacijsko računalniške tehnologije): mobilne telefone 83 %, internet 74 %, e-mail/elektronsko izmenjavo podatkov 71 %, posamične PC 52 %, lastne spletne strani (web) 43 %, pametne kartice 34 %. Leta 2002 je imelo 74 % SMEs dostop do interneta, 73 % mikro, 88 % malih in 97 % srednje velikih. Vsako četrto evropsko podjetje sprejema **informacije s strani "države" z interneta** (Flash Eurobarometer 134, 2002, str.45).

Slika 7: Glavni viri financiranja v razvojnih fazah podjetij

	Semenski (Seed)	Mlada (Young)	Rast (Growing)	Zrela (Mature)
LASTNI KAPITAL	←→			
ZADRŽANI DOBIČEK		←→		
DRUŽINA/PRIJATELJI	←→			
BANKE		←→		
TVEGANI KAPITAL		←→		
NEFORMALNI INVESTITORJI	←→			
INSTITUCIONALNI INVESTITORJI			←→	
DELNIŠKI TRG			←→	

Vir: The Entrepreneurial Society, Haag 2001, str.31

Vsaj polovica MSP se vključuje v **zunanje socialno okolje**, celo njihova vloga je zelo pomembna. Podjetniško socialno odgovornost - PSO (CSR – Corporate Social Responsibility) podjetja različno izkazujejo. Večje je podjetje bolj je vključeno v PSO, od 48 % pri mikro, 65 % pri malih in 70 % pri srednje velikih podjetjih, ne glede na panogo podjetja. Obstajajo pa velike razlike v državah od severa, kjer je denimo v v skandinavskih državah veliko večja, kakor proti jugu Evrope, v Grčiji ali Španiji.

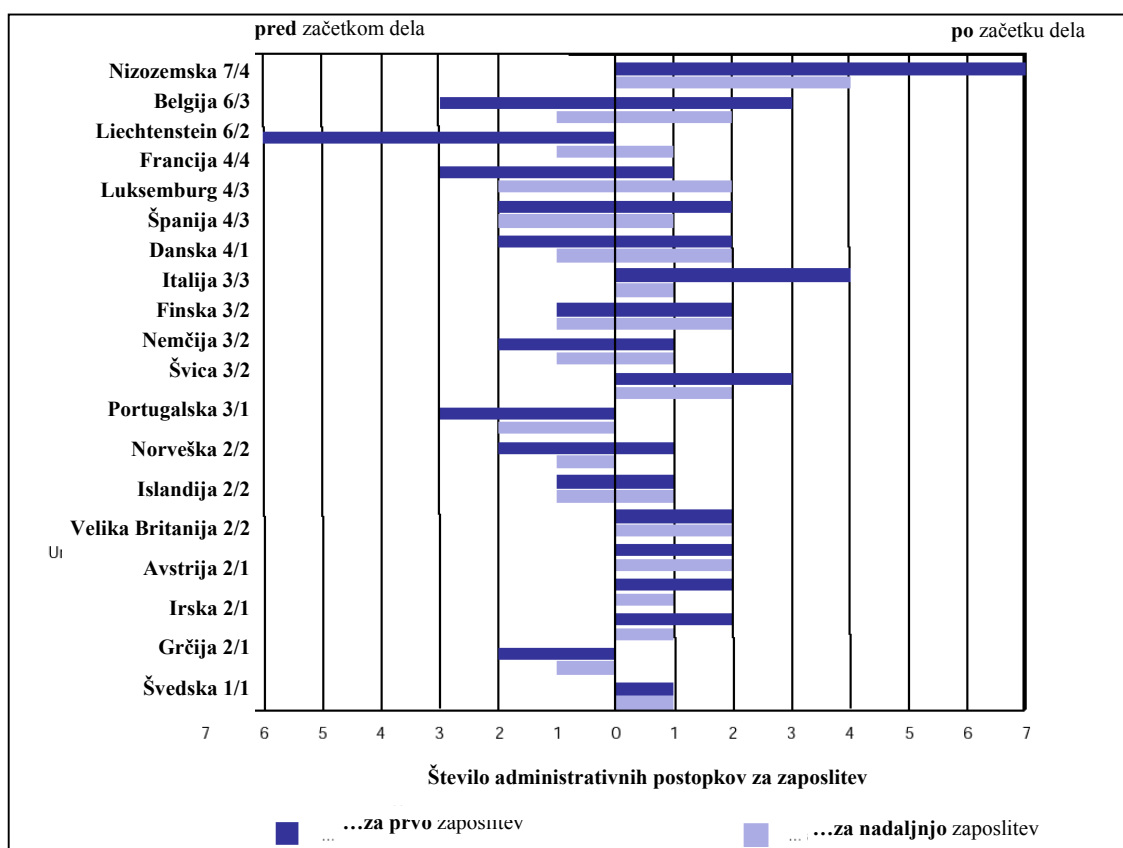
Tabela 3: Glavne prednosti vključenih MSP v zunanje socialne aktivnosti, % podjetij

velikost podjetja	0-9	10-49	50-249	Skupaj
izboljšani odnosi z lokalno skupnostjo, oblastjo	28	30	31	28
izboljšani odnosi s kupci, lojalnost	35	41	36	35
izboljšani odnosi s poslovnimi partnerji in investitorji	15	22	26	16
izboljšano zadovoljstvo zaposlenih	17	19	26	18
izboljšano gospodarsko stanje	15	15	18	15
ostale prednosti	7	4	3	7

Vir: Raziskava ENSR, 2001, str. 22

Preučeni (Raziskava ENSR, 2001, str. 46) je bil tudi **vpliv administrativnih ovir** na poslovanje MSP, kot primer zaposlitve 1. delavca, pri čemer vsaj 31 % od preko 20 milijonov podjetij meni, da jih sam postopek ovira pri nadaljnjih zaposlitvah. Zelo jasno je tudi sporočilo, da so ovire različne, glede na to, koliko je podjetnik domač v administrativnih procedurah.

Slika 8: Število administrativnih postopkov za prvo in nadaljnjo zaposlitev

Vir: Analiza pisarne IFM Bonn na osnovi ENSR partnerske raziskave, 2002, str. 15

2.1.2 OŽJE UPRAVNO IN GOSPODARSKO OKOLJE

Nadaljnje **oživljanje dela vlade in racionalizacija državne uprave** pri nas je eden od pogojev, če želimo govoriti o pospeševanju razvoja in približevanju Evropi. Doseči je potrebno **soglasje sodobnih razvojnih ciljev ter izvedbo** teh ciljev, skozi zagotavljanje pogojev za njihovo doseganje. Odprtost, transparentnost in participacijo je potrebno implementirati z večjo odgovornostjo javnega delovanja državne uprave. Zato je treba principe javnega delovanja in javne kontrole razširiti na notranje delovanje ministrstev in drugih delov javne uprave, med drugim s pomočjo modernega informacijskega sistema in uveljavljanjem podjetniškega pristopa, pogodbenih in pod-pogodbenih odnosov za **spodbujanje konkurenčnosti in porast kvalitete** javnih storitev.

Del informacijskega sistema ministrstev in drugih upravnih organov mora biti povezan v **javno dostopni sistem**, ki ga je potrebno kontinuirano razvijati in skrbeti zanj. Ministrstva se tudi zaradi zahtev EU organizirajo v tej smeri. Veliko bolj natančno je potrebno spremljati porabo sredstev in doseganje učinkov. Pomembno vlogo pri tem imajo tudi civilna družba in mediji, ki lahko zagotavljajo nepristransko javno razpravo o ciljih in doseganju ciljev (The World Competitiveness Yearbook, 1999). Glavni komponenti tranzicijskega procesa makroekonomska stabilnost in strukturne / institucionalne reforme (Državni razvojni program, 2001, str.41) želita doseči: ustvariti stabilno in liberalno gospodarsko okolje, zaključek strukturnih/institucionalnih reform, vzpostavitev potrebne strukture in ustanov tržne ekonomije za integracijo in preživetje v EU.

Ključni sektorji narodnega gospodarstva se šele oblikujejo v **konkurenčne in učinkovite dejavnosti**, sposobne se soočiti z izzivi odprte mednarodne tekme. Gre za monopolizirane ali oligopolne tržne oblike, ki so zaščitene pred pritiski mednarodne konkurence, predvsem: finančno posredništvo (bančništvo, zavarovalništvo), gospodarska infrastruktura (energetika, telekomunikacije, komunala in obvezne lokalne javne službe varstva okolja), javni sektor (državna uprava, znanost, zdravstvo, šolstvo, kultura) in kmetijstvo. Z njihovim vplivom (še posebej z napačnim razumevanjem) tudi narašča in upada moč ovir za spodbujanje. V podjetniškem sektorju se dokončuje proces prehoda z vključevanjem v EU: Pridobitve integracije v EU (Državni razvojni program, 2001, str.35), so tudi za MSP, **olajšanje in pospešitev vstopa novih domačih in tujih podjetij** ter oblikovanje pogojev za hitrejši razvoj in povečanje konkurenčnosti slovenskega podjetniškega sektorja (investicije, predvsem v znanje in človeški dejavnik, razvoj managementa, internacionalizacija, odstranitev administrativnih ovir, razvoj malih in srednjih podjetij itd.). **Vzpostavitev učinkovite lastniške strukture** in vladanja podjetjem («corporate governance») ter prestrukturiranja privatiziranih podjetij, ki predstavljajo najpomembnejši segment slovenskega podjetniškega sektorja, finančno prestrukturiranje neprivatiziranih izgubarskih podjetij.

Pri krepitvi konkurenčnosti podjetniškega sektorja se veliko pričakuje od ustanov **za podporo podjetništvu in mrežnemu povezovanju** med podjetji, zlasti med malimi in srednje velikimi. Konkurenca v gospodarstvu mora biti okrepljena z oblikovanjem ustreznega

pravnega okvira in prakse na področju varstva konkurence, intelektualne in industrijske lastnine, standardov in certifikatov ter prava družb. **Povezovalna telesa na vladni in regionalni ravni** morajo zagotoviti večjo skladnost ukrepov države pri spodbujanju razvoja, npr. celovitost obravnave razvoja informacijske družbe, povezanost tehnološke politike z gospodarskim, okolje-varstvenim in izobraževalnim resorjem, usklajenost pri ekonomskem sodelovanju s tujino, povezanost politike na področju turizma z ukrepi za promocijo države, kulturno politiko, politiko varstva okolja, kmetijsko politiko. Možnosti državnih posegov v gospodarstvo se regulirajo tudi z zakonodajo na področju državnih pomoči in javnih naročil, ki je dejansko skladna z zahtevami EU. Dolgo **zaščiteni finančni sektor** (Državni razvojni program, 2001, str.47), sicer eden strateško najpomembnejših pri samoosvajanju, čaka prestrukturiranje zaradi vzpostavitve konkurence in prestrukturiranje vključno s privatizacijo, reguliranje in nadzor ter popolna uskladitev s pravnim redom EU.

Doslej **premalo učinkovite javne gospodarske službe** (Državni razvojni program, 2001, str.54) čaka proces racionalizacije ter razvoja optimalnega delovanja: razvoj politike cen, za višje standarde infrastrukture in dejanske stroške proizvodnje, uvajanje/krepitev konkurence in udeležbe privatnega sektorja, pravno in regulativno okolje, povečanje vpliva uporabnikov storitev in pospešen razvoj infrastrukture.

Oblikovane in usposobljene naj bi bile **institucije za sprejem strukturnih sredstev EU** na državni in regionalni ravni, povečanje absorpcijske sposobnosti za njihovo pridobivanje in smotno uporabo. Z **oblikovanjem regionalne organiziranosti države** in z večjo vlogo, ki jo bodo s tem dobile regionalne in lokalne razvojne pobude in akterji, bodo ustrezno decentralizirane javne finance. Z **delovno pravno zakonodajo** se morajo **zmanjševati ovire za fleksibilno zaposlovanje** in uvajati ustrezne oblike zaščite zaposlenih. Zmanjšuje se pretirano reguliranje opravljanja določenih poklicev, področje kolektivnih delovnih razmerij naj bi bilo usklajeno s konvencijami Mednarodne organizacije dela in dokumenti EU.

Reforma javne in v njenem okviru državne uprave mora veliko bolj pospešeno potekati v prihodnjih letih. Za učinkovito vodenje ekonomskih in razvojnih politik potrebuje Vlada **prožno, ustrezno kvalificirano, nepolitično in motivirano javno upravo** (nekateri ukrepi najbolj ščitijo sedaj zaposlene: dodatno zaposlovanje). Glavni problemi reforme javne uprave so neustrezno organizirano vodenje, pomanjkanje organizacijskih rešitev (ki bi omogočale uskladitev ukrepov ekonomskih in gospodarskih politik in daljšo perspektivo) prekomerna **koncentracija kompetenc** in odgovornosti v javni upravi in prevelika centralizacija. Razvoj državne uprave se mora nadaljevati z **izločanjem nalog**, ki ne pomenijo izvajanja upravnih funkcij in organiziranje njihovega opravljanja v drugih organizacijskih oblikah. Neodvisni regulatorni organi naj bi učinkoviteje izvajali del nadzora in sankcij, kar je trend, ki je predpisan v EU in ga vrsto let že izvajajo sodobne države (tudi Nizozemska, Irska). Celotna struktura državne uprave bo s tem postala bolj učinkovita. Temeljna pogoja za to sta po eni strani njena **večja fleksibilnost in odprtost**, po drugi strani pa **boljša usposobljenost**. Harmoniziran **pravni okvir elektronskega poslovanja** Sloveniji predstavlja enega od temeljev informacijske družbe.

Na področju **regionalne in prostorske politike** se mora vzpostaviti bolj učinkovita organiziranost za usklajevanje in spodbujanje razvojnih prizadevanj na regionalni ravni, za bolj učinkovito izkoriščanje razvojnih potencialov z zahtevo po upravni in politični decentralizaciji, dosedanje delo je preveč razdrobljeno, **projekti eksotično majhni in nepomembni** za pravo gospodarsko rast.

S spremembo zakonodaje bo omogočena **bolj odzivna organizacija sodne oblasti**, specializacija in tudi usposobljenost sodišč (nepoznavanje sodobnega gospodarskega kriminala), da bi zmanjšali sedanje visoke sodne zaostanke, pospešitev informatizacije (sodišča skoraj ne uporabljajo ICT opreme), vzpostavitev brezplačne pravne pomoči in zmanjšanje vloge notarjev (velika spotika MSP) za večjo enakopravnost državljanov.

Koncept trajnostnega razvoja pomeni enakovredno obravnavanje gospodarske, socialne, prostorske in okoljske razsežnosti razvoja. Na področju socialnega razvoja je cilj ohraniti in **razvijati socialne standarde** in doseženo raven razvitosti. Pri varstvu okolja bo zaokrožen sistem državnih institucij in instrumentarija varstva in razvoja okolja in institucij trajnostnega razvoja.

Tabela 4: Razvojni zaostanki med Slovenijo, EU15 in izbranimi državami, v % l. 1998

(Slovenija=100, + pred Slovenijo, - prednost Slovenije)

Kazalec	EU15	AUT	IRL	FIN	ESP	PORT	GR
1 BDP na prebivalca (PPP)	47	68	50	50	15	4	-1
2 BDP na zaposlenega	38	48	43	38	26	-15	0
3 Izvoz na prebivalca	27	78	271	104	-29	-36	-76
4 Uvoz na prebivalca	15	95	142	43	-23	-14	-54
5 Delež zaposlenega prebivalstva	-4	-3	-6	-4	-2	-3	-3
6 Pričakovana življ. doba (ženske)	2	3	0	3	4	0	3
7 Stopnja preživetja novorojenih	0	0	0	0	0	0	0
8 Telefoni na prebivalca	41	35	13	53	11	5	42
9 Mobilni telefoni na prebivalca	20	82	52	161	21	69	25
10 Internet strežniki na prebivalca	71	103	56	700	-19	-42	-45
11 Avtomobili na prebivalca	22	22	-20	-2	3	11	-38
12 Emisije CO ₂ na prebivalca	-26	-12	-47	-76	10	26	-18

Vir: Državni razvojni program, 2001, str.34

Razvojne vrzeli med Slovenijo in državami EU, prikazane z več razvojnimi kazalci kažejo različne vidike razvoja. Različni zaostanki po različnih kazalcih, so za nosilce politike koristne smernice (Državni razvojni program, 2001, str.35), denimo: a) **BDP na prebivalca** po kupni moči in na zaposlenega (naloga povečanje produktivnosti gospodarstva). (za MSP ugodna zahteva. saj so bolj konkurenčna in imajo manj režijskih stroškov); b) **višja stopnja izobrazbe** in vse generacije prepričati za vseživljenjsko učenje ter na nenehne spremembe v delovnih pogojih in dejavnostih, s tem tudi vplivati na miselnost ljudi in ustvariti pogoje za dinamično in fleksibilno sprejemanje dela; c) **posodobitev in vsestranska uporaba telekomunikacij in informacijske infrastrukture**; d) **pri onesnaževanju okolja** imamo kot manj razvita država manj emisij CO₂ na prebivalca, vendar večjo emisijo na enoto BDP in

glede na energetska intenzivnost. V primerjavi z manj razvitimi članicami EU vidimo, da se Slovenija od teh držav bistveno že ne loči, vendar mora postati cilj Slovenije doseganje tudi najvišjih ravni, čemur je potrebno snovati primerne strategije. Prepogosto **si zastavljamo cilje, ki so jih v sodobnih državah že prešli**, tako EU celo posebej stimulira države za prvenstveno uvajanje, kar seveda povečuje tveganje.

Ko govorimo o **pravnem redu in varnosti ter svobodi podjetništva in ustvarjalnosti**, seveda niti soglasnost, ne jasna/boljša javna uprava ne moreta sama po sebi zagotoviti učinkovitega izvajanja, če pravni red in sodni sistem ne omogočata hitrega in poceni odločanja v kočljivih situacijah. V svetu se kopičijo dokazi o tem, da se na dolgi rok hitro in uspešno razvijajo le gospodarstva, kjer **država deluje na transparenten in demokratičen način**. Take države uspevajo v veliki meri zmanjšati korupcijo pod raven, ki bistveno zavira razvoj. Za zmanjšanje korupcije je treba zmanjšati monopole in smelimi odločitvami, s transparentnim in učinkovitim delovanjem, da bodo kršitelji kaznovani. Potrebno je hitro in vsem dostopno delovanje sodnega sistema.

Čeprav obstaja ocena, da spada Slovenija med tranzicijskimi državami v skupino z najnižjo stopnjo korupcije, je nivo in **javno mnenje** izrazito nasprotno ugodnim ocenam. Pač pa je Slovenija glede hitrosti odločitev v sodnem sistemu daleč od ugodnih ocen in s tem se načenjajo predpostavke boljšega pravnega reda in varnosti. Pri samem usmerjanju s strani javne uprave je potrebno uvesti hkrati več reda in več svobode za podjetništvo in ustvarjanje. Po eni strani v nekaterih primerih javna uprava prepočasi ureja potrebno regulativo in s tem **dovoljuje nered in aktivnosti**, ki poslabšujejo možnosti podjetnikov. Pogosto se z namenom, da se preprečuje možnost korupcije ali nereda, gre v drugo skrajnost, kar **zavira svobodo podjetništva in ustvarjalnosti**.

Ko govorimo o **problemu zaposlovanja in nezaposlenosti** kot dolgoročnem problemu, lahko **gospodarsko in družbeno blaginjo** dosežemo le z ustvarjanjem več in boljših delovnih mest. Položaj v Sloveniji se je v tem pogledu v času tranzicije spremenil še bolj kot pri proizvodnji. Velika stopnja nezaposlenosti je predvsem rezultat slabih podjetniških sposobnosti managerjev in države ter stanja v bivši državi. Slovenija je kot najbolj razviti del imela nižjo kvalifikacijsko strukturo v družbenem sektorju kot celotna prejšnja država v povprečju (Tehnološka politika, 2000, str.21). Pogrešali smo motivacijo, tako na strani direktorjev kot pri zaposlenih, za **zviševanje kvalifikacijske ravni**. Stopnja aktivnosti je sedaj padla pod povprečje EU, kljub večjemu deležu delovno sposobnega prebivalstva v Sloveniji glede na EU. Slovenija je izločila znaten del delovno sposobnega prebivalstva iz aktivnega prebivalstva, z dolgoročnimi posledicami za družbeno povezanost. Najbolj odstopamo od povprečja za 47 držav (The World Competitiveness Yearbook, 1999) v deležu zaposlenosti v državnem sektorju, ki znaša v Sloveniji okoli 42%, povprečje pa je 16%. Ne le, da je stopnja zaposlenosti v Sloveniji nižja kot v EU15, še ta **zaposlenost je preveč skoncentrirana v državnem sektorju**.

Dolgoročno gledano, ima Slovenija **relativno majhno potencialno delovno silo** in v prihodnosti bi pri odvijanju hitre rasti nastal **problem pomanjkanja** delovne sile, na

določenih področjih in za določene kvalifikacije ta že obstaja. Prav tako je **stopnja izobrazbe** v Sloveniji v povprečju **nižja od EU**. Strateška usmeritev bi zato morala biti, da čim večji del prebivalstva **dodatno izobražujemo, usposobimo** in motiviramo za vključitev v delo, **vključno s starejšo generacijo**. Kljub temu lahko predvidimo, da bomo v primeru pospešene stopnje rasti morali nekatere profile delovne sile uvažati, tako nekvalificirane kot visoko specializirane strokovnjake za posamezna področja. Visoka rast pomeni hitro rast v določenih panogah in določenih vrstah podjetij, zato ni nujno, da sta ponudba in povpraševanje po specifičnih vrstah delovne sile usklajena. Mednarodne izkušnje kažejo, da taka politika pomaga splošni zaposlitveni situaciji, **zapiranje imigracije samo poslabša izbiro človeških virov**. Pri neuspešnem pospeševanju gospodarske rasti, bo stopnja nezaposlenosti ostala velika zavora razvoja. Za večino ljudi v Sloveniji, z izjemo težko zaposljivih starejših in manj kvalificiranih delavcev, bo kmalu postalo glavno vprašanje **kvalitete njihove zaposlitve**. Z drugimi besedami vprašanje rasti **proizvodnje z visoko dodano vrednostjo**, v industriji, v storitvah ter v izvozni dejavnosti. **Povečanje znanja zaposlenih** je hkrati pogoj za njihovo večjo zaposljivost in za uvajanje novih zamisli, novih tehnologij in novih produktov. Ustvarjanje možnosti za boljšo zaposlitev ne povečuje le produkta in produktivnosti, temveč pomaga tudi pri vzdrževanju stopnje enakosti, ekonomske in socialne sprejemljivosti. Kvalitetna delovna mesta zahtevajo tudi **večjo mobilnost delovne sile, tako znotraj Slovenije kot mednarodno**, prednost centra je kot v vseh tranzicijskih državah znatna.

Slika 9: Slovenski trg delovne sile v mednarodni primerjavi

<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Visok delež zaposlenih žensk ➤ Nizka stopnja zaposlenosti mladih kot možnost dviga izobrazbene ravni zaposlenih
<p>Mednarodno povprečje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Porazdelitev plač ➤ Stopnja vključenosti v sindikate
<p>Izzivi za prihodnji razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Visoka dolgoročna nezaposlenost ➤ Nizka zaposlenost starejših ➤ Nizka učinkovitost plačnih pogajanj ➤ Nezdostna fleksibilnost delovnega trga

Vir: Benchmarking Slovenia, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.22

Pri mednarodnih primerjavah so **zaostanki Slovenije** pri produktivnosti in konkurenčnosti veliki. Vendar samo s povečanimi sredstvi brez povečanih vlaganj v tehnologijo in prenosov tehnologije s povezovanjem teh zaostankov ne moremo bistveno zmanjšali. Predlagani bistveni **elementi za povečanje produktivnosti ter za povečanje naših konkurenčnih sposobnosti** bi lahko bili: boljša koordinacija pravih skupnih učinkov, preglednost, trajnost razvoja, zagotovitev družbenega soglasja pri strategiji razvoja, reorganizacija državne uprave, pravni red in varnost ter svoboda podjetništva in ustvarjalnosti, kakor tudi bolj celovito kvalitetno zaposlovanje človeških virov in njihovo stalno usposabljanje, kjer je pomembna promocija. V (The World Competitiveness Yearbook, 1999) študiji je izračunana spremembe uvrstitve Slovenije, če bi namesto 20 najslabše ocenjenih kazalcev vzeli povprečne vrednosti

za ocenjenih držav, bi se dvignili s 40. mesta na 33. mesto. Ti kazalci so med drugimi **delež zaposlenih v državnem sektorju, stopnja davčne obremenitve** delovnih dohodkov in dohodnine, od indikatorjev iz ankete pa je **večina najslabše ocenjenih indikatorjev povezana z vlogo države**. Iz tega sledi, kako nujne so nekatere spremembe pri delovanju države.

Nimamo pravih podatkov o osnovnih sredstvih v Sloveniji, zato ni mogoče oceniti, kakšen delež pri razlikah v produktivnosti izhaja iz razlik v kapitalni opremljenosti. Način privatizacije je podjetjem omogočal, da niso bila prisiljena oddajati prostih kapacitet. To je vplivalo tudi na splošno **nizko stopnjo izkoriščenosti kapacitet** in s tem na nizko produktivnost.

Potrebno je bistveno izboljšati številne vidike, ki povečujejo učinkovitost podjetniškega sektorja. Kot primerjamo Slovenijo z bolj razvitimi državami EU, je potrebno tudi na nivoju podjetij in dejavnosti z notranjim in zunanjim 'benchmarkingom' **ocenjevati zaostajanje slovenskih podjetij in sprožiti ukrepe**, s katerimi bomo te razlike zmanjševali. Na podlagi teh znanj sledijo programi tehnološke in organizacijske modernizacije, vključno z vzpostavitvijo modernih informacijskih sistemov. Za povečevanje produktivnosti je pomembno **povezovanje naših podjetij s tujimi podjetji**, tudi preko direktnih tujih investicij v Slovenijo in naših v tujino. Vsi ti načini povezav vzpostavljajo kvalitetnejše odnose v globalnih verigah dodane vrednosti in zvišujejo kvaliteto raven gospodarjenja v Sloveniji.

Tabela 5: Nacionalna ekonomija Republike Slovenije med 1994 in 1999

Slovensko gospodarstvo	1994	1995	1996	1997	1998	1999
BDP (% rast)	5,3	4,1	3,5	4,6	3,9	4,9
Produktivnost (% rasti)	6,7	2,9	0,8	0,2	0,4	-2,0
Cene na drobno (%)	19,8	12,6	9,7	9,1	7,9	6,2
Bruto plače na zap.	4,7	5,1	5,1	2,5	1,6	3,0
Tekoča plačilna bilanca (% od BDP)	4,2	-0,1	0,2	0,4	-0,4	-2,9
Neto zunanji dolg (% od BDP)	15,7	15,8	21,3	23,7	25,4	30,0
Kratkoročne posojilne obrestne mere	16,9	13,9	11,7	10,3	6,9	6,1
Dolgoročne posojilne obrestne mere	17,3	15,2	12,7	11,5	8,1	8,0
Javna poraba (% od BDP)	46,1	43,1	42,4	43,2	43,9	44,8
Direktna tuja vlaganja (US\$)	1.326	1.759	2.059	2.297	2.907	3.435
Proračunski surplus oz.deficit (% od BDP)	-0,2	-0,0	0,3	-1,2	-0,8	-1,2

Vir: Benchmarking Slovenia, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.18

Glede na majhnost Slovenije sta pospešitev gospodarske rasti in povečana konkurenčnost **odvisna od uspeha na zunanjih trgih**. Očitno je, da so države v EU-15, ki so hitro rasle, še hitreje povečevale delež izvoza v BDP. Irska ima trikrat večjo, Finska in Avstrija pa okoli dvakrat večjo vrednost izvoza na prebivalca kot Slovenija (Delovni program EIC, 2000, str. 4). Izvozna usmeritev v tem pogledu ne pomeni rast izvoza okoli 4% letno, temveč bistveno večje **povečanje količine, kvalitete in spremembe sestave izvoza blaga in storitev**, kar bi vodilo do bistveno višje stopnje rasti izvoza v primerjavi s stopnjo rasti BDP. Ne gre za lepotne popravke s tečajno politiko, ampak za rezultate široke akcije sprememb v

gospodarstvu in družbi. Bistveno povečanje stopnje rasti izvoza zahteva hitrejše povezovanje naših podjetij s tujimi podjetji, to pa zahteva **investiranje v znanja in pogoje**, ki to omogočajo. To so npr. managerska znanja o poslovanju in povezovanju s tujimi podjetji, znanje jezikov in dostop do relevantnih informacij, ki se zelo hitro menjajo. Slovenski **podjetniki so slabo prisotni v tujini in povezava z našimi predstavništvi in državno upravo redko** doseže minimalni potrební prag.

Država mora oblikovati izvirno politiko in podpirati intenzivno sodelovanje in obiskovanje slovenskih podjetnikov in strokovnjakov v uspešnih tujih podjetjih, združenjih in institucijah z jasnimi cilji in nameni učenja od najboljših, prenosa znanja, s posebnim poudarkom na navezovanju poslovnih stikov in izvozne usmeritve.

Kot evropska država ima Slovenija **dokaj razvit šolski sistem in relativno veliko raziskovalcev** na prebivalca in sredstev, vendar močno **zaostaja pri prenosu in trženju znanosti in tehnologije**. Pomanjkljivo je sodelovanje med univerzami in podjetji, primanjkuje kvalificiranih inženirjev in specifičnih profilov v informatiki in telekomunikacijah. V primerjavi z drugimi državami, ki se vključujejo v EU, smo ohranili **sistem znanstvenih institutov**, vendar nismo zadržali **razvojnih oddelkov v podjetjih** (posledica propadanja gospodarskih gigantov), kar je velika zapreka za hitrejši kvalitativen premik. **Nova rastoča podjetja** so še v večini primerov **prešibka**, da bi lahko več vlagala v razvoj. Na univerzah so bili navajeni delati na velikih projektih za večja podjetja in se le počasi navajajo na razvojno sodelovanje z manjšimi podjetji.

Slovenija se je hitro začela vključevati v **trende hitre rasti informacijske infrastrukture**, vendar z neenakomernimi rezultati. Pri opremljenosti s telefoni na prebivalca je kljub izboljševanju Slovenija bila v letu 1997 na ravni, ki so jo imele Finska pred 17 leti, Nemčija in Francija pred 15 leti in Avstrija pred 12 leti (Državni razvojni program, 2001, str. 65). Pri računalnikih in internet strežnikih na prebivalca so razlike v času manjše, vendar se po sredini leta 1997 situacija glede internet strežnikov na prebivalca bistveno poslabšuje glede na trende v svetu. Takrat je Slovenija zaostajala za Finsko kot vodilno državo v EU v tem kazalcu le za okoli 3 leta, danes znaša časovna odmaknjenost nad 5 let in narašča.

Upočasnitev teh trendov je sicer mogoče gledati kot rezultat prehoda preko **določene faze spontanega razvoja**. Vendar to s stališča strategije razvoja Slovenije ne more biti sprejemljivo. Razvoj informatike v šolstvu je pozitivna, sicer je moč zaslediti odsotnost proaktivne politike na tem kot na mnogih drugih področjih. Kot primer potrebnih defenzivnih investicij: investirati moramo zato, da preveč odločilno ne zaostajamo za dogajanja v svetu. Trend v svetu je jasno izražen v sloganu na neki Intelovi konferenci: 'Every business = E-business, every home = E-home'. To sicer ne bo jutri, je pa očitno pomembna smernica.

V tranziciji je gotovo najtežji **prehod od zaščite proizvajalnih organizacij** (proizvodna miselnost) na **spoštovanje želja kupca**, kar je osnovno načelo za preživetje v pogojih globalizacije. Dolgoročno v konkurenčnem boju preživijo samo podjetja, ki zagotavljajo **kvaliteto, ceno in servis**, ki posvečajo dovolj pozornosti raziskanim potrebam in koristim

kupca, odjemalca, uporabnika. Kriterij velja tako v javnem sektorju in v domačih dejavnostih kot pri izvozu v tujino; **enako v tržnih kakor v družbenih dejavnostih**. Pri danih sredstvih države za intervencije to pomeni bistveno **zmanjšanje subvencij podjetjem** za ohranjanje delovnih mest pri nespremenjenih programih in povečanje stimulacij podjetjem, ustanovam in posameznikom, ki razvijajo orientacijo na kupca in s tem ustvarjajo podlago za dolgoročno preživetje, kar zahteva tudi EU. Gre predvsem za vključevanje tržnih in netržnih proizvajalcev v programe celovitega obvladovanja kvalitete, na netržnem delu pa še za razvoj vrednostnega sistema.

Globalizacija sicer pomeni povečano, neusmiljeno konkurenco, ampak **tudi večje možnosti** za razvijanje kooperacije tako doma kot v tujini. Vse pogosteje tudi podjetja, ki si sicer konkurirajo na končnih trgih, sodelujejo pri razvoju in določanju standardov. Uveljavlja se 'coopetition' kot **hkratna kooperacija in konkurenca**. Sodobne države vse bolj podpirajo takšno povezovanje z vsestransko podporo poslovnih grozdov in vlagajo v njihov skupni razvoj. Pomembni so tudi **mednarodni grozdi in drugi projekti, ki se razvijajo čez nacionalne meje**. Skupne programe je potrebno uvajati tudi v nekomercialnih dejavnostih. Slovenska MSP so sama brez pravih spodbud države preslabotna, imajo premalo znanja in kapitala za dostojno nastopanje.

Poleg ekonomskih in tržnih elementov blaginje, so pomembni tudi drugi dejavniki, ki jih trg ne more učinkovito zagotoviti (npr. zdravje, izboljšano okolje, znanje, kultura, pravičnost, socialna varnost, družbena kohezivnost idr.). Potrebno je iskati **nove inovativne – podjetniške rešitve za povečevanje blaginje**. Potrebno je ugotoviti prioritete, koristi in stroške, ter transparentno, poceni večati koristi družbe in slehernemu posamezniku. V primerjavi z drugimi državami zaostajamo v dolžini življenjskega pričakovanja, v številu preživetja dojenčkov pa so rezultati zelo dobri. Število zdravnikov na prebivalca pri nas ni zelo visoko, vendar je splošno stanje v zdravstvu dobro. Očitno so razlike odvisne tudi od drugih elementov, kot so življenjske navade, materialni položaj itd. Zagotovo smo **zmožni najti postopoma optimalni mehanizem** izboljševanje zdravja in zdravstva.

Slika 10: Stabilnost slovenskega gospodarstva in delovanje okolja

<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ekonomska politika usmerjena k stabilizaciji ➤ Postopno popuščanje visoke inflacije
<p>Mednarodno povprečje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Javni dolg ➤ Plačilna bilanca (razen v l.1999) ➤ Indeks korupcije
<p>Izzivi za prihodnji razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Visoka stopnja nezaposlenosti, kljub izboljševanju ➤ Visoke obrestne mere ➤ Socialno-ekonomski problemi povezani s starajočo populacijo ➤ Visoka splošna stopnja državne porabe

Vir: Benchmarking Slovenia, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.17

Vpliv okolja na trajnost razvoja in blaginjo bi bilo potrebno obravnavati na podoben način. Kriteriji, ki jih razvijamo, morajo služiti predvsem odločitvam in načrtnemu delovanju. V vprašanih povezanih z okoljem imamo bolj podobne težave drugim tranzicijskim državam kot EU in bodo potrebna velika sredstva in podjetniške aktivnosti za saniranje. Podatki o tem, kateri so vplivni elementi razvoja okolja in kakšen je celovit mehanizem spremljanja razvoja, nam dolgoročno daje tudi okvir za snovanje razvojne politike in financiranje iz državnega proračuna. V EU so ravno **poslovne priložnosti, ki izvirajo iz novega odnosa do okolja** in trajnostnega razvoja med najbolj cenjenimi in obetavnimi (tudi 6. okvirni program EU to poudarja).

2.2 IZOBRAŽEVANJE

V 21.stoletju bo učenje podrlo vse ovire, ki so jih postavljali ljudje v preteklosti. Ne bo več izključna domena mladih, niti izobraževalnih institucij. Ljudje se bodo izobraževali **kadarkoli in kjerkoli** bodo želeli: ne le v šoli, s privatnimi učitelji, s trening ustanovami, na delovnem mestu, v muzejih in knjižnicah, preko klubov in društev, zunaj državnih meja in v virtualnem, elektronskem prostoru. Družba v 21. stoletja bo nenehno učeča se ter žejna znanja. Sloveniji v primerjavi z državami Evropske unije **primanjkuje visoko izobraženih** v strukturi prebivalstva. Delež zaposlenih, ki imajo visoko strokovno izobrazbo, znaša v celotni strukturi zaposlenih le 10%. Še posebej problematičen je delež visoko izobraženih v predelovalni dejavnosti saj znaša le 4% (Državni razvojni program, 2001). Seveda je tudi delež Slovencev s srednjo izobrazbo daleč premajhen, še posebej za **potrebe nadaljnega in vseživljenskega izobraževanja. Premajhna promocija** izobraževanja odraslih in premajhen interes ljudi z nižjo stopnjo izobrazbe za povečanje le-te sta vzroka za neugodno izobrazbeno strukturo zaposlenih. V razvitih ekonomijah EU je osnovna stopnja izobrazbe odraslih višja. Poleg tega pa je popularnost pri odraslih za stalno pridobivanje novih znanj in spretnosti **izredno povečana in spodbujena z državnimi programi.**

Neugodna izobrazbena sestava zaposlenih je delno povezana s procesom prestrukturiranja, vzpostavljanjem učinkovite lastniške strukture, upravljanjem podjetij in z neodločnim prehodom slovenskega gospodarstva iz dejavnosti z nizko v dejavnosti z visoko dodano vrednostjo. Predvsem **politika ohranjanja delovnih mest z nizko dodano vrednostjo** v upadajočih industrijah, z nesposobnim davčnim sistemom, ne pripomore k zaposlovanju ljudi z visoko izobrazbo, ki so še vedno v veliki meri nezaposleni (seveda tudi neprimeren izobraževalni sistem spodbuja le svojo ponudbo!). Delež generacij, ki vstopajo v sistem vzgoje in izobraževanja na vseh ravneh in so v njem čedalje dlje, se povečuje. Premalo imamo študentk in študentov, diplomantk in diplomantov **na področjih naravoslovja, matematike, informacijsko-komunikacijske tehnologije, tujih jezikov, ki so ključnega pomena za razvoj informacijske družbe, globalizacijo in pridruževanje Slovenije EU.** Podiplomski študij je bil še do pred kratkim slabo razvit. Šele v zadnjih letih država proračunsko sofinancira in lajša dostop, s pogoji pa spodbuja univerzi in visokošolske zavode k povezovanju med seboj, z raziskovalnimi inštituti in uveljavljenimi institucijami v tujini.

Slika 11: Značilnosti slovenskega izobrazbenega potenciala ter mednarodna primerjava

Prednosti: <ul style="list-style-type: none">➤ Visoki rezultati učencev v znanosti in matematiki➤ Visoka rast visokega izobraževanja, merjeno po vpisu➤ Visoka raven zaključenega srednješolskega izobraževanja➤ Visoki mejni ekonomski profiti višje izobrazbe merjeno s plačami ter nižjo stopnjo nezaposlenosti
Mednarodno povprečje: <ul style="list-style-type: none">➤ Javna vlaganja v izobraževanje kot % BDP➤ Povprečno število tujih jezikov v splošnem v srednjih šolah➤ Visok nivo vključenosti mladih
Izzivi za prihodnji razvoj <ul style="list-style-type: none">➤ Izobraževanje odraslih➤ Odstotek podiplomskih ter z izobrazbo pod srednješolskim nivojem➤ Socialna veljava izobrazbe ter ugled učiteljev➤ Premalo absolventov na znanstveni ravni iz matematike, računalništva, naravoslovnih in medicinskih znanosti➤ Nizek nivo podjetniških znanj➤ Pomanjknje povezav med industrijo in akademsko sfero

Vir: Benchmarking Slovenia, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.20

Podatki o stopnji **izobrazbe starejših kategorij** prebivalstva so za Slovenijo bolj neugodni. Slovenija je ena od treh držav (poleg Češke in Portugalske), z deležem odraslih s VI. ali višjo stopnjo izobrazbe pod povprečjem držav OECD (Benchmarking Slovenia, str. 19). Vključevanje starejših kategorij prebivalstva v izobraževalni proces prav tako ni ugodno. Slovenija ima, tako kot mnoge druge države, še vedno **prevelike izgube na vseh ravneh izobraževanja** (obveznega osnovnega, srednješolskega, predvsem poklicnega in strokovnega, in po-sekundarnega izobraževanja). Posledica osipa je **povečan dotok težje zaposljivih ljudi** na trg dela, ki daje vedno manj možnosti delovni sili brez poklicne kvalifikacije, za podjetniško uveljavljanje pa imajo znatno slabše začetne pogoje. Kljub številčno bogati mreži vzgojno-izobraževalnih institucij, **izobraževalna ponudba ne sledi dovolj hitro novim zahtevam** – povpraševanju po sodobnih pristopih na področju usposabljanja in preusposabljanja aktivnega prebivalstva oziroma pridobivanja certifikatov o poklicni – strokovni usposobljenosti. Proces prilagajanja oziroma prestrukturiranja šolske mreže je prepočasen.

V publikaciji, ki jo pripravilo Ministrstvo za šolstvo (Bela knjiga, 1995, str.12) so predstavljene **konceptualne rešitve sistema vzgoje in izobraževanja** pri nas. Zahteve po sistemskih spremembah vzgoje in izobraževanja po družbenih spremembah, spoznane pomanjkljivosti sedanjega sistema vzgoje in izobraževanja, predvsem vključevanje v EU in priporočila mednarodnih organizacij zahtevajo **hitrejša ukrepanja**. Združevanje Evrope prinaša **potrebe po visoko izobraženih strokovnjakih** (Nizozemska kontrolira uspešnost svojega šolstva tudi s sprotno zaposljivostjo svojih absolventov v tujini, predvsem v EU) ter kompatibilnost z drugimi šolskimi sistemi, medsebojno usklajenost stopenj izobrazbe za posamezne poklice ter vzajemno priznavanje spričeval in diplom. Pomembno je učenje in

znanje tujih jezikov, vključevanje modernih evropskih vrednot v izobraževalni proces, izkoristiti je potrebno skupno evropsko dediščino političnih, kulturnih in moralnih dosežkov, na področjih človekovih pravic, pravne države, pluralnosti demokratične družbe, strpnosti in solidarnosti. Mednarodne institucije na področju izobraževanja nas spodbujajo pri prizadevanjih v procesih združevanja Evrope, kot zgled se pri tem oblikuje tudi trinajstletno preduniverzitetno in devetletno osnovno šolanje, s preprečevanjem razlikovanja pred petnajstim letom starosti.

Sedanja šolska zakonodaja je v mednarodni primerjavi zastarela, z njo niti strokovno niti pravno ni možno reševati tekočih problemov in inoviranje sodobnih rešitev. Pritok kadrov iz izobraževanja ni najbolje **usposobljen za svojo poklicno ali podjetniško uveljavljanje**. Srednje šolstvo z ostanki usmerjenega izobraževanja, podsistema poklicnega izobraževanja in izobraževanja odraslih postaja neustrezno za doseganje načrtovanih rešitev ter **praktičnih potreb tehnološkega in družbenega razvoja**. Sodobne spremembe v izobraževalnem sistemu pa niso le posledica političnih in ekonomskih sprememb, pomembna so tudi nova strokovna spoznanja in znanstvene paradigme, ki na nek način tudi napovedujejo globalne družbene premike.

Nizka izobrazbena raven prebivalstva se prepočasi spreminja. Kvaliteten sistem izobraževanja, skladen s ravni razvitih držav, naj bi omogočal čim večjemu številu prebivalstva uresničevati pravico do izobraževanja, doseči višjo stopnjo izobrazbe, kar je osnova za doseganje uspešnosti na različnih področjih, tudi v neodvisnosti in samostojnem uveljavljanju v podjetništvu. Načela za preoblikovanje sistema izobraževanja na preduniverzitetni ravni so osnovana na človekovih pravicah in pojmu pravne države ter slonijo na dveh temeljnih izhodiščih. Uveljavljanje **sodobne pluralne družbe**, z različnimi svetovnimi nazori, vrednostnimi sistemi in izboljševanjem sistema izobraževanja v skupnem soglasju. **Viri pravnih norm**, ki so skupni: Splošna deklaracija o človekovih pravicah, Konvencija o otrokovih pravicah in drugi mednarodni dokumenti, o osnovnih vrednotah, ne glede na politični sistem. V **Resoluciji o evropski dimenziji vzgoje in izobraževanja** so kot skupna evropska dediščina političnih, kulturnih in moralnih vrednot, s temelji civilizirane družbe, navedene naslednje prvine: človekove pravice, pluralna demokracija, strpnost, solidarnost in pravna država. **Mednarodni pravni dokumenti** skupaj z **Ustavo Republike Slovenije** tvorijo temeljne pravne norme, na katerih morajo sloneti uresničeni cilji javnega sistema izobraževanja.

Vsakdo ima pravico do izobrazbe, toda za popolno in odgovorno socializacijo postaja tudi neobhoden standard. Izobraževanje je obvezno in brezplačno na začetni in temeljni stopnji. Dostop do tehničnega in poklicnega ter prav tako do visokega šolanja mora biti splošen, zanj je potrebna **v obveznem izobraževanju dobra priprava**. Načelo enakih možnosti je v skladu z zahtevo po kvaliteti in poglobljenosti, prav tako s poznejšo konkurenčnostjo delovne sile, z diferencirano ponudbo na vseh stopnjah in z uresničevanjem pravice do izbire različnih izobraževalnih poti in vsebin (tudi za manjšine, pripadnike raznih verskih in nazorskih usmeritev, odrasle itd.). Poleg načelnih izhodišč je potrebno močneje **upoštevati konkretne družbene potrebe in razvojne težnje**, povezane z zahtevami po

kvalitetni šoli odprtosti duha, kritične moči razsojanja, z oporo pri raznih ideoloških pritiskih in z **zahtevami mednarodno preverljivih standardov znanja razvitih dežel** in spoštovanja pluralizma kultur. Šolstvo je tesno povezano s področji proizvodnje dobrin in storitev ter s področji kulture in znanosti. V kurikularni prenovi so izpostavljene razvojne spremembe in problemi izobraževanja, za prenovu šolstva, posebej pomembno za ekonomski razvoj Slovenije v prihodnosti.

Tabela 6: Zaposlene osebe po stopnjah strokovne izobrazbe po dejavnosti leta 1999

	VISOKA STROKOVNA IZOBRAZBA					DELEŽ v %
	VSI	DOKTORJI	MAGISTRI	DRUGI	SKUPAJ	
SKUPAJ	630.344	2.195	4.368	56.470	63.033	10
A- kmetijstvo, gozdarstvo, lov	8.624	7	30	522	559	6
B – ribištvo	158			13	13	8
C – rudarstvo	7.084	3	8	200	211	3
D – predelovalne dejavnosti	215.431	64	421	9.081	9.566	4
E-oskrba z elektriko, plinom, vodo	11.596	5	39	912	956	8
F-gradbeništvo	37.502		21	997	1.018	3
G-trgovina, popravila motornih vozil	85.658	11	178	4.521	4.710	5
H-gostinstvo	14.618		11	212	223	2
I-promet, skladiščenje in zveze	35.371	1	54	1.360	1.415	4
J-finančno posredništvo	18.736	15	122	2.877	3.014	16
K-nepremičnine, najem poslovnih storitev	39.246	503	719	6.836	8.058	21
L-javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	40.028	105	405	9.246	9.756	24
M-izobraževanje	52.288	1.287	1.006	11.877	14.170	27
N-zdravstvo, socialno varstvo	47.817	159	1.216	5.310	6.685	14
O-druge javne, skupne in osebne storitve	16.187	35	138	2.506	2.679	17

Vir: SURS, Statistični letopis 1999

Mladi, pri vstopu v izobraževanje, kot odrasli, ki se znova vključujejo, **potrebujejo najboljše šole**, takšne, ki lahko omogočijo uspešno **vključevanje v delovno, socialno in zasebno življenje** prihajajoče poindustrijske dobe; ki jim bo omogočala enakopravno sodelovanje z drugimi v domačem in v mednarodnem prostoru; ki jim bo omogočala kakovostno življenje in življenjsko okolje, vključno s tistim, ki ga predstavlja šola sama. (Uvod v kurikulum, 2000, str. 88). Prenova mora nuditi kvalitetne rešitve ter ustrezen odziv na razvojne potrebe in tokove. Razvojne spremembe, ki potekajo v Sloveniji, bodo v prihodnje imele pomemben vpliv na vsebino in način izobraževanja. Izobraževanje ni samo proces posredovanja in razvoja znanja vsem, ki so vanj vključeni, pomeni tudi možnost socializacije, razvijanje družbenih vrednot, norm, etičnih načel in vzorcev vedenja, tudi **samorealizacijo**. Osnovni elementi sistema so: zagotovitev avtonomije univerz in visokih šol ter njihova deregulacija, pravna preureditev univerze v sodobno povezano institucijo, razmejitev državnih pristojnosti, akademska neodvisnost, nevtralna obravnava strateških vprašanj, dobro organizirana akademska skupnost, profesionalne norme, upoštevanje potreb okolja, nacionalni program visokega šolstva, strategija razvoja, boljši dostop do visokošolskega študija, boljša visokošolska izobrazba prebivalstva, diferenciacija univerzitetnega in visokega strokovnega izobraževanja, širša izbira programov, večja študijska učinkovitost, kriteriji mature in zaključnih izpitov, sistemizacija podiplomskega študija, sodelovanje raziskovalnih ustanov in

podjetij pri izvedbi, sistemsko povezovanje izobraževanja in znanstveno-raziskovalnega dela, urejeno financiranje, več študijskih izmenjav profesorjev in študentov, internacionalizacija in delitev dela, več gostujočih profesorjev na naših univerzah, izpopolnjevanje profesorjev v tujini, evropsko primerljiva kvaliteta ("self-evaluation"; "quality audit", "quality assessment"), konkurenčnost in pluralnost, omogočen nastop zasebnih ustanov, novih študijski programi, prenova vsebin, upravičenost visokošolskih središč

Na razvoj sodobnih izobraževalnih sistemov bodo v prihodnje znatno vplivale **razvojne spremembe**: staranje prebivalstva, prehod v post-industrijsko razvojno fazo, ekonomska, socialna in politična tranzicija, ogroženost naravnega okolja in virov, državna osamosvojitve Slovenije ter vključitev v evropski, svetovni gospodarski in komunikacijski prostor, pri tem so v ospredju problemi izobraževanja (Bela knjiga, 1995, str. 77): avtonomija in strokovna odgovornost šol in učiteljev, razdrobljenost disciplin znanja po šolskih predmetih, natrpanost programov in učnih načrtov, majhen poudarek na razvoju motivacije za izobraževanje, premalo različnih pristopov, oblik, metod in tehnik dela in pasivnost učencev, premalo poudarka na ključnih vidikih razvoja in izobraževanja učencev, učitelj kot edini prenašalec znanja, slaba integracijska vloga šole, zaostajanje v izobraženosti prebivalstva za razvitimi državami, velik delež poklicno neusposobljenega prebivalstva, premajhna kakovost pridobljenega znanja, neusposobljenost učencev za samozavesten nastop z življenjskimi problemi in njihovo reševanje, zagotavljanje pogojev za izvedbo izobraževalnih programov.

Temeljne vrednote postavljenega sistema izobraževanje morajo vsebovati: veljavo, vrednote in razvoj posameznika, svobodo, odgovornost in možnost izbire udeležencev (učencev, staršev, učiteljev in šole), enakost možnosti v izobraževanju za posameznike in skupine, strpnost in solidarnost vsebine in načina izobraževanja, nacionalno identiteto in odprtost za mednarodno sodelovanje, znanje kot vrednota in vseživljenjsko izobraževanje.

Cilji izobraževalnega sistema za prihodnost: večja avtonomnost in strokovna odgovornost šol in učiteljev, večja povezanost vej znanja, razbremenitev in pritegnitev utrujenih učencev, študentov, več raznolikosti in sodobnih metod dela in večja aktivnost učencev, študentov, bolj skladen telesni in duševni razvoj posameznika, povezana in usmerjena vloga učiteljev v procesu izobraževanja, bolj socialna in povezovalna dejavnost šol, večja vključenost otrok, mladine in odraslih v izobraževanje, lažje prehajanje, priprava za kakovostno in odgovorno življenje, na vseživljenjsko izobraževanje in za poklic, doseči mednarodno primerljive standarde in raven znanja, učinkovita in kakovostna komunikacija v slovenščini, izboljšana funkcionalna pismenost, večja kakovost in trajnost pridobljenega znanja, samostojno, ustvarjalno in kritično mišljenje in presojanje; usposabljanje za samorealizacijo, zagotoviti materialne in kadrovske pogoje skladno s potrebami za izvajanje izobraževanja.

2.3 RAZISKOVANJE

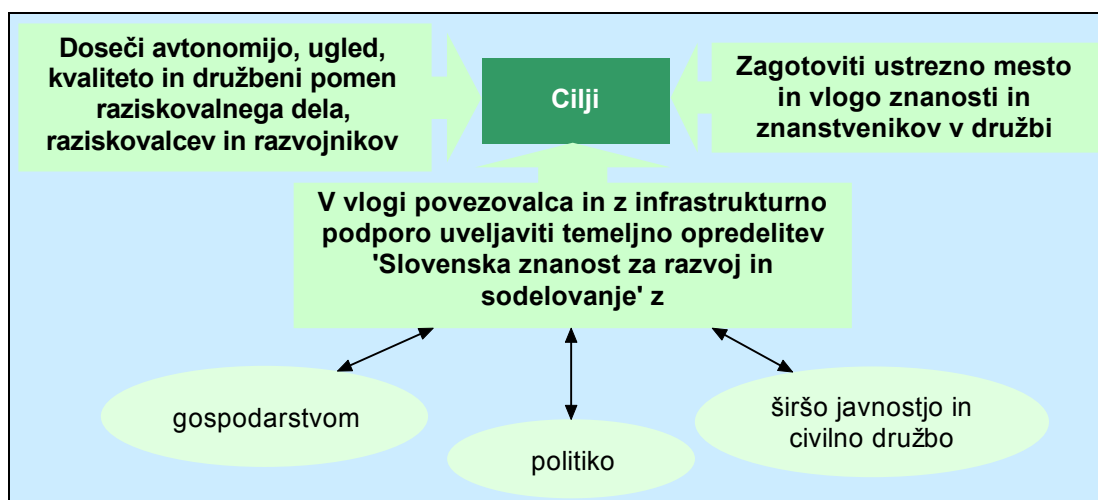
Temeljni cilj raziskovanja je **pridobivanje novih znanj**, na področju tehnike zlasti tehnoloških, ki pogojujejo in utemeljujejo svetovno konkurenčnost gospodarstva določene

dežele (Program spodbujanja tehnološkega razvoja Slovenije, 2000, str.7). Vlaganje v znanje je še posebej pomembno za slabše razvite države. Ljudje z znanjem ne razvijajo le novega, temveč prenašajo v domačo uporabo znanje, ki ga razvija sodobni, razviti svet. Kljub uveljavljenim spoznanjem, da znanje in njegova uporaba vse bolj izraža primerjalno prednost držav, je Slovenija v preteklih letih **za področje znanosti in tehnologije namenjala vse manj sredstev** (v petih letih za tretjino manj). Zmanjšana sredstva zadostujejo za ohranjanje in osnovni razvoj raziskovalcev, ne omogočajo pa potrebnih investicij v raziskovalno infrastrukturo. Delež vlaganja države v raziskovalno-razvojno področje glede na BDP države v celoti močno zaostaja za razvitimi državami, delež vlaganj v raziskovalno opremo pa je tudi bistveno manjši kot v razviti Evropi, občasno celo zanemarljiv.

Slovenska znanstvena in raziskovalno razvojna dejavnost je v primerjavi z drugimi srednje- in vzhodnoevropskimi državami **relativno** dobro razvita, denimo po številu raziskovalcev na 1000 aktivnih prebivalcev je nekoliko nižje od povprečja držav članic EU. Glede na mednarodne kriterije Slovenija na nekaterih ozkih znanstvenih področjih, kot na primer biokemija, fizika, biologija, farmacija, matematika, dosega vrhunsko kvaliteto. Po številu znanstvenih publikacij na 100.000 prebivalcev je Slovenija zelo blizu povprečju v EU, vendar se ti dosežki nikakor ne dovolj aplicirajo v slovenskem gospodarstvu.

Pri sorazmerno dobro razviti javni raziskovalni sferi imamo **neizkoriščene možnosti pri prenosu znanja, rezultatov raziskav ter novih tehnologij iz javne raziskovalne sfere v gospodarsko izrabo**, kar je ena ključnih zavor konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Sodelovanje med podjetji, kakor tudi med gospodarsko, izobraževalno in raziskovalno sfero (pri načrtovanju, vodenju in izvajanju raziskovalne dejavnosti; pri razvoju, pretoku in uporabi novega znanja; pri vzgoji raziskovalnega kadra) ni na dovolj visokem nivoju. **Majhno je povpraševanje podjetij** po storitvah raziskovalnih institucij.

Slika 12: Idealna slika (želje) vpetosti raziskovalnega dela v družbi

Vir: Tehnološka politika, 2000, str. 17

Podatki o vlaganjih v znanost in tehnologijo (1,48 % v letu 1998) (Državni razvojni program, 2001, str. 13) kažejo na prenizko vlaganje v raziskave in razvoj. Tako Slovenija glede na delež sredstev BDP zaostaja za ZDA (2,55 %) in povprečjem EU (1,85%).

Oblikovani Nacionalni raziskovalni program opredeljuje državno razvojno strategijo in sredstva, ki jih država uporablja za njeno izvajanje. **Tehnološka politika** v širšem pomenu navaja pripravljenost ter instrumente države, s katerim deluje na gospodarske subjekte ter jih spodbuja pri njihovih usmeritvah k tehnološkem razvoju; ožje pa spodbuja napredek domače znanosti in tehnologije, temeljnih, uporabnih in eksperimentalno-razvojnih raziskav, s čim večjim izločkom novih, boljših proizvodov, izboljšanih tehnoloških postopkov, s katerimi je možno tudi tržno uspevati. Majhnost državne ekonomije nas sili k odprtosti v svet, pri čemer **sodobno tehnologijo predvsem uvažamo**, razvijanje z domačim znanjem je podrejeno, predvsem aktivnostim dopolnjevanja oz. prilagajanja. Slovenija spada med ekonomije z močno diverzificirano, razbito proizvodno sestavo, tudi zaradi pomanjkanja gospodarske strategije v preteklosti. Le **prenos svetovnega znanja ter domače raziskovalne in izkustvene zmogljivosti omogočajo trajno uspešno pridobivanje in ohranjanje tržnih položajev**. Uspešnost inoviranja pomeni na nacionalni ravni predvsem povečevanje družbenega proizvoda ter ustvarjanje novih delovnih mest in ohranjanje dosedanjih.

Slovenija namenja približno četrtno državnega raziskovalnega denarja za financiranje tehnološkega razvoja, prek subvencij t. i. razvojno-raziskovalnim projektom iz gospodarstva. V manjšem obsegu so bila podjetja v teh letih neposredno deležna subvencij **pri projektu Mladi raziskovalci**, ki spodbuja dvig izobrazbene strukture v raziskovalni sferi in gospodarstvu, ter subvencij **pri nakupu raziskovalne opreme**. Večinski delež financiranih razvojnih raziskav je s področja tehniških ved (63 %), kjer je daleč največje število projektov iz predelovalne industrije. Ministrstvo za znanost, šolstvo in šport s subvencioniranjem zagonskih stroškov, stroškov delovanja in razširitve zmogljivosti spodbuja **tehnološke centre in tehnološke parke**, cilj tega spodbujanja pa je povezovanje raziskovalne sfere in gospodarstva ter **nastajanje novih, tehnološko inovativnih podjetij**.

Slika 13: Slovensko tehnološko okolje ter mednarodna primerjava

Prednosti: <ul style="list-style-type: none">➤ Razvite kapacitete javnega raziskovanja in kvaliteta znanstvenega raziskovanja➤ Močna informacijska in znanstvena infrastruktura
Mednarodno povprečje: <ul style="list-style-type: none">➤ Raven skupnih vlaganj v R&R kot % BDP
Izzivi za prihodnji razvoj <ul style="list-style-type: none">➤ Pomanjkanje kooperacije med privatnim sektorjem ter javnimi raziskovalnimi ustanovami➤ Nizka raven inovativnosti➤ Nizka tehnološka raven izvozne industrije

Vir: Benchmarking Slovenia, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.26

Izkušnje razvitih držav kažejo, da **znanstveno-raziskovalni dosežki ne najdejo sami poti v industrijsko uporabo**, še najbolj uspešni so pri tem v ZDA. Prenos je obeležen s skupnimi vplivi med gospodarsko in tehnološko politiko, proizvodnjo, marketingom ter trženjem. Priče smo globalizaciji svetovnega gospodarstva in oblikovanju zaprtih gospodarskih struktur, predvsem treh: Evropske unije, NAFTA in Pacifiške cone. Med navedenimi centri poteka neusmiljen boj za gospodarsko prevlado in seveda neprestano iskanje vzrokov za morebitno nazadovanje. V Evropski uniji ugotavljajo, da je osrednji vzrok zaostajanja za npr. Japonsko preskromen in prepočasen prenos temeljnih znanj tehniških ved v proizvodnjo (Evropski paradoks), pa tudi na splošno relativno manjša ali celo nazadujoča vlaganja zasebnega sektorja v industrijski razvoj. Vlaganja v **nova tehnična znanja in v tehnološki razvoj** predstavljajo v svetu se vedno največji delež družbenega proizvoda, namenjenega raziskavam in razvoju. Celó v ostro konkurenčnih ZDA država financira skoraj polovico raziskovalno razvojnega dela (Tehnološki razvoj do 2000, 2000, str. 54).

Dejansko je stanje v Sloveniji na področju znanosti, raziskovanja in izobraževanja (prenosa znanja) še veliko slabše, vsaj primerljivo z najboljšimi. **Raziskovalna oprema raziskovalnih institucij je zastarela in neprimerna za sodelovanje ter tekmo z razvitimi.** Znanost in raziskovanje sta zaprta, pedagoška in razvojna dejavnost pogosto ne dovolj tesno povezani, da bi zagotavljali tekoč pretok znanja na vsa področja slovenske družbe. Takšno stanje v znanstvenem raziskovanju pri nas **onemogoča resno povezavo** z razvitimi državami Evrope, da bi znanost postala osnovno gibaló napredka ter da bi nudila resno podporo tehnološkemu razvoju podjetij, predvsem **MSP, ki so sama prešibka za financiranje razvojne dejavnosti.**

Večje financiranje države za raziskovanje ter stabilna podpora področja na podlagi sistematizacije raziskovalcev in ovrednotenja programov raziskovalnih skupin je osnova, pripravljen je bil tudi model financiranja znanosti. Dolgoročno institucionalno financiranje javnih raziskovalnih organizacij ostaja nespremenjeno, če so skupine overjene za izvajanje svojih programov. Drugače je pri financiranju programov raziskav, zaokroženih področij raziskovalnega dela, ki imajo svoj pomen tudi v svetu in je država zainteresirana za njihovo dolgoročno raziskovanje.

Pri vrednotenju in potrditvi raziskovalcev bi se morali vsi programi in ustanove verodostojno predstaviti posamično in v celoti. **Javne predstavitve programov in organiziranosti so osnova za ovrednotenje, potrditev ter hkrati prenos znanja do širšega kroga uporabnikov.** Znanstveno-raziskovalne univerzitetne in inštitutske organizacije se ocenjujejo z istimi merili, odvisnimi samo od ved, ki jih same zastopajo. Pri tem so poglobitne ugodnosti: ustanoviteljske obveznosti, dolgoročnost, sistematizacija, stabilnost, mladi raziskovalci. Pomembne so stabilizacija, preglednost in nadzor financiranja znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter tudi razmejitev pristojnosti, odgovornosti in obveznosti s strani raziskovalcev na eni in s strani ministrstva na drugi strani. Pri tem je pomembna vloga: **vodje institucije**, ki je odgovoren za program razvoja javnega raziskovalnega zavoda, **vodje programa**, odgovornega za program skupine in **nosilca projekta**, odgovornega za raziskovalni projekt temeljne, uporabne, razvojne ali ciljne narave. Njihovo in vlogo delovnih

skupin je potrebno negovati tudi z dodatnimi ukrepi s strani države in drugih akterjev (institucij in podjetij).

Ustanavljanje in plače uveljavljenih raziskovalcev pokriva ministrstvo, raziskovalne skupine pa delujejo po principu racionalizacije stroškov in prenosu na uporabnika. Zagotovo ima tu nalogo povezovanja ministrstvo, ki bi moralo **organizirati proces in aktivnosti prehajanja znanja ter sodelovanja uporabnikov in raziskovalcev**. Projekti iste raziskovalne kakovosti se morajo cenovno zniževati. Pričakuje se povečano zanimanje za mednarodne projekte. **Novi projekti** so za odgovornega nosilca neke **nagrada in znamenje odličnosti** ter pogoj za raziskovalni status. Možnost za pridobitev projekta, predvsem v mednarodnem okolju, postane šele tako dobrodošla. Raziskovalna dejavnost, financirana iz državnega proračuna, se sooča z negotovostjo ob upadanju sredstev proračuna za raziskovano dejavnost, tudi obeti za srednjeročni obseg financiranja raziskovalne dejavnosti so neugodni. Vlada z nihanji skuša uvesti stabilen način financiranja raziskovalne dejavnosti.

Programsko financiranje raziskovalnih skupin na **javnih raziskovalnih organizacijah (JRO)** poteka po Pravilniku o vrednotenju kakovosti in financiranju Programa dela JRO, ki ga pripravlja ministrstvo v sodelovanju s predstavniki JRO. Javne raziskovalne organizacije (JRO) so organizacije, ki opravljajo raziskovalno dejavnost kot javno službo, in sicer: javni raziskovalni zavodi (JRZ); javni zavodi, za izvajanje infrastrukture raziskovalne dejavnosti (ARNES in IZUM); univerze, pri opravljanju raziskovalne dejavnosti, financirano s strani države

Sprejet program dela JRO na osnovi Pravilnika (Program raziskovalne dejavnosti JRO) je podlaga za financiranje iz državnega proračuna. Raziskovalni program, v okviru Programa raziskovalne dejavnosti JRO, izvaja Programska skupina, ki jo sestavljajo **raziskovalci, strokovni in tehnični sodelavci**. JRO lahko oblikuje tudi infrastrukturne skupine, ki niso financirane na osnovi raziskovalnih nalog članov, ampak s strani ustanoviteljev. Za raziskovalne projekte lahko konkurirajo programske ter raziskovalne skupine. Sestavo predvidenih programskih skupin predlagajo JRO. Ministrstvo izračunava povprečne raziskovalne obremenitve, kar je osnova za obseg programskega financiranja. Kakovost Programov dela JRO ocenjujejo strokovna telesa. Komisija Sveta za znanost in tehnologijo na podlagi ocenjevanja Programov dela JRO sprejme priporočila, v katerih priporoča financiranje v predlaganem obsegu ali pa ne potrdi Programa dela. Na podlagi priporočil ministrstvo pripravlja razlago predlogov za vlado. Vendar kljub razvejani organiziranosti znanosti oziroma slovenskega raziskovanja **ne moremo govoriti o njihovi podjetniški naravnosti ali o naklonjenosti sodelovanju s podjetniki**.

2.3.1 INFRASTRUKTURNI RAZISKOVALNI CENTRI

Ministrstvo za znanost in tehnologijo podpira ustanavljanje infrastrukturnih raziskovalnih centrov, ki predstavljajo **množico raznovrstnih povezav med raziskovalnimi in razvojnimi skupinami ter uporabniki**. Infrastrukturne raziskovalne centre lahko sestavljajo:

instrumentalni centri, nacionalne zbirke, etaloni, tehnološki centri (centri znanja (v javnih zavodih, visokošolskih organizacijah), razvojna jedra (v gospodarskih družbah), centri za prenos tehnologij (gospodarske družbe), tehnološki parki (gospodarske družbe), centri za prenos tehnologij (gospodarske družbe).

Instrumentalni centri so večji del organizirani na univerzah ali v javnih raziskovalnih zavodih in ob njih, predstavljajo koncentracijo znanja in opreme na raziskovalnem področju, kar posredujejo uporabnikom iz raziskovalnih ustanov in gospodarstva. Ministrstvo subvencionira del stroškov delovanja instrumentalnih centrov v skladu s predpisi, ki urejajo državno financiranje ustanoviteljskih obveznosti.

Tehnološke centre delimo na: **centre znanja, razvojna jedra in centre za prenos tehnologij**. Centri znanja na javnih raziskovalnih ali visokošolskih ustanovah ali pa Razvojna jedra v gospodarskih organizacijah so skupine raziskovalcev, z znanjem in opremo, do vrednosti 150.000 ECU. Predstavljata povezovanje raziskovalcev in opreme, s pomočjo institucij ter prenos njihovega znanja k uporabnikom iz gospodarstva. Centri za prenos tehnologij so nova, inovativna tehnološko napredna mala podjetja, ki jih ministrstvo podpira po vsej Sloveniji in jim lajša zagonske težave z dotacijami in s spodbujanjem nastanka regionalnih tehnoloških parkov (TECOS, Celje – Orodjarski center Slovenije).

Tehnološki parki so neprofitne gospodarske organizacije, s potrebno infrastrukturo za delovanje novih, inovativnih tehnološko naprednih malih podjetij, delujejo kot razvojni inkubatorji, kjer nova podjetja lažje začnejo svojo samostojno pot. Leta 1994 je bil postavljen Štajerski tehnološki park v Mariboru, na podlagi programa PHARE je ustanovljen PPC (Podjetniško podporni center) v Kranju, ustanovljen je Tehnološki park Ljubljana, tehnološki park na Obali, na Krasu in v drugih sredinah.

Z natečaji za subvencioniranje infrastrukturnih raziskovalnih centrov Ministrstvo za znanost, šolstvo in šport spodbuja povezovanje raziskovalnega in razvojnega dela za potrebe gospodarstva po vsej Sloveniji. Dosedanjim tehnološkim centrom v Ljubljani, Mariboru, Lendavi, Ptuj, Celju se pridružujejo novi v Murski Soboti, Kranju, Kopru, Novem mestu in drugje po Sloveniji, njihovo ustanavljanje naj bi spodbujale potrebe gospodarstva.

2.3.2 TEHNOLOŠKE SPODBUDE

V raziskovalnem okolju najdemo podlago za **vzgojo in obnovo človeških virov** potrebnih za razvoj vseh panog gospodarstva. Zaradi tega vse razvite družbe pospešujejo in podpirajo **pretok ter izmenjavo raziskovalcev iz raziskovalnega okolja v gospodarstvo in obratno**. S povečevanjem mobilnosti človeških virov lahko dosežemo večji pretok idej in novih spoznanj, s tem pa hitrejši napredek. Naš dosedanji sistem kaže **ravno te pomanjkljivosti**, saj ni nikoli omogočil prostega pretoka ljudi v gospodarstvo in s tem dovolj velike kritične mase raziskovalcev v gospodarstvu.

V pogojih hitrega razvoja svetovnega gospodarstva imajo izdelki in storitev vse krajši življenjski cikel, v povprečju le okoli 5 let. Če želi Slovenija dohiteti in držati korak s svetom ter si utrditi položaj na trgih razvitih dežel, mora njeno gospodarstvo v naslednjih treh letih zamenjati večino izdelkov in storitev, s katerimi želi trgovati na mednarodnih tržiščih. Pri zamenjavi ne gre le za spreminjanje zunanjih značilnosti, temveč imamo pogosto opraviti z vpeljavo novih materialov, sestavnih delov in funkcij. Takšen razvoj je možen le z povečanim vlaganjem v razvoj izdelkov in storitev z visoko stopnjo dodane vrednosti, kar omogoča višjo stopnjo samostojnosti kot zgolj podrejen nakup tehnologije in znanja. Za tak napredek pa so potrebni kadri za delovanje in vzdrževanje domače in tuje tehnologije.

Ena izmed akcij ministrstva je pridobivanje novih raziskovalcev z akcijo Mladi raziskovalci, ki pridobivajo znanje ob raziskovalno-razvojnem delu in ga kasneje prenašajo v razvojno in proizvodno okolje gospodarstva. Potrebno je **prehajanje večjih skupin** raziskovalcev v posameznih dejavnostih, saj v trenutni situaciji **ne zadoščajo posamezni raziskovalci**. Država subvencionira prehajanje raziskovalcev z doktoratom v gospodarstvo. **Instrumenti** Ministrstva za znanost, šolstvo in šport krijejo stroške RR faze projekta razvojnega projekta z več naročniki (predkonkurenčni tehnološki programi); stroške RR faze projekta pri mešanih projektnih skupinah, z udeležbo raziskovalcev iz razvojnih ali raziskovalnih enot organizacije, naročnika projekta, ali se pri njem usposabljujejo mladi raziskovalci iz takšne organizacije; stroške RR faze projekta za razvojne projekte po naročilu v izvedbi raziskovalnih organizacij ali zasebnih raziskovalcev in katerih rezultate bodo naročniki prenesli v gospodarsko ali drugo uporabo; stroške raziskave, če raziskavo izvajajo raziskovalci iz najmanj dveh različnih uporabniških organizacij; stroške raziskave, če jo izvaja projektna skupina iz uporabniške organizacije.

Poznane so **subvencije uporabniškim organizacijam za kritje dela stroškov** cene raziskovalne ure, ki jo uporabniška organizacija dejansko plača raziskovalni organizaciji za projekt, ki ga financira v celoti in s cilji. Prav tako subvencije obrestne mere za kredite pri poslovnih bankah za tehnološki razvoj, subvencije organizacijam za pokrivanje dela plač doktorjem znanosti, subvencije tehnološkim centrom in tehnološkimi parkom: za zagonske stroške, stroške delovanja v obdobju enega leta, stroške razširitve zmogljivosti.

Tehnološko-razvojni sklad, ki deluje na podlagi Zakona o tehnološko razvojnem skladu Republike Slovenije kot **spodbujevalec nastanka in rasti tehnološko zahtevnejših gospodarskih družb** s pomočjo treh finančnih instrumentov: **kreditiranja, z garancijami in s kapitalskimi naložbami** kot zagonskimi sredstvi (seed capital) ali rizičnimi sredstvi (venture capital).

2.3.3 TEHNOLOŠKA POLITIKA

Tehnologija (z opredmetenimi materialno tehničnimi sredstvi in tehničnimi postopki in z neopredmetenim znanjem o pretvorbi virov v ekonomske dobrine) je med najpomembnejšimi

dejavniki poslovne uspešnosti gospodarskih subjektov, na makro ravni njen razvoj spodbuja gospodarsko rast. Še posebej pomemben je za razvite države, saj **pomanjkanje tehnologije omejuje razvoj**, medtem, ko jo manj razvite dežele skušajo nadomestiti z boljšim izkoriščanjem drugih dejavnikov. Uvajanje visokih tehnologij v nerazvita okolja pogosto povzroča celo oportunitetne izgube, saj ne izpolnjujejo osnovnega pogoja ekonomike tehnologije oz. tehnološkega napredka, **zadostne baze človeških virov** (izobraževanje).

Slovenija doslej ne izkorišča dovolj netehnoloških dejavnikov razvoja (delovna sila, notranja organizacija, prilagajanje trgu), sedaj imamo celo presežke (nezaposlenost in fiktivno zaposlena delovna sila). **Uvedba višjih tehnologij** je možno le pri izboljševanju poslovnih učinkov in gospodarske rasti v primerjavi z netehnološkimi dejavniki. Razvita gospodarstva razvijajo in uporabljajo **zahtevne tehnologije za konkuriranje** na globalnem trgu s storitvami in izdelki z veliko dodano vrednostjo, nerazvite dežele pa te rezultate, vsaj doma, dosega kar z manj zahtevnimi tehnologijami in jih v največji meri uvažajo.

Tehnološka politika države določa cilje na področju tehnologije in sredstva, ki jih država financira oziroma spodbuja, kot odgovorna za tehnološki razvoj nekaterih področij: energetike (racionalna raba), ekološke neoporečnosti, urejanja prostora, obrambe, varstva kulturne in naravne dediščine, prometa in zvez. Posredno pa tehnološki napredek prinaša gospodarstvu novo/višjo dodano vrednost, državi davke ter tehnološki razvoj samostojnih gospodarskih in drugih subjektov. V okviru državne razvojne strategije je tehnološka politika njen del ter povezana z industrijsko ter drugimi sektorskimi strategijami. Ločimo tehnološko politiko v širšem in ožjem pomenu: **v širšem pomenu** zajema celoten instrumentarij države, s katerim lahko deluje na podjetja in druge samostojne subjekte s krepitvijo njihovega nagnjenja k tehnološkemu razvoju, z odločitvami o tem v kakšni meri voditi tehnološko politiko v ožjem pomenu, **v ožjem pomenu** zajema razvoj domače znanosti in tehnologije na ravni temeljnih, uporabnih in razvojnih raziskav, novih ali boljših proizvodov ter tehnoloških postopkov, skladnimi s tehnološkimi novostmi, tržnimi zahtevami, z načeli integralne kakovosti za neposredne gospodarske učinke in spodbujanje izvoza. Učinki so večji in bolj zanesljivi, če razvojni projekti na strani naročnikov vsebujejo potrebne trzne, kadrovske, investicijske in poslovne sestavine ali jih le- te spremljajo.

Nosilca širše tehnološke politike sta **parlament in vlada**, ustrezna **ministrstva vodijo tehnološke politike v ožjem pomenu**. Osrednji nosilci tehnološkega razvoja so gospodarski in drugi subjekti. Samostojne organizacije, zlasti podjetja, pri uresničevanju svojih ekonomskih in socialnih ciljev, upoštevaje spodbude in ovire iz svojega okolja (domačega in svetovnega), kombinirajo razpoložljive dejavnike po svoji odgovornosti.

Tehnološki razvoj ima za podjetja **različen pomen** glede na ostale dejavnike (kapital, delovna sila, blagovne znamke, naravne in lokacijske prednosti ipd.), po učinku za doseganje ciljev. Njegov pomen določa tehnični napredek, s katerim **konkurenca** na trgih s ponudbo boljših proizvodov in cenovno ugodnejših glede na zadovoljevanje potrošnikovih potreb **povečuje svoj tržni delež**, s tem pa izriva manj sposobne konkurente, predvsem v panogah, ki imajo krajše cikle v življenjski dobi proizvodov in hitro naraščanje kompleksnosti izdelkov

(recimo: elektronska industrija s telekomunikacijami, računalništvom ipd, del kemične industrije, farmacevtika itd.). Po drugi strani zakon konkurenčnosti s tehničnim razvojem, spreminja vse panoge.

Slovenija s svojim majhnim gospodarstvom povečuje trženje v nišah, kjer dosega donosno konkurenčnost. Tako postaja tehnološki razvoj z drugimi produkcijskimi faktorji, katerih pospeševanje je z vidika države **predmet industrijske in splošne razvojne politike**, nujen pogoj. Tako so potrebe po uvažanju različnih tehnologij stalne, po drugi strani pa je treba domačemu razvoju zastaviti smiselne in realne cilje. Izbrana Državna tehnološka politika podpira doseganje naslednjih družbenih ciljev (Tehnološka politika, 2000, str.41): povečevanje mednarodne gospodarske konkurenčnosti, gospodarsko rast in povečevanje DBP Slovenije, izboljševanje kakovosti življenja, varovanje okolja, krepitev kulturne prepoznavnosti Slovenije, dobičkonosno prodajo raziskovalnih in razvojnih storitev v tujini

Izbrane cilje lahko dosežemo s stalnim inovacijskim obnašanjem oz. ravnanjem, pri tem pa je **potrebno spodbujati skupno inovacijsko politiko**. Nosilno vlogo pri tem imajo podjetja, uspešnost pa rezultira z razvojem in uresničevanjem navedenih splošnih ciljev. **Cilji inovacijske politike** z vidika tehnološkega razvoja (Tehnološka politika, 2000, str. 44) so naslednji: tehnološko in upravljavsko modernizirati obstoječe proizvodnje, ustvarjati nove proizvodne in storitvene programe, dosegati pozitivni denarni tok na podlagi povečanja dodane vrednosti v podjetjih, povečevati donosno zaposlenost z izboljševanjem izobrazbene strukture prebivalstva. To je možno doseči premišljenim ravnanjem samostojnih tržnih akterjev in spodbudo države v okviru svojih pristojnosti in instrumentarija na področju: inoviranja izdelkov in storitev, optimizacije tehnoloških postopkov in zmožljivosti - tudi organizacijsko in logistično, razvoja tehnologij

Razvoj tehnologij zajema **prilagajanje domačih in izboljševanje tujih tehnologij na podlagi licenc, patentov, know howa ter samostojen razvoj tehnologij** doma. Intenzivno vključevanje inovacijskega znanja ter podjetniška sposobnost nam omogoča ohranjanje ter osvajanje ugodnih tržnih pozicij. Uspešnost inovativne ponudbe lahko vidimo v povečanem družbenem proizvodu in v ustvarjenih novih delovnih mestih ter ohranjanjem dosedanjih, s prirastkom bruto proizvoda na zaposlenega. Te pridobitve lahko uveljavimo z dobro pripravljenimi pristopi: s povečevanjem tehnoloških razvojnih zmožnosti v podjetjih, z izboljšanjem investicijskih zmožnosti podjetništva, s sodelovanjem podjetij in drugih uporabnikov z javnim raziskovalnim sektorjem, z razvojno naravnanimi pravnimi okviri (industrijska lastnina, prednost domačih podjetij pri javnih naročilih, standardizacija in tehnični predpisi), s kreditiranjem izvozno usmerjenih poslov, z razvijanjem strateških zavezništev v mednarodnem sodelovanju, pri nakupu tujih licenc, patentov, know howa, pri povezovanju podjetniških razvojnih oddelkov s tujimi raziskovalnimi in razvojnimi enotami v industriji in v akademskih ustanovah, s povezovanjem raziskovalnih, razvojnih institutov in univerz s tujimi industrijami, s pospešenim razvojem strokovnega šolstva in izobraževanja odraslih

Nosilci tehnološkega razvoja so podjetja in druge ustanove, ki sprejemajo odločitve o doseganju svojih ciljev tudi s pomočjo tehničnih sprememb (razvojni projekti, investicij ipd). Pomemben vpliv imajo pri tem lastniki in managerji, razvojni in trženjski kadri, odgovorni za prenos znanja, prav tako pa tudi **finančne institucije** (banke, skladi, fundacije ipd) in **raziskovalne organizacije**. Država, predvsem **vlada in njeni ministrski resorji** oblikujejo in izvajajo svoj del odgovornosti in ravnanja pri tehnološki politiki na naslednjih izhodiščih: z nevtralnimi interaktivnim odnosom do podjetij in drugih do razvojnih spodbud, s podporo razvoju podjetništva, usmerjenega v globalno trženje, odločanjem o razvoju transporta, telekomunikacij, energetike, z sourejanjem prostora in varstva okolja, z reguliranjem zadev skupnega pomena z državnimi tehničnimi predpisi.

Pri določanju in izvajanju tehnološke politike v ožjem pomenu besede se država osredotoča na: razvoj znanosti, uveljavljanje mednarodno kriterijev kakovosti, ciljnih raziskovalnih programov za podporo nacionalnih ciljev; prenos znanja in podporo razvoju: spodbujanje razvojno raziskovalnih projektov (subvencije in davčne spodbude), podpiranje industrijskih razvojnih projektov in prehod kadra iz akademskih krogov k uporabnikom, vključevanje v mednarodne razvojne načrte, izgradnja infrastrukture za prenos znanja (tehnološki centri, tehnološka jedra v gospodarskih družbah), podiplomsko raziskovalno in strokovno usposabljanje kadrov.

Pri spodbujanju tehnološkega razvoja podjetij in materialnih infrastruktur se pogosto postavljajo dileme, **katera so prednostna razvojna področja (tehnologije ali celo panoge)**, pri čemer nekatere značilnosti: spreminjanje ekonomskega okolja (tržišča, novi lastniki), spreminjanje podjetniške strukture, podkapitaliziranost in visoka cena kapitala, nezadosten razvojni potencial za zahtevne razvojne projekte, nedorečenost izkoriščanja novega geostrateškega in geopolitičnega položaja, ne dovoljujejo izbire izrecnih prednostnih razvojnih področij kot npr. panog, podjetij ipd. Tako država daje prednost aktivni podpori **podjetjem, ki se vključujejo v mednarodno trženje ter inovatorjem in lastnikom kapitala, ki ustanavljajo nova podjetja**.

Instrumenti državne tehnološke politike so v rokah različnih resornih ministrstev, odgovornih za naslednja področja: **človeški viri**: mobilnost, izobraževanje odraslih, strokovno šolstvo, podiplomsko usposabljanje in raziskovanje, **industrijska lastnina**: podporni zaščitni mehanizmi, baze podatkov, zaloga znanja, **davki**: olajšave za vlaganja v uporabne in razvojne raziskave, olajšave za vlaganja v raziskovalno opremo, informatiko in raziskovalno usposobljene kadre, olajšave za vlaganja v finančne ustanove, ki podpirajo raziskovalno in inovacijsko dejavnost, **tržna regulacija**: tehnični predpisi, prednost domačih proizvajalcev na proračunskih javnih razpisih, **promocija**: slovenska predstavitev izdelkov na domačem trgu, mednarodna promocija (tehnološko zahtevnejše in po dodani vrednosti večje) ponudbe, **aktivna politika zaposlovanja**

Instrumente v te namene razvijajo zlasti Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport z Uradom za varstvo industrijske lastnine in Uradom za standardizacijo in meroslovje, ter Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Navedena ministrstva sestavljajo koordinacijsko **komisijo za raziskovalno dejavnost**, ki prevzema večjo vlogo pri medresorskem koordiniranju aktivnosti za podpiranje tehnološkega razvoja. Od instrumentov tehnološke politike v ožjem smislu naj bi se uveljavile naslednje: **subvencije razvojnim raziskavam**, kjer Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport subvencionira: stroške raziskovalno-razvojnih projektov raziskovalnih organizacij (predkonkurenčno razvijanje tehnologij) ali mešanih raziskovalnih skupin; stroške razvojnih projektov, po naročilu podjetij v raziskovalnih organizacijah in bodo rezultati preneseni v gospodarsko uporabo. Vlada subvencionira **tehnološki razvoj v podjetjih** če raziskavo izvaja večje število uporabniških organizacij, ali če organizacija razvija tehnologijo za lastne potrebe

Ministrstvo **subvencionira podjetjem raziskovalne ure najete pri institutih oz. univerzi**. Potrebna je predložitev dokumentacije za uvajanje rezultatov v proizvodni proces oz. ponudbo storitev. Merila za dodelitev subvencije so predvsem delež naročniškega financiranja, stopnja inovativnosti in tehnološke varnosti, vpliv na okolje, izvedljivost in uporabnost rezultatov, zaposlitev raziskovalcev v podjetju. Zaradi **usklajevanja razvojnega znanja med akademskimi institucijami in gospodarstvom** ministrstvo subvencionira podjetjem, ki razvijajo tehnologije: novo zaposlovanje doktorjev znanosti za prvo leto zaposlitve in za drugo leto ter celotne stroške za mlade raziskovalno-razvojne kadre, ki pripravljajo magisterij ali doktorat in so zaposleni v neraziskovalnih organizacijah (mladi raziskovalci v podjetjih). Vpeljane so: štipendije za magistrski študij, sofinanciranje magistrskih podiplomskih programov; subvencioniranje obrestne mere za kredite za nakup raziskovalne oz. tehnološke opreme oz. infrastrukture za uvajanje prototipov in novih tehnologij; subvencioniranje stroškov zagona, delovanja ter razširitve za: **razvojna jedra, tehnološke centre, tehnološke parke**. Vendar do pretoka znanja še ne prihaja!

Pri **razvojnem jedru** gre za organizacijsko enoto oz. skupino raziskovalcev v gospodarski družbi, katere ohranitev oz. širitev razvoja je s stališča tehnološkega razvoja vitalnega pomena. Kot **tehnološki center** šteje organizacijska enota v okviru raziskovalne organizacije, ki ima podpisano pogodbo o dolgoročnem sodelovanju z organizacijami, ki naročajo tovrstne raziskave. Kot **tehnološki park** šteje gospodarska družba, ki upravlja z infrastrukturo namenjeno gospodarskim družbam na področju zahtevnejših tehnologij.

Ministrstvo za finance v okviru davčne in carinske zakonodaje uvaja dodatne spodbude za vlaganja samostojnih gospodarskih in finančnih subjektov ter oseb v znanje in razvoj, in sicer: **pri dohodnini** se osnova zmanjšuje za plačane zneske šolnin, za prostovoljne denarne prispevke in darila v naravi za znanstvene in raziskovalne namene ter za sredstva, namenjena ustanovam namenjenih podpiranju znanosti in raziskovanja; **pri davku na dobiček** se proučuje možnost, da bi bile davčnih oprostitev deležne tudi gospodarske družbe, če opravljajo nepridobitno dejavnost; **pri carinah** se uporabljajo oprostitve oz. najnižje obremenitve za uvoz raziskovalne opreme, repromateriala, programske opreme.

V okviru gospodarske razvojne politike in gospodarskih fiskalnih možnosti se tudi uvaja dodatno večletno javno financiranje programa, tehnološki tolar, ki vsebuje: tehnološke spodbude gospodarstvu, podboro investicij v raziskovalno opremo, podporo delovanja

infrastrukturnih centrov za prenos znanja in pomoč pri investicijah v hrbtenico raziskovalnega komunikacijskega omrežja in povezavo s svetom.

Država spodbuja povezovanje gospodarskih in drugih subjektov v skupne predkonkurenčne raziskovalne programe in projekte ter ima namen povečevanja proračunskih sredstev za sofinanciranje: delovanja Tehnološko razvojnega sklada Slovenije, ki subvencionira tehnološki razvoj prek kreditiranja, subvencioniranja patentnih prijav, kapitalskih vložkov ter dajanja garancij; delovanja agencij za prenos znanja na Univerzah ter na znanstvenih institutih; on-line ponudbe različnih baz podatkov, za znanost in tehnologijo (IZUM v Mariboru) ter informacije o storitvah in izdelkih njihovih ponudnikov v Sloveniji. Z medresorsko komisijo za koordinacijo raziskovalne dejavnosti se povečujejo pristojnosti v smeri usklajevanja razpisov, skupnega obravnavanja in podpiranja zahtevnejših tehnoloških projektov s strani države ter priprave in uresničevanja tistih delov proračunov ministrstev, ki imajo raziskovalni in razvojni namen. Povečuje se **vloga resornih ministrstev pri oblikovanju in izvajanju ciljnih raziskovalnih programov** ter pri spodbujanju samostojnih gospodarskih subjektov k povezovanju v predkonkurenčne razvojne projekte, zlasti v okviru ciljnega raziskovalnega programa "Kritične tehnologije". Ustanovila se je družba za financiranje tveganja, dajalke rizičnega kapitala malim in srednjim podjetjem za uresničevanje inovacij v zgodnjih fazah mladih tehnološko usmerjenih podjetij. Predvideno je povečanje vloge **Urada RS za intelektualno lastnino** kot **informacijskega vira o stanju tehnike v svetu in o slovenskih patentih** ter kot pobudnika graditve zakonodaje na področju industrijske in intelektualne lastnine ter prava, ki ureja konkurenčna razmerja.

Na področju izpopolnjevanja pravnega sistema z neposrednim vplivom na spodbujanje tehnološkega razvoja so **ključni naslednji predpisi** (Tehnološka politika, 2000, str. 87): Zakon o izumih v delovnih razmerjih, Zakon o ustanovah, Zakon o organizaciji in financiranju na področju znanosti in tehnologije, spremembe davčne zakonodaje, Zakon o sredstvih za program tehnološkega razvoja, Carinski zakon in Zakon o carinski tarifi, Nacionalni raziskovalni program. Na področju državnega proračuna (Tehnološka politika, 2000, str.89) je pomembna vsakoletna **realna rast sredstev za raziskovalno dejavnost**, skladno z Nacionalnim raziskovalnim programom, s poudarki na programih tehnološkega razvoja, usposabljanja kadrov in krepitev infrastrukture za prenos znanja.

2.4 SISTEM DOMAČIH PODPORNIH INSTITUCIJ

Podjetje gre v svojem življenjskem ciklusu skozi **različne razvojne faze**, denimo v petstopenjskem modelu: 1.) obstoj, 2.) preživetje, 3.) uspeh, 4.) vzlet, 5.) zrelost (Rebernik, str.56). Ali pa v 4 fazah (Filipič, str.42): 1.) **začetek** (Start-up), 2.) **zgodnji razvoj** (Early Development), 3.) **rast** (Growth Phase) in 4.) **prehod na naslednjo generacijo** (Transfer of Business to the Next Generation), znana so tudi mnoga druga razločevanja (glej ZDA). Ločevanje posameznih razvojnih stopenj je za snovanje podpornega sistema pomembno, saj so potrebe različnih podjetij v različnih etapah razvijanja zelo raznovrstne pa tudi eno samo podjetje razvija svoja pričakovanja. Podporne ukrepe zato institucije (in država) prirejajo

namensko takšnim skupinam oblikovanih podjetij (Regionalna organiziranost učinkovitega podpornega okolja, 1999, str. 23). Pri nas imamo več institucij, ki delujejo v podjetništvu in mejnih področjih in so v zasnovi organizirane v vseh regijah Slovenije: Regionalne podjetniške oz pospeševalne agencije, centri (RPC, RRC, RRA); Območna gospodarska zbornica (OGZS); Območna obrtna zbornica (OOZS); Območne poslovne enote Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ); Kmetijska svetovalna služba.

Vse oblike razen regionalnih razvojnih agencij, centrov imajo zasnovo geografske organiziranosti **na podlagi prejšnje upravne ureditve občin, območij, pokrajin**, pri tem pa se je do sedaj izkazovala **neenotna politika na celotnem ozemlju**. Pri tem krajevni, občinski veljaki močno nasprotujejo državnim politikam, saj **niso toliko zavezani približevanju evropskim normativom** ali pa jih ne poznajo, kar lahko označimo kot pomanjkanje družbenega konsenza za razvoj in premajhno izobraženost. V nobeni izmed primerjanih držav nimajo lokalne uprave takšne moči in neodvisnih kompetenc, ki si jih zaradi pomanjkanja pravnega reda pri regionalni in lokalni organiziranosti, pogosto sami vzamejo.

Tabela 7: Najbolj pogoste institucije podpore MSP v EU

Instrument podpore	Nivo dela	A	B	D	DK	E	F	GB	GR	I	IRL	LU	NL	P	S	SF
		Institucije														
Ministrstvo za MG	N															
Osrednja razvojna agencija	N															
Regionalne agencije	R															
Lokalne agencije	L															
Zbornice z obveznim članstvom	N/R															
Posebne banke / skladi	N															
Prostovoljna združenja	R															
Euro Info Centri	N															
Regionalna panožna združenja	R															
Regionalne investicijske družbe / skladi	R															

Vir: URL: <http://www.gov.si>, stara objava (natis)

Tudi pri nas se s podporo malega gospodarstva ukvarja **cela vrsta institucij**, ki so načeloma **pod okriljem dejavnosti Ministrstva za gospodarstvo v partnerskih odnosih**, razvijajo skupne programe, pogosto pa se njihove dejavnosti tudi prekrivajo in lahko bi navedli, da se skromni potencial primernih kadrov in sredstev precej izgublja. Opis resorjev državne politike, delovanje ministrstev, ki vplivajo na spodbudo podjetnikov opisujem posebej. Skupaj z njimi so najpomembnejše partnerske institucije v podpornem sistemu za razvoj malega gospodarstva:

Ministrstvo za gospodarstvo (MG) vpliva na spodbujanje razvoja malih podjetij posredno preko oblikovanja strategije, kjer opredeljuje načine, programe in ukrepe za povečanje konkurenčne sposobnosti celotnega slovenskega gospodarstva, objavlja razvojne programe za obdobja, najpomembnejša vloga pa bi morala biti pri koordinaciji vseh odločitev države za celovito podporo podjetništva, zmanjševanje ovir in racionalno rabo sredstev z največjimi učinki. **Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve** se na področje malega gospodarstva

vključuje s programi samozaposlovanja v podjetništvu, z izobraževalnimi programi in sofinanciranjem novega zaposlovanja. Te programe izvaja skupaj z **Republiškim zavodom za zaposlovanje**. **Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport** spodbuja podjetništvo na področju raziskovalnih in razvojnih projektov ter raziskav, inovativnih izdelkov, tehnologij in storitev visoke tehnološke stopnje, razvoja tehnoloških in znanstvenih centrov ter parkov. **Ministrstvo za finance**, izvaja ukrepe monetarne in fiskalne politike, ki je lahko pomemben dejavnik podpore malega podjetništva. **Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano**, je s svojo kmetijsko pospeševalno in svetovalno službo ter Agencijo RS za kmetijske trge in pospeševanje podeželja geografsko dobro organizirana in pokriva ruralne predele, črpa predpristopne pomoči SAPARD in izvaja prenos tehnologij v prakso

Gospodarska zbornica Slovenije (GZS) zastopa interese podjetij in zanje opravlja storitve s področja trženja in pospeševanja mednarodnega poslovanja, pospešuje kakovost poslovanja, zagotavlja pravno, ekonomsko, davčno in drugo svetovanje ter pripravlja izobraževanja za menedžerje. Pozornost posveča tudi malim podjetjem, ki se organizirajo v posebnih zborničnih združenjih (Združenje podjetnikov Slovenije, Združenje malih delodajalcev). **Združenje podjetnikov Slovenije** deluje v okviru GZS. Zastopa interese malih podjetij in podjetnikov ter skrbi za ustrezno organiziranost enot malega gospodarstva na vseh nivojih. **Obrtna zbornica Slovenije (OZS)** v okviru svoje strokovne službe opravlja storitve in svetovanja na področju gospodarske politike, davčnega sistema, poslovnih vprašanj, zunanje trgovine, financ, izobraževanja, sejmov in promocije, domače in umetne obrti ter obveščanja.

Pospeševalni center za malo gospodarstvo (PCMKG), je osrednja namenska institucija za podporo novih podjetnikov (MSP), skrbi za koordiniranje pospeševalne mreže malega gospodarstva, podporo inovatorjem v okviru Slovenske podjetniške inovacijske mreže (SPIM) in izvajanje podpornih aktivnosti Euro Info centra. **Mreža Euro Info centrov (EIC)** deluje v okviru PCMKG in RPC. Naloge so informiranje in svetovanje za specialistična področja EU, organiziranje poslovnih srečanj in nudenje pomoči pri vključevanju v programe oz. projekte EU. **Javni sklad za razvoj malega gospodarstva - JSMG** nudi finančno podporo malemu gospodarstvu v obliki posojil, sovlaganj in vlaganj v projekte, sofinanciranja poslovne infrastrukture, jamstev, itd.

Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj - ARR, ustanovljena leta 2000. Njen namen je usklajevanje, promocija in izvajanje regionalne strukturne politike za uravnotežen in trajnostni regionalni razvoj v Republiki Sloveniji. Spodbuja medregijsko, čezmejno in medsektorsko sodelovanje. ARR je vezni člen med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi organizacijami ter institucijami Evropske unije. **Podporna mreža LPC in RPC**, ki deluje kot decentralizirana institucionalna podpora podjetništva, izvaja aktivnosti promocije podjetništva na lokalni ravni.

Posebej predstavljam **osrednje institucije podpornega okolja** Slovenije za spodbujanje podjetništva ali malega gospodarstva poleg ministrstev. Skoraj pri vseh institucijah zasledimo **težnjo prevzemanja določenih centralno organiziranih nalog** in težnje po nacionalni veljavi ter **željo po oblikovanju neke pragmatične mreže za približevanje uporabnikov**.

Vse te mreže se v spletu preminulih in novo nastajajočih upravnih razdelitev ozemlja in svojih temeljnih funkcij, skozi programe delovanja, neposrečeno prepletajo. Skromne resurse (finančna sredstva in ljudski potencial) lokalnih okolij ne samo neracionalno črpajo (vložki : koristi) temveč zoperstavljajo in neusklajeno razvijajo. Ministrstva, ki s strani politike vlade dejansko podajajo temelje za delovanje vseh teh institucij, so predstavljena v poglavju o delovanju in razdelitvi resorjev gospodarske politike.

Gospodarska zbornica Slovenije (GZS) je poleg **Obrtne zbornice** in **Kmetijsko gospodarske zbornice** institucija, ki uveljavlja interese slovenskega gospodarstva v odnosu z državo in v socialnem partnerstvu (s sindikati). Deluje kot decentralizirana mreža z delitvijo nalog skupnega pomena – na nacionalni ravni ter tistih, ki jih izvajajo panožna združenja in območne zbornice. Za prioriteto sta izbrani usmeritvi k povečanju konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in učinkovita priprava za vstop v EU, znotraj katerih se prizadeva za prijazne splošne pogoje poslovanja in gospodarjenja, obvladovanje stroškov, poudarja regijske vidike poslovanja, ustrezno fiskalno in javno-finančno politiko, kreditno-monetarno, dohodkovno in politiko trga dela.

Območne gospodarske zbornice (13 OGZ) sodelujejo z regijskimi razvojnimi agencijami in lokalnimi podjetniškimi centri, pri čemer se izpostavlja pogosto podvajanje ter z občinskimi strukturami in upravnimi enotami. Prav nesorazmerje med temi institucijami vodi do pogostih nasprotij, delitvi kadra in do velike neučinkovitosti pri oblikovanju razvojnih programov in akcijskih načrtov. Zanimiva pobuda s strani Ministrstva za gospodarstvo in PCMG želi pospešiti integracijo delovanja institucij: Pospeševalnega centra za malo gospodarstvo, Gospodarske zbornice in Obrtne zbornice. Oblikovanje območnih GZ tudi ni povsod enako principu organiziranja 12, kaj šele 8 (6) pokrajin ali regij (Celjska in Savinjsko-šaleška zbornica), tudi drugi sedeži so izven regionalnih središč.

V prilagajanju evropskim normam je GZS v okviru evropskih zbornic (**Eurochambers**) tudi partnerica v Podjetniškem podpornem programu (Business Support Programme), kar je pomembno za usklajevanje sistemov podpore in premalo uporabljen princip v slovenski podporni mreži. Poseben pomen imajo tudi **sejemske aktivnosti, nastopi v tujini, mednarodna sodelovanja in promocija slovenskega podjetništva**, kjer je GZS verjetno najboljše organizirana domača ustanova, premalo pa so s tem seznanjeni ostali akterji v podpori podjetništva oziroma te aktivnosti ponavljajo. **Izobraževanje** lahko štejemo za komercialno dejavnost GZS, kjer nastopa pogosto monopolno, nekonkurenčno. Prav tako je **izdaja publikacij** (npr. Konjunktorna gibanja, Slovenia – Current Economic Trends, Delovni zvezki) sicer zelo pomembna za uporabnike, vendar pri nekoordiniranih izdajah vseh agencij, uradov ipd. tudi manj kvalitetna in predraga aktivnost.

Obrtna zbornica je mrežna organizacija slovenskih obrtnikov (način opravljanja dejavnosti), ki jih nepoučeni pogosto zamenjajo za pojem podjetnika. Ima geografsko **organizirano mrežo 62 območnih obrtnih zbornic**, ki so skoraj vse po vrsti premajhne in nemočne za resno delo 30 obrtnih zadrug ter stanovskih združenj - sekcij (cehov), kot se rada tudi sama poimenujejo. Vizija OZS je postati sodobna zbornica obrti in podjetništva, podpirati obrtnike

in mikro-podjetja, kar je seveda podobno kot v drugih institucijah (PCMG, GZS, RPC, UE idr.). **Tradicionalna organizacija** ima precejšen političen in ekonomski vpliv, zelo se zavzema za dualni sistem izobraževanja, ki ga zaradi pomanjkanja kadra, nesodelovanja (nasprotovanja) s šolsko sfero ne spodbuja tekoče. Ustvarja pa se tudi vtis pri sestavi članstva, da s spodbujanjem tehničnih in materialnih zahtev za izvajanje obrti, zavirajo podjetništvo tudi zaradi lastne nerazvitosti in nesodobne proizvodnje in sestave storitev ter izdelkov.

Pospeševalni center za malo gospodarstvo (PCMG), njegovo poslanstvo je razvoj in vzpostavljanje učinkovitih podpornih storitev za pospeševanje obrti, podjetništva in samozaposlovanja ter promocija podjetniške kulture (Program PCMG, 2003). Osnovni, strateški cilji PCMG so naslednji: podjetnikom olajšati dostop do informacij, storitev svetovanja in usposabljanja, olajšati dostop do finančnih virov ter poenostavitev registracije in poslovanja MSP, izboljšati kakovost ponudbe storitev, izboljševati ugled podjetništva in sooblikovati ustvarjalno podjetniško kulturo, razviti inkubatorje podjetniških projektov širšega pomena.

Ena osnovnih nalog, zaradi katerih je Vlada R Slovenije ustanovila PCMG, je koordinacija pospeševalne mreže za malo gospodarstvo (PMMG), ki jo dejansko sedaj najbolj predstavlja mreža regionalnih in lokalnih pospeševalnih centrov, s tistimi povezavami, ki so jih uspeli ustvariti v določenem lokalnem okolju. Podvojitve institutov PCMG in PMMG, ki naj bi predstavljal decentralizirano obliko vključevanja vseh regionalnih in lokalnih interesentov ni najbolj posrečena. Organizacijsko bi se moral pričeti proces povezovanja zbornic, agencij, upravnih in zastopniških institucij, kar lahko primerjamo z nameni tistih držav, ki dejansko resno mislijo z antibirokratskim programom (Irska, Nizozemska, ZDA).

Mala podjetja izvajajo zelo raznovrstne dejavnosti, ki se opravljajo na določeni lokaciji, kjer naj bi se pospeševalna mreža približevala uporabniku. Bistvo pospeševalne mreže je, da mora delovati lokalno, blizu podjetnikov, na prijazen, nebirokratski način, podjetnikom mora biti hitro in enostavno dostopna, brez posebnih ovir. Prvotni programi PCMG so želeli ponuditi **širok spekter storitev** za reševanje problemov podjetij, **šele zadnji čas se pojavljajo zahteve po poenotenju**, sodelovanju z drugimi ponudniki, tudi po principu »vse na enem mestu« (VEM). Seveda se spet pojavlja **prevzemanje**, kjer želi vsaka mreža (GZ, OZ, RPC/LPC, RZZZ, EIC) decentraliziranih institucij znova organizirati zase vse naloge. Osnovna ideja mreže je bila, da z bolj enotno organiziranostjo okrepi koordinacijo dela podjetniških centrov na republiški, regionalni in lokalni ravni, nadgradnja poteka v smeri koordinacije z vsemi lokalnimi in regionalnimi akterji.

Sedanji **partnerji PCMG** so: Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ministrstvo za informacijsko družbo, Urad za mladino, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Agencija za regionalni razvoj, Sklad za razvoj malega gospodarstva, Slovenska turistična organizacija, Turistična zveza Slovenije in Nova Ljubljanska banka. Pri tem lahko omenimo **menjavo ministrstev** (vključitev MID in izpad Ministrstva za okolje in energijo) ter na

menjavo drugih institucij, kar tudi priča o obstranski vlogi, premalo trdni odločitvi o tvornem sodelovanju, o nagli menjavi (razvoju in propadu) ustanov in nesistematičnem priključevanju (NLB, ostale banke).

V PCMG naj bi izvajali naslednje **aktivnosti**, katerih **težišče je usklajevalna (koordinacijska) vloga PCMG** (uveljavlja se nova pravno-formalna vloga: **Slovenska agencija za podjetništvo**), kar je tudi najbolj manjkalo pri dosednji pospeševalni mreži (Program PCMG, 2003): koordinacija in krepitev kvalitete storitev pospeševalne mreže na lokalni ravni, koordinacija in razvoj storitev mreže EIC, koordinacija in strokovna pomoč delovanju sekcij in klubov (SPSS, SLEVCA, Klub poslovnih angelov ...), zbiranje podatkov in informacij, oblikovanje in redna distribucija paketov informacij različnim ciljnim skupinam uporabnikov, raziskave in razvoj v podporo programom razvoja podpornega okolja podjetništva in promocije podjetniške kulture, mednarodno sodelovanje (prenos informacij, dobrih praks in internacionalizacija mreže in MSP), publiciranje, vzdrževanje spletnih strani, promocija mreže in programov in vzdrževanje stikov z javnostmi.

Tudi **preglednost, kvaliteta delovanja in transparentnost programov v rezultatih** (primer ameriške SBA) je pomembna za uveljavljanje tako PCMG kot namenov vladne politike za promocijo podjetništva, k čemu jih vodi zasnova ciljev (programskih in organizacijskih): specializirano **usposabljanje svetovalcev**, LPC/RPC, mednarodno povezovanje svetovalcev, izboljšanje kakovosti podpornih storitev za MSP ter jim olajšati poslovanje, **izvajanje vavčerskega sistema** svetovanja in usposabljanja, povečati svetovanje MSP, **uvajanje sistema VEM** in razvoj IRRC ter EIC, izboljšati informacije za MSP, **razvoj Kluba poslovnih angelov**, drugih oblik **tveganega kapitala**, razvoj mikro-kreditnih shem, boljši dostop do finančnih virov za MSP, izvajanje programov **posebne podpore ciljnim skupinam prebivalstva** (mladi, ženske, podeželje ...), izobraževalne in promocijske aktivnosti za razvoj podjetniške kulture, **učinkovito spremljanje potreb** po pomoči za skupine MSP.

Organizacijsko je potrebno **izboljšati kvaliteto in preglednost poslovanja**, sedanji programi (Program PCMG, 2003) s pričakovanimi rezultati in kazalci uspešnosti niso namreč skladni s potrebami uporabnikov temveč inertna nadgradnja lastnih zamisli in sposobnosti zaposlenih. Zato morajo **uveljaviti standarde kvalitete in sistem spremljanja rezultatov** PCMG in celotne pospeševalne mreže (kjer se PCMG rad izogiba odgovornosti za slabo delovanje LPC/RPC), k čemur pa bo koristila tudi **uveljavitev ustrežnejše pravno-formalne oblike** organiziranosti. Pomembno je tudi, da se PCMG zaveda **nujnosti povečevanja konkurenčnosti pri ponudbi** programov in storitev ter da se zavezuje postopnemu prehajanju dela programov in storitev v tržne oblike (profitne in neprofitne narave) tudi po principu odcepljanja od PCMG (spin-off), kar bi moralo prinesiti racionalizacijo, cenejše in boljše storitve. V sodelovanju z MG in drugimi institucijami pa bo potrebno doreči naloge lokalne, regionalne in nacionalne ravni pospeševalne mreže. PCMG ali bodoča Slovenska agencija za podjetništvo bi morala v svoj program uvrstiti tudi posredniško (ne administrativno) funkcijo za MSP pri javnih naročilih, zastopanju interesa, pomoč pri povezovanju subjektov MSP in njihovo zastopanje.

Zavod RS za zaposlovanje je samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda, ki deluje enotno za območje Republike Slovenije. Zavod deluje organizacijsko oziroma funkcionalno na sedežu Zavoda z vodstvom in Centralno službo, ter v Območnih službah z Uradi za delo, ki so locirani v vseh Upravnih enotah, s čimer je teritorialno pokrita celotna mreža za njegovo dejavnost. Uporabniki storitev Zavoda so brezposelne osebe, delodajalci, štipendisti in prosilci za študentska posojila, osebe, ki potrebujejo strokovno pomoč pri zaposlovanju in poklicni orientaciji, strokovne institucije in izvajalci programov zaposlovanja, socialni partnerji ter javnost.

Območne službe (ZRSZ) z uradi za delo na svojem območju strokovno in organizacijsko vodijo in izvajajo osnovne poslovne funkcije Zavoda zaposlovanje (zaposlovanje brezposelnih oseb, poslovanje z delodajalci, zaposlovanje tujcev, vezano na trg dela), poklicne orientacije, programov zaposlovanja, izvajanja pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti, republiških štipendij. Poleg tega opravljajo dejavnost analitike, mednarodnih projektov, odnosov z javnostmi, vezanih na lokalno oziroma regionalno raven, ter nekaterih drugih dejavnosti, potrebnih za delovanje. Območna služba razvija in **sodeluje pri razvoju politike in programov zaposlovanja** z drugimi partnerji na svojem območju (delodajalci, sindikati, organi lokalnih skupnosti, strokovnimi institucijami, izvajalci programov zaposlovanja in podobno) za skupno realizacijo ciljev.

Država je soustanovila **Regionalne podjetniške centre**, z osnovnim namenom decentralizirati delovanje države in aktivnosti ter razvoj programov, kakor tudi koordinacijo lokalnih pospeševalnih centrov prenesti na Regionalne podjetniške centre. V vseh petih **pilotskih** regionalnih centrih je bila ob ustanovitvi Republika Slovenije preko PCMG, 40% lastnik, s 60% pa so soupravljali in sofinancirali regionalne centre iz regionalnega okolja in lokalnih skupnosti. Pomembno za nadaljnji razvoj mreže pa je, da obljube - programa, da je prvih pet RPC pilotnih država, **ni konsistentno razvijala na celotnem geografskem področju** ali pa jo to še čaka. V tem obdobju so se uveljavljali kot nosilci razvoja malega gospodarstva in razvoja nasploh v regiji ter verodostojnega partnerja državi. Centri vse bolj prevzemajo naloge regionalnih razvojnih agencij.

- **Regionalna razvojna agencija Celje**, Ulica XIV. divizije 14, Celje
- **BSC - Poslovno podporni center d.o.o. Kranj**, Ljubljanska c. 24a, Kranj
- **Regionalna razvojna agencija MURA d.o.o.**, Lendavska 5a, Murska Sobota
- **Regionalni center za razvoj d.o.o.**, Cesta zmage 35b, Zagorje
- **Regijski pospeševalni center Posavje**, Cesta Krških žrtev 23, Krško

Manj dorečena je vloga in podpora s strani države pri naslednjih centrih:

- **Center za razvoj malega gospodarstva Ljubljana d.o.o.**, Linhartova 13, 1000 Ljubljana
- **Regionalna razvojna agencija Notranjsko - kraške regije**, Kolodvorska 5, 6257 Pivka
- **Regionalni razvojni center Koper**, Ferrarska cesta 2, 6000 Koper (opravlja funkciji regionalnega in lokalnega podjetniškega centra)
- **Podjetniški center Novo mesto, Svetovanje in razvoj d.o.o.**, Ljubljanska cesta 26, 8000 Novo mesto (opravlja funkciji regionalnega in lokalnega podjetniškega centra)

- **Ekonomski inštitut Maribor, Ekonomske raziskave in podjetništvo d.o.o.**, Razlagova ul. 22, 2000 Maribor (opravlja funkciji regionalnega in lokalnega podjetniškega centra)
- **Regijski pospeševalni center Posavje**, Cesta krških žrtev 23, 8270 Krško

Po konceptu zasnove ustanavljanja RPC le-ta še manjka v regiji (NUTS-3): v Goriški regiji (4 LPC). Kolikor ni politika postavitve regionalnih podjetniških centrov dosledna jo dopolnjujejo lokalni pospeševalni centri. Vendar tudi ta primer kaže na nesorazmerno moč in razvitost institucij, naključnost ter uveljavljanje različnih interesov lobističnih skupin. Spoštuječ kreativnost in demokratičnost vendarle ne moremo mimo **poimenovanja RPC in LPC**, saj so nekateri LPC razvojne agencije prav tako kot RPC in druga imena, ki ne predstavljajo dobro poslanstva RPC in kar je nepoučenim povsem dovolj za dodajanje k zmedi. Država s svojo politiko financiranja ter doziranja podpore dejansko spravlja v neravnotežje enakopravni položaj in celosten razvoj vseh regij, kar je med primerjanimi državami edinstveni primer.

Lokalni pospeševalni centri. V okviru zasnovane regionalne politike delujejo v mreži PCMG tudi lokalni pospeševalni centri, ki imajo dejansko enake naloge kakor regijski centri in lahko v svojem okolju dejansko vodijo enake aktivnosti. LPC se v svojih okoljih pojavljajo v funkciji usmerjevalcev razvoja, pri čemer imajo predvsem koordinacijsko, svetovalno in spremljevalno vlogo ter predvsem izvajanje promocijskih aktivnosti. Stalna naloga LPC naj bi bila povezovanje med bankami ter lokalnimi, regionalnimi in republiški skladi za razvoj podjetij. Sodelujejo tudi pri projektih za subvencionirana posojila iz naslova občinskih skladov, projektov malega gospodarstva, CRPOV, pri pripravah in izvedbah projektov PHARE CBC prekomejnega sodelovanja med Slovenijo in Avstrijo ter pri projektih v okviru malega gospodarstva.

V Programu PCMG za 2002 in 2003 so analizirali **uspešnost in moč LPC**, stanje se sicer počasi spreminja, pa vendarle: analiza je zavzela 32 LPC in 3 RPC/RRA, 10 jih je bilo javnih zavodov, 5 zavodov, 18 d.o.o. in 2 GIZ. Ustanovljeni so bili v razdobju 10 let od 1991 do 2000, njihova moč in pomen pa sta zelo različna: CRMG Ljubljana skrbi za področje 333.437, LPC/RPC EIM Maribor za 198.917 prebivalcev, najmanjši LPC Ilirska Bistrica pa za 14.252 prebivalcev. Zaposleni v RPC in LPC so redno zaposleni za določen (21) ali nedoločen čas (103), v javnih delih (37) in pogodbeno delo (165). Financirani so bili PCMG (32), s strani ZRSZ (30), s strani občin (29), zasebno (3), pridobivali s sredstva s strani države (22), lokalna (23), mednarodna (10) in dotacije države (14). **Prepoznavnost LPC in RPC** je višja v upravnih organih kot v podjetjih in pri zasebnikih, kar je nasprotje, ki dokazuje, da njihovo poslanstvo še ni uresničeno.

Mreža EIC centrov naj bi predstavljala osnovno informacijsko povezavo med Evropsko komisijo ter MSP v državah članicah ter v pridruženih članicah. **Najprej je bil vzpostavljen EIC Ljubljana**, ki deluje znotraj PCMG, v preteklem letu pa sta se mu pridružila še **EIC Koper**, ki deluje znotraj Znanstveno raziskovalnega središča Koper, ter **EIC Maribor**, ki deluje znotraj Mariborske razvojne agencije. EIC Ljubljana koordinira celotno slovensko mrežo, ki bi morala dajati specializirane oblike informacij, svetovanja in usposabljanja za

MSP pri vstopu na notranji trg EU, in skrbeti za čim učinkovitejše prilagajanje MSP razmeram poslovanja v okviru EU. V značilnem podcenjevanju podjetnikov in pri premajhni usposobljenosti novega kadra so centri premalo usmerjeni v neposredne stike s podjetji, so neprepoznavni v okolju. PCMG želi v povezovanju z LPC in RPC dvigniti nivo dela.

2.5 SISTEMI PODPORNIH INSTITUCIJ V RAZVITIH DRŽAVAH

2.5.1 ANALIZA OKOLJA – ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

Podpora procesu podjetništva v ameriškem družbenemu okolju

Ameriški podjetniški duh je legendaren. Osnovno sporočilo ameriških zgodb o uspehu je "vse je posel", podjetnik je legendarni junak. **Pojem »amerika«** se včasih skriva v že kar vsakdanjih stvareh, kot so na primer pečeni piščanci ali hitre restavracije, ki ponujajo sendviče s pleskavico. Sodobno podjetništvo ima svoje korenine na ameriških tleh, kjer se je najbolj razmahnilo in kjer je gospodarska rast temeljila na podjetniških aktivnostih posameznikov. Podobno je veljalo za Japonsko, za nekatere vzhodno azijske države, prav tako pa je tudi v Evropi poudarjen razvoj podjetništva. V ZDA imajo zelo **poenostavljeno zakonodajo**, ki dobesedno omogoča takojšen začetek posla vsakomur, mala podjetja ni niti potrebno registrirati, prijavijo le račun na banki, da lahko poravnajo davčne obveznosti. (Plut, 1995, str.32). Registrirajo se le podjetja z večjim obsegom poslovanja. Večina neregistriranih podjetij se financira iz družinskega in združenega kapitala partnerjev, prijateljev. Visoko razviti industrijski del ameriškega zahoda zaradi ekoloških in bivalnih pogojev ne podpira več dodatnega razmaha industrije in ne stimulira industrijskih inovacij. Te se selijo v nerazvite predele. Prednost pa imajo dejavnosti storitev, trgovina in bančništvo.

V ZDA imajo razvite **tri organizirane oblike pospeševanja podjetništva**, kar je glede na velikost ozemlja ter moč gospodarstva dokaj enostavno in učinkovito. Predvsem pa tako podjetniki kot ljudje, ki se nameravajo nekoč ukvarjati s svojo podjetniško idejo, verjamejo v delovanje sistema in v osebe, ki daje glavni poudarek vzpostavljanju zaupanja do uporabnikov. Prvo obliko pospeševanja financira **direktno kongres** in je neodvisna od vlad in oblasti posameznih držav. To so tako imenovane poslovne **Ljudske pospeševalnice**, ki pomagajo izpeljati posel s pomočjo svetovalne, servisne in storitvene mreže. Ta oblika se posebno uporablja za domačo obrt. Druga oblika podpiranja podjetništva poteka s **pomočjo podjetniških centrov - US Small Business Administration**. V ZDA je takšnih centrov kar 860 in delujejo **na osnovi pospeševalnih programov** (Who We Are and What We Do, 2000, str.5). Teh je osem, in sicer: izvozna proizvodnja in trgovina, svetovalna pomoč upokojenih managerjev, storitveni inkubatorji, ekologija, visoka tehnologija, mali posli ter izboljšave, informacijsko promocijski inženiring, poslovno povezovanje in jamstvo za posojila. Storitve so brezplačne ali sofinancirane iz lokalnih, državnih ali zveznih skladov in proračuna. Uveljavlja se povezovanje podjetnikov v skupine in vključevanje v razne poslovne verige trgovin in hotelov, ki zagotavljajo velik in stalen trg. Vse več je lizing in franšizing poslov ter poslov na klic. Informiranje, promocijo in različne oblike reklame plačujejo pred opravljenim

poslom. Če tega podjetnik ni sposoben plačati, izgubi posel. Podjetnik, ki ne pozna okolja in njegovih povezav, nima nobenih poslovnih možnosti, saj ga organizirane skupine hitro izigrajo ter poslovno uničijo..

Tretja oblika pospeševanja podjetništva so inovacijske, **inkubatorske in razvojne trgovine ter izvozni centri, ki jih financirajo vladne agencije**. Cilj podjetniških inkubatorjev je, da omogočijo malim podjetjem preživeti v razvitem tržnem, visoko konkurenčnem gospodarstvu. Inkubatorji jim nudijo primerno velik, poceni prostor, omogočijo uporabo skupnih administrativno servisnih zmogljivosti ter relativno poceni svetovanje in strokovno mnenje na področju managementa, marketinga, financiranja in tehničnega "know-howa". Cilj managementa podjetniškega inkubatorja je omogočiti podjetjem, ki v njegovem okviru delujejo, da v določenem času (običajno 3 do 5 let) dozori, se osamosvojijo in izselijo iz inkubatorja. Podjetja v inkubatorju so različnih velikosti in imajo različne značilnosti.

Razvito podjetništvo v ZDA je tudi posledica značilnih **osebnostnih potez ameriškega prebivalstva**. Te so: **aktivnost, družabnost, impulzivnost, nagnjenost k tveganju, čustvena izraznost**. Te poteze so značilne za **ekstravertirane osebnosti** in posledica **migracij Američanov oz. menjanja svojega okolja**. Američani so čustveno labilni, napeti in hiperaktivni, iz tega izhajajo: visoka stopnja dinamičnosti, kompetitivnosti, tehniciranosti in civiliziranosti ameriškega prebivalstva. Tretja temeljna dimenzija Američanov je obzirnost in strpnost, iz tega izvira njihova odprtost, prilagodljivost, nerezerviranost, prijaznost, pogumnost, spretnost, odkritost, hitro navezovanje stikov, lažje prenašanje krutosti, manjša občutljivost in sumničavost. So **skupinsko usmerjeni, izredno kooperativni** (Musek, 1994, str. 12). **Ameriška kultura tudi dandanašnji pospešuje naravno in neposredno vedenje** ter omogoča, da svoja prepričanja uravnavajo po svojih željah.

V Združenih državah Amerike najdemo največje število ljudi, ki želijo **postati neodvisni, podjetniki (34 %)** (Benchmarking the Netherlands, 2000, str. 33), največ ljudi, ki se pravkar usmerja v to (20 %) in skoraj najmanj tistih, ki opuščajo takšen interes (4 %).

Tabela 8: Rezultati raziskave, ustanovitev podjetja je osebna želja Američanov

	Razmišlja o ustanovitvi podjetja	Pravkar pripravlja ustanovitev podjetja	Pripravlja podjetje in opustil misel
ZDA	20 %	10 %	4 %
Liechtenstein	11 %	3 %	8 %
Evropska unija – 15	11 %	2 %	9 %
Islandija	8 %	2 %	3 %
Norveška	7 %	2 %	10 %

Vir: Benchmarking the Netherlands, 2000, str. 235

Princip podjetništva, ustvarjalnosti – inovativnosti in neodvisnosti zavestno razširjajo **na vsa področja družbenega življenja**. Prav tako kot **spodbujanja in razvoja podjetništva ne smemo in ne moremo omejevati v podjetjih zgolj na proizvodne dejavnosti**, tako tudi v družbi ne more ves razvojni potencial sloneti samo na industriji. Tudi na drugih funkcionalnih področjih poslovanja v podjetju so potrebne smeje zamisli, kreativen duh ustvarjalnosti in

velika mera realizatorskih sposobnosti. Inovativen pristop je poleg tega, da je v glavnih dejavnosti neobhoden, potreben tudi na tržnem, komercialnem, računovodskem, oblikovalskem, kadrovskem, celo na socialnem področju pri delu z invalidi se marsikdaj da ukreniti.

Podobno pestro je tudi v ameriški družbi. Po eni plati niso samo predelovalne tovarne in še kakšna dejavnost tiste, ki bi izključujoče nosile vso razvojno silo človeštva. Poleg proizvodjalnih funkcij se raznovrstno razvijajo **tudi socialne, izobraževalne, medosebne, menjalne, informacijske, raziskovalno-uporabne dejavnosti** v različne smeri, dejansko tudi zaradi zastarelosti primarnih dejavnosti in iskanja občega človeškega duha v najbolj skritih segmentih družbe za nišami, ki bi prinesle po eni strani preživetje, še pogosteje pa zadovoljstvo kreatorja zamisli kot tudi zaradi premika družbenih in posameznikovih aktivnosti k terciarnim in kvarternim dejavnostim. Med dejavnostmi, ki so v publikacijah, kjer so objavljeni **megatrendi prihodnosti** (Megatrends 2000, 1991, str. 88), **vse bolj prevladujejo terciarne dejavnosti**, ki ob spremenjenih demografskih, tehnoloških in socialnih trendih, obetajo največjo družbeno in osebno porabo, v podjetniškem razumevanju nove posle, nove prihodke.

Drugi vidik, ki se je že marsikje uveljavil (najprej pa v ZDA: primer poslovnih con Seattle, Illinois, Virginie ipd) pa je **izkoriščanje geografsko-regionalnih posebnosti - prednosti**, ki odtehtajo zapostavljanje perifernih pokrajin s stališča centrov. Kjer se tega zavedajo, pridobivajo v uravnoteženem razvoju nacionalnega gospodarstva v pravem sinergijskem pomenu skladnosti in skupne podpore. Žal pri nas zaradi pragmatičnega centralizma, ki mu normativno zapisan regionalizem ni kos, take jasne vizije ni opaziti!

Tabela 9: Kako pomembna so MSP za ameriško gospodarstvo?

<ul style="list-style-type: none">➤ približno 25 milijonov malih podjetij v ZDA➤ 898,000 novih delodajalcev v letu 1998➤ v letu 1998, sedem od 10 dejavnosti, ki dajejo največ novih zaposlitev, v sektorjih, kjer prevladujejo mala podjetja(U.S. Department of Labor, U.S. Department of Commerce)➤ mala podjetja najemajo velik delež delovne sile, ki so mladi delavci, starejši delavci, ženske, delavci, ki želijo delno zaposlitev (part-time)➤ mala podjetja priskrbijo kar 67 % prvih zaposlitev in so prvi vzgoji in osnovnih veščinah <p>Mala podjetja:</p> <ul style="list-style-type: none">➤ priskrbijo približno 75 % vseh novih delovnih mest v ZDA ekonomiji➤ predstavljajo 99.7 % vseh delodajalcev.➤ zaposlujejo 53 % vse privatne delovne sile➤ priskrbijo 47 % vse prodaje v ZDA➤ priskrbijo 55 % inovacij➤ dobijo 35 % zveznih sredstev po pogodbi➤ ustvarijo 38 % delovnih mest v visoko tehnoloških sektorjih➤ ustvarijo 51 % proizvodnje privatnega sektorja ZDA➤ predstavljajo 96 % vseh ZDA izvoznikov

Vir: A 50th Years of Service to America, SBA, 2003, str.4

Osrednja državna **Agencija za mala podjetja (Small Business Administration)** je bila na predlog predsednika Eisenhowerja uradno ustanovljena 1953 (A 50th Years of Service to America, 2003), toda njena filozofija in misija sta se oblikovali že v predhodnih agencijah, ki so delovale kot odgovor na Veliko depresijo in II.svetovno vojno. Leta 1932 je predsednik Hoover postavil **Finančno korporacijo za rekonstrukcijo (RFC - Reconstruction Finance Corporation)**, ki je delovala med veliko krizo. Med 2. svetovno vojno je Kongres ustanovil leta 1942 **Korporacijo malih vojnih podjetij (SWPC - Smaller War Plants Corporation)**.

Slika 14: Strategije in pomen za doseganje ciljev SBA – ZDA 2003

<i>SBA PROGRAMSKE STORITVE</i>	<i>PRISPEVAJO K</i>	<i>TEM DOSEŽENIM CILJEM</i>
<p>Strateški cilj 1: Pridobitev interesa malih podjetij skozi načelo, postati glas malega podjetništva</p> <ul style="list-style-type: none"> Advokatura malega podjetništva Raziskovanje malega podjetništva Analiza vpliva zakonodaje Državne konference in okrogle mize Zaslišanje Varuha pravic Pregled zvezne zakonodaje Elektronske informacije in pomoč <p>Strateški cilj 2: Omogočitev podjetnikom dostop do kapitala in kreditov, preskrbovanje priložnosti in podjetniška razvojnaja</p> <ul style="list-style-type: none"> Poslovni krediti Financiranje ustanovnega kapitala Poroštveni sklad garancij Izvozni krediti Potrjevanje statusa oškodovanih MSP Potrjevanje in razvoj 8(a)* podjetij Zvezno zastopanje MSP SBIR subvencije Izobraževanje Svetovanje Trening 		<p>Učinek na malo podjetništvo</p> <ul style="list-style-type: none"> Prihranki pri urejanju zadev Manjše zakonske in procesne ovire Večja nepristranskost zakonov Krepitev MSP sektorja Povečanje uporabnikovega zadovoljstva Povečanje delovnih mest v MSP Povečanje diverzitete lastništva in rasti v ekonomsko ogroženih področjih Povečanje števila start-ups Povečanje preživetja klientskih podjetij Povečanje deleža zveznih financ za MSP in ciljne skupine Povečanje izvoza MSP Izboljšanje stopnje uspešnosti 8(a) podjetij Povečana stopnja komercializacije SBIR projektov
<p>Strateški cilj 3: Tekoča posojila za nesreče</p> <ul style="list-style-type: none"> Posojila za nesreče družinam Posojila za nesreče podjetjem Prva pomoč Zmanjševanje prijave & rok odobritve 		<ul style="list-style-type: none"> Popravilo stanovanj & prostorov podjetij Obdržanje dela Povečanje preživetja MSP Zadovoljstvo uporabnikov

* 8(a)=invalidska podjetja

Vir: FY 2003 Budget Request and Performance Plan; U.S.SBA, str.6

Zakon o investiranju v podjetja (Investment Company Act, 1958) je predvidel ustanovitev **Investicijskega programa za mala podjetja (Small Business Investment Company (SBIC) Program)**, pod katerim je pričela SBA odobravati, urejati in podpirati sklade za

privatna podjetja in podjetja za investiranje tveganega kapitala. Že leta 1964 je SBA pričela **Posojilni program enakih možnosti (Equal Opportunity Loan (EOL) Program)**, ki je omogočal kredite in ukrepe za prebivalstvo pod pragom revščine in jih spodbujal k podjetništvu.

V 50 letih je SBA **prerasla v celovito podporno institucijo**, ki fleksibilno vsako leto prilagaja svoje programe za spodbudo podjetnikov na vseh področjih ameriške družbe. Programi SBA vključujejo lastne finančne in federalne, posredovane pomoči, pomoč pri upravljanju ter specializirane posege za ženske, manjšine, veterane, tudi žrtve naravnih katastrof, specializirana svetovanja v mednarodni trgovini. Od leta 1958 so SBA programi tveganega kapitala nakazali **več kot 30 milijard dolarjev v roke lastnikov malih podjetij**. **Poslanstvo SBA** je skrbeti in povečevati moč nacionalne ekonomije s podporo, svetovanjem, sodelovanjem in zaščito interesov malega podjetništva in s pomočjo podjetjem in družinam ob nesrečah.

Tabela 10: SBA strateški cilji in indikatorji učinka

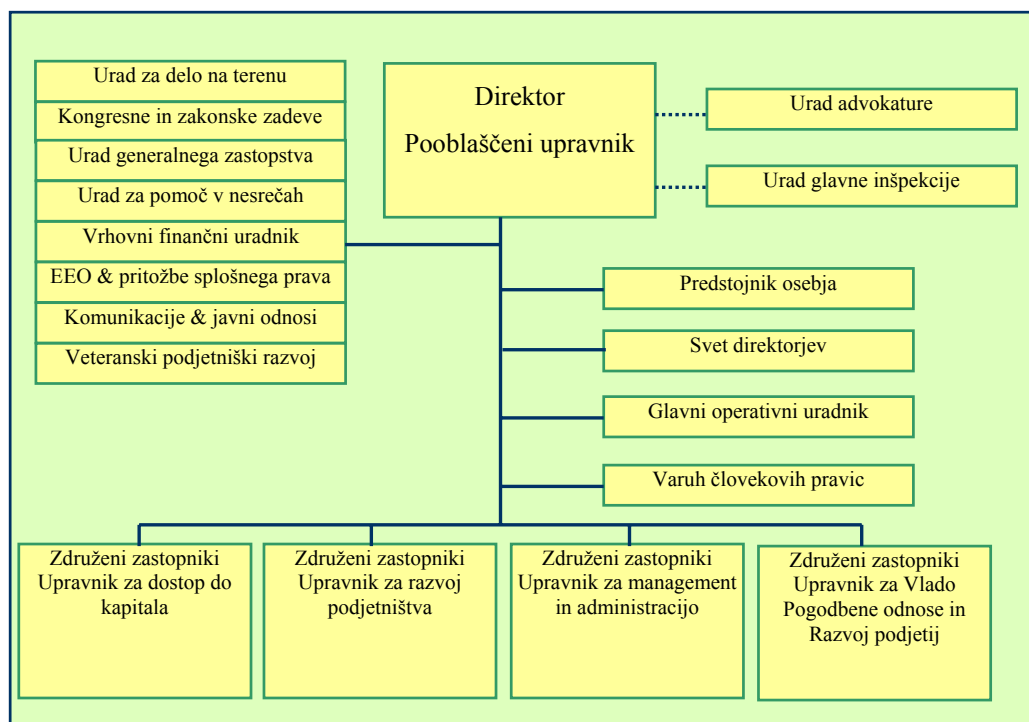
Opis	FY 1999	FY 2000	FY 2001	FY 2002	FY 2003
	Dejan.	Dejan.	Dejan.	Plan	Plan
Strateški cilj 1: Pridobitev interesa malih podjetij					
1. Prihranki zakonskih stroškov MSP	\$4.3B	\$3.6B	\$4.4B	\$3.5B	\$3.0B
Strateški cilj 2: Omogočitev podjetnikov					
2. Prejemki začetnih MSP 7(a) in 504 financiranje	16,120	16,630	14,283	16,194	15,480
3. Prejemki začetnih MSP 7(a) in 504 posojila, delujočim MSP 3 leta po prejetju posojila	69%	69%	69%	70%	71%
4. 7(a) in 504 posojila MSP v lasti manjšin	12,127	12,120	12,009	12,009	12,900
5. Izvoz MSP pomočjo SBA	\$349M	\$675M	\$608M	\$537M	\$550M
6. 8(a) delujoča podjetja 3 leta po pridobitvi statusa	68%	65%	TBD	70%	70%
7. Ustvarjena delovna mesta pri 7(a) in 504 posojilojemalcih	373,143	379,481	374,441	408,172	302,720
8. Ustvarjena/zadržana delovna mesta pri SBIC klientih	120,000	160,000	120,000	148,571	142,857
9. Ustvarjena delovna mesta pri SBDC klientih	70,398	60,395	N/A	50,000	52,500
<i>Federalni primarni pogodbeni dolarji:</i>					
10. Za mala podjetja	23.1%	22.3%	22.0%	23.0%	23.0%
11. Za podjetja v ženski lasti	2.3%	2.3%	2.0%	5.0%	5.0%
12. Mala podjetja v lasti invalidov	6.5%	6.5%	6.0%	5.0%	5.0%
13. Storitve za podjetja v lasti invalidnih veteranov	N/A	N/A	0.1%	3.0%	3.0%
14. Za podjetja v HUBZone	N/A	0.3%	0.5%	2.5%	3.0%
Strateški cilj 3: Tekoča posojila za nesreče					
15. Popravilo domov v stanje pred nesrečo	28,811	23,070	43,519	31,853	30,618
16. Popravilo podjetij v stanje pred nesrečo	7,365	5,148	5,275	7,011	6,116
17. SBA pomoč na terenu do 3 dni	100%	100%	100%	98%	100%
18. Prošnje za posojila v postopku 21 dni	60%	91%	94%	80%	85%
19. Zadovoljstvo uporabnikov	N/A	81%	N/A	80%	80%

Vir: FY 2003 Budget Request and Performance Plan; U.S.SBA, str.7 (B = milijarda \$; M = milijon \$)

SBA ima prepleteno in visoko specializirano organizacijo, v **nacionalni mreži regionalnih uradov, področnih uradov**, v **Razvojnih centrih za malo podjetništvo (SBDC – Small Business Development Centers)**, s **Storitvenim korpusom upokojenih direktorjev**

(SCORE – Service Corps of Retired Executives), v **Poslovnih informacijskih centrih (BIC – Business Information Centres)** in **Poslovnih centrih za ženske (WBC - Women's Business Centers)** poskrbi za več kot milijon klientov vsako leto.

Slika 15: Organizacijska shema SBA, ZDA (2002)

Vir: A 50th Years of Service to America, SBA, 2003, str.3

Tabela 11: Delovanje Razvojnih centrov za malo podjetništvo - SBDC

<p>1. Zaslišanje (screening): opešana / omagana podjetja, obvezna ocena, ocena virov</p>	<p>2. Ocena delovanja: intervju klienta in ocena, analiza, načrtovanje in poročanje, predstavitev</p>
<p>3. Načrtovanje rešitev in oblikovanje: izgradnja teama za naloge, definicija zahtev in razdelitev nalog, razvoj podprojektov (vključuje večstranske stike s klienti), predstavitev podprojektov</p>	<p>4. Podpora pri izvedbi: pomoč pri selekciji prodajnih virov, nadzor nad izvajanjem prodaje, pregled dela prodaje</p>

Vir: A 50th Years of Service to America, SBA, 2003, str.4

Študija Uprave za zvezne rezerve (RFB) prikazuje, da **preko 70 % ameriških MSP uporablja računalniško opremo in so uporabniki interneta**. Velika in MSP naj bi sorazmerno v enaki meri prispevali za IT opremljenost, vendar glede na zaposlenega MSP investirajo manj. MSP podjetja ne prodajajo oz. poslujejo toliko preko interneta, zaposleni v MSP tudi niso toliko zaverovani (nimajo tako zelo radi) uporabo računalnikov (Main Street in the Digital Age, Department of Commerce Economics and Statistics Administration, 2002, str.27).

Morda drugače, kot velja po vsem svetu, v ZDA **ni toliko problem dostopa do tehnologije v MSP**, kot informiranost in pripravljena sredstva za delovanje na najbolj učinkovit način. Testirana usposobljenost za uporabo PC in interneta je zelo odvisna od velikosti podjetja. Velik del populacije zaposlenih v MSP sicer obvladuje sodobna orodja nove ekonomije, pa jih MSP še ne uporabljajo v svojem poslovanju. Po podatkih SIPP (pod tabelo) je **127,7 milijona zaposlenih v ZDA**, 65 % jih dela za podjetja nad 100 zaposlenih, 22 % v podjetjih pod 25 delavcev in 13 % v tistih z 25 do 99 zaposlenih. 55 % zaposlenih pravilno uporablja PC, 40,6 % pa to zna tudi na delu.

Tabela 12: Izkušnje z osebnimi računalniki (PC), po velikosti podjetja (ZDA, 1999)

Velikost podjetja, Kategorija	Pravilna uporaba PC (%)	Pravilno delo s PC (%)	Pravilna uporaba PC, ne pri delu (%)	Skupaj zaposlenih (v 1,000)
Vsi zaposleni	55.2	40.6	14.6	127,677
Manj kot 25 zaposlenih	47.5	30.6	16.9	28,695
25 do 99 zaposlenih	50.9	35.7	15.2	16,378
100 in več zaposlenih	58.7	45.1	13.6	82,605

Vir: Survey of Income and Program Participation (SIPP), Bureau of the Census, U. S. Department of Commerce, 1999, str. 11

Študija (Survey of Income and Program Participation, 1999) navaja: da je v ZDA **13 do 14 % podjetij v družinski lasti**, te družine **imajo višje prihodke**, z večjim osebnim **bogastvom**, največ v starosti med 35 in 60 letom, z relativno **višjo izobrazbo** ter porast podjetništva v 90-tih letih pa gre največ na račun teh družinskih podjetij. Pri študijah (Survey of Income and Program Participation, 1999), ki obravnavajo **prelivanje učinkov univerzitetnih R&R** v ZDA na lokalno ekonomijo, ugotavljajo, da imajo povečana vlaganja bistven vpliv na povečanje na ustanavljanje novih tehnoloških podjetij ter pozitivne učinke na lokalni trg delovne sile. ZDA so v letu 1997 sprejele enotno Severno-ameriško klasifikacijo dejavnosti (NAICS - North American Industrial Classification System). Po njej so dejavnosti z največjo koncentracijo MSP naslednje:

Tabela 13: Dejavnosti v ZDA z največjimi deleži MSP

	Dejavnost	Delež MSP
1.	Gradbeništvo	90 %
2.	Nepremičnine, najemodajalci in leasing	76 %
3.	Umetnostne, zabaviške in rekreativne dejavnosti	74 %
4.	Druge storitve	71 %
5.	Profesionalne, tehnične, administrativne, pomoč in upravljanje z odpadki	65 %
6.	Vele prodaja in prodaja na malo	64 %
7.	Zdravstvene in socialne storitve	57 %
8.	Izobraževalne storitve	43 %
9.	Rudarstvo in industrija	30 %
10.	Finance in zavarovanje	29 %

Vir: Bureau of the Census, U. S. Department of Commerce, Survey of Income and Program Participation (SIPP), 1999, str. 19

Če velja, da so **nova podjetja glavni vir novih zaposlitev in ekonomskega prilagajanja**, bodo morale mnoge vlade (tudi ZDA) nadaljevati z njihovo podporo. Vsaj tri strategije naj bi bile pri tem ključne: spodbujanje posameznikov za pričetek procesa ustanavljanja, pomoč letem v procesu oblikovanja podjetja za postavljanje uspešnega podjetja, pomoč mladim podjetjem, da se uveljavijo. V ZDA natančno proučujejo stopnje v procesu oblikovanja, kjer naj bi nastajale zaposlitev, pri tem ločujejo: **rojstvo podjetja, novo podjetje in visoko rastoče podjetje**, kar je **pomembno pri razvrščanju in usmerjanju pomoči**. Kot navaja Birch (Job Creation in America, 1987, str. 47), da sicer mala podjetja ustvarijo največ novih delovnih mest, toda znaten delež teh zaposlitev prispeva zgolj 10 do 12 % MSP.

Tabela 14: Razumevanje začetka podjetniškega procesa

Odrasla populacija (Zamisel)	-->	Podjetnik v razvoju (Dejanje)	-->	Novo podjetje (Začetek)	-->	Polet novega podjetja	-->	Dokazano novo podjetje (Adolescenca)
-------------------------------------	-----	--------------------------------------	-----	--------------------------------	-----	------------------------------	-----	---

Vir: National Panel Studies of Business Start-Ups, Entrepreneurial Studies Babson College, 1997

Vlade oz. **upravna struktura 50 držav** (CIA, Factbook, 2003) je domala **vzporedna federalni ureditvi**. Vsaka zvezna država ima **guvernerja, zakonodajo in sodstvo**. Vsaka država ima svojo **ustavo**, vse (razen Nebraske – enodomni) imajo dvodomne zakonodajne zbornice – parlamente, kjer marsikje prevladujejo veleposestniki, ki niso vselej prijazni do potreb rastočih mest (včasih tudi podjetništva, malih podjetij). Večina sodnih sistemov temelji na voljenih civilnih sodiščih, nad katerimi so glavna porotna sodišča, tudi področna sodišča, tožilstva in zapuščinska sodišča.

Vlade zveznih držav imajo širok obseg nalog, med njimi tudi notranjega (v državi) podjetništva in industrije, določene vidike izobraževanja, zdravstva in blaginje. Občinske uprave so bolj raznovrstne, predvsem so treh tipov: župan – svet (Boston, New York City, Philadelphia, Chicago, Seattle idr.), komisijske uprave (Tulsa, Salt Lake City idr.) in občinski sveti z managerjem (Des Moines, Cincinnati idr.). Naloge za **spodbujanje malega podjetništva** vsepovsod urejajo že navedene agencije povezane s **850 podružnicami SBA**.

Zvezna vlada sicer igra **majhno direktno vlogo** v ekonomskih aktivnostih. Podjetja, ki so vsepovsod v svetu v javnih rokah (kot so letalske družbe, telefonski sistemi, energetika), so v ZDA zasebni. **Tradicionalni princip vlade je spodbujanje konkurence skozi protimonopolno zakonodajo**, kot je cenovno, količinsko ali tržno povezovanje kompanij in preprečevanje združitvev, kjer bi se znatno zmanjšala tržna tekma. **Predsednik Bush** navaja v svoji Agendi za malo podjetništvo: »**Vloga vlade ni ustvarjati bogastvo, temveč oblikovati okolje, kjer bodo lahko podjetniki napredovali**« (URL: <http://www.sba.gov/ADVO>, 15.4.2003). Glavni vzvodi vladne regulacije so večji del **fiskalni in monetarni ukrepi**, najbolj pozna pa se spodbujanje nekaterih strateških panog, denimo letalstva in vesoljske industrije.

Skoraj vsi zvezni zaslužki prihajajo s strani davščin, najpomembnejši vir pa je **osebni davek**

od dohodka, dohodnina (income tax). Kljub relativno velikim korporacijam predstavljajo **davki od podjetij sorazmerno majhen delež**, prav tako posredni davki in trošarine, toda pri teh se dodatno udeležujejo tudi zvezne države. Drugi glavni vir napajanja državnih programov so davki in prispevki socialnih zavarovanj.

Vzajemno delovanje lokalne, državne uprave in nacionalnih programov se dobro opazi **na področju izobraževanja.** Zgodovinsko je izobraževanje področje državne (ene petdesetih) oz. lokalne vlade. Med več kot 3000 višjimi strokovnimi šolami (college), univerzami in vojaškimi akademijami je le nekaj federalnih institucij. Toda **zvezna vlada je vključena v vse nivoje izobraževanja** s svojimi programi, politikami in akcijami. Zvezna uprava podpira med drugim: šolsko prehrano, izobraževanje Indijancev, financira univerzitetno izobraževanje, daje posojila za višješolske študije, financira študij veteranov ipd. Vlada podpira tudi privatne in verske šole, kljub odločitvi Vrhovnega sodišča, da »Kongres ne podpira nobenega zakona, ki bi podpiral vero«, skladno s 1. amandmajem k ustavi.

Osnovno šolstvo sicer ureja lokalna uprava, vendar je **pod močnim vplivom reform držav in federacije.** Predvsem odprava rasnega ločevanja (Civil Rights Act, 1964) je znatno vplival na izenačevanje pogojev in spodbujanje deprivilegiranih. **Sodobni trendi zahtevajo** od šolstva večjo odgovornost do potreb kompleksne družbe, posodobljene predšolske programe, razrede za skupnosti (etnične manjšine), poletne in nočne šole, povečane kapacitete za izjemne (talenti) učenci, za kulturno ogrožene, onesposobljene in neuspešne. Mnogi programi, ki se uvajajo, tudi niso povsem uspešni.

Leta 2002 je bilo v **ZDA približno 22,9 milijona podjetij po ocenah** Urada za advokacijo (Office of Advocacy) (URL:<http://www.sba.gov/size>, 17.4.2003), **po ocenah statistike** (Internal Revenue Service (IRS) Statistics of Income Division) **pa 26,4 milijona podjetij davkoplačevalcev**, preseganje števila podjetij je možno tudi zaradi razloga, ker je lahko eno podjetje večkratni davkoplačevalec. Po ocenah **Ministrstva za delo (Department of Labor)** je **število samostojnih podjetnikov (sole proprietorships)**, sestavljeno iz 16,5 milijona brez zaposlenih in 5, 7 milijona z zaposlenimi, skupaj **22,9 milijona**. V letu 2002 naj bi bilo okoli 584,500 zaprtih podjetij, kar je 10 % vseh podjetij, tako je tudi povprečna življenska doba MSP 10 let ali ima MSP desetino povprečne verjetnosti za preživetje.

Tabela 15: Zagoni in zaprtja podjetij v ZDA 1990 - 2002

	1990	1995	2000	2001	2002
Nova podjetja	584,892	594,369	574,300	545,400	550,100
Zaprta podjetja	531,400	497,246	542,831	568,300	584,500
Bankroti	63,912	50,516	35,472	39,719	38,155

Vir: Bureau of Labor Statistics, Employment and Training Administration, 2003

V letih 1999-2000 so MSP v ZDA skreirala **tri četrtine vseh novih delovnih mest** (2,5 milijona od 3,4 milijona skupaj) (URL:<http://www.sba.gov/size>, 15.4.2003). Delež malega podjetništva niha iz leta v leto in reflektira gospodarska nihanja, v 90 letih je znašal **od 60 do 80 %**. Po podatkih Urada za popis (Bureau of the Census) MSP v prvih dveh letih delovanja ustvarijo skoraj vsa nova delovna mesta. Delež zaposlenih v MSP ostaja nekje na ravni okoli

50 %, kljub temu, da nekatera mala in srednja preraščata okvirje MSP in **postajajo velika podjetja**. Od 114,1 milijona neketijskih delavcev jih je bilo v podjetjih izpod 500 zaposlenih 57,1 milijonov, v velikih pa 56,9 milijona, v manjših podjetjih pod 100 zaposlenih jih je delalo 40,9 milijonov.

Dve tretjini novih delodajalcev preživi vsaj dve leti in **okoli polovica vsaj štiri leta**. Lastniki dveh tretjin zaprtih podjetij celo ob zapiranju trdijo, da je bilo njihovo podjetje uspešno, torej **ni neuspeh pričeti in prenehati s podjetništvom**. Glavni vzroki, da podjetja ostajajo, so nakopičena proizvodjalna sredstva, dovolj velika velikost, da ima podjetje zaposlene, izobrazba lastnika in lastnikovi osebni razlogi, pri katerih prednjači želja po svobodi (life-style) ter neodvisnosti. Po dejavnostih je v podjetjih **z belimi lastniki** največ preživelih pri distribuciji goriv in plina (82 %), pri **afro-američanih** so javni servisi (79 %), **pri španskih in azijskih američanih** pa zdravstvene uslužnosti (66 % in 76 %) (U.S. Bureau of the Census, 2001).

Okoli 82,5 % malih podjetij uporablja kakšno vrsto kredita (1998) in mnogotere različne vire financiranja: lastna privarčevana sredstva, posojila družine in prijateljev, posojila za poslovanje so najpogostejša oblika kreditiranja, pa kreditne kartice, kreditne linije, posojila za vozni park. Komerzialne banke so najpogostejši kreditodajalci, sledijo kapitalski lastniki in finančna podjetja.

Tabela 16: Uporaba kreditov MSP v ZDA, l.1998

	Skupaj MSP	Ženske	Manjšine in špansko – ameriško l.
Vse vrste kreditov	82,5 %	78,2 %	76,9 %
Tradicionalne oblike kreditov	55,0 %	46,1 %	49,0 %
Poslovne kreditne kartice	34,1 %	28,8 %	28,6 %
Osebnne kreditne kartice	46,0 %	47,5 %	45,5 %

Vir: Survey of Small Business Finances, Federal Reserve Board, 1998

Vloga posebnih skupin prebivalstva oz. ločeno proučevanje lastništva MSP je pomembno za razumevanje in spodbujanje podjetništva v ZDA. **Ženske so lastnice 5,4 milijona podjetij** (819 milijard \$ četrte prihodkov, 1997), zaposlovale so več kakor **7 milijonov delavcev**, 150 milijard dolarjev plač, **tri četrte teh podjetij je samostojnih podjetnic**. Američani španskih korenin so lastniki 5,8 % podjetij, azijski 4,4 %, afriški 4,0 % in 0,9 ameriški Indijanci. Od vseh manjšin imajo **51 % prihodkov azijski američani**, 31 % španski potomci, afriški 12 % in Indijanci 6 %. Samozaposlenih veteranov je 1,6 milijona ali 14 % vseh samozaposlenih leta 2001 (Advocacy publications – Women in Business, 2001).

Tabela 17: Vrste davkov glede na velikost podjetja v ZDA, leta 2001

Vrsta predpisa	Strošek na zaposlenega za podjetje (v \$)	
	<20 zaposlenih	500+ zaposlenih
Vsi zvezni davki	6,795	4,463
Okoljski	3,328	717
Ekonomski	1,616	2,485
Delovno mesto	829	698
Poravnava davkov	1,202	562

Vir: Survey of Small Business Finances, Federal Reserve Board, 1998

Zelo mala podjetja, z manj kot 20 zaposlenimi, **potrošijo 60 % več kakor velika podjetja za zadovoljevanje zakonov in predpisov** (Advocacy publications – Women in Business, 2001, str.11). Mala podjetja potrošijo dvakrat več za davčne obveze kot veliki konkurenti.

Ob **50 obletnici delovanja SBA (2003)**, se spominjajo znanih nacionalnih simbolov ameriškega podjetništva (Intel, FedEx, Ben & Jerry's, Microsoft idr.), ki so jih podpirale različne oblike SBA pomoči. S **Predsedniško upravno Agendo** (The President's Management Agenda, 2003, str.7) nadaljujejo še bolj zavzeto, učinkovito in rezultatsko usmerjeno, z naslednjimi postavljenimi cilji in aktivnostmi:

Tabela 18: Prihodnje naloge SBA, leto 2003

CILJI IN AKTIVNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Strateško upravljanje človeških virov: vnovično prestrukturiranje delovne sile SBA za prilagajanje potrebam MSP in tržišča ➤ Konkurenčni viri: SBA identificira in ponuja oddajo del (outsourcing) najbolj pripravljenim ➤ Izboljšanje finančnih učinkov: posodobitev finančnega upravljanja in integracija ➤ Razširitev elektronske uprave: SBA igra vodilno vlogo pri vladni iniciativi za elektronske storitve državljanom in MSP ➤ Proračunsko in učinkovno povezovanje: večja transparentnost in sledljivost, fokusiranje na rezultate
PREDSEDNIŠKE POSEBNE INICIATIVE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ob 50 letnici množica konferenc za kulminacijo in slavo malega podjetništva, namenjeno 1,5 milijonov dolarjev ➤ Podpora 23 e-vladne iniciative bolj odprte za uporabnike, SBA pridobi 5 milijonov dolarjev za pilotno povezovalno, vladno akcijo, pri izgradnji portala z manj ovirami za malo podjetništvo ➤ Specifične potrebe domorodnih američanov in lokalnih gospodarstev, 1 milijon dolarjev ➤ Za povezovanje z rezultati programov, 0,85 milijona dolarjev, za ovrednotenje s potrebami MSP ➤ Za prestrukturiranje SBA delovne sile in zagotavljanje konkurenčnih servisov, programov in mreže, 15 milijonov dolarjev, pilotni program, telekomunikacije, posojilni servisi, predstavitev in usposabljanje zaposlenih, preoblikovanje in zmanjšanje pisarn – prihranki v prihodnje ➤ Nadgradnja infrastrukture in zagotovitev varnosti računalniškega sistema, 3,55 milijona dolarjev, e-dokumentacija, elektronski zapisi
DOPOLNITVE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Proračunsko pooblastilo 85,36 milijonov dolarjev za 7(a) posojilni program MSP: (program 7(a) za največje potrebe MSP in program 504 za velika posojila – nepremičnine, dolgoročni krediti ➤ Prihranek davkoplachevalcev 37 milijonov dolarjev z zmanjšanjem odvečnih in dvojnih programov

Vir: FY 2003 Budget Request and Performance Plan; U.S.SBA, str.8-11

SBA s strategijo želi izboljšati priložnosti malih podjetnikov v štirih ključnih elementih: 1.) povečati možnosti MSP s predstavitvijo zveznih naročil, 2.) ekonomsko oživiti MSP s priskrbo pogodbenih in drugih razvojnih pomoči, 3.) promocija poslovnih con (HUBZones)

in povečati moč podjetij v njih, 4.) omogočiti komercializacijo vladnega raziskovanja in razvoja. Tako SBA programi trenutno vsebujejo:

Tabela 19: SBA delovni programi, pri katerih lahko sodelujejo mali podjetniki, l. 2003

<ul style="list-style-type: none"> ➤ PRO-Net, Posredovalna pristopna mreža, SBA orodje za sodelovanje MSP za federalne potrebe po blagu in storitvah ➤ Primarni pogodbeni program (Prime Contracting Program), SBA sodeluje z zveznimi agencijami za izboljšanje priložnosti MSP pri nabavi ➤ Podpogodbeni program (Subcontracting Program), SBA sodeluje z vladnimi velikimi pogodbeniki za MSP sodelovanje pri podizvajanju ➤ Podjetniški program ženskih lastnic (Women Business Owners' Program), spodbujanje zveznih agencij za oddajo del vsaj 5 % podjetjem v ženski lasti ➤ Podporni program prodaje naravnih resursov (Natural Resources Sales Assistance Program), zagotavljanja poštenega deleža pri črpanju naravnih bogastev (gozdov, nafte, premoga, mineralnih bogastev, zveznih rezerv) ➤ Program certiciranja primernosti (Certificate of Competency Program), potrditev primernosti MSP, ki so bili zavrtnjeni pri zveznih dobavah ➤ Standardi velikosti (Size Standards), SBA razvija standarde velikosti MSP za zvezne programe ➤ Program pogodbenega usposabljanja poslovnih con (HUBZone Empowerment Contracting Program), pomaga MSP vselitvi v poslovne cone in zaposlovanje rezidentov podhranjenih con ➤ 8 (a) Podjetniški razvojni program (8(a) Business Development Program), podpora socialno in ekonomsko ogroženih, invalidnih oseb pri trženju v zveznih nabavah ➤ 7 (j) Program, SBA podeljuje nagrade, posojila in sporazume za razvoj uposabljanja in tehnično podporo ➤ SBIR and STTR Programi, SBA podpira inovacije MSP z ustvarjanjem široke nacionalne politike, nagrajevanjem raziskav, z razvojno pomočjo, pormocijo pretoka inovacij v zvezno in komercialno uporabo ➤ Mala invalidska podjetja (Small Disadvantaged Businesses), SBA potrjuje status SDB, podprta akcija po Zakonu o gospodarskem sporazumu z 20 zveznimi agencijami
<p><i>Programi za podporo podjetniških potreb malega gospodarstva</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Program proti drogam, Paul D. Coverdell Drug-Free Workplace Program (DFWP), pomoč MSP pri izvajanju proti narkomanskih aktivnosti ➤ Ženski poslovni centri (Women's Business Centers (WBC)), podpora neprofitni organizacij za usposabljanje žena ➤ Storitve združenja upokojenih direktorjev (Service Corps of Retired Executives (SCORE)), svetovanje, treningi in usposabljanja, 11,500 svetovalcev na 389 lokacijah, po 375,000 klientov letno ➤ Razvojni centri za malo gospodarstvo (Small Business Development Centers (SBDC)), mreža 1000 centrov ➤ Poslovni informacijski centri, (Business Information Centers (BICs)), 78 lokacij, dostop do elektronskih in drugih poslovnih informacij ➤ Nacionalni svet ženskih podjetij (National Women's Business Council), neodvisni svetovalec predsedniku, kongresu in medagencijskemu komiteju o ženskem podjetništvu ➤ Veteranski podjetniški razvoj, (Veterans Business Development), politike in programi pomoči vojnim veteranom in invalidom
<p><i>Pomoč v nesreči (oblike pomoči)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Volunterske organizacije ➤ Stalna pomoč v nesreči, najmena pomoč, skladi za popravilo in ukrepi za domove ➤ Pomoči SBA in Ministrstva za kmetijstvo ➤ Individualna in družinska pomoč ➤ Dodatna pomoč volunterskim organizacijam

Vir: FY 2003 Budget Request and Performance Plan; U.S.SBA, str.36-39

SBA si je kot **1. strateški cilj** izbrala **tri glavne strategije za pridobitev interesa malih podjetnikov**: 1.) SBA je **glas malih podjetnikov** in jim prihaja naproti v poslušanju njihovih potreb, 2.) SBA **hrabri zvezne urade k enakemu in poštenemu tretiranju** malih podjetij, 3.) SBA je **namenjena služiti 25 milijonom malih podjetij z informacijami, programi storitev/transakcij in znanjem preko interneta**.

V **2. strateškem cilju želi omogočiti (usposobiti) podjetnike**, da postanejo sposobni za delovanje in konkurenčni na tržišču. Rešuje glavne zapreke malih podjetnikov: nezadostna sredstva za financiranje, omejen management in tehničen usposobljenost, pomanjkanje dosegljive pomoči, registriranje in razvoj. Za to ponuja posojila za kapital, pogodbeno in posredno pomoč, svetovanje, izobraževanje, informacije in trening. Rezultati morajo vsebovati: **nova delovna mesta, pribivanje prihodkov, podaljšanje poslovanja in nove pogodbe**. Programi SBA (FY 2003 Budget Request and Performance Plan; str.34), ki podpirajo potrebe po kapitalu in kreditih MSP, so v letu 2003 naslednji:

- **Splošni poslovni 7 (a) posojilni garancijski program**: za različne potrebe MSP do 1 milijona \$
- **504 Posojila za potrjeni razvoj podjetij**, dolgoročna, fiksno obrestni krediti (osnovna sredstva)
- **Mikroposojila**, za MSP, ki težko pridobijo tradicionalne kredite (pod 35,000 \$)
- **Programi ZDA izvoznih podpornih centrov (USEAC)**, »one-stop« trgovska promocija in finančna podpora izvoza v 19 centrih (sodelujejo: SBA, the Department of Commerce, the Ex-Im Bank and the U.S. Department of Agriculture)
- **Program Družbe za investiranje v mala podjetja (Small Business Investment Company (SBIC) Program)**, zagotavljanje sredstev za rast s strani zasebnih in investicijskih družb, podpora vlade tveganemu kapitalu
- **Program tveganega kapitala za nova tržišča (NVMC)** za MSP nastope na trgih z nižjimi prihodki
- **Program jamstveno garancijskega sklada**; jamstva za gradnje, storitve in dobavo do 2 milijonov \$

2.5.2 ANALIZA OKOLJA - REPUBLIKA IRSKA

Podpora procesu podjetništva v irskemu družbenemu okolju

Irska je **dežela malih podjetij**, z 98% podjetij v tej kategoriji pa vendarle z manj kot 50% zaposlenimi v tem sektorju. Kot ugotavljajo v študiji Podjetniško raziskovanje na Emeraldovem otoku (1994), je relativen zaostanek v gospodarskem razvoju možno predpisati predvsem še vedno premajhni pozornosti javne politike malemu podjetništvu. V razumevanju situacije iščejo vzroke predvsem v pomanjkanju kvalitetnega raziskovalnega dela v tem sektorju, v pomanjkanju inovacijskih spodbud, v sistemu izobraževanja in usposabljanja zaposlenih in managementa malih podjetij. Posebno pozornost posvečajo vprašanjem hitro rastočih dinamičnih podjetij, ki so vlečni konji hitre gospodarske rasti. Financiranje malih podjetij je visoko stimulirano s strani proračunskih virov, spodbud za zasebno in tuje vlaganje.

V populaciji, ki je izredno **komunikacijsko odprta, mlada** in tako po načinu življenja kot po razumevanju gospodarskih tokov izrazito **globalno usmerjena**, dajejo pri spodbujanju podjetniškega razvoja pomemben poudarek olajševanju odločitev za samostojno podjetništvo. Pri tem je irski sistem spodbud zelo **podoben ameriškim spodbudam malega podjetništva**, najpomembnejši tuji investitorji pa so dejansko **ameriška podjetja in zasebniki**. Odprto gospodarstvo največ pridobiva ne samo zaradi strateške uveljavitve položaja, ki je bil še pred kratkim prezrt, temveč zaradi dejanske razpetosti in povezovalne vloge irske ekonomije med ameriškim gospodarstvom in Evropsko unijo. Zdi se, da se ameriški vlagatelji pri nastopanju na evropskem trgu priučijo prvih evropskih pravil in poslovnih navad na irskih tleh.

Najvažnejši vpliv v razvoju malega podjetništva se odigrava v okviru **mreže podjetniških in inovacijskih centrov**, ki skrbijo za osnovne aktivnosti razvoja malega gospodarstva, pri tem pa ga tudi povezujejo z mednarodnimi podjetji, kapitalom in znanstveno raziskovalno sfero. Irška – "Keltski tiger" (53,21N, 6,18W, 2001), najhitreje rastoče gospodarstvo v Evropski skupnosti v 90-tih letih, tudi v prihodnje načrtuje visoko rast in visoko konkurenčno pozicijo svoje države. To naj bi dosegla v spletu učinkovitih dejavnikov, pri katerih poudarja (Enterprise 2010, 2000, str.2), prednosti Irske, splet učinkovitih dejavnikov za razvoj nacionalne ekonomije: mlada, rastoča in bolj izobražena delovna sila, ugodna demografska gibanja (veliko mladih), davčna reforma in nizke obrestne mere, stabilnost, zahvaljujoč uspešno sklenjenim nacionalnim družbenim sporazumom, razmeroma zdravi odnosi v zunanjem okolju (mednarodne vezi), visoka stopnja pridobivanja, ohranjanja ter razvoja na Irskem visoko tehnoloških, visoko produktivnih projektov v proizvodnji in storitvah, z velikim deležem irskih lastnikov

Tabela 20: Visoka rast gospodarstva Republike Irske – primer I.2000

Ekonomska rast (2000)	Irska	EU –15 povprečje
Bruto domači proizvod (BDP)	10,5 %	3,4 %
Bruto nacionalni proizvod (BNP)	8,6 %	2,8 %
BDP na prebivalca po tekočih cenah	119 %	100 %

Vir: Irška in Irski Nacionalni razvojni plan 2000 – 2006, str. 3

Rast zaposlovanja in prihodkov je v veliki meri dosežen v podjetniškem sektorju, še posebej v mednarodni trgovini, oba pa sta izrazito povečala prihodke na zaposlenega, povečala plače – prihodke delavcem, brez posredovanja sindikatov. Pozornost vzbujajoč nastop irskega gospodarstva v zadnjih letih priteguje ogromno zanimanja. V desetletnem obdobju je prešlo iz 18 % nezaposlenosti (Policy Research Working Paper, 2001, str.3) k skoraj popolni zaposlitvi, medtem ko je nivo dolga v primerjavi z BDP padel z 120 % na manj kot 50%. Seveda so pojavljajo tudi stranski učinki, kot so recimo okolje-varstvene težave ali marginalizacija nekaterih socialnih skupin.

V študiji, iz katere naj bi izšla priporočila za uporabo v drugih nacionalnih gospodarstvih, razmišljajo o treh ključnih lastnostih irskega gospodarstva: dve od njih sta eksternega značaja:

odprtost k Evropi ter vloga tujih direktnih vlaganj, tretja – morda najbolj "izvozna" – je domača: **vloga socialnega pakta ter hkratna skrb za makrostabilnost**. Le-ta je sklenjen med delodajalci, sindikati in vlado, s pod-sporazumi pa vključuje še druge akterje. Daljnosežni učinki tega sporazuma sedaj vplivajo na zdravstvo, bogastvo, zaposlovanje, izobraževanje, socialno blaginjo. Irska se tako sooča s številnimi izzivi, kot so primeri vključevanja novih držav v EU in kaj lahko s tem pridobi. Irski napredek je vsekakor zelo dobrodošel, vendar se zavedajo naslednjih omejitev pri rasti An Action Programme For The Millenium Programme Of The Fianna Fail, 2000, str. 5):

- meja, do katere je **možna rast zaposlovanja**, za dražja in visoko rangirana delovna mesta se pojavlja internacionalna ponudba ter visok pritek tujih strokovnjakov
- manjša rast zaposlovanja, nove prerazporeditve storitvenega sektorja, **produktivnost ne bo preprosto rasla**, oplemenitena z novo dodano vrednostjo se bo krepila v novih storitvah
- **razvoj infrastrukture** ne sledi tekoči gospodarski rasti (mestni promet, rast cen nepremičnin, transportni sistem, ICT, energija, okolje), vpliv na konkurenčnost in kvaliteto življenja
- medregionalna in medmestna **geografska distribucija razvoja** je neuravnotežena, kot rezultat hitre (divje) rasti, tudi kot rezultat neenakih infrastrukturnih možnosti.

Tabela 21: Ustvarjanje novih delovnih mest v MSP

Leto	Nova delovna mesta	Nova podjetja
1996	43,000	16,350
1997	51,000	16,072
1998	56,500	19,005
1999	84,000	21,095

Vir: Annual Report on Small Business in Ireland, 1999

V tem splošno ugodnem gospodarskem okolju mala podjetja in storitveni sektor znova in znova rastejo in ustvarjajo nova delovna mesta. Po podatkih Združenja malih podjetij (SFA), (Annual Report on Small Business in Ireland, 1999) je bilo število novih delovnih mest v štirih letih v malih podjetjih skoraj 235.000. Druga indikacija silnega napredka je porast števila novih podjetij. V petih letih (1994-1998) je zabeležen kar 50 % porast števila davčnih zavezancev, kar priča o aktivnosti vseh novih podjetij.

Tabela 22: Novi davčni zavezanci v MSP

Leto	Novi davčni zavezanci	% porast na prejšnje leto
1994	13,484	10.2
1995	14,765	10.7
1996	18,118	12.7
1997	19,992	13.8
1998	24,704	16.4

Vir: Annual Report on Small Business in Ireland, 1999

Glede na pretekle rezultate se na podlagi hitro spreminjajočih se ekonomskih in tehnoloških razmer poslovno okolje znatno razlikuje od tistega izpred nekaj let. Širitev EU, uvajanje evra, fenomenalna rast interneta, v kombinaciji z omejitvami trga delovne sile, s prometnimi problemi ali naraščajočimi socialnimi potrebami so med drugimi **dejavniki, ki pred načrtovalce postavljajo zahteve po novi viziji**, ki predvsem zahteva (An Action Programme For The Millenium Programme Of The Fianna Fail, 2000, str. 4): dosegljivost delovne sile, pripravljenost managementa za sprejemanje izzivov, sprejemanje in uvajanje novih tehnologij, tekmovanje v novem okolju in na bolj odprtem trgu, ureditev mehanizmov za nove podjetnike. Na podlagi teh jasnih zahtev so oblikovani nove vizije in novi programi, ki naj bi vodili Irsko v novem tisočletju in kjer naj bi malo podjetništvo še naprej doživljalo takšen razcvet in prispevalo k gospodarstvu.

Irsko vlado poleg **prvega ministra, premiera (Taoiseach)**, ki ga imenuje **Poslanski dom (Dáil Éireann)** predstavlja še 14 ministrov in deluje kot kolektivno telo, ki odraža izvršilno moč irske države. Poleg tega je še 17 državnih ministrov, ki pomagajo ministrom vlade ter prevzemajo njihove naloge. Večino nalog na področju konkurenčnosti (podjetništva) opravi **Forfas**, ki deluje kot sekretariat vlade oz. **Nacionalni urad za konkurenčnost (National Competitiveness Council)**, poroča direktno premierju ter izdaja letna konkurenčna poročila in publikacije, denimo: Podjetništvo 2010, Nova strategija za promocijo podjetništva na Irskem v 21. stoletju, s katerimi predstavlja vladno politiko, redno tudi konkurenčno pozicijo irskega gospodarstva (160 indikatorjev) v mednarodni ekonomiji. Forfas je enotno nacionalno posvetovalno telo za politiko podjetništva, trgovine, znanosti in inovacij. Skozi to kooperativno telo legalne državne institucije posredujejo svoje predloge za večjo promocijo domače industrije Enterprise Ireland, izvozni agenciji IDA in drugim.

V letu 1998 je bila po iniciativi Ministrice za gospodarstvo, trgovino in razvoj, Mary Harney (Tanaiste) ustanovljena osrednja razvojna agencija **Enterprise Ireland (EI)**, namenjena posebej domači, razvijajoči se industriji. Agencija združuje sredstva, kadre in cilje dotedanjšega Forbairta (agencije za razvoj), Irskega ministrstva za trgovino ter oddelka FAS za usposabljanje zaposlenih. Poenotenje je hkrati tudi **prekinilo multipliciranje** različnih agencijskih shem ter rodilo boljše **prilagojen pristop pomoči malim podjetjem** v proizvodnji in mednarodno poslujočim podjetjem. Osnovni fokus delovanja agencije je tako postalo iskanje oz. ponudba rešitev in ne tvorjenje raznih programov (Annual Report On Small Business in Ireland, 2001, str.6).

Že v prvi triletni strategiji (1999 – 2001) so **poenostavili ter zmanjšali število svojih shem in programov** za doseganje večjih finančnih učinkov. Poudarek je bil na podpori domačih podjetij za razvoj konkurenčnih prednosti v hitrem tehnološkem napredku, predvsem omogočiti njihovo lastno sposobnost. Osnovno zmanjšanje, sedaj 12,5 % davka na komercialne aktivnosti podjetij v letu 1998 se je odrazilo na petletni ravni do 2003, z okrepitevijo finančnih tokov, izboljšanjem bilančnih stanj in s oskrbo povečanih fondov za investicije. Pomemben je bil tudi poceni vpliv podpore s strani države z orientacijo na stroškovno učinkovitost in obrnjen k uporabniku. Dosego teh ciljev je bilo možno ustvariti z ustanovitvijo enotne agencije za promocijo domače industrije Enterprise Ireland (Irsko

podjetništvo), kjer je bil združen pod eno streho kompleten razvojni paket za trženje, tehnologijo, razvoj podjetij, poslovno usposabljanje, znanost in inovacije. V juliju 1999 so ti pričeli z implementacijo osnovnega programa poenostavljanja administracije, ki je posebno pozornost posvečal malim podjetjem.

Ustvaritev »one-stop-shop« servisov, kjer so pomoč in nasveti direktno dosegljivi za različne funkcije podjetij (strateško raven, raziskovanje, razvoj in design, proizvodnjo in operativne funkcije, trženje, človeške vire, finance ...), je omogočila rešitev mnogih razvojnih problemov podjetij, v integriranih uporabniku naravnanih (client driven) storitvah, tržno in izvozno naravnanih. Konsistentno z uvedeno strategijo so na inovativen način uvedli niz prilagojenih in celovitih rešitev (An Action Programme For The Millenium Programme Of The Fianna Fail, 2000, str. 6):

1. Podjetniška Raziskovalna, tehnološka in inovacijska shema (**Research, Technology and Innovation (RTI) Scheme**) (od nov.1997), s katero podpirajo vse raziskovalne dejavnosti vodene s strani podjetij. S centralizacijo pomoči so pridobili integriran in poenoten pristop k raziskovanju, tehnologiji in inovacijam v industriji. Od 206 (1998) do 197 (2002) projektov jih je večina iz MSP.
2. Program uvajanja tehničnih diplomantov (**Techstart Programme**) v podjetja za doseganje konkurenčnih prednosti pri boljši uporabi tehnologije in razvijanje izdelkov z višjo dodano vrednostjo. Več kot 200 absolventov letno gre preko Enterprise Ireland neposredno v malo gospodarstvo.
3. Inicijativa RR upravljanju (**Initiative in R&D Management**), za napredek v organizaciji raziskovanja in razvoja ter pri inovacijah v domačih proizvodnih ter mednarodno poslujočih podjetjih, vključujoč pri tem: treninge, svetovanje, prekomorske študijske obiske in podiplomske študije v povezavi univerz z podjetji.

Irška Vlada se je v podporo lotila odpravljanja vseh nepotrebnih birokratskih ovir, v letu 1999 so pričeli z izvedbo **osrednjega programa administrativnega poenostavljanja**. Le-ta je imel velik vpliv na zahteve do malih podjetij, saj je vlada vključila konsultacijo v upravne urade oz. oddelke kot prioriteto v skrbi za majhne podjetnike. Na Ministrstvu za gospodarstvo, trgovino in zaposlovanje je bil ustanovljen Centralni urad reformiranih resursov (CRRU) za izvajanje in kontrolo kvalitete novega pristopa k spremenjeni zakonodaji in predpisom.

Osrednjo vlogo pri promociji konkurenčnosti v gospodarstvu ter v skrbi za prednostno klimo za ustvarjanje "samo vzdržujočega se" zaposlovanja ima **Ministrstvo za gospodarstvo, trgovino in zaposlovanje (DETE - The Department of Enterprise, Trade and Employment)**. Skrbi za nadziranje in napredek poslovnega okolja ter zagotavlja, da okvir zakonov, uredb in vladne politike podpira učinkovit nastop podjetij, pri polnem zaupanju javnosti in poslovne sfere. Prav tako je odgovorna za promocijske ukrepe, ki služijo za izpopolnjevanje in nadgradnjo motivacije, usposabljanja in fleksibilnost delovne sile. Njeni strateški cilji so opredeljeni že v **programu vodilne stranke**, ki si le tako pridobi zaupanje (An Action Programme For The Millenium Programme Of The Fianna Fail, 2000, str. 5):

- **promocija stalnega razvoja okolja**, kjer lahko cveti podjetništvo
- **pospeševanje poštenega in učinkovitega urejevalnega sistema**, ki promovira in pospešuje konkurenco in ščiti javni in uporabnikov interes
- **promocija poštenega in učinkovitega trga delovne sile** za maksimiranje zaposlovanja, zaščito blaginje delavcev in promocijo socialne vključenosti
- implementacija poslovnih ciljev ministrstva s **kulturo**, ki podpira **odprtost in transparentnost nasproti uporabnikom** in ki poudarja visoko kvaliteten storitveni servis.
- nadaljnji **razvoj veččin zaposlenih**, podpora struktur in sistemov za podporo Oddelka in izvedba programa sprememb.

Potrebe po zmanjševanju nezaposlenosti (predvsem dologoročne) so srce vladne agende, številne iniciative ustvarjajo pomembno število novih delovnih mest in spreminjajo irsko konkurenčnost v izredno spodbudno zaposlovalno okolje (l.1999 = 102.700 ali + 6,3 %) (Enterprise 2010, 2000, str.17). Pod novim **Akcijskim načrtom zaposlovanja (Employment Action Plan)** so pristopili sistematično do vseh nezaposlenih v starosti od 34 do 55 let nas podlagi podatkov o bivališču s ponudbo za delovno usposabljanje in raziskavo možnosti. 74 % teh kontaktiranih je dobilo možnost sprejeti ponudbo oziroma odjavo iz registra nezaposlenih. Sedanja ekonomska rast je bila dejansko visoko intenzivna za zaposlovanje, tako da je nezaposlenost na Irskem komaj polovična v primerjavi z EU povprečjem

Podjetniške podporne agencije (ESA, Enterprise Support Agencies, City and County Enterprise Boards) stalno poročajo o možnosti novih poslov - zaposlitev, v letu 1999 je bilo neto prijav 13.620. Na podlagi zavzetega dela je padla nezaposlenost pod strateški cilj 5 %, dolgoročna pa pod 2 %. Predvsem slednja je pod budnim – preventivnim očesom **Zaposlovalnega Urada (FAS, Employment Service)**, ki jo s celovito strategijo preprečuje, vsi Lokalni zaposlovalni uradi so tako podrejeni oz. vključeni v to strategijo Forfas oz. Enterprise Ireland. **Nacionalni fond za usposabljanje (National Training Fund)** je pripravljen kot vir za usposabljanje za zaposlovanje (ne nezaposlenih!), poleg tega s Socialno ekonomskim programom vzdržujejo okvir podpore za najbolj učinkovite ukrepe v socialnih in lokalnih skupnostih, še posebej v tistih s posebnimi potrebami.

Vendar Vlada meni, da je potrebno irske industrijske temelje konstantno razvijati dalje, s še večjim **vpletanjem inovativnih podjetij v dinamičnih, visoko rastočih dejavnostih**. V uveljavljenih podjetjih pa je potrebno vedno znova najti nove vire za konkurenčne prednosti. Enterprise Ireland ima pri tem nalogo, da v partnerstvu s klientelo podjetij razvija stalne prednosti, ki morajo voditi k pomembni rasti prihodkov, rezultatov izvoza in zaposlenosti. V napredku zakonodaje ima velik pomen uveljavitev popravkov Zakona o podjetjih ter finančnih in drugih predpisov, na področjih: računovodskega poročanja MSP, finančnih poročil, zaposlovanja (tudi delno, part-time), naprednega sistema delovnih dovoljenj, proaktivne imigracije, mirovanja kariere zaradi družinskih obvez, dela na daljavo (teleworking) idr. Priznanje in poudarek znanosti in tehnologiji je podala posebna agenda vlade, s katero je Državni minister za znanost in tehnologijo neposredno odgovoren

Ministrstvu za izobraževanje in znanost ter Ministrstvu za podjetništvo, trgovino in zaposlovanje.

Zanimive so iniciative kot je **Prijazno okolje za delo na daljavo (Telework friendly)**, ustanovitev akcijskega telesa za e-delo (**eWork Action Forum**), celotno sodelovanje visoko tehnoloških podjetij v **EI iniciativi E-Business**. Prav tako je reformiran **Zakon o intelektualni lastnini** s poudarki na avtorskem pravu v elektronskem poslovanju. Vlada vlaga veliko naporov za ustvarjanje najboljših pogojev ter najprimernejše strategije izzivov in priložnosti za konkurenčne veje gospodarstva ter za prenos v vse regije. **Uravnoteženi regionalni razvoj** je eden izmed najmočnejših ciljev vladne politike in delovanja EI in IDA (izvozne agencije). Novi **primarni cilj (Objective1)** namenja preko 50 % čistih tehnologij – ekoloških (greenfield) v **BMW regije** (Border, Midlands in West) (Enterprise 2010, 2000, str.35). Atraktivni finančni paketi spodbujajo primerne projekte za izbiro lokacij v teh regijah. **Industrijske razvojne agencije** zbirajo ponudbe na eni strani in atraktivirajo prednosti cenejših, čistih, razvijajočih se regij in rezultati so pomembni in njihove vrednosti spremljajo ter primerjajo z učinkovitostjo vlaganj.

Tabela 23:Učinki vlaganj, regionalna distribucija zaposlitev v predelovalnih dejavnostih Irske

Regije	1989	1995	1998	% sprem. 1989-1998
Border	30.904	36.109	36.876	19,3
Midlands	11.450	12.249	13.482	17,7
West	19.209	23.413	28.745	49,6
Skupaj cilj 1	61.563	71.771	79.103	28,5
South East	27.070	27.968	30.207	11,6
Mid West	20.979	26.077	28.690	36,8
South West	32.842	37.698	40.841	24,4
Dublin	55.419	54.512	59.217	6,9
Mid East	15.564	21.873	26.109	67,8
Skupaj cilj 1 v tranziciji	151.874	168.128	185.064	21,9
Vsi skupaj	213.437	239.899	264.167	23,8

Vir: Enterprise 2010, A New Strategy for the Promotion of Enterprise in Ireland in the 21st Century, Dublin, 2000, str.38

V strategijah agencij IDA in EI so zapisani poudarki, da se z ukrepi želi doseči boljši in primernejši »mix« industrijskih dejavnosti višje vrednosti, z regionalno porazdelitvijo po deželah, posebej po lokacijah, ki niso imele do sedaj sodobnih industrij. S **popravki davčnega sistema**, s spremembami osebnih davčnih obremenitev so povečali razliko med nizkimi plačami in nezaposlenostjo. Prav tako so pomembno znižali davke za poslovanje podjetij ter zaposlene. Zmanjšanje davka od dobička podjetij iz 40 % na 20 % spodbuja investitorje k večjim vlaganjem, s sporazumom z Evropsko komisijo pa je določena tudi standardna stopnja 12,5 % davka na prihodke podjetij.

Sistem lokalne uprave predstavlja pet samostojnih okrožij (grofij – county), pet samostojnih mestnih okrožij v glavnih mestih in 29 okrožnih svetov (County councils) ter številni sveti mestnih okrožij in sveti mestnih predstavnikov, ki so voljeni. Tradicionalna grofija Tipperary

je deljena na severno in južno okrožje (North, South Riding), Dublin na tri (Dún Laoghaire-Rathdown, Fingal, and South Dublin). **Lokalni sveti** so odgovorni za fizično načrtovanje, ceste, kanalizacijo, vodno oskrbo, stanovanja, knjižnice, zaščito in gasilstvo, sodiščam nimajo pa vpliva na politiko oziroma na izobraževanje. Odločitve o lokalnih davščinah, kreditih, lokalnih predpisih sprejemajo voljeni predstavniki, administracijo vodi upravitelj okrožja (mesta). Lokalna uprava sicer sodi pod Ministrstvo za okolje (Department of the Environment). Vladna Regionalna razvojna strategija vključuje Regionalne pristope za razvoj notranjosti regij, dodatne pristope vključuje tudi Nacionalna prostorska strategija. Regionalni operacijski programi so multisektorski programi, ki pokrivajo širok krog iniciativ na regionalni in lokalni ravni, vzpostavljeni so tudi Medregijski programi za povezovanje gospodarskega razvoja.

Izobrazba na Irskem je svobodna, splošno obvezna ter versko konfesijska. Obstaja pet državnih višjih strokovnih šol (kolidžev). Srednje šole so: verske, ki so lasti verskih skupnosti, vendar večji del financirane od države, različne splošne in občinske šole v državni lasti ter poklicne oz. profesionalne šole, ki izvajajo poklicna in teoretična izobraževanja (npr.: arhitektura, računovodstvo, inženirstvo, računalništvo, elektronika, umetnost, glasba, etnologija, hotelirstvo ipd.). Veliko regionalnih tehničnih šol organizira višje profesionalne študije. Prva univerza je **University of Dublin (Trinity College** – ustanovljena 1592), poleg nje pa so še nacionalna **National University of Ireland**, kolidži Dublin, Cork, Galway Maynooth, Sligo, od leta 1989 tudi **University of Limerick** in **Dublin City University**. Za financiranje ter organizacijo visokega šolstva skrbi Urad za visoko šolstvo.

Prihodnji razvoj okolja za podjetništvo bodo opredeljevale omejene možnosti trga delovne sile, namesto rasti zaposlovanja, računajo na rast produktivnosti s pospešeno modernizacijo in vlaganji. Irski BDP naj bi presegel povprečni EU pred letom 2010. Jasni cilj razvojnih agencij je povečati število zaposlenih v mednarodnih podjetjih iz 310.000 (1998) na 400.000 (2010) ter v lokalnih iz 847.000 (1998) na 1.150.000 (2010). **Visoko konkurenčno okolje je po irskih izkušnjah pogoj za doseganje ključnih ciljev nacionalne ekonomije in socialnih politik** kot so možnosti zaposlovanja in izboljšana blaginja prebivalstva. V zadnjih letih učinkovite javne akcije irske vlade rezultirajo v zgodovinsko visokih stopnjah ekonomske rasti, zaposlenosti in prihodkov. Le-te so dosežene z: ugodno vladno politiko, močnim mednarodnim tržnim povpraševanjem (še posebej ZDA in EU), s podporo strukturnih skladov EU, s tujimi direktnimi vlaganji, ugodnimi demografskimi gibanji ter z zgodovinsko daleč **največjimi vlaganji v izobraževanje in usposabljanje prebivalstva**.

2.5.3 ANALIZA OKOLJA - JAPONSKA

Podpora procesu podjetništva v japonskem družbenemu okolju

Čeprav bi morali biti ob začetku novega 21. stoletja polni novega upanja, **ob gospodarski upočasnitvi v ZDA**, kjer se ukvarjajo s previdnimi koraki pri urejanju bilanc stanja, je le malo upanja za močno povrnitev japonske gospodarske rasti. Pogoji so slabi tudi v

sektorju malega gospodarstva, kjer so podjetja, ki so temelj japonske ekonomije, potolčena z enormnimi strukturnimi spremembami, z zlomljenimi zaupanjem managerjev in lastnikov zaradi negotovega pogleda na stanje doma. Kljub tem okoliščinam **mnoga MSP spet inovativno stopajo na nova področja poslovanja**. Zopet so prišla do položaja, kjer jih samo nacionalno ekonomsko okolje (z gospodarsko rastjo in splošnim napredkom) ne more potegniti z običajno prakso, rutino med hitro rastoča podjetja. Skratka, znova se morajo postaviti na svoje lastne noge, spet deluje konkurenčnost in to daje novo upanje Japoncem!

Po novem **Osnovnem Zakonu o malih in srednjih podjetjih (Small and Medium Enterprise Basic Law)** je termin »mala in srednja podjetja« na Japonskem opredeljen s številom zaposlenih (manj kot 300), s kapitalom pod ¥300 mio. in z dejavnostjo. **Majhna podjetja so podjetja z manj kot 20 zaposlenih**, vendar so v **komercialnih in storitvenih dejavnostih** tako definirana z **manj kot 6 zaposlenih**.

Tabela 24: Velikost MSP na Japonskem (prejšnji in novi zakon)

Prejšnji Osnovni Zakon o malih in srednjih podjetjih The <i>Previous</i> Small and Medium Enterprise Basic Law			Novi Osnovni Zakon o malih in srednjih podjetjih The <i>New</i> Small and Medium Enterprise Basic Law		
Poudarek mikro podjetjem			Poudarek mikro podjetjem		
Prejšnja definicija			Nova definicija		
Dejavnosti	Število zaposlenih	Velikost kapitala (mio ¥)	Dejavnosti	Število zaposlenih	Velikost kapitala (mio ¥)
Rudarstvo in industrija	300 ali manj	100 ali manj	Rudarstvo in industrija	300 ali manj	300 ali manj
Vele trgovina	100 ali manj	30 ali manj	Vele trgovina	100 ali manj	100 ali manj
Mala trgovina & Storitve	50 ali manj	10 ali manj	Mala trgovina	50 ali manj	50 ali manj
			Storitve	100 ali manj	50 ali manj

Vir: Small and Medium Enterprise Agency, MITI, 2002

Japonska je **prevzela kapitalistični sistem od zahodnih držav v začetku 19.stoletja**, brez zahodne ideologije individualizma in svobodnega trga, kot osnovnih pogojev za razvoj podjetništva. Država in trg kot prepletena dela sta skupno predstavljala nacionalno gospodarstvo. Tržni sistem so priznavali kot osnovno gibalno gospodarske aktivnosti, država pa je služila kot katalizator gospodarske rasti.

Začetki vzpodbujanja podjetništva so se na Japonskem pokazali sredi 19. stoletja z revolucijo Meiji (Behrman, str. 16.). Vlada je prodala državna podjetja privatnemu sektorju, ki so ga sestavljali predvsem trgovci in bivši samuraji, ki so čutili odgovornost za rast in varnost države. Ti so se organizirali v sistem **Zaibatsu**. Organizacije Zaibatsu so bile družinsko vodene zveze holdinškega tipa, ki so združevale produkcijske, trgovinske in finančne usluge.

Proti monopolni zakon iz leta 1947 je odpravil monopolizacijo, določanje cen ali količin. Na ameriško pobudo je Zaibatsu sistem razpadel in podjetja, ki so bila združena v tem sistemu, so ustanovila **skupine Keiretsu**. Mehanizem sodelovanja je bil dopolnjen prek vezi

med japonsko industrijo, državo (MITI - **Ministrstvo za mednarodno trgovino in industrijo**) in bankami. Brez pripravljenosti industrije za sodelovanje ne bi bila japonska država niti približno tako močna in učinkovita. Pomen in vloga MITI pri tem sodelovanju je temeljila na njegovi dobri informiranosti, na sposobnosti oblikovanja dolgoročne gospodarske vizije, na sposobnosti posredovanja in koordinacije, na podpiranju splošnih interesov produkcije ter porabe in na pooblaščenosti za varovanje kolektivnih in nacionalnih interesov (Okimoto, 2001, str. 14.).

Tabela 25: Japonska politika MSP v povezavi z državnim ekonomskim razvojem

1945 1954 	<p>Obdobje obnove</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj osnovnih instrumentov podpore MSP (Finance / Organizacijske določbe / Management Diagnoze & Navodila) - 1948 Ustanovitev Agencije za mala in srednja podjetja
1955 1962 	<p>Obdobje visoke rasti / Prva faza</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izboljšava dualne strukture, zmanjšanje vrzeli med MSP in velikimi podjetji - Sistematizacija MSP politike (Finance / Organizacijske določbe / Management Diagnoze & Navodila) - Reakcija na strukturo delitve dela med podpogodbenimi podjetji
1963 1972 	<p>Obdobje visoke rasti / Druga faza</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modernizacija in izboljšanje MSP politike - 1963 Ustanovitev Temeljnega zakona za mala in srednja podjetja "Small and Medium Enterprise Basic Law" - Intenzivna politika popravljanja napak in ovir v sistemu - Pravila za podjetja malega obsega - Pravila za oplemenitenje lastniškega kapitala (Small and Medium Business Investment and Consultation Co. Ltd.) "MSP Modernization Promotion Law"
1973 1984 	<p>Stabilno obdobje rasti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Intenziviranje znanja - Obogatitev nevidnih managerskih resursov (Institute for Small Business Management and Technology)(Small Business Information Center)(Japan Small and Medium Enterprise Corporation)(SME Regional Information Center in Districts)
1985 1999 	<p>Obdobje tranzicije</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politika strukturnih sprememb in industrijskega zgoščevanja (grozdi) - Pravila za zagon in podporo novim podjetjem "Zakon za pospeševanje ustvarjalnih aktivnosti MSP" "Zakon za okrepitev managementa v MSP" - 1999 Amandma " Temeljnega zakona za mala in srednja podjetja "

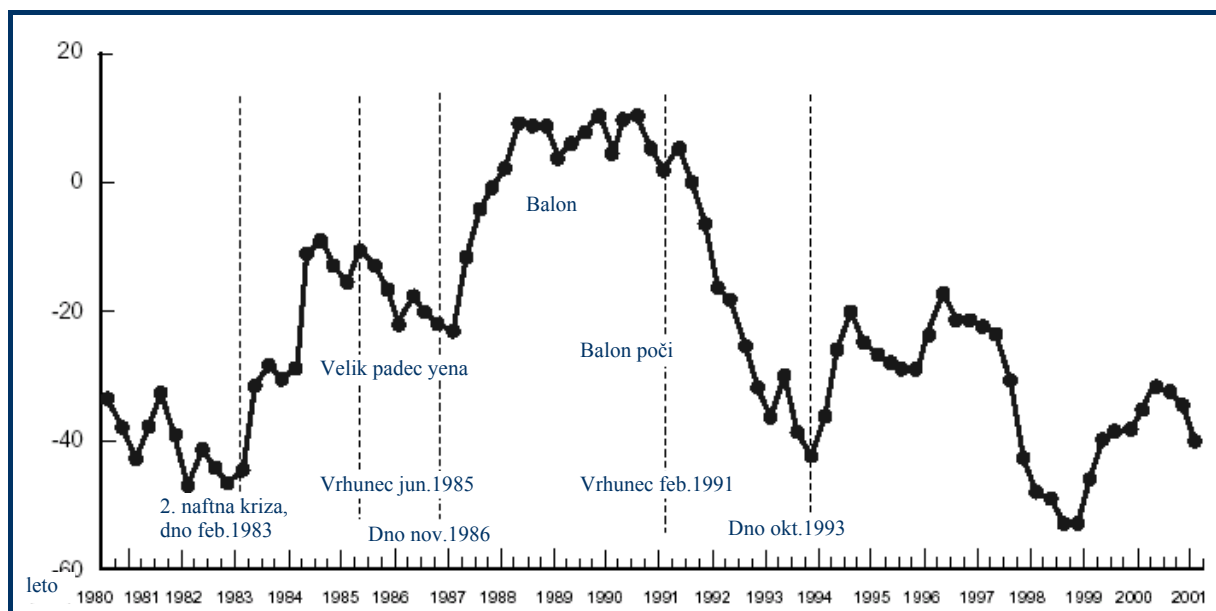
Vir: Small and Medium Enterprise Agency, MITI, 2002

Obseg vpletanja države v privatni sektor je bil na Japonskem mnogo manjši in manj neposreden kot v razvitih zahodnih državah. Japonska ni nacionalizirala večjih privatnih podjetij, ki so bila v težavah in je le redko posegala v management privatnih podjetij. poleg

tega lahko **japonsko državo štejemo med tiste, ki najmanj obremenjuje podjetja**. Japonska davčna stopnja je bila manj obremenilna kot v številnih drugih državah. Davki so leta 1986 na Japonskem predstavljali 27% vrednosti bruto družbenega produkta, v ZDA 29% in v Nemčiji 38 %. Japonska vlada nikdar ni izbirala zmagovalcev, ampak jih je pomagala ustvarjati. Japonsko je okrepila tako imenovana **dvojna struktura gospodarstva**, ki je vključevala majhno število velikih matičnih podjetij, katera so bila povezana z malimi in srednje velikimi podjetji - hčerami ter pogodbenimi podjetji. **Vezi med matičnimi podjetji in njihovimi neodvisnimi podjetji - hčerami** ali pogodbenimi podjetji so bile običajno tesne in so vključevale delniško lastništvo in poslovne transakcije.

50 let konstantne visoke rasti izkazuje izredna rast prihodkov. Leta 1956 je bil na Japonskem narodni dohodek na prebivalca 123 \$, leta 1980 je narasel na 8.000 \$, leta 1991 pa je znašal že 27.300 \$. Razlogi za dolgo in visoko gospodarsko rast na Japonskem v preteklosti so bili predvsem naslednji (A guide to JFS, 2001 str.34): svobodno delovanje trga (močna konkurenca), razvoj konkurenčne tehnologije, ki je posledica intenzivnih vlaganj v raziskave in razvoj; odločnost v prestrukturiranju gospodarstva in pripravljenost na žrtvovanje kateregakoli podjetja, če ne prinaša več ustreznih ekonomskih rezultatov; ustrezen dostop do svetovnih virov in trgov; relativno majhna splošna in skupna potrošnja; - kvaliteten sistem izobraževanja; skromnost, kvalificiranost, racionalnost pri delu, marljivost (vezanost na svoje podjetje), želja po znanju, fanatična delavnost in inovativnost japonskega delavca; kolektivno odločanje v podjetniškem vodstvu.

Slika 16: Poslovno okolje za MSP, njihova ocena % Δ v primerjavi s preteklim letom (DI)

Vir: Survey of Business Conditions in the Small Business Sector, JASMEC, 2001

Japonska gospodarska rast je v 90 letih upadla **pod povprečje OECD držav**. Vzroki zato ležijo v napakah vladne politike pri implementaciji učinkovitih makro-ekonomskih ukrepov ter v strukturnih težavah japonskega sistema. Zelo pomembno je, da država uravnava **strukturne spremembe in stabilnost socialnega ter življenjskega standarda**, kar seveda ni

možno, če ekonomske rasti ne podpirajo strukturne spremembe. Z izvajanjem prestrukturiranja se je tudi stabilnost zmanjšala, življenje ljudi je postalo moteno. Toda **podjetniški duh, ustvarjalnost je bistvena za japonsko ozdravitev** (A guide to JFS, 2001, str.3), sposobni ljudje morajo biti priskrbljeni s priložnostmi, da izkoristijo svoje prednosti in so primerno nagrajeni.

Japonska se prav tako **sooča z neravnotežjem v ponudbi in povpraševanju usposobljene delovne sile**, kot je pomanjkanje IT strokovnjakov in ni povsem gotovo, kako bodo ti trendi vplivali na razvojne možnosti. Sodeč po ameriških izkušnjah je povsem mogoče, da se dvignila zaposlenost celo **v dejavnostih, ki niso povsem povezane z IT**, kot so lahko tradicionalni storitveni sektorji.

Tabela 26: Poslovni problemi, s katerimi se soočajo japonska MSP (l.2001) (v %)

	Poslovni problemi po težavnosti – odgovori MSP				
	1.	2.	3.	4.	5.
Proizvodnja	Stagnacija povpraševanja 38,3	Padec cen in težje dviganje lastnih cen proizvodom 22,4	Spremembe v potrebah proizvodov 9,6	Povečanje konkurence zaradi velikih 5,8	Pomanjkanje in staranje proiz. sredstev 4,2
Vele trgovina	Stagnacija povpraševanja 50,7	Padec cen in težje dviganje prodajnih cen 14,7	Povečanje konkurence zaradi velikih 9,1	Povečanje konkurence zaradi malih 5,0	Poslabšanje povračila plačil 3,4
Mala trgovina	Povečanje konkurence zaradi velikih in srednjih 27,9	Stagnacija povpraševanja 24,0	Odtokanje kupne moči iz regije 15,9	Razumevanje kupčevih potreb 8,2	Povečevanje podobnih podjetij 7,2
Storitve	Stagnacija povpraševanja 33,5	Razumevanje kupčevih potreb 20,3	Povečanje novih konkurentov 10,9	Padec cen in težje dviganje cen storitvam 8,6	Povečanje konkurence zaradi velikih 7,5
Gradbeništvo	Stagnacija javnega povpraševanja 26,2	Padec cen in težje dviganje pod pogodbenih prihodkov 23,6	Stagnacija povpraševanja privatnega sektorja 22,6	Povečanje konkurence zaradi velikih 8,5	Povečanje novih konkurentov 3,8

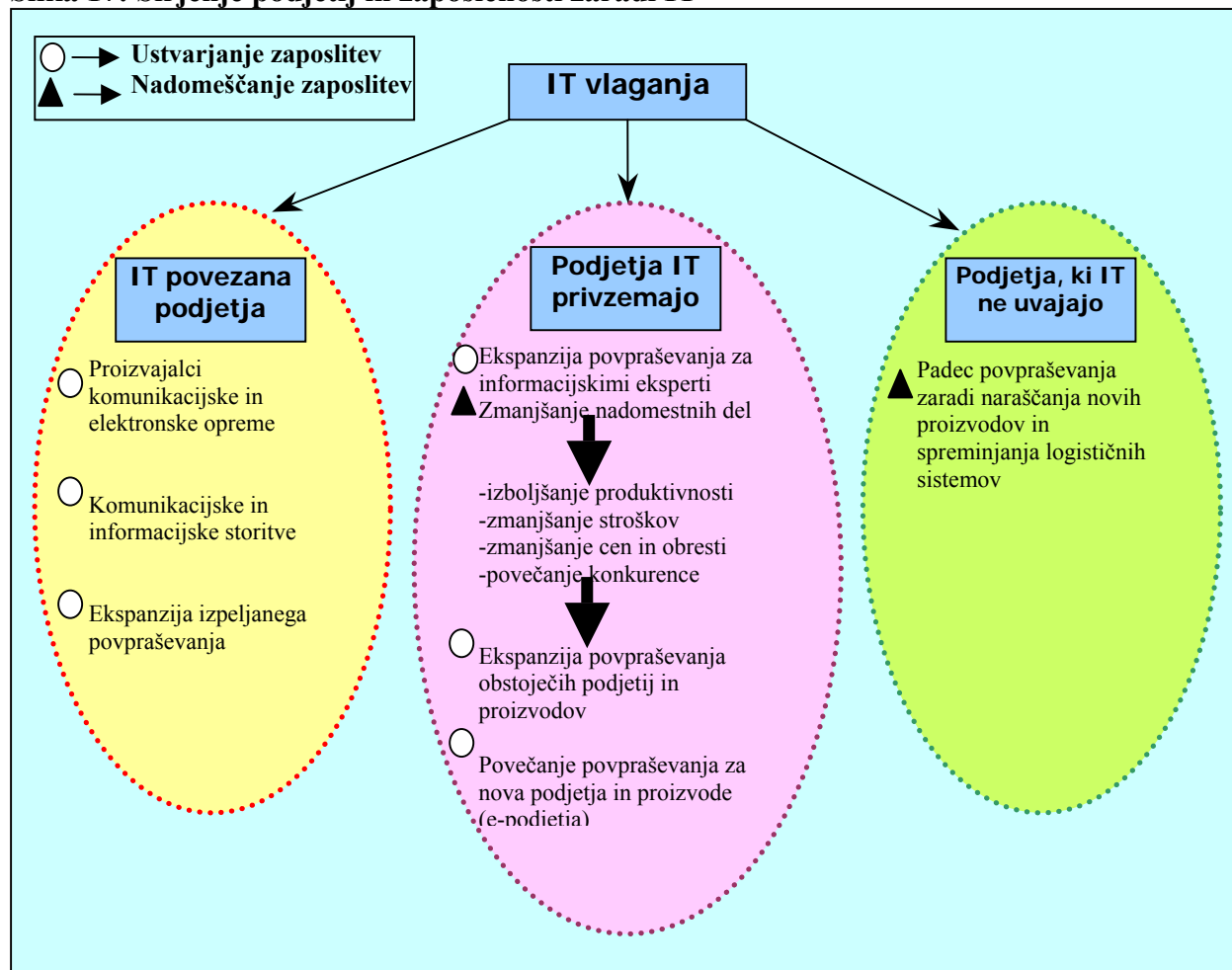
Vir: Survey of Business Conditions in the Small Business Sector, JASMEC 2001

Svobodno delovanje trga (konkurenca), poistovetenje ciljev posameznika s cilji podjetja, inovativnost, delavnost so temeljni pogoji za razvoj podjetništva. Toda po letu 1991 lahko ugotovimo veliko zaskrbljenost med managerji in lastniki MSP. Splošni padec zaupanja je v 90 letih (slika) imel le nekaj manjših vzponov, v tabeli so navedeni njihove glavne skrbi. Razmere se šele v zadnjih letih postopoma izboljšujejo zahvaljujoč panogam **v informacijski tehnologiji (IT)**. Karakteristična pri tem okrevanju pa je slaba moč gospodarskih tokov izven IT.

Kultura japonskega managementa, ki je tako slovita na Zahodu; je **v glavnem omejena na velike korporacije** pa zato laže prodira v svet. Te zastavonoše japonske industrije tudi nagrajujejo svoje zaposlene z briljantnimi zaslužki, delovnimi pogoji in varno zaposlitvijo

(vse manj – sprememba politike zaposlovanja v velikih podjetjih). Te kompanije so s svojimi zaposlenimi poslovna elita Japonske. Kariera v taki korporaciji so sanje mnogih mladih ljudi, toda selekcija je neverjetna. Samo kakšnih **30 najbolj prestižnih (top) univerz** daje primerno kvalifikacijo.

Slika 17: Širjenje podjetij in zaposlenosti zaradi IT

Vir: White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, Japan SBRI, 2001, str.314

Zaposlitev in napredovanje japonskih delavcev je zelo povezano z njihovo izobrazbeno podlago. Študenti, ki se niso uvrstili na najbolj visoko rangirane študije, nimajo skoraj nobenih možnosti za zaposlitev v velikem podjetju. Namesto tega iščejo **nadomestne službe v malih in srednjih podjetjih**, ki pa še zdaleč **ne nudijo primerljivih kompensacij in prestiža**. Japonska izobrazbena raven je ena najvišjih in najbolj kvalitetnih na svetu, raven srednješolske izobrazbe je najvišji na svetu (OECD), v generaciji 24-34 let je kar 93 % višje šolska izobraženost, univerzitetna 23 %, kar je četrti rang na svetu.

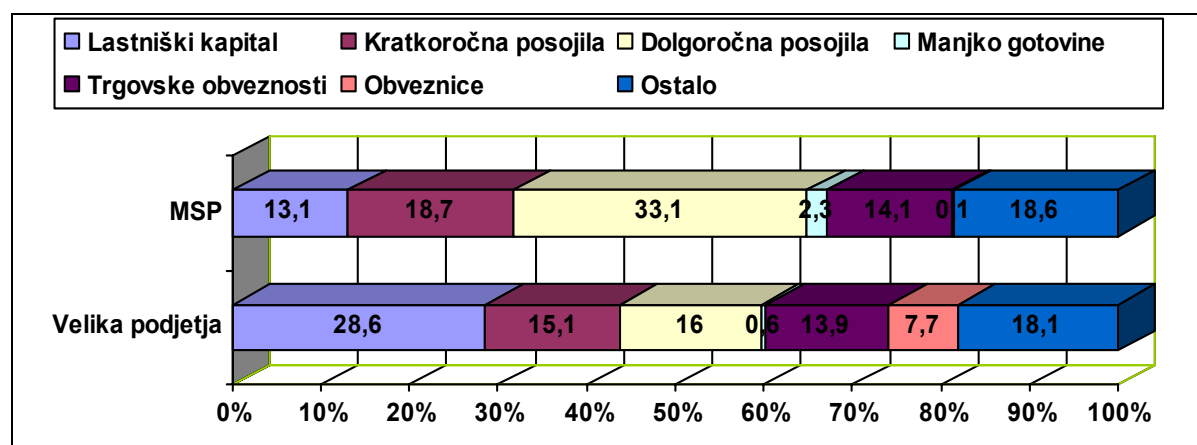
Povezavo med vladno politiko in svetom podjetništva (velikega in malega) tvorijo tri nacionalne organizacije: **Zveza ekonomskih organizacij** (Federation of Economic Organizations (Keizai Dantai Rengokai - Keidanren, ust. 1946), **Japonski komite za ekonomski razvoj** (Japan Committee for Economic Development (Keizai Doyu Kai, 1946) in

Japonska zveza delodajalcev (Japan Federation of Employers Association (Nihon Keieishadantai Renmei - Nikkeiren, 1948).

Keidanren je gotovo najpomembnejši, vključuje kakih 750 največjih korporacij ter 110 proizvodnih združenj, sedež v Tokyu predstavlja t.i.«nerve center», središče upravljanja ter je močno povezan z ministrstvom MITI. **Nikkeiren** se ukvarja največ delavskim upravljanjem in se pogaja s sindikati, **Keizai Doyu Kai** predstavljajo mlajši in bolj liberalni podjetniški vodje, s promocijo socialne odgovornosti podjetništva. Vse tri organizacije so zaradi financiranja podjetij zelo neodvisne od političnih strank.

Glavne organizacije, ki predstavljajo interese MSP, so poleg **Japonske industrijske in komercialne zbornice (JCCI - Japan Chamber of Commerce and Industry** (Nihon Shoko Kaigisho, Nissho, 1922), še **Nacionalno centralno združenje MSP združenj** (National Central Association of Medium and Small Enterprise Associations), **Japonska Liga MSP organizacij** (Japan League of Medium and Small Enterprise Organizations) ter **Združenje demokratičnih trgovcev in proizvajalcev** (Democratic Merchants and Manufacturers Association).

Slika 18: Primerjava v vzorcih financiranja med MSP in velikimi podjetji (J=FY 1999)

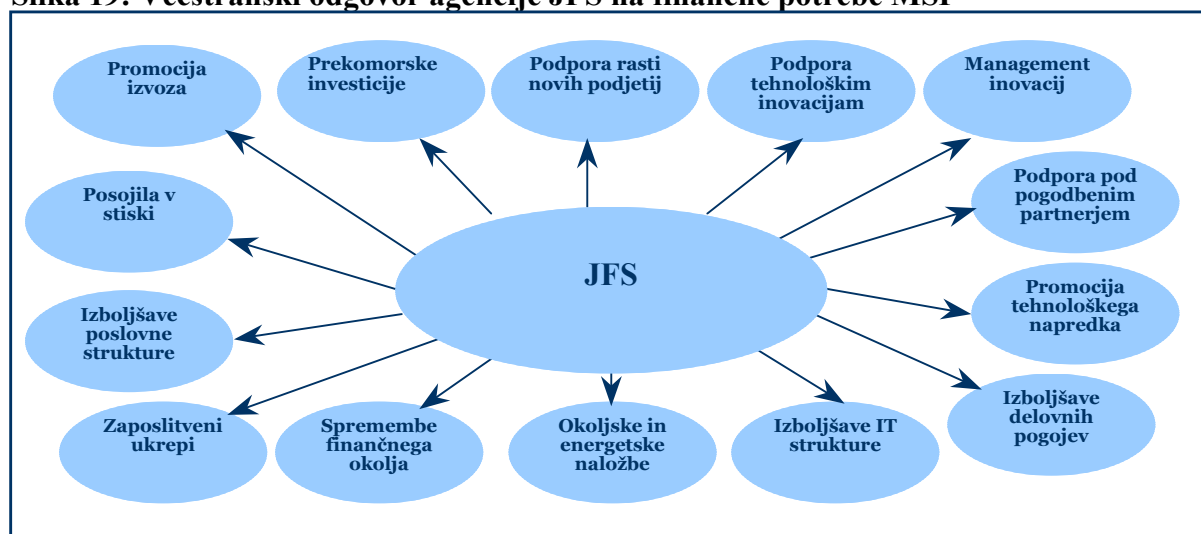
Vir: White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, Japan SBRI, 2001, str.117

Kljub temu, da predstavlja malo podjetništvo in storitve način ohranitve kulturne dediščine, **tradicijo**, je glavna motivacija (tudi s strani vlade) za podjetništvo socialna blaginja, tki. »rezervoar dela« (Calder, Cia Factbook, 2000), ki lahko **posrka viške nezaposlenosti ob ciklusi visoko konkurenčnega in moderniziranega izvoznega sektorja**. Poslovne razmere na Japonskem za mala podjetja so s strani **Agencije za ekonomsko načrtovanje** četrletno ocenjene, kar je za večino institucij in tudi malih podjetij najboljši vir ukrepanja na osnovi priznanih indikatorjev.

Japonsko finančno združenje za MSP (**JFS**) je **vladna finančna organizacija**, katere kapital je v polni meri zagotovljen s strani vlade in namenjen v celoti MSP. **JFS zagotavlja sredstva za rast in razvoj malih podjetij z dodajanjem** finančnih injekcij privatnih finančnih institucij. Sektor malega podjetništva, ki šteje 99 % vseh podjetij in 80 % vseh zaposlenih, je

pomemben del ne samo sodobne japonske ekonomije, temveč tudi **tradicionalen način gospodarskega življenja v velikih mestih in podeželju.**

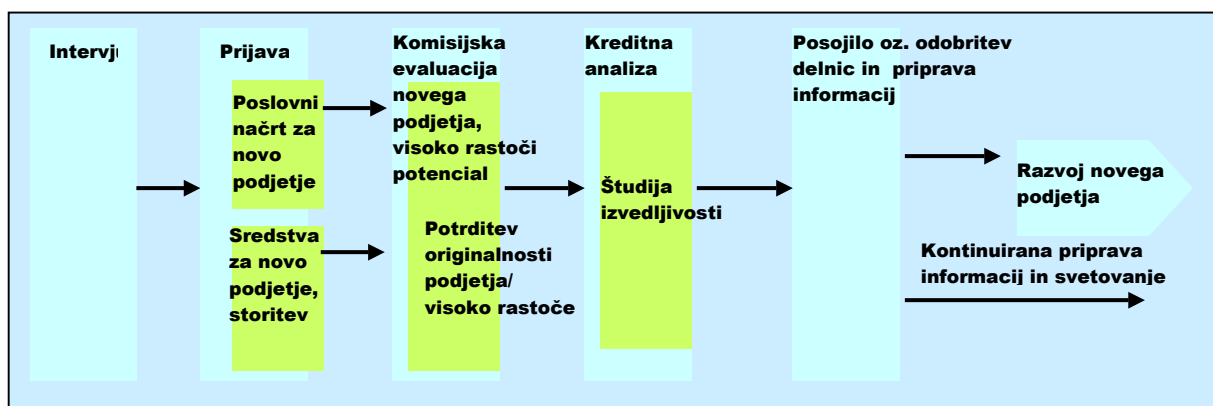
Slika 19: Večstranski odgovor agencije JFS na finančne potrebe MSP

Vir: A guide to JFS, <http://www.sme.ne.jp/japane.html>, marec 2003

JFS vloga pri izvajanju nacionalne politike MSP je v priskrbi sredstev dolgoročnih in s fiksno obrestno mero na dva načina, z direktnimi posojili in sprejemom obveznic v svojih številnih predstavništvih (24,000) ali s agencijskimi posojili preko privatnih finančnih institucij. V letu 2000 JFS ustanovi tudi posojilni sklad za podporo visoko rastočih podjetij.

Slika 20: Procedura pridobivanja kreditov za nova podjetja z visokim potencialom

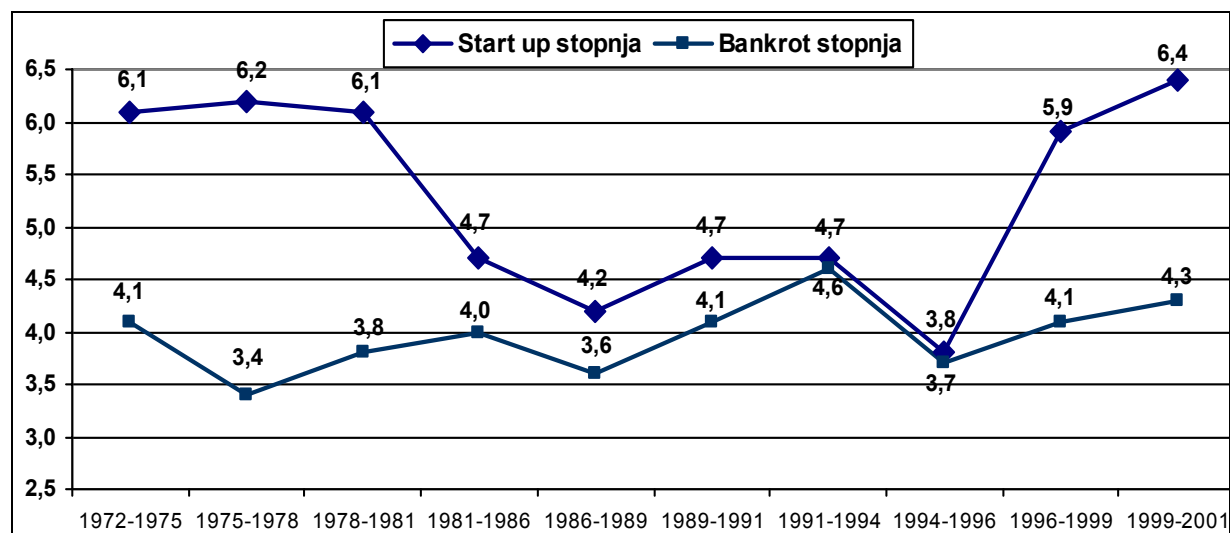

Vir: A guide to JFS, <http://www.sme.ne.jp/japane.html>, marec 2003

Poleg številnih zasebnih in tujih institucij je **J-SMECA (Japan Small and Medium Enterprise Management Consultants Association)** neprofitna svetovalna organizacija, ki sodeluje v programih z MITI (Ministrstvo za mednarodno trgovino in industrijo) in **Združenjem MSP (SMEC)** za izboljšanje njihovih zmožnosti in prispevek k razvoju. Ustanovljena je bila že leta 1954 pod **Agencijo za MSP (Small and Medium Enterprise Agency)** in obseg 47 podružnic geografsko razpršenih po vseh otokih. Preko 7,000 konzultantov deli izkušnje, periodične seminarje, projektne na izbranih področjih.

Primerljivo z evropskimi tehnološkimi parki, znanstveno raziskovalni področji ali podobnimi poslovnimi conami v ZDA, Japonska že več kot pol stoletja podpira **ustanavljanje »industrijskih aglomeracij»**, ki jih obravnavajo (registrirajo) kot poslovne subjekte in ekonomsko vrednotijo njihovo upravičenost in uspešnost v določenih obdobjih. Bistvene prednosti, ki jih priznavajo **koncentraciji novih podjetij** so (White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, 2001, str.134): olajšanje dobave materiala in surovin, lažji dostop do tržišč ter tehnološko povezovanje, odstranjene ovire za zaposlovanje, »zibelke« za prve korake in negotovo poslovanje začetnikov (start up).

Slika 21: Trend v zagonu (start ups) in zapiranju (bankroti) MSP na Japonskem

Vir: White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, Japan SBRI, 2001, str.155

Skladno z Regionalnim zakonom o aktiviranju industrijskih aglomeracij (Regional Industrial Agglomeration Activation Law, 1997) le-ti priskrbijo podporo za **različne vrste podjetij tudi v tematsko raznovrstnih conah** (biotehnološki, ICT, industrijsko tehnološki, parki dobaviteljev rezervnih, sestavnih delov ipd.). Obstoječe aglomeracije je seveda hudo prizadela tudi strukturna kriza na domačem trgu, spremenjene potrebe kupcev, izhajanje fizične proizvodnje na celinsko Azijo ter zrelost določenih dejavnosti. Poznane so tudi **B-tipa aglomeracije MSP v podpornih conah mest in korporacij**, kjer se še močneje udejanja regionalna in korporacijska podpora MSP.

Tabela 27: Drastične spremembe v pomenu in vrednotah japonskega MSP

	Prej	Zdaj
Podoba MSP	Spodnji del dualne strukture – slabša podjetja	Vir dinamizma japonskega gospodarstva
Objekt MSP politike	Popravljanje razlik (MSP in velika podjetja)	Podpora raznovrstnega in aktivnega razvoja MSP
Osrednja politika	Modernizacija MSP	1. promocija start up, inovacij 2. obnovitev management virov 3. izboljšanje varnostne mreže

Vir: Points of White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, SBRI, 2001, str.4

Japonska nacionalna ekonomija je v težki razvojni stopnji. Zaradi strukturnega prilagajanja so

MSP plačala visoko ceno v številnih bankrotih, največ v gradbeništvu in trgovini na drobno (White Paper on SME in Japan, 2001, str.216). Toda, poudarjajo ekonomisti, dno krize prinaša nove priložnosti za MSP, denimo IT revolucija ni le kratkotrajen fenomen, transformira način okolje MSP ter nova področja za inoviranje podjetnikov.

V Beli knjigi, leta 2001 so preprosto našeta tri temeljna področja politike in cilji do MSP (White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, 2001, str.134): popularizacija poslovnih inovacij in ustanavljanja podjetij, izboljševanje poslovnih temeljev za MSP, pomoč pri prilagajanju na spremembe socio-ekonomskega okolja. Pri tem je pomembnih **5 ciljev**: adaptacija IT revoluciji, nadaljnji razvoj poslovne, podporne infrastrukture, promocija inovacij in ustanavljanja podjetij, revitalizacija »city« centrov z MSP trgovino na drobno in veleprodajo, izboljšanje poslovnega okolja. Drastične spremembe, ki jih v svojem tekstu izvaja novi **Temeljni zakon o MSP**, naj bi prinesle tako v vladno politiko kot razumevanje japonskega MSP nove vrednote. Za **celovit razvoj** podporne strukture MSP okolja se izvajajo naslednji programi:

Tabela 28: Nadaljnji razvoj podporne strukture MSP na Japonskem

Na nacionalni ravni:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podporni programi izvajani s strani NPC - Nacionalnih podpornih centrov za MSP (svetovalni servis, specialisti, inkubator managerji, delovanje podatkovne baze, raziskave, operativne naloge in skretariat) ➤ Podporne aktivnosti JASMEC (svetovanje in uvajanje IT, energetska raba, svetovanje pri finančnih pomočeh, informacije za varstvo okolja in varnost pri delu, izmenjava s NPC, IT forumi, trening malih podjetnikov)
Na ravni prefektur / regionalno:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podporni programi izvajani s strani PPC - Prefekturnih podpornih centrov za MSP (razvoj prefekturnih podpornih struktur, svetovalni servis, specialisti, trening in informacijski servisi, promocija in pomoč pri kooperacijah MSP) ➤ Ustanavljanje regionalnih platform – programov (pomoč regionalnih programskih aktivnosti, razvoj inkubatorskih kapacitet preko JRDC (Japan Regional Development Corporation), JANBO (Japan Association of New Business Incubation Organizations) aktivnosti)
Razvoj lokalnih podpornih centrov za MSP
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podporni programi izvajani s strani LPC - Lokalnih podpornih centrov za MSP

Vir: White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, Japan SBRI, 2001, str.218/219

Lokalna upravna telesa (prefekture, velemesta in mesta, vasi) vzpostavljajo številne prakse in programe za promocijo in pridobivanje investicij v regijah. **Davčne olajšave** vključujejo zmanjšanje ali opustitev podjetniških taks, davkov za osnovna sredstva in za nepremičnine. Podjetjem za **atraktiviranje poslovnih lokacij** ponujajo finančne in kreditne ugodnosti ter jim pomagajo pri pridobivanju zemljišč in zgradb, celo financirajo stroške poslovanja ali tehnološke opreme. Mnoge teh pobud so na voljo **tudi tujim investitorjem**, pri katerih v zadnjem času spet prednačijo Američani. Japonska ustava zagotavlja lokalnim upravam vrsto privilegijev, tudi gospodarjenje z lokalnimi taksami (višina, opuščanje idr.).

Tabela 29: Sistem nacionalnih in lokalnih davščin na Japonskem

	Nacionalni davki	Lokalni davki
Davki na prihodek	Davek na promet (vsebuje prometni in ocenjeni prometni davek) Davek podjetja (Korporacijski davek)	Prefekturni nastanitveni davek Podjetniški davek Občinski nastanitveni davek
Davki na lastnino		Fiksni davek za osnovna sredstva
Davki na porabo	Potrošniški davek	Lokalni potrošniški davek
Davki na transakcijo	Takse Registracijski in licenčni davek	Davek ob pridobitvi lastništva

Vir: White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, Japan SBRI, 2001, str.234

2.5.4 ANALIZA OKOLJA – KRALJEVINA NIZOZEMSKA

Podpora procesu podjetništva v nizozemski družbi

Nizozemska ponovno odkriva svoj podjetniški polet. Podjetništvo je v **centru zanimanja, široko priznано, cenjeno je in velja za veliko vrednoto**. Kar 90 % Nizozemcev je naklonjeno novim podjetjem in podjetništvu, **vsak dan jih več kot 100 pričinja** s svojim lastnim poslom. Rezultat te silne vneme je v zadnjih letih porast za več kakor 50 % v številu podjetij. V preteklih nekaj letih je razvoj podjetništva gotovo glavni namen politike nizozemske vlade. Poudarjajo, da je ravno podjetniško uveljavljanje ključ k naraščajoči ekonomiji, neprecenljiva vrednost malih in srednjih podjetij pri kreiranju novih delovnih mest, pri fleksibilnem in inovativnem odzivanju, tvorbi novega povpraševanja ter konkurenčnih razmer oziroma v splošnem ustvarjanju gospodarske rasti in napredka. Raziskave tega procesa kažejo, da še posebej mlada nova podjetja in njihovi lastniki z ambicijo, da rastejo, delujejo izredno pozitivno. Osrednji namen nizozemske vlade je tako stimulirati nastanek številnih novih podjetij ter pripraviti klimo, ki opogumlja podjetja k nadaljnji rasti.

Slika 22: Nizozemski dosežki: Okolje za podjetništvo

<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rast števila podjetij ➤ Rast števila podjetnikov v % delovne populacije
<p>Mednarodno povprečje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Število podjetnikov v % delovne populacije ➤ Raven novih pristopov v rastočih dejavnostih v privatnem sektorju
<p>Izzivi za prihodnji razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Število hitro rastočih podjetij % povprečnih podjetij ➤ Poprečno število zaposlenih v start-up podjetjih ➤ Število tednov za ustanovitev zasebnega podjetja ➤ Administrativnih stroški zaposlitve prvega zaposlenega

Vir: Benchmarking the Netherlands, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.189

Vendar imajo tudi na Nizozemskem skrbi. Porast s 25.000 novih - start-up podjetij sredi osemdesetih (1985) se je do leta 1997 povzpел na povprečnih 40.000, toda s tem, da je nekakšen **vrhunec že bil dosežen leta 1995** in od takrat ni novega zagona. Primerjaje z ZDA se mnoga podjetja ustavijo po ustanovitvi in v celoti imajo tudi **manj hitro rastočih podjetij**. Pripravljenost okolja za podjetništvo (NL) je indikator dinamike ter inovativnosti nacionalne ekonomije, stopnja, do katere gospodarstvo omogoča nove iniciative podjetij. Kljub hitri porasti ustanovitve podjetij (5%), deleža novih podjetnikov (10,2%) ter vstopanja novih podjetij (10%), čutijo v Nizozemski (Benchmarking the Netherlands, 2000, str.190), da zaostajajo za primerjanimi državami. Število hitro rastočih podjetij med MSP je eno najnižjih (6%, v ZDA = 25%), prav tako število zaposlenih v ustanovljenih start-up podjetjih (1,8 zap.).

Pripravljenost okolja za podjetništvo (NL) je indikator dinamike ter inovativnosti nacionalne ekonomije, stopnja, do katere gospodarstvo omogoča nove iniciative podjetij. Kljub hitri porasti ustanovitve podjetij (5 %), deleža novih podjetnikov (10,2%) ter vstopanja novih podjetij (10 %), čutijo v Nizozemski (Benchmarking the Netherlands, 2000, str.190), da zaostajajo za primerjanimi državami. Število hitro rastočih podjetij med MSP je eno najnižjih (6%, v ZDA = 25 %), prav tako število zaposlenih v ustanovljenih start-up podjetjih (1,8 zap.).

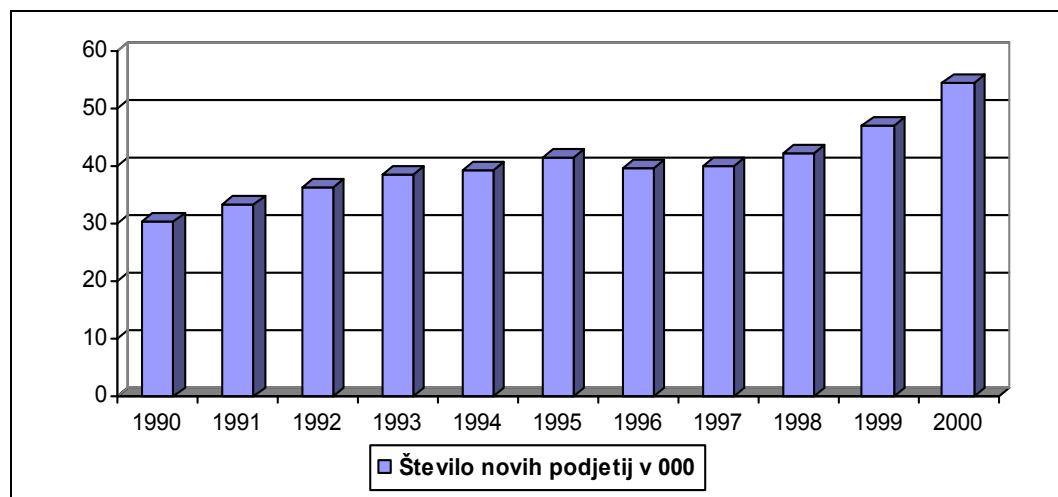
V teh primerih **valijo krivdo na birokratske prijeme – pedantnost** namesto prilagodljivosti/fleksibilnosti vlade (nepopularni »red tape«). Pri tem poudarjajo, da je znameniti **ameriški protibirokratski zakon (Paperwork Reduction Act)** v veljavi in rabi že več kot 50 let in je prešel v kri in v vrednote uslužbencev in uporabnikov, zgledujejo se tudi po britanskem zakonu o zmanjševanju regulacije (Regulatory Impact Unit), ki za vsak zakon predvideva oceno stroškov in koristi. **Komisija za administrativne ovire** (Commission on Administrative Burden) že leta preveva celotno nizozemsko upravo in opozarja na kršitve birokracije s treh vidikov: **konkurenčnosti, deregulacije in kvalitete dela**.

Ovire povzroča predvsem **Zakon o ustanavljanju podjetij (Establishment of Business Act, 1996)**, ki od 1.1.2001 velja samo še za zdravstvo, varnost in okolje, 2006 pa naj bi prenehal. Dopolnitve **Zakona o bankrotu (Bankruptcy Act)** predvideva odgoditev MSP, kar olajša uspešno reorganizacijo in oživitev. Brez dvoma pa je največja spotika delovanje različnih državnih uradov ter komplicirane sheme zato v urejanje vključujejo, podjetništvo z manj ovirami (The Entrepreneurial Society, 2000, str.8/9)

- **zmanjšanje in izboljšanje predpisov** o poslovanju s shemo Tržne sile, deregulacija in kvaliteta zakonodaje (Market force, Deregulation and Quality of Legislation Project II)
- **blažitev administrativnih ovir**, predvsem za zaposlovanje
- pilotne **one-stop pisarne** za integrirano ponudbo MSP
- **poenostavitev ter povečanje sprejemljivosti** spodbujevalne in subvencijske sheme
- implementacija paketa **davčnih ugodnosti** za start, modernizacijo in spreminjanje dejavnosti

- povečanje obsega **vstopnega tveganega kapitala** s povečanjem proračuna za MSP kreditno-garancijsko shemo, izdelava ocenjevalnega orodja za tehtanje tveganja in donosov
- **učenje mladih** (v izobraževalnem procesu) o podjetništvu in ponujanje priložnosti za pripravo
- **ciljna akcija**: okvir za velika mesta (25) za mehko (soft: informacije, svetovanje) in fizično infrastrukturo
- podpora podjetnikom **pri vstopanju na tuje trge** (nasveti, skladi)
- ustanovitev **mreže visoko tehnoloških podjetij** za premagovanje »steklenega pokrova« (glass ceiling) v razvoju
- izboljševanje podjetniškega okolja skupaj s **provincami/regijami** (lokalne in nacionalne sheme), črpanje EU pomoči

Slika 23: Število novih podjetij (start-up) 1990-2000 (v 000)

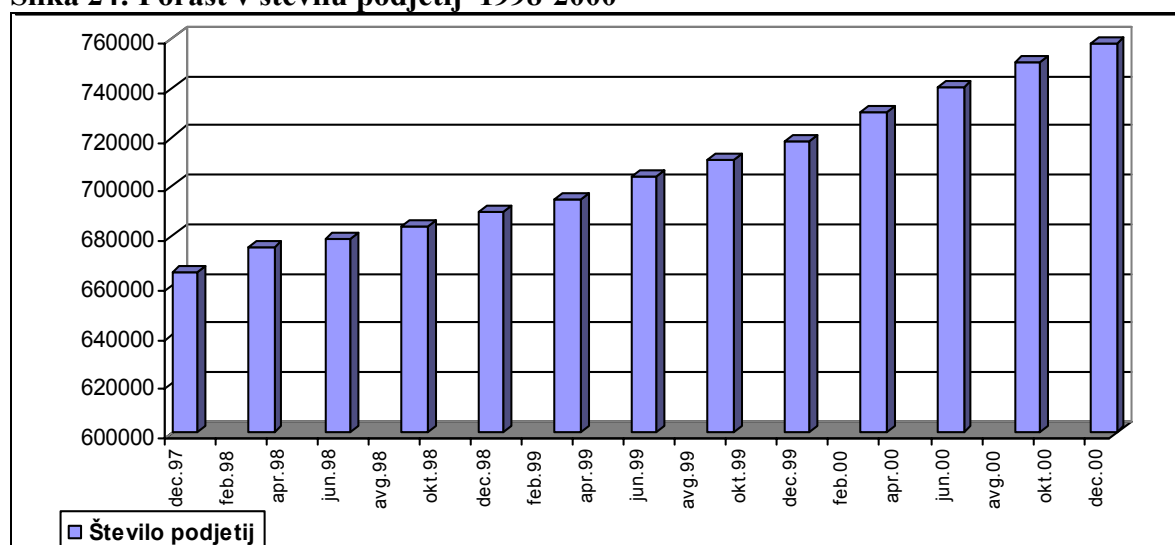

Vir: Entrepreneurship Monitor, Special Issue on SMEs in the Netherlands, 2001, str.6

Raziskovalci na institucionalni ravni (kot so Borger, Verhoeven, Snijders, Balje, Waasdorp, Entrepreneurship Monitor, 2001) so se usmerili v **preučevanje vloge hitro rastočih podjetij** v državni ekonomiji, kvantitativnemu merjenju deleža le-teh na Nizozemskem in dejanskemu prispevku k zaposlovanju, prodaji, v korelaciji z dejavnostjo, finančnim stanjem, starostjo ali usmerjenostjo v izvoz.

V proučevanih 300 podjetjih s povprečno in nizko rastjo ugotavljajo, da je primerljivo z ameriškimi, manj hitro rastočih podjetij ter dejansko počasneje rastejo. Diskusija teče tudi o tem **ali naj vlada sploh intervenira in na kakšen način**, pri tem favorizirajo: izboljšanje komunikacij in informiranosti za učenje hitre rasti poslovanja, promoviranje neodvisne vloge podjetnika že v izobraževalni dobi, poudarjanje vloge spletnja poslovnih mrež, zelo močno pa opozarjajo na neprimerno svetovanje ter organizacijo servisov v podporo podjetnikov. Nizozemska je bila prva med deželami, ki je pričela za svojo vladno politiko ter nadzor nad učinkovitostjo sistema izvajati benchmarking, kot sodobno metodo primerjanja z bolj in manj učinkovitimi sistemi.

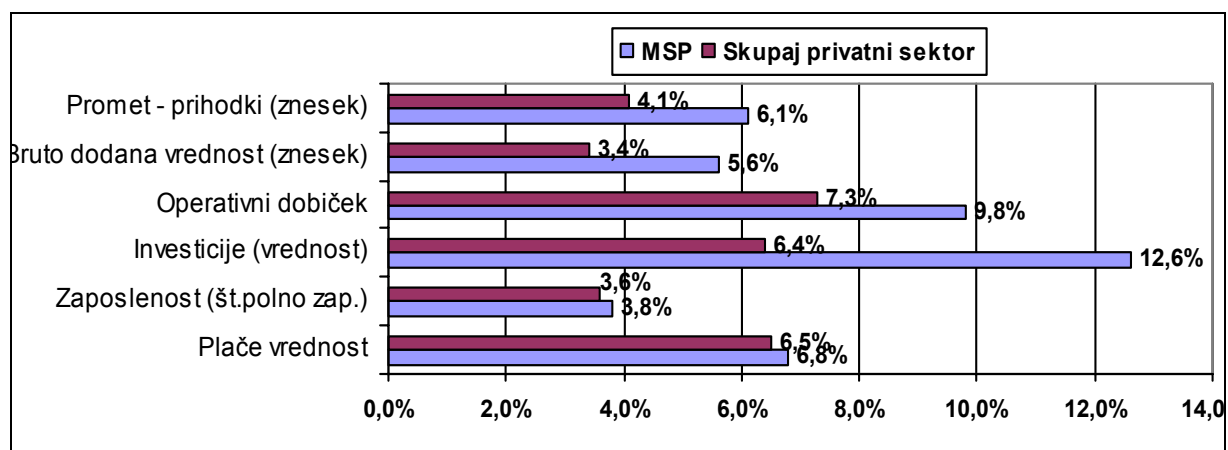
Slika 24: Porast v številu podjetij 1998-2000

Vir: Entrepreneurship Monitor, Special Issue on SMEs in the Netherlands, 2001, str.8

Ministrstvo za ekonomske zadeve je prvič izvedlo raziskavo leta 1995 in v letu 2000 že v tretje. Dobro prakso posnemajo številne evropske države (Nemčija, Francija, VB, **Irska**) pa tudi **ZDA** in **Japonska**, v letu 2000 tudi **Slovenija**. Namen mednarodne primerjave ni zgolj prikaz nivoja pripravljenosti lastne nacionalne ekonomije temveč tudi **učenje najboljših postopkov** od drugih. Zavedajo se, da preprosto posnemanje in prenos ni vselej možen.

Slika 25: Trend rasti v privatnem in sektorju MSP (NL = 2000 : 1999)

Vir: Entrepreneurship Monitor, Special Issue on SMEs in the Netherlands, 2001, str.13

Seveda države med sabo ne tekmujejo, njihova podjetja pa vendarle morajo izkoristi vpliv gospodarskih razmer in pogojev, ki se med seboj razlikujejo: makro ekonomske razmere, davčna klima, ponudba in kvaliteta človeških virov, razmere za inoviranje, fizično okolje (infrastruktura ter kvaliteta življenjskega okolja), način delovanja tržišča produktov ter storitev. Benchmarking nacionalnega okolja, ki ga vestno uporabljajo najbolj razvite ekonomije, sistematično obdeluje vse temeljne pogoje v nacionalni ekonomiji ter uči uspešne politike iz ekonomij najbolj uspešnih gospodarskih držav.

Zdravo konkurenčno okolje naj bi se izkazovalo s **stopnjo napredka in rasti zaposlovanja**, in če so v teh dejavnikih Nizozemci bili v začetku devetdesetih še na slabšem od primerjanih (Nemčija, ZDA, Japonska, Danska, VB in Belgija ter dodatno Avstralija in Nova Zelandija), so postali v desetih letih ti kazalci odlični za deželo tulipanov. Številni avtorji iz različnih EU članic ugotavljajo, da se tudi države z dolgoročnim članstvom v EU v mnogih pogledih med seboj razlikujejo.

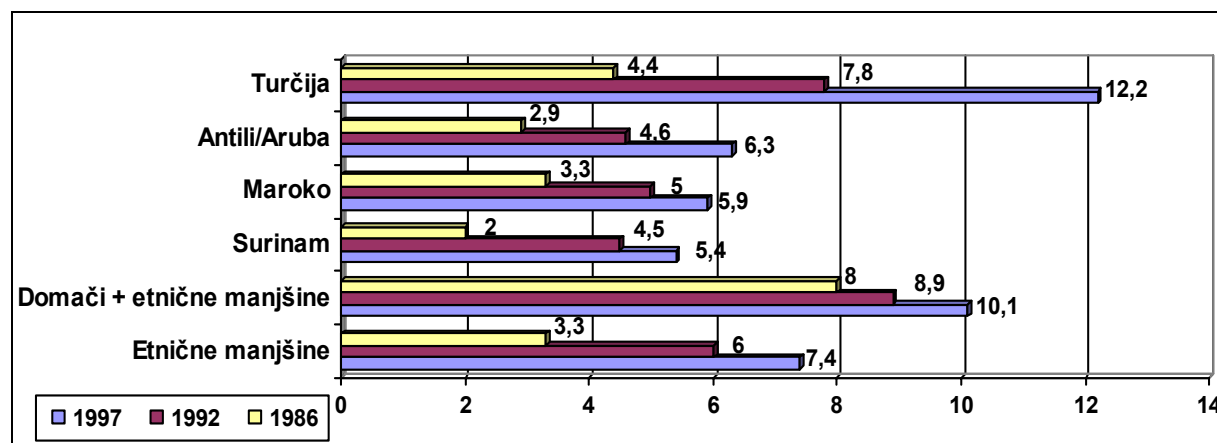
Tabela 30: Predvidevanje – stari stil nasproti predvidevanje – novi stil

STARI STIL (old style)	NOVI STIL (new style)
Napovedovanje prihodnosti	Odkrivanje strateških možnosti
Znanstvene aktivnosti	Instrumenti skladni s politiko
Široko in ambiciozno	Usmerjeno (fokusirano) in praktično
Dolgoročni horizont	Pogosto kratki in srednji roki
Incident	Proces
Izolirana akademska razmišljanja	Interakcija z uporabniki
Kvantitativne tehnike	Kvantitativne & kvalitativne procesne tehnike

Vir: Learning Without Constraint, Ministry Of Education, Culture And Science, The Netherlands, 2001, str. 27

Očitno tudi države na višjem nivoju razvoja niso zaverovane same v sebe v smislu, da že imajo najboljše rešitve in da jim ni treba iskati novih rešitev glede na spremembe v svetu. Tako sta denimo Nemčija in Nizozemska uporabili v **medsebojnem dogovoru podrobno komparativno analizo obeh držav in njunih institucij**, ker sta pač smatrali, da se lahko ena od druge marsikaj naučita. V razpravah je prevladalo mišljenje, da je večja fleksibilnost Nizozemske in njena večja pripravljenost za potrebne spremembe posledica družbenega konsenza, ki ga je Nizozemska dosegla takrat, ko je imela resne težave v svojem razvoju. Prav tako, če želimo tudi pri nas doseči učinkovitejši gospodarski in družbeni razvoj, je poleg znanja **družbeno soglasje** za razvoj osnovni predpogoj za uresničitev bodočega razvoja, ki pa ga je moč ustvariti le z pravilno promocijo in usmeritvijo s strani državnega aparata. **Uspeli bomo le, če si bomo to želeli (postavili cilje) in to odlično predstavili (promocija).**

Slika 26: Samozaposlitev etničnih manjšin, segment delovne sile na Nizozemskem

Vir: Benchmarking the Netherlands, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.107

Nizozemska je kljub svoji geografski majhnosti vendarle **gospodarska velesila**. Nekdanja bogata kolonialna posestnica s številnimi vezmi po svetu ohranja svoj **kozmpolitski značaj** v novi tekmi, ki jo spodbuja globalizacija svetovnih tržišč. Tako je denimo trg delovne sile na Nizozemskem že zdavnaj multinacionalen in celo skrajneži so se že navadili na obarvane in večjezične delavce. Ne najpomembnejša vendar pogosto obravnavana tema je ravno **podjetniška moč emigrantov – etničnih skupin, ki lahko vidijo staro okolje na nov inovativen način**. Te razmere pa že lahko primerjamo tudi z našo državo, kjer bi lahko priseljence uporabili kot prednostni potencial, ne pa da, tudi v svojem demografskem upadanju, gledamo le njihove slabosti.

Malo število »etničnih« podjetnikov se v zadnjih letih znatno popravlja, kar je skladno z nacionalno politiko ter EU o **prostem pretoku ljudi**, ki naj bi svoje efekte v prihodnjih letih še močnejše pokazala. Pri razlikovanju podjetnikov **z ofenzivnim motivom** (neodvisnost, ideja) **ter defenzivnim motivom** (majhni prihodki, male možnosti zaposlitve, nizek status v družbi), so etnične manjšine pogosteje podrejene slednjim (npr. Maročani bolj kakor Turki). Pri spodbudah želijo te nacionalne skupine usmeriti za izbiro pravih dejavnosti, izbora storitev oz. proizvodov, lokacije in k delovanju tudi izven zgolj etničnega okolja.

Tabela 31: Mešani uspehi in dosežki nizozemske politike do MSP

<ul style="list-style-type: none"> ➤ 8 % večja letna rast novih podjetij (l.2000), pri 4 % prenehanju poslovanja, 6320 novih podjetij ➤ 5,3 % rast na število podjetij ➤ skupaj 758,000 podjetij konec l. 2000 ➤ rahel padec rasti števila MSP po l. 2001 ➤ od leta 1988 nizozemske MSP ustvarile več delovnih mest letno kot v katerikoli drugi državi EU ➤ od leta 1988 MSP ustvarila največjo rast zaposlovanja ➤ rahel padec v rasti zaposlovanja ➤ MSP zaposlujejo manj starih in visoko usposobljenih delavcev kakor velika podjetja ➤ 49 % nizozemskih inovacij prihaja iz MSP ➤ MSP konstantno zmanjšujejo zaostanek v rabi interneta ➤ Razvijanje zunanjega know-how (vključitev) daje dobre rezultate za hitro rast ➤ 9,5 % malih podjetij in 26 % srednjih izvaža ➤ EU članice so glavni izvozni trgi MSP

Vir: Benchmarking the Netherlands, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.107

Prav zaradi svojega zgodovinskega razvoja je Nizozemska **dežela multinacionalk (70% vsega kapitala)** in velikih podjetij. Le-ta v veliki večini znajo najti v svojem ogromnem portfelju znanja, zmožnosti in moči za prilagajanje. Mnoga od njih se tudi pogosto odločajo za najsodobnejše pristope k notranjemu podjetništvu, spin-off efektom odcepljanja, outsourcingu svojih samostojnih programov. Vendar s strani načrtovalcev državnega razvoja ugotavljajo, da gre pri tem pogosto za **mešanje konceptov**, za politiko, ki jo vsiljujejo multinacionalne združbe izključno zaradi svojih koristi in izhajajoč iz lastnih vizij. Vendar

nacionalna politika spodbujanja podjetništva daje **velik pomen tudi notranjemu podjetništvu (intrapreneurship), odcepljanju (spin-off) ter izločanju (outsourcing) iz velikih podjetij.**

V 21 gospodarskih zbornicah, ki delujejo po splošnem gospodarskem pravu, prvenstveno skrbijo za uvajanje gospodarskega reda, za prenos informacij k uporabnikom ter za predstavljanje interesov regionalnih podjetij. V začetku 1998 so sprejeli **nov zakon o delovanju zbornic**, ki v osnovi nadgrajuje prejšnjega (1963) z povečanjem vloge regionalnih zbornic za delovanje na krajevnem območju. Zbornice po novem delujejo **na profitni osnovi**, kar je takoj spremenilo njihovo vlogo in usmerjenost k nalogam, ki jih uporabniki dejansko potrebujejo. S tem so sprostili tudi proračunsko porabo in jo v skladu z evropskimi smernicami preusmerili na konkretne projekte malega gospodarstva. Uveljavljajo princip »**veliki plačujejo za majhne**«, kar se sklada z močjo velikih pa tudi s perspektivnostjo malega podjetništva. Zbornični sistem dopolnjuje resorska skrb države oziroma vlade, ki jo dopolnjujejo izključno **komercialno usmerjene svetovalne in izobraževalne institucije.**

Tabela 32: Enostavna lokalna in regionalna struktura: informacije in nasveti

	<i>Splošne informacije in osnovni nasveti (first line)</i>	<i>Specifične informacije in detajlni nasveti (second line)</i>
<i>Vsa mala in srednje velika podjetja</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gospodarske zbornice • Syntens (združenja podjetnikov) 	<ul style="list-style-type: none"> • Banke • Davčni uradi • Računovodstva • Institucije za usposabljanje • občine
<i>Posebne kategorije malih in srednje velikih podjetij</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Mreže (networks) po sektorjih, lokalne, usmerjene in ciljne (večinoma ponovni podjetniki - restarters ali visoko rastoča podjetja • Lokalne svetovalne točke za nove podjetnike (večinoma ciljne skupine: etnične skupine, ženske, prejemniki pomoči) 	<ul style="list-style-type: none"> • Mreže (networks) po sektorjih, lokalne, usmerjene in ciljne (večinoma ponovni podjetniki - restarters ali visoko rastoča podjetja • Lokalne svetovalne točke za nove podjetnike (večinoma ciljne skupine: etnične skupine, ženske, prejemniki beneficij) • TNO – MKB iniciativa (visoko rastoča podjetja • Mama Cash (ženske) • Stason (etnične skupine) • LiveWire (mladi) • Enterprise (prejemniki državnih pomoči) • IMK posredovanje (prejemniki državnih pomoči) • Trenerji • Mentorji • Komisarji (srednja podjetja)

Vir: The Entrepreneurial Society, Ministerie van Economische Zaaken, Hague 2000, str.43

Nizozemsko gospodarstvo je v osnovi v **privatnih rokah**. Povojni razvoj je bil pretanjeno voden in spodbujan z vladno politiko in vladni uradi so **finančno podpirali širjenje**

industrije ter podjetij proti relativno manj razvitim severnim provincam. Kljub temu so zahodne province ostale center nove industrije, še posebej storitvenega sektorja. V **lokalni upravi** so najpomembnejše institucije **občine** (gemeenten), po vojni so njihovo število reducirali na 670 in jih vodijo koncili, le-te pa župani (burgemeester), ki vodijo upravo ter administracijo avtonomno, v mnogih zadevah, nacionalne zakonodaje ter lokalnih predpisov pa so predvideni postopki kooperacije.

Država je razdeljena na **12 provinc/regij**: Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Flevoland, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant in Limburg. Njihov administrativni sistem ima enako strukturo kot občinski: direktno voljene predstavnike, ki volijo člane izvršilne oblasti, razen predsednika, ki ga določi vlada. **Glavna vloga regij vključuje nadzor občin** v njihovih mejah, posebno so pomembni vodni nadzorni sveti (waterschappen) zaradi njihove naravne ogroženosti.

Province in občine igrajo ključno vlogo v reševanju konkretnih problemov podjetnikov. Navsezadnje, mnoge ciljne strategije morajo upoštevati socialne okoliščine ter politično moč na lokalni ravni. Pogosti problemi poslovnih lokacij, oskrbe z informacijami, nasveti, povezovanje se rešujejo tu. Tretjina podjetij sodi, da njihova namestitvev (lokacija) ni dobra, prenova starih lokacij ter ureditev novih je skrb velikih mest (25) in regij.

Podjetniki sami so najboljši svetovalci, svetovanje je tržna aktivnost, 40 % novih podjetnikov se obrača na svoje kolege, sistem so poimenovali **Syntens**. V Business Lift projektu pomagajo »povratnikom« (restarters), privatne institucije **mentorjev – izkušenih managerjev** pomagajo pri posebnih potrebah, natančno so opredeljeni tudi drugi posebni programi.

Slika 27: Nizozemski dosežki: Kvaliteta človeških virov

Prednosti: <ul style="list-style-type: none">➤ Kvaliteta splošne izobrazbe
Mednarodno povprečje: <ul style="list-style-type: none">➤ ICT v šolah➤ Dokončana srednja šola➤ Sodelovanje zaposlenih v usposabljanju
Izzivi za prihodnji razvoj <ul style="list-style-type: none">➤ Visoko šolski diplomanti znanstveno/tehničnih smeri➤ Poudarek delodajalcev in zaposlenih usposabljanju starejših in brez poklica

Vir: Benchmarking the Netherlands, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.86

Možne rešitve, ki izhajajo iz politike podpore, navajajo naslednje akcije, nizozemske **rešitve na lokalni in regionalni ravni** (The Entrepreneurial Society, 2000, str.44): odstranitev zavor v postopkih in predpisih za nove podjetnike; poenostavitev pravil, izboljšanje javnih služb, jasnost dela; oglaševanje naklonjenega okolja za podjetnike; mesta (25) izboljšujejo fizično infrastrukturo za nova podjetja, revitalizacija starih objektov; sodelovanje vseh mest v

primerjalnem »benchmarking« projektu poslovne klime mest; mesta preverjajo dodatne finančne iniciative za nove podjetnike; mesta (velika 4: Amsterdam, Rotterdam, Haag in Utrecht) imajo načrte za mentorje etničnih podjetnikov; opogumljanje vseh mest za stalno spodbudo podjetništvu po okvirjih velikih mest; do leta 2010 investirati okoli 100 mio evrov v projekte mehke ekonomije ter okoli 500 mio evrov v fizično infrastrukturo

Vse primarno, sekundarno ter višješolsko izobraževanje je oskrbljeno s strani vlade (občinsko ali državno) ali pa je v privatni lasti, zelo malo je protestantskih in katoliških šol. Vse **privatne šole, ki dosežejo zakonske standarde, se financirajo tudi iz državnih skladov na enakopravni osnovi** kakor njihove javne partnerice. Srednje šole so »večtirne«, med njimi so tudi petletne Višje splošne (Higher General Education) za pripravo na višješolske študije in šestletne Pripravljalne znanstvene srednje šole (Preparatory Scientific Secondary Education), ki so **predpisane za univerzitetno šolanje**.

Sistem višjega šolstva je binaren, ima **85 višjih profesionalnih šol**, imenovanih politehnike, ki vsebujejo vse poklicne zvrsti, dopolnjujoč **13 univerz**. Vse so **javno financirane**, devet jih pokriva generalni rang univerzitetnih disciplin, štiri državne Leiden (iz 1575), Groningen (1614), Utrecht (1636) in Limburg at Maastricht (1976) ter (prej mestne) University of Amsterdam (1632), The Erasmus University v Rotterdamu (1973), (protestantska) Free University v Amsterdamu (1880), Rimo-katoliška univerza Nijmegen (1923) in Brabant v Tilburgu (1927). Ostale državne univerze so bolj specializirane Delft (1842), Eindhoven (1956), Enschede (Twente University; 1961) in Agricultural University v Wageningenu (1918). V letu 1984 je ustanovljena tudi Odprta univerza (Open University) za vse vrste študijev dopisno.

Nizozemska vlada daje **ogromen poudarek izobraževanju in raziskovanju(!)**. Po Evropskem vrh v Lizboni 2000, kjer je bilo izražena želja EU, da postane Evropa prostor najbolj dinamične in konkurenčne regije v svetu, je nizozemska vlada sporočila, da njen namen **postati vodilna** v tem pogledu v EU. Strategije dajejo na prvo mesto **znanje, inovacije in socialno skladnost**. Kako naj vlada vidi svojo vlogo v izobraževanju (tudi drugje)? Sedanja oblika vladnega nadzora (po nizozemskih izkušnjah – Learning Without Constraint, 2001) je pogosto neučinkovita. Denimo **izobraževanje je preveč bazirano na ponudbeni strani kakor na strani povpraševanja**. Iz tega sklepajo, da mora centralna vloga vlade sloneti na treh principih (postavljenih za izobraževanje in raziskovanje) (Learning Without Constraint, 2001, str. 27):

- **usmeritev**: vlada mora oblikovati pregleden okvir svoje politike (v primeru izobraževanja: zadovoljiva kvaliteta, dostopnost in učinkovitost), sicer pa jasne informacije o svojem delu
- **obseg**: vlada mora ponuditi več prostora (za manever) akterjem: šolam, lokalnim oblastem, delodajalcem in drugim za doseganje njihovim ciljev; sleherni učitelj mora znati organizirati proces izobraževanja, kot ga vidi optimalno (spoštovanje profesionalnosti)

- **odgovornost:** 50 milijard guldnov (1.2001) denarja davkoplačevalcev je bilo potrošenih za izobraževanje in raziskovanje; družba mora vedeti, kaj dobi za ta vložek, institucije morajo poskrbeti za merjene rezultate

Osnovne in srednje šole so ocenjene kot učinkovite, če dosegajo dobre rezultate z relativno nizkimi stroški. Delovale naj bi tako, da (Learning Without Constraint, 2001, str. 32): identificirajo, spodbujajo in izkoriščajo talente učencev, **pripravijo učence na socialno odgovorno življenje in participacijo** (znanje, spretnosti, etika, kulturna podlaga, socialno obnašanje), pripravijo učence na vseživljensko učenje

Kvaliteta akademskega raziskovanja na Nizozemskem je zelo visoka, najboljša v EU. Država investira okoli 15 milijard NLG letno v raziskave in razvoj, kar je 2,1 % BDP (Nothing ventured, nothing gained, str.47), kar kaže, da namenljajo manj kakor države v EU, ZDA ali Japonska, število raziskovalcev med zaposlenimi v EU pa je tako samo 40 % v primerjavi z globalnimi tekmeci. Vse od leta 1993 se ta poraba (v BDP) stalno zmanjšuje, predvsem zaradi vlaganj v trgovskih, industrijskih in še posebej v storitvenih podjetjih.

Problem premajhnega prenosa temeljnih raziskav in inovacij v nove posle je podoben kot v povprečju EU, tki. »Evropski paradoks« - veliko znanja in majhna komercialna izkoriščenost še močneje izražajo skromna privatna vlaganja v R&D. Država vlaga preko nacionalne organizacije NOW (National Organisation for Scientific Research). Pristop k novemu znanju na področjih: ICT, biotehnologije, nanotehnologije idr. bodo usodni dejavniki uspeha tako v javnem kot v zasebnem sektorju, zato nameravajo (Learning Without Constraint, 2001, str.76): Povečati transparentnost raziskovanja: kakšne vrste R&D: radovedna iskanja, problemska, fundamentalna, strateška, uporabna? Kakšni so rezultati, kvaliteta, koristi? Povezati privatni sektor in javno financirane raziskave, spodbuditi raziskovalce za komercialno uporabo rezultatov; Odkriti novo učinkovitost nacionalne inovacijsko raziskovalne mreže, vključevati nove talente in se internacionalizirati; zblíževati podiplomske in raziskovalne programe, podpreti dobre raziskovalce v evro povezavah in jim dati posebne spodbude za strateške kooperacije v EU.

2.6 VLOGA DRŽAVE

2.6.1 RAZDELITEV RESORJEV GOSPODARSKE POLITIKE SLOVENIJE

Značilnost večine programov, ki jih uvaja slovenska vlada, je, da so zasnovani kot **medresorski** in jih zato finančno podpira več ministrstev (Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za informacijsko družbo, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ...), pri čemer vsako ministrstvo zasleduje svoje specifične prednosti in cilje. **PCMG bi lahko bila osrednja institucija** (Slovenska agencija za podjetništvo), po vzoru na ameriško SBA, da bi uravnavala potrebe, mesto usklajevanja, upravljanja in predlaganja programov, do neposrednega izvajanja programov ali delov programov z reorganizirano pospeševalno mrežo.

Koordinacijsko vlogo si tudi v PCMG (Program PCMG, 2003), znajo predstavljati pri izvajanju vladnih oz. medresorskih programov, opredeljenih v pogodbenih odnosih z ministrstvi, nekatere pogrešamo (?), iz česar opazimo, da resorji še niso dovolj usklajeni:

- izvajanje vavčerskega sistema svetovanja in usposabljanja (MG, MDDSZ, MID),
- pospeševalne aktivnosti in projekti mreže na regionalni in lokalni ravni (MG),
- podpora promociji in trženju inovacij (MG, MŠZŠ -?),
- izvajanje dela antibirokratskega programa (MG, MNZ - ?),
- usposabljanje in izobraževanje za podjetništvo (MG, MŠZŠ -?),
- promocija podjetniške kulture (MG, MŠZŠ -?, MKGP - ?, MDDSZ - ?, MNZ - ?),
- promocija ženskega podjetništva (MG, MKGP, MDDSZ, MŠZŠ -?, MKGP - ?),
- razvoj podjetnosti in ustvarjalnosti mladih (MG, MDDSZ, MKGP, MŠZŠ),
- uvajanje dela na domu in e-dela (MG, MDDSZ, MKGP, MID, MŠZŠ),
- posebni projekti pospeševanja povezovanja in internacionalizacije podjetij: Edinstveno iz Slovenije, Pakt stabilnosti, E-poslovanje (MG, MID, donatorji in sponzorji ...).

V pristopnem obdobju prejema Slovenija pomoč EU predvsem v okviru programa PHARE. V zadnjih letih je Slovenija postopoma ustanovila potrebne institucije za učinkovito izvajanje programov PHARE, ISPA in SAPARD ter zagotovila pogoje za njihovo delovanje. Ministrstva so predvsem **nosilci strukturne politike**, ki dodeljujejo razvojne spodbude. Zato se razvija učinkovito in usklajeno delovanje ministrstev. **Reforma javne uprave** se pospešeno izvaja, saj so bili sprejeti vsi temeljni sistemski zakoni: Zakon o javnih uslužbencih, Zakon o sistemu plač v javnem sektorju, Zakon o državni upravi, Zakon o inšpekcijskem nadzoru, Zakon o javnih agencijah. Izvajajo se **usposabljanja** in izvedbeni predpisi, aktivnosti na področjih **e-uprave**, kakovosti v upravi idr. **Program odprave administrativnih ovir** se vodi na vseh ministrstvih, koordinacijo pa izvaja skupina za reformo javne uprave, sestavljena iz ministrov in direktorjev vladnih služb.

Ministrstvo za gospodarstvo (MG) je v zgodovini samostojne Slovenije doživljalo mnoge organizacijske spremembe, za podporo podjetništva je bila najbolj pomembna **kratkotrajna izločitev Ministrstva za malo gospodarstvo**, ki pa je sčasoma z ostalimi gospodarskimi resorji države, bilo nazaj pridruženo. Niti ustanovitev, niti ponovna združitev nista bistveno vplivali na kvaliteto storitev in podporo podjetnikom ali na znatno spremembo višine proračunskih sredstev. **Primarni cilj** Ministrstva za gospodarstvo je oblikovanje vizije mednarodno konkurenčnega gospodarstva, na podlagi razvijanja konkurenčne prednosti, visokih dodanih vrednosti blaga in storitev, kvaliteti, inovativnosti in podjetništvu. Orodje za uresničevanje vizije o Sloveniji kot uspešni, mednarodno konkurenčni in dinamični državi je Politika podjetništva in konkurenčnosti. Z novim oblikovanjem ministrstva leta 2001 so bila oblikovana področja delovanja: **Področje za razvoj podjetniškega sektorja in konkurenčnosti**, **Področje ekonomskih odnosov s tujino**, **Področje notranjega trga**, **Področje za industrijske projekte**. Okolje za kakovostno gospodarsko rast opredeljujeta **Državni razvojni program do leta 2006** ter **Strategija gospodarskega razvoja Slovenije**, ki sta na ravni strateških dokumentov Vlade, sprejeta v letu 2001.

Osnova za delo Področja za razvoj podjetniškega sektorja in konkurenčnosti je **Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006**, sprejet 2002 in velja kot shema za dodeljevanje državnih pomoči pri Evropski komisiji. Program združuje **ukrepe in instrumente** na področju pospeševanja podjetništva in razvoja malega gospodarstva, povečevanja investicij v znanje in tehnološki razvoj, pospeševanja internacionalizacije podjetij in novih investicij v celovit in sistematičen pristop k ustvarjanju pogojev za razvoj mednarodno konkurenčnega podjetniškega sektorja. Programi za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti Ministrstva za gospodarstvo Slovenije:

Tabela 33: Programi za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti MG

1. Znanje za razvoj
<ul style="list-style-type: none"> • Izboljšanje pretoka znanja iz izobraževalnih in raziskovalnih institucij v gospodarstvo • Krepitev mednarodnega raziskovalno razvojnega sodelovanja in povečanje mobilnosti raziskovalcev • Inovativno okolje
2. Izboljšanje konkurenčnih sposobnosti podjetij
<ul style="list-style-type: none"> • Spodbujanje podjetniških vlaganj v tehnološki razvoj in inovativnost • Spodbujanje internacionalizacije podjetij • Uvajanje strategij za povečevanje produktivnosti • Povezovanje podjetij in razvoj grozdov
3. Spodbujanje podjetništva in izkoriščanje podjetniških priložnosti
<ul style="list-style-type: none"> • Promocija podjetništva in razvoj podpornega okolja • Spodbujanje nastajanja in razvoja malih in srednjih podjetij in spodbujanje investicij • Spodbujanje razvoja turizma
4. Posebna programa
<ul style="list-style-type: none"> • Program prilagajanja slovenske tekstilne in oblačilne ter usnjarske in obutvene industrije pogojem notranjega trga EU • Antibirokratski program

Vir: URL: http://mg-rs.si/datoteke/ukrepi_pk_slo.pdf, 28.8.2003

Antibirokratski program, za izvajanje je pristojen Sektor za promocijo podjetništva v okviru MG. Dejavnosti za odpravo administrativnih ovir izhajajo iz usmeritev Evropske unije in iz opredelitev organov Republike Slovenije, ki se je odločila svoj ekonomski in družbeni razvoj pospeševati tudi z razvojem podjetništva, in sicer tako, da bo ustvarjala podjetništvu prijazno okolje. Ministrstvo za gospodarstvo je hkrati odgovorno za odpravo ovir s svojega delovnega področja. Ministrstvo za gospodarstvo in **Pospeševalni center za malo gospodarstvo** pripravljata predloge za dopolnjevanje pravnih podlag, ki morajo: poenostaviti postopke za ustanavljanje malih podjetij, okrepiti obstoječo mrežo informacijskih pisarn, razvoj sistema "vse na enem mestu" (one-stop shop), brezplačen dostopa do informacij na internetu, predlog odprave neskladij med posameznimi zakoni in podzakonskimi akti. **Antibirokratski ukrepi** Ministrstva za gospodarstvo (URL: http://mg-rs.si/razvoj_podjetniskega_sektorja/ukrepi_pk_slo.pdf, 28.8.2003) vsebujejo: navodila v zvezi z začetkom opravljanja dejavnosti družb in samostojnih podjetnikov posameznikov; tabelo s

pregledom dejavnosti, za opravljanje, katerih so s posebnimi zakoni predpisani posebni pogoji za njihovo upravljanje; navodila za izvrševanje sklepov Vlade RS za delo upravnih enot na področju gospodarstva; sporočilo javnosti: Pogoji za opravljanje gospodarskih dejavnosti; analizo pogojev in postopkov za pridobitev dovoljenj za opravljanje pridobitnih dejavnosti (PCMG); zloženko: Kako opravljati gospodarsko dejavnost (skupaj s PCMG); priročnik Navodila za pridobitev dovoljenj za opravljanje dejavnosti (skupaj s PCMG); srečanja z upravnimi enotami na temo spremenjenih pristojnosti upravnih enot po uveljavitvi ZGD-F; uvedbo brezplačnega podjetniškega telefona za opozarjanje na ovire, postavljanje vprašanj in podajanje predlogov

Promocija podjetništva se izvaja v **Sektorju za promocijo podjetništva**, posvetovalni organ pa je v okviru MG Strokovni svet za podjetništvo. Doseči želijo večjo informiranost in osveščenost podjetnikov in javnosti o dobrih praksah v podjetništvu in o ukrepih ministrstva in podpornih institucij. Aktivnosti (URL: http://mg-rs.si/datoteke/razvoj_podjetniskega_sektorja/ukrepi_pk_slo.pdf, 28.8.2003) promocije podjetništva na Ministrstvu za gospodarstvo: **krepitev podporne mreže LPC** (Lokalni podjetniški centri) in **RPC** (Regionalni podjetniški centri), tudi **EIC** (Evro Info center); **promocija podjetništva med ožjo in širšo javnostjo** (okrogle mize, konference, publikacije); **izobraževanje in usposabljanje za podjetništvo**, izvajanje in promocija dualnega sistema izobraževanja, usposabljanje posebnih ciljnih skupin (mladi, ženske, delo na domu in delo na daljavo ter podeželska razvojna jedra); **vavčerski sistem svetovanja**, dostop podjetnikov do svetovalnih storitev za začetek in razvoj dejavnosti, z napotnicami, subvencioniranje stroškov pri nastajanju in v rasti podjetja organizira PCMG.

Ukinjeno Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem, ki je bilo ustanovljeno leta 1997 in vključeno v Ministrstvo za gospodarstvo let 2001 je skrbelo za usmerjanje in razvoj turizma, malega gospodarstva, gostinstva in obrti. Delovanje naj bi pospeševalo z usklajenim izvajanjem ukrepov systemske narave in ukrepi tekoče ekonomske politike na vseh področjih gospodarskega razvoja. Delovalo naj bi v prid malega gospodarstva, generatorja splošne rasti in novih delovnih mest ter kot ključnega dejavnika ekonomske in socialne stabilnosti regij. Zaradi mnogih ovir, s katerimi so se slovenski podjetniki srečevali v fazi ustanavljanja podjetja in pri prehodu iz mikro v malo oz. srednje podjetje, se je pokazala potreba po spodbujanju hitrejšega razvoja malega gospodarstva ter po uveljavljanju olajšav in ugodnih pogojev za doseganje konkurenčnega položaja slovenskih podjetnikov na skupnem evropskem trgu. Ministrstvo je delovalo v dveh sektorjih: sektor za malo gospodarstvo in sektor za turizem in gostinstvo. Usklajevalo naj bi delo podpornih institucij malega gospodarstva. Splošen vtis malih in velikih gospodarstvenikov pa je, da je **ukinitev MMGT, uredila in poenotila gospodarsko politiko države** in ni bistvenih razlik ali zmanjšanih ugodnosti po prenehanju.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) opravlja zadeve, ki se nanašajo na **položaj, pravice in obveznosti delavcev** pri delu in iz dela; na **dohodkovno politiko** in **urejanje sistema plač**; na **kolektivne pogodbe in urejanje odnosov s socialnimi partnerji**; na politiko zaposlovanja doma in v tujini; na zavarovanje za primer brezposelnosti; na položaj

in celovito družbeno varstvo invalidov, mladine, otrok in družine; na štipendiranje in poklicno izobraževanje; na sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja; na varstvo pri delu; na družinsko in demografsko politiko; na socialno varstvo in socialno skrbstvo; na družbeno pomoč ogroženim posameznikom, družinam in skupinam prebivalstva; na usposabljanje otrok z motnjami v razvoju; na varstvo oseb, ki niso zmožne skrbeti zase; na varstvo družinskih članov, katerih hranilec je v obvezni vojaški službi; na varstvo in pravice vojnih veteranov, vojaških invalidov in žrtev vojn ter na obnovo in vzdrževanje grobov in grobišč vojnih veteranov in žrtev vojn. Poleg teh so v sestavi MDDSZ še naslednji instituciji: **Urad RS za varnost in zdravje pri delu** opravlja zadeve, v zvezi z izdajo izvršilnih predpisov in standardov; za ocenjevanje poklicnih tveganj; na informacijsko-dokumentacijsko dejavnost s področja varnosti in zdravja pri delu ter **Inšpektorat RS za delo**, ki nadzoruje izvajanje zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov, ki urejajo položaj delavcev (pravice in obveznosti), varnosti in zdravja pri delu ter zaposlovanje doma in v tujini.

Strateških cilji MDDSZ pomembni za zaposlovanje in trg dela so: **dvig izobrazbene ravni aktivnega prebivalstva** oziroma njene poklicne usposobljenosti; zmanjševanje strukturnih neskladij, zniževanje dolgotrajne brezposelnosti, usposabljanje brezposelnih; vključevanje v **aktivne programe mladih** brezposelnih (6 ali 12 mesecev); zmanjševanje **regijskih neskladij** na trgu dela; **rast zaposlenosti**, do leta 2006 nad 1% letno, zmanjšanje brezposelnosti na približno 5% po mednarodni metodologiji (8% registrirane stopnje brezposlenosti) do konca leta 2006; nadaljnji razvoj **socialnega partnerstva**.

Področja dela ministrstva, ki pomembno vplivajo na podjetništvo (po izkušnjah iz ZDA, Japonske in Irske zaposlovanje in novo podjetništvo precej enačijo) so: **Področje dela in pravic iz dela** (pokojninska reforma, sistemska ureditev delovnih razmerij in varstva pri delu; **Področje zaposlovanja, prestrukturiranja in poklicnega izobraževanja** (sistem zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti, zaposlovanje invalidov, delovanja invalidskih podjetij, zaposlovanja tujcev in preprečevanje dela in zaposlovanja na črno, certifikatni sistem poklicnega izobraževanja, ukrepi aktivne politike zaposlovanja, strategija razvoja trga dela in zaposlovanja, sodelovanje implementacijo evropskega socialnega sklada (ESF); **Področje socialnih zadev** (program socialnega varstva, boj proti revščini in socialni izključenosti; **Področje družine** (družinski prejemki in starševske pravice, družinska razmerja in pravice otrok; **Področje vojnih veteranov, vojnih invalidov in žrtev vojnega nasilja**; **Področje mednarodnega sodelovanja in evropskih zadev** (podpis in ratifikacija evropske socialne listine, bilateralni socialno - varstveni sporazumi, harmonizacija predpisov s področja dela ministrstva.

Ministrstvo za finance (MF) opravlja zadeve, ki se nanašajo na: denarni in bančni sistem, devizni sistem, sistem finančnih odnosov s tujino, sistem davkov, prispevkov, taks, carin in drugih javnih prihodkov, sistem zavarovalništva, sistem vrednostih papirjev in borze, sklade in druge finančne organizacije, igre na srečo, sistem javne porabe, proračun, upravljanje s finančnim premoženjem in dolgovi Republike Slovenije, sistem računovodstva, revizije in finančnega poslovanja, skupne naloge republiških organov in vladnih služb pri opravljanju finančno računovodskih služb. V pristojnosti Ministrstva za finance je: spremljanje stanja na

posameznih področjih financ, pripravljane zakonov, predpisov in ukrepov, sprejem izvršilnih predpisov in ukrepov. Vsa ta področja delovanja so za pospeševanje podjetništva izrednega pomena, velik je poudarek tudi na koordinacijski vlogi MF pri pripravi in transparentnosti proračunskih izdatkov, pri oblikovanju in zbiranju davkov ter tudi pri izdatkih države. V skladu z Zakonom o nadzoru državnih pomoči MF regulira in izvaja nadzor nad državno podporo. Ministrstvo za finance ima v svoji sestavi naslednje pomembne institucije države, ki lahko s svojim odnosom in povečanim poslušom za MSP (fairness) znatno pripomorejo pri ustvarjanju antibirokratskega programa in skrajševanju postopkov: Carinska uprava, Davčna uprava, Davčni uradi, Devizni inšpektorat, Uprava za javna plačila, Urad za nadzor prirejanja iger na srečo, Urad za preprečevanje pranja denarja. MF pomembno oblikuje računovodsko poročanje in s tem spremljanje uspešnosti MSP, kjer je bilo v preteklosti tudi precej spornih (OZ) določil.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) sestavljajo: Urad za kmetijstvo in EU zadeve, Služba za mednarodno sodelovanje in EU zadeve ter Oddelek za mednarodno sodelovanje. Delo **Oddelka za mednarodno sodelovanje** obsega: spremljanje stanja na področju sodelovanja v kmetijstvu z državami EU in širše; izvajanje bilateralnih sporazumov in aktov o sodelovanju med ministrstvi za kmetijstvo; sodelovanje v mednarodnih in regionalnih organizacijah in združenjih; načrtovanje in izvedba programov ministrskih srečanj, mednarodnih konferenc, obiskov; vodenje protokola ob obiskih tujih delegacij na ministrstvu; pridobitev finančnih in drugih oblik pomoči iz tujine s področja kmetijstva; usklajevanje strokovnih srečanj z mednarodno udeležbo v Sloveniji in v tujini; sodelovanje v gospodarskih komisijah z državami v dvostranskih trgovinskih sporazumih; usklajevanje aktivnosti medresorskih delovnih skupin z področja kmetijstva; priprava poročil o uresničevanju dvostranskih sporazumov o sodelovanju z državami, vladnimi in nevladnimi ustanovami ipd. Oddelek koordinira in izvaja tehnično pomoč v okviru programov **PHARE** : PHARE - državni programi – kmetijstvo, PHARE - CBC - Prekomejno sodelovanje z Republiko Italijo, Republiko Avstrijo, Republiko Madžarsko in Republiko Hrvaško in Twinninge. **Služba za mednarodno sodelovanje in EU zadeve.** Glavne aktivnosti oddelka za EU zadeve so vsekakor usmerjene na prilagajanje slovenskega kmetijstva za vstop v evropsko unijo. Na multilateralnih in bilateralnih pregledih (screeningih) se poroča o najnovejšem stanju zakonodaje v eu in o usklajenosti naše zakonodaje oziroma o časovnem načrtu prilagajanja naše zakonodaje z evropsko. Komisijo EU se večkrat letno obvešča o napredku pri prevzemanju pravnega reda EU. **Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (AKTRP)**, kot organ v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. SAPARD agencija, kot implementacijske agencije za izvajanje ukrepov Skupne kmetijske politike EU. Delo oddelka za EU zadeve bo pri tem vezano na koordinacijo dela tuje tehnične pomoči. Od leta 2000 se koristijo sredstva predpristopne pomoči SAPARD, ki temelji na predhodni odobritvi sedemletnega programa razvoja podeželja.

Ministrstvo za informacijsko družbo je bilo ustanovljeno za delovanje na področjih telekomunikacij in informatike, razvoja t.i. "informacijske družbe", za povečan dostop do znanja, posredovanje informacij in storitev preko vseh vrst omrežij ter zlivanju različnih medijev. Značilnostih svetovnih trendov postaja: **hiter razvoj tehnologij in omrežij** z visoko

zmogljivostjo prenosa podatkov, zlivanje različnih medijev na digitalni osnovi; **nove generacije prenosa podatkov** preko mobilnih medijev, nove rešitve telekomunikacij; **hiter razvoj interneta** in z njim **povezanih storitev** v poslovnem, izobraževalnem, vladno-upravljaljskem, in drugje; **razvoj in medsebojna povezljivost različnih omrežij** (telefonska, kabelska, optična, satelitska, brezžična, radijska in televizijska, mobilna telefonija) v novo informacijsko infrastrukturo, zblíževanje omrežij in zlivanje storitev.

Infrastruktura informacijskih tehnologij (IT) je v Sloveniji različno razvita. Uporaba mobilne telefonije je zelo razširjena, povprečni smo pri številu osebnih računalnikov v gospodinjstvih in povezanosti na internet. Pridobili smo zakon o elektronskem podpisu, vendar še vedno ni liberaliziran trg telekomunikacijskih storitev, omrežja za prenos podatkov niso povezana in imamo zato visoke cene storitev. Vse to zadržuje razvoj elektronskega poslovanja v javni upravi in pri uporabnikih v gospodarstvu in posameznikov. Pri tem niso v ospredju samo razvite zahodne države, temveč nas prehitevajo tudi tranzicijske (Češka, Estonija, Poljska) (European Information Technology Observatory, 2002, str. 17-19). Zato država podpira razvoj na tem področju: **razvoj informacijske infrastrukture** in informacijske družbe (e-poslovanje), liberalizacija trga in vstop novih ponudnikov in širjenje informacijske **opremljenosti gospodinjstev**, ko del strategije nadaljnjega e-razvoja.

Ob odpiranju in liberalizaciji telekomunikacijskega trga, s procesom privatizacije in postavljanja Telekoma v konkurenčen položaj, z oddajanjem radiofrekvenčnih spektrov; z ustanovitvijo Agencije za telekomunikacije se tudi ob zakonskih spremembah (Zakon o telekomunikacijah) bistveno in podzakonskimi akti; se bistveno spreminja okolje za razvoj infrastrukture. Glede na izkušnje in napovedi iz razvitih držav, lahko manj razvite ekonomije ravno z uporabo IT izvedejo **tehnološki preskok v razvitosti**. Pri tem mora imeti država aktivno vlogo, s sodelovanjem med civilno družbo, zasebno iniciativo in državo.

Vloga države je: omogočiti enakopravno **dostopnost** do telekomunikacijskih in informacijskih storitev, pospeševati **razvoj elektronskega poslovanja** v vseh segmentih družbe, zagotoviti pravno okolje za učinkovito, zanesljivo in varno elektronsko poslovanje, zmanjševanje razlik v uporabi in pismenosti IT, ustrezni programi in projekti, osredotočiti se na "občutljive populacije" (mladi, starejši) in okolja (ruralna, manj razvita področja), v sodelovanju z institucijami v mreži uvajati **e-poslovanje v MSP**, s politiko javnih naročil omogočiti tehnološki razvoj in **sodelovanje MSP**, s spremenjenimi zahtevami po strokovnjakih **vplivati na trg delovne sile, uveljaviti e-poslovanje v državni in javni upravi**, dostopa do informacij in vplivati na uporabnike **z zgledom, ažurno, povezano in dostopno delovanje** in dostop do javnih baz podatkov, pospeševanje MSP s skladi tveganega kapitala ter uvajanje inovacij v podjetja, razvijati **sodelovanje pri razvoju** informacijske infrastrukture in storitev,

Pomembno je da, MID spodbuja elektronsko poslovanje na ravni lokalnih skupnosti, da s **sofinanciranjem povečuje uporabo** informacijsko komunikacijskih tehnologij (IKT) in storitev elektronskega poslovanja (e-storitev) in s tem povečuje dostopnost do informacij javnega značaja, povezovanje javnopravnih evidenc, razvoj storitev elektronskega poslovanja

za potrebe prebivalcev in posredno prispevati k modernizaciji občinskih uprav. MID kot vsa ministrstva mora omogočiti **MSP dostop do naročil države** na enakopravni osnovi, pomemben je tudi **princip izločanja in povečevanja konkurence** izvajalcem upravnih storitev.

2.6.2 REGIONALNA POLITIKA

Zaradi ekonomskih in socialnih razlik se evropske regije in njihovi prebivalci srečujejo z razlikami v stopnji razvoja in življenjskega standarda. Tako je bil v začetku devetdesetih bruto domači proizvod – **BDP v desetih najbogatejših regijah skupnosti več kot 3,5 krat večji kot v desetih najrevnejših**, brezposelnost le-teh je celo sedemkrat prekašala najbolj razvite in odstotek mladine, ki je vključena v poklicno izobraževanje se razlikuje tudi za dvakrat, odstotek osnovne infrastrukture do trikrat in odstotek denarnih sredstev za razvoj in tehnologijo okrog sedemkrat. Zavaljo teh razlik je EU v iskanju rešitev postavila ekonomske in socialne prioritete, **s pomočjo šestih razvojnih, regionalnih in skupnih ciljev** (URL: EIC, <http://www.eic.sigov.si>, 6.4.2000):

1.cilj: gospodarsko prilagajanje regij, ki zaostajajo v razvoju (regije pod 75% BDP na prebivalca povprečja EU, ali posebni razlogi)

2.cilj: ekonomska preobrazba industrijskih območij v zatonu (območja z nadpovprečno brezposelnostjo in z delovnimi mesti v zatonu)

5b. cilj: ekonomska diverzifikacija ogroženega podeželja (podeželska območja z nizkim socialno-ekonomskim razvojem, velikim deležem kmetijstva, nizkimi prihodki od kmetijstva, redko poseljena)

6.cilj: razvoj izredno redko poseljenih regij (manj kot 8 ljudi na km²)

3.cilj: boj proti dolgoročni brezposelnosti, vključevanje mladine v delovni proces in integracija tistih ljudi, ki jim grozi izključitev iz trga delovne sile

4.cilj: prilagajanje delavcev na spremembe v panogah in proizvodnih sistemih s pomočjo ukrepov za preprečevanje brezposelnosti

5a.cilj: prilagajanje struktur v kmetijstvu in ribištvu, skladno z reformo skupne kmetijske politike

Ko govorimo o regionalnem razvoju, imamo v mislih **hitrejši razvoj manj razvitih območij**. Do sedaj smo ta območja razvijali s pospešeno izgradnjo infrastrukture, razvojem kmetijstva in podeželja. Ker to ne zadostuje, je potrebno manj razvitim območjem deliti spodbude za razvoj gospodarstva. Na teh območjih se je sicer naselilo nekaj podjetij, ki so nastajala iz sredstev za manj razvite v prejšnji državi. S presahnitvijo, novih podjetij in obratov v ta območja ni bilo več.

V državi Slovenije **se ne moremo pohvaliti, da smo z regionalno politiko okrepili gospodarsko manj razvita območja**, ker za ta namen nismo veliko naredili, predvsem pa premalo dali, proračunskih virov in drugih sredstev. Država bi morala že od začetka vzpostaviti sistem finančnih vzpodbud za povečano investiranje na manj razvita območja. Pri tem je še posebej pomemben razvoj majhnih in srednjih podjetij. Gre za podpore, subvencije,

davčne olajšave in podobne spodbude. Pri nas je predvsem pomembno, da tako zamisel sprejmemo, saj je v Sloveniji doslej prevladovalo mišljenje, da to ni potrebno. S prejetjem **Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** je pripravljen sistemski in institucionalni okvir za boljšo regionalno politiko.

Čeprav naj bi regionalni razvoj pomenil razvojno prioriteto, smo v Sloveniji ves čas iskali primerno obliko spodbujanja, skorajda največ smo se zadržali (skrajno spolitizirana razprava) pri oblikovanju pokrajin. **Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** je prav tako stopil v veljavo šele v letu 1999. Vzpostavljena je bila **Agencija za regionalni razvoj** in načrt za 12 regionalnih razvojnih agencij. Sledil je sprejem **Strategije skladnega regionalnega razvoja**, ter **Državnega razvojnega programa**.

Naša organiziranost je seveda odvisna od povezav z Evropsko skupnostjo. Regionalna politika EU se izvaja preko Strukturnih skladov, Kohezijskega sklada in Inicijativ (Razvojnih pobud) za področja gospodarstva in konkurenčnosti. Strukturne sklade, ki predstavljajo osnovni instrument za financiranje v regijah, pospeševanja razvoja in zmanjševanja razlik med regijami, sestavljajo:

- Evropski regionalni razvojni sklad (ERDF - European Regional Development Fund) odgovorno **MG**
- Evropski socialni sklad (ESF – European Social Fund) odgovorno **MDDSZ**
- Evropski sklad za usmerjanje kmetijstva in garancije (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund) odgovorno **MKGP**
- Finančni instrument za ribištvo (FIFG – Financial Instrument for Fisheries Guidance) odgovorno **MKGP**

Evropska investicijska banka (EIB) je v sistemu Strukturnih skladov pomemben instrument za kreditiranje in spodbudo ekonomskega in socialnega razvoja s: posojili in delnim financiranjem investicijskih projektov, z globalnimi posojili, z delnim financiranjem tehnične podpore in študij ter z garancijami. Preko EIB je tudi vzpostavljen nadzor nad dodeljevanjem sredstev in vrednotenje učinkov dodeljenih sredstev. **ISPA** je instrument strukturne politike v predpristopnem obdobju za financiranje prometne infrastrukture in ukrepov v okolju. **PHARE**, ki je namenjen 11 državam za pomoč v tranziciji, naj bi pomagal državam kandidatkam v pripravi na konkurenčen boj, vzpostavljanje organizacije in sistemov planiranja in procesom gospodarskih reform, do leta 2006 pa predvsem svetovanju in tehnični podpori pri regionalnih projektih in povezovanju med državami. **SAPARD** je program EU, ki je namenjen ukrepom v kmetijstvu, spodbujanju razvoja kmetijskih organizacij in prehranske industrije.

Slovenija mora za vključitev v strukturno politiko EU upoštevati **smernice regionalnega razvoja, ki v skupnosti pridobiva na pomenu**. Vsi resorji, ki so povezani z izvajanjem regionalne politike se morajo pri tem uskladiti. Skladno delovanje nacionalnih, regionalnih in lokalnih oblasti je zagotovo osnovni pogoj za uspešno delovanje v državi in v EU. Zaradi zahtev in prakse EU postaja tako nujno oblikovanje vmesnih regionalnih uprav, ki do sedaj

niso delovale. Regionalna politika naj ne bi bila pomembna samo za razvoj posamezne regije temveč za razvoj celotne skupnosti. Izvajanje regionalne politike naj bi potekalo: **na nacionalnem nivoju**: razvoj instrumentov in politike, **na transnacionalnem nivoju**: medregionalne in mednarodne povezave in združevanje razvojnih politik, **na regionalnem in lokalnem nivoju**: večji poudarek in sodelovanje z Evropsko Komisijo in članicami EU

Državni razvojni program - DRP (National Development Plan) predstavlja osnovni akt, ki ga pripravi vsaka država v sodelovanju z regionalnimi in lokalnimi oblastmi. **Razvojni okvir podpore Skupnosti** (Community Support Framework) izdela država in ga predstavi skupnosti za predstavitev strategije regionalnega razvoja. **Enotni programski dokument – EDP** (Single Programming Document) definira prioritete za razvoj celotnega ozemlja. Operacijski programi (Operational Programs) opisujejo razvoj določenega sektorja, le-ti imajo tudi Podprograme (Subprogramms), najmanjši del pa predstavljajo Ukrepi (Measures) s finančnimi spodbudami in nalogami. Celotna upravljavska struktura Državnega razvojnega programa za izvajanje strukturne politike v Republiki Sloveniji obsega: Organ upravljanja (Managing Authority) **MG**; Usklajevalni svet (Monitoring Committee); Vodilna ministrstva (Intermediate Bodies); Programske svete; Plačilni organ (Paying Authority) **MF**.

Že v EU so opazne razlike v izvajanju regionalne politike in so odvijajo v treh oblikah: **medsektorski model** (regionalna telesa delujejo sektorsko pri prenosu z nacionalne ravni; Finska, Portugalska), **federalni model** (zvezna ureditev, ki ureja regionalne potrebe dežel; Španija, Nemčija) ali **prenosni model** (regionalni razvoj peljejo interesne skupine, povezane v avtonomna združenja na lokalni ravni; Irska). Pri nas Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja predvideva osnovno infrastrukturo: Agencijo za regionalni razvoj (ARR) in 12 regionalnih razvojnih agencij na nivoju statističnih regij SKTE - 3; Strategijo regionalnega razvoja Slovenije (2001) in izvajanje regionalnih razvojnih shem; 12 regionalnih razvojnih programov, (do sedaj 8 potrjenih - ARR; proračunska sredstva RS za izvajanje neposrednih regionalnih spodbud. Neučinkovito izvajanje regionalnega razvoja ima precej vzrokov in sistemskih ovir (delno tudi Kovač, 2003, str.21):

- **neusklajene razvojne politike nacionalnih resorjev**, neusklajeno delo nacionalnih agencij, razdrobljenost državnih programov in projektov
- **Svet za strukturno politiko in Agencija za regionalni razvoj nimata prave moči** pri usklajevanju med sektorji
- **prevlado neposrednih regionalnih spodbud** (ceste in regionalno infrastrukturo) smatrajo nekateri za preživelo, pri čemer nesorazmerna razvitost nikogar ne moti
- **razpršeno podporno okolje za podjetništvo v 12 statističnih regijah** po različnih institucijah, slaba povezanost in pretok informacij, občine in partnerji v 40 lokalnih pospeševalnih (razvojnih) centrov ne prenašajo svoje razvojne funkcije
- **v regijah** še niso organizirane **podporne storitve** za mikro in mala podjetja, po stopnji razvitosti podpornih storitev za mala podjetja, je Slovenija še vedno pri dnu EU.
- **nedorečena in kadrovska nerazvita koordinacija** in razvojna funkcija na regionalnem nivoju, priprava regionalnih razvojnih projektov ni opravičila pričakovanj (kvaliteta, osnove za naložbe)

- **Regionalne razvojne agencije** s sedanjim kadrom in neuravnoteženim financiranjem, **ne odigrajo svoje vloge**.
- Praksa iz EU ni bila prenesena na **delovanje mreže RPS in LPC** (njihove naloge niso jasno ločene, znane zaposlenim)
- Tako Slovenija še vedno predstavlja **manj prijazno administrativno okolje za razvoj podjetništva**, zaradi zapletenih predpisov, neučinkovitih služb in odnosa do uporabnikov.

3. NACIONALNE TER REGIONALNE RAZMERE IN DELOVANJE

3.1 SLOVENIJA KOT DRŽAVA IN PO REGIJAH

Svobodni trgi so v zadnjih dveh stoletjih dokazali, da so **najbolj učinkovit mehanizem**, ki poganja napredek in razvoj kateregakoli nacionalnega gospodarstva. Vendarle je **obseg vladnega nadzora, vsebina politik in ukrepov** stalno torišče političnih nasprotnikov. V sodobnih državah se ukrepi vlade dotikajo vseh ekonomskih dejavnosti. Trije **glavni instrumenti** (Samuelson, 1989, str.282), ki jih vlade poleg drugih najpogosteje uporabljajo so: **davki** od dohodkov (dohodnina) ter dobrin in storitev, ki prerazporejajo in odvrčajo od izdatkov za določene dobrine in dejavnosti; **vladni izdatki** za dobrine in storitve (vojaške, varnostne potrebe) in s transfernimi plačili (za socialne izdatke in subvencije), ki zagotavljajo nova sredstva; **neposredni nadzor** ali regulacijo, s katerimi pospešuje in zmanjšuje določene dejavnosti.

Vlada naj bi v svojih programih skrbela (Samuelson, 1989, str.285) za: **izboljšanje ekonomske učinkovitosti** (kaj in kako) z mikroekonomskimi ukrepi (npr. ZDA povsem minimalizira ukrepe in pospešuje delovanja trga); **izboljševanje porazdelitve dohodkov**, sodobne države, kljub prostemu trgu, velik del prihodkov namenjajo vzdrževanju obče blaginje; **stabiliziranje gospodarstva** z makroekonomskimi ukrepi, za povečevanje zaupanja gospodarstvenikov in uravnavanje gospodarskih ciklusov; **izvajanje mednarodne ekonomske politike**, kjer je lahko država najbolj učinkovit promotor svojega gospodarstva.

Tabela 34: Osnovni podatki tki. kohezijskih regij

Kazalec	R Slovenija	Osred. Slovenija	Zahodna Slovenija	Vzhodna Slovenija
Površina v km²	20,273	2,555	6,962	10,756
Prebivalci; 6/2000	1,987,755	487,789	470,793	1,029,173
BDP/preb.; 1995-97;	12,165	16,091	11,628	10,563
BDP/preb.; 1995-97; % povp. EU-15	66	87	63	57
Stopnja brezposelnosti; 2000; v %	12,2	9,2	9,0	15,1

Vir: Državni razvojni program 2001-2006, SURS, Eurostat, UMAR , 2000, str.45

Podjetništvo je gotovo osrčje regionalnega razvoja Slovenije. Podporni mehanizmi slovenske

države so opisani v poglavju (2.4.), prav tako delovanje resorjev državne uprave (2.6.1.), na regionalnem področju sledi Slovenija sodobnim politikam evropskih in drugih razvitih držav: **razvoju konkurenčnosti, sodelovanju in solidarnosti**. Iz omejitev centralnih regionalnih politik, se tudi pri nas soočamo z nujnostjo podpore lokalnih uprav in lokalnih nosilcev gospodarskega razvoja. Doseganje visokega življenjskega standarda in kvalitete življenja prebivalcev vseh slovenskih regij, ostaja tudi v prihodnje temeljni dolgoročni cilj regionalne politike. Z aktivnostmi v okviru izvajanja le-teh si prizadevajo podpirne institucije zaustaviti trend povečevanja razlik v gospodarski razvitosti in pri življenjskih možnostih med regijami, preprečevati nastajanje novih območij z večjimi razvojnimi problemi ter ohranjati vsaj minimalno poseljenost na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Pogoj za to je povečevanje podjetniške odgovornosti, znanja in hotenja prebivalstva na celotnem ozemlju.

Tabela 35: PSPN analiza gospodarske razvitosti Slovenije

<i>Prednosti</i>	<i>Slabosti</i>
<ul style="list-style-type: none"> - ugodna raven razvitosti nasproti povprečju EU (72% povp. BDP na prebivalca v 2000) - Stalna gospodarska rast (okoli 4% letno) - Spreminjanje sestave gospodarstva, povečevanje storitev - Razmeroma odprto gospodarstvo - Nižje stopnje brezposelnosti (7% po ILO) - Znižanje stopnje inflacije pod 10 % - Razmeroma ugodna raven šolstva, znanstveno-raziskovalne dejavnosti, zdravstva in drugih javnih služb - Razmeroma nizek javni dolg, stanje se slabša s proračunskimi primanjkljaji - Prestrukturiranje velikih sistemov, število velikih izgubarjev se zmanjšuje 	<ul style="list-style-type: none"> - Počasno prestrukturiranje - Neodločno lastninsko preoblikovanje (iskanje pravih lastnikov še poteka) - Tehnološke vrzeli, majhne domače in tuje investicije, domači viri znanja neizkoriščeni - Premajhen prispevek znanosti in raziskav h konkurenčnosti gospodarstva in razvoju - Prepočasno zniževanje inflacije - Neprilagojen finančni sektor v procesu preobrazbe (velika vloga države) - Večje regionalne razlike v razvitosti, brez regijske upravne ravni, ni spodbujan razvoj - Zunanjetrgovinski in javnofinančni primanjkljaj, občutljivost gospodarstva - Nepopolno konkurenčne tržne strukture
<i>Priložnosti</i>	<i>Nevarnosti</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Vstop v EU in vstop na enotni evropski trg - Krajši administrativni postopki pri poslovanju v EU - Nadaljevanje visoke gospodarske rasti s povečano vlogo tehnologije in znanja - Prenos slovenskih izkušenj na druga gospodarstva v JV Evropi in njihovi poti v EU - Intenzivno investiranje slovenskih podjetij in posredovanje v Srednji in JV Evropi - Razvoj regionalne uprave - Ohranitev visoke ravni socialne varnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - konkurenca podjetij iz EU na slovenskem trgu, zlasti v trgovini in finančnih storitvah - Nepripravljena podjetja za globalne izzive. - Nedostopnost za tuji kapital - Slabitev domačih finančnih in storitvenih organizacij in izguba delovnih mest - Velika vlaganja v ohranitev okolja - Razhajanje o temeljnih razvojnih usmeritvah - Veliki stroški državne uprave, uvajanje regionalne ravni upravlja - Velik pritisk socialne izdatkov (pokojnine)

Vir: Benchmarking Slovenia, Ministry of Economic Affairs, 2000, str.32

Statistična klasifikacija teritorialnih enot (SKTE) je uvedena v pravni red za primerljivost s klasifikacijo EU ter kot nacionalni standard za evidentiranje, zbiranje, obdelovanje, analiziranje, posredovanje in izkazovanju podatkov po teritorialnih enotah. Od začetka 2001

objavlja Statistični urad Republike Slovenije vse podatke po novi klasifikaciji. Na SKTE-2 ravni je Slovenija razdeljena v dve enoti, ki jih uveljavlja tudi v pristopnih pogajanjih: „Ljubljansko urbano regijo“ in „Preostalo Slovenijo“, čeprav za le-te **nimamo soglasja EU**. Na odklonilno mnenje je bila v strokovni in politični razpravi pripravljena delitev na tri povezane oz. kohezijske regije: "Osrednja Slovenija", "Zahodna Slovenija" in "Vzhodna Slovenija", kot statistično enakomerna razčlenitev. V tabeli so prikazane osnovne statistične značilnosti nanovo predlaganih regij. Soglasja o takšni razdelitvi niti z EU niti v domači javnosti še niso dosežena.

Tabela 36: Bruto domači proizvod na prebivalca

	v milijonih, pariteta kupne moči (PKM)				EU15=100			
	1995	1996	1997	1995-97	1995	1996	1997	1995-97
SLOVENIJA (SKTE 0)	11284	12187	13024	12165		67		66
SKTE 2:								
Osrednji del	13119	14132	15133	14129		78		77
Vzhodna Slovenija	9715	10503	11151	10456		58		57
Zahodna Slovenija	10957	11874	12840	11889		66		64
SKTE 3:								
Osrednjeslovenska	14942	16096	17223	16087	85	87	89	87
Obalno-kraška	11508	12461	13420	12463	65	68	70	68
Gorenjska	10456	11261	12073	11263	59	61	63	61
Goriška	11080	12022	12873	11992	63	65	67	65
Savinjska	10696	11521	12239	11485	61	63	63	62
Jugovzhodna Slovenija	10445	11265	12080	11263	59	61	63	61
Pomurska	8723	9484	10113	9440	50	52	52	51
Notranjsko-kraška	9501	10336	11158	10332	54	56	58	56
Podravska	9223	9997	10754	9991	52	54	56	54
Koroška	9715	10520	11322	10519	55	57	59	57
Spodnjeposavska	10199	11049	11274	10841	58	60	58	59
Zasavska	9504	10290	10732	10175	54	56	56	55
EU 15	17600	18400	19300	18463	100	100	100	100

Vir: SURS, Eurostat, preračuni UMAR, 2000

Razdelitev Slovenije na regije ima zgodovinske korenine v nekdanjih deželah Avstroogrške monarhije, v pokrajinah in področjih zasedbe italijanske države in madžarske zasedbe Prekmurja (Plut, 1995, str. 47). Na tej osnovi in nekaterih lokalnih interesih so se oblikovale in z različnim uspehom (gospodarsko, socialno) tudi deluje **12 regij – pokrajin, SKTE-3**, ki so razen dveh, treh majhne, brez pravih gospodarskih, razvojnih oziroma strateških potencialov ter v nobenem primeru niso primerljive z evropskimi regijami niti s priporočili za oblikovanje regij v EU (število prebivalcev, gospodarski ter znanstveno, raziskovalni oz.

izobraževalni potencial). Njihova prednost je zagotovo poudarjanje njihovih središč in s tem policentrične, decentralizirane oblike razvoja in upravljanja

V pripravo DRP se vsebinsko vključuje **priprava regionalnih razvojnih programov**, ki jih pripravljajo slovenske regije na ravni SKTE-3. Razvojne programe pripravljajo v okviru regionalnih partnerstev, ki vključujejo lokalne skupnosti, enote gospodarskih in obrtnih zbornic, posamezna podjetja, zadruga in združenja ter predstavnike stroke in civilnih iniciativ. V prihodnje, če želimo biti vsaj primerljivo uspešni, moramo preseči lokalne, včasih zelo ozke interese mini-veljakov po lastni območni zbornici, zaposlitvi ali pisarni, ki pa dejansko nimajo nikakršne moči, niti sodobnega znanja, niti priznanja okolja, da dostojno reprezentirajo veliko večje potreb po razvoju.

Rahlo v **nasprotju** s tem teče Projekt pokrajin, z veliko udeležbo različnih strokovnjakov, kjer je bilo kar nekaj različnih predlogov (Delo, 8.4.2003), za dvanajst pokrajin: Primorska, Goriška, Notranjska, Gorenjska, Osrednjeslovenska, Dolenjska, Zasavska, Posavska, Savinjska, Koroška, Podravska, Pomurska. Za osem pokrajin: Primorska, Goriška, Gorenjska, Osrednjeslovenska, Dolenjska, Savinjska, Podravska, Pomurska in za šest pokrajin: Primorska, Gorenjska, Osrednjeslovenska, Dolenjska, Savinjska, Severovzhodna Slovenija. V strokovni in politični diskusiji, ki jo je vodil Inštitut za javno upravo **Ministrstva za notranje zadeve** sedaj prevladuje predlog za osem pokrajin, po nekaterih drugih predlogih se tudi spreminjajo imena, kjer se regije/pokrajine imenujejo po središčih (Celjska, Novomeška ipd.) ali preprosto Južnovzhodna Slovenija. Vse te oblike pokrajin so še vedno premajhne po navedenih kriterijih za sodelovanje in konkuriranje s pravimi evropskimi regijami.

Socialno-ekonomski kazalci (Državni razvojni program, 2001) kažejo na pomembne razlike med SKTE-2, Ljubljansko urbano regijo, ki vključuje glavno mesto Ljubljana z zaledjem, in Preostalo Slovenijo. Prva enota predstavlja le 12,6 % slovenskega ozemlja in 24,6 % celotnega prebivalstva, njena povprečna gostota prebivalstva pa je 192 prebivalcev/km². Več kot tri četrtine, t.j. približno 1,5 milijona ljudi, živi v statistični enoti Preostala Slovenija, kjer je povprečna gostota prebivalstva precej nižja kot v ljubljanski regiji (85 prebivalcev/km²) (glej tabelo 2.8). **Ljubljanska urbana regija** je najrazvitejši del Slovenije in se od **Preostale Slovenije** razlikuje po ugodnih demografskih pogojih. V obdobju od leta 1981 do 2000 je stopnja rasti prebivalstva v Ljubljanski urbani regiji naraščala še enkrat hitreje kot v povprečju v Sloveniji, medtem ko je bila le-ta v preostali Sloveniji podpovprečna. Preostala Slovenija po večini socio-ekonomskih kazalcev nepretrgoma kaže slabše rezultate, kot veljajo za povprečje Slovenije.

Gospodarska slika po regijah je zelo neenakomerna. V sestavi slovenskega gospodarstva prevladuje terciarni sektor (58 % bruto dodane vrednosti in 55 % delovne sile), sekundarni sektor (ustrezna odstotka sta 38 % in 41 %), primarni sektor predstavlja le okrog 4 %. Izrazito terciarni značaj zahvaljujoč državnim institucijam in centralizirani upravi ima poslovna slika v Osrednji Sloveniji in nekaj manj Obalno-kraška regija, izrazito industrijski značaj pa imajo Koroška in Zasavska regija ter Jugovzhodna Slovenija. Velik delež kmetijstva imajo še vedno Pomurska, Notranjsko-kraška in Spodnjeposavska regija ter Jugovzhodna Slovenija. V

Sloveniji je bilo v letu 1999 na 1000 prebivalcev registriranih 28 gospodarskih družb in 33 samostojnih podjetnikov. Pri registriranih gospodarskih družbah na 1000 prebivalcev daleč prednjači Osrednjeslovenska regija, za njo je Obalno-kraška regija, medtem ko ostale regije zelo zaostajajo.

Poleg centralne migracije je značilna koncentracija delovnih mest z nosilno gospodarsko in zaposlitveno sestavo v 99 zaposlitvenih centrih z več kot 1000 delovnimi mesti, ki predstavljajo 84 % vseh delovnih mest v Republiki Sloveniji. Zaposlitveno **prevladuje območje Ljubljane**, kjer je trikrat več delovnih mest kot v Mariboru. Kranj in Celje sta na naslednjih mestih s približno prav toliko delovnimi mesti skupaj kot Maribor. Poleg vse večjih ekonomskih razlik je regionalni razvoj v Sloveniji v 90. letih prizadela naraščajoča brezposelnost. Najvišje stopnje brezposelnosti v Sloveniji so prav v območjih, v katerih je na voljo najmanj prostih delovnih mest.

Obstojijo razlike v opremljenosti s fizično infrastrukturo, predvsem pa je **slaba medregijska prometna povezanost**. Manj razvite in v splošnem obrobne regije imajo največkrat manj razvejano cestno omrežje. Glede telekomunikacij so osrednje in ekonomsko močnejše regije bogatejše kot regije v drugih delih države.

Podeželje obsega skoraj 75 % slovenskega ozemlja, ločimo lahko urbanizirano in manj urbanizirano podeželje. Prva so v širšem zaledju mest in v bližini prometnih poti ter posamezna centralna naselja s kmečkim zaledjem. Privlačna so življenjska območja v bližini mest, ki imajo velike gospodarske, kulturne in prostorske možnosti. Razlike v infrastrukturi in gospodarski razvitosti med podeželskimi in urbanih področji so precejšnje. Ekonomska infrastruktura je večidel v urbanih in pri-urbanih področjih. Področja, kjer je ekonomski razvoj nad nacionalnim povprečjem, so več ali manj omejena na centralni del države (prestonica Ljubljana z okolico). Za razvoj podeželja so se že v osemdesetih letih pričeli **programi celostnega razvoja podeželja in obnove vasi – CRPOV**. Na tej podlagi so bili razviti tudi regionalni razvojni projekti na podeželju, kot sta denimo: »Vinske turistične ceste« ali »Po poteh dediščine«. Tovrstni projekti so tudi finančno podprti iz različnih virov nacionalne in lokalne ravni ter javnega in privatnega kapitala. Regionalni projekti so že primerljivi z evropskimi modeli in procesi razvoja podeželja (kot je **LEADER** iniciativa).

Podjetja so glede na prevladujoči privatizacijski model razdeljena v skupine, in sicer javna, notranja in zunanja podjetja. Javna podjetja kotirajo na borzi, znotraj zasebnih notranjih podjetij pa obstajajo dejavniki oz. osebe, ki obvladujejo privatizacijske in paradržavne sklade, medtem ko je v zasebnih zunanjih podjetjih ravno obratno. Lastništvo podjetij je razpršeno in nekvalitetno, glavne značilnosti skoraj (ne)dokončane privatizacije v Sloveniji: delež strateških investorjev je majhen, tuji (finančni in strateški) investitorji so bili dosedaj izključeni iz privatizacije; državni in paradržavni skladi predstavljajo pomembne delničarje s 30 % deležem v podjetjih; notranji in zunanji lastniki imajo enake deleže, v notranjih podjetjih prevladujejo notranji lastniki, v zunanjih pa skladi; skladi ne predstavljajo homogene skupine, paradržavni so drugačni od zasebnih; notranji lastniki - nekdanji zaposleni (11,1 %), sedanji zaposleni (29,2 %) in managerji (3,9 %); majhni delničarji, ki so deleže

pridobili na javni ponudbi delnic, imajo le omejen pomen pri manjšem številu podjetij na borzi (javna podjetja). Vendar v večini podjetij med privatizacijo ni bila določena **lastniška struktura za učinkovito strateško upravljanje podjetij in aktivno prestrukturiranje**. Neučinkovito je bilo predvsem razpršeno lastništvo, ustanavljanje dveh skupin lastnikov - notranjih in zunanjih - z nasprotnimi interesi.

Za večjo uspešnost in boljše upravljanje podjetji (predvsem velikih) se morajo podjetja v znatno spremeniti. **Nemotivirani začasni lastniki**, iz časa masovne privatizacije, se bodo umaknili, s čimer se bo lastniška struktura stabilizirala in skoncentrirala. Domači in tuji strateški investitorji bi se naj povečevali, bolj motivirani in sposobni lastniki morajo izvesti prestrukturiranje podjetij in preseči nasprotje interesov med zunanjimi (privatizacijski in paradržavni skladi) in notranjimi lastniki, ki je značilno za vsa privatizirana podjetja v Sloveniji. S privatizacijo vlada spodbuja pospeševanje utrjevanje lastništva, vzpostavljanje učinkovite lastniške strukture - opredelitev pravih dolgoročnih lastnikov. Podprogrami na tem področju so sledeči: pospeševanje trga kapitala, odstranjevanje ovir za razvoj, sproščanje kapitalskih tokov; spodbujanje spojitvev in pripojitev, če niso kršena pravila konkurenčnosti; pospeševanje tujih investicij; omejevanje dobička, za delitev plač in preprečevanje zlorab notranjih lastnikov; omogočanje vsem lastnikom, da uveljavljajo pravice, ki jim pripadajo.

Za izboljšanje bi morali **odpreti vrata privatizaciji državnega premoženja**, kjer bi lahko vlagali tuji investitorji. Koliko bi to koristilo domačemu podjetništvu, je seveda veliko vprašanje, toda govorimo o spodbujanju zasebnega lastništva in podjetništva. Treba je odpraviti zakonske omejitve, ki zmanjšujejo učinkovitost spodbud za investicije in sprejeti atraktiven in pregleden program spodbujanja tujih investicij. Tako na nacionalni ravni kot v vseh regijah je potrebno **povečati ponudbo stavbnih zemljišč za industrijo in podjetnike**. Poleg lastniške preobrazbe podjetij so se v tranzicijskem procesu v podjetniškem sektorju dogajale tudi obsežne strukturne spremembe, z premeščanjem proizvodnih faktorjev iz nizko donosnih v bolj donosne dejavnosti. Struktura slovenskega gospodarstva se počasi prilagaja globalnim gospodarskim trendom. Strukturne spremembe se odražajo v različnih vidikih. Prvi vidik so **strukturne spremembe med osnovnimi gospodarskimi dejavnostmi**.

Tabela 37: SLO in EU podjetniški sektor po številu podjetij in zaposlenih v 1999

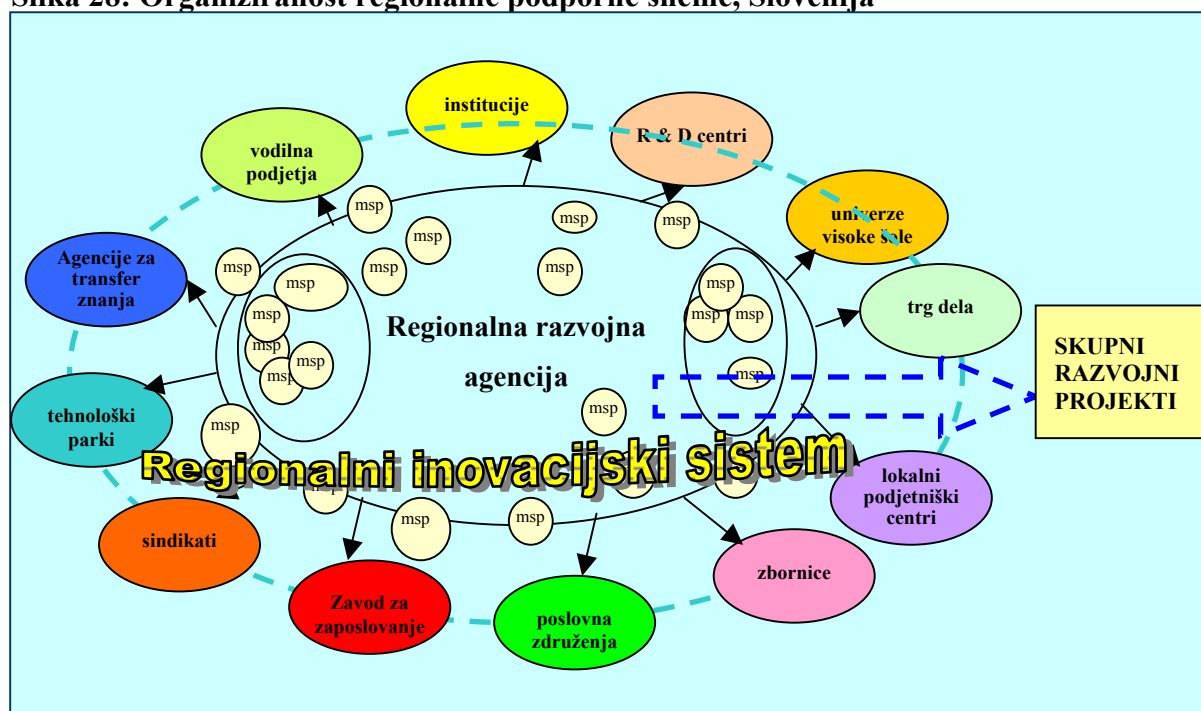
		Mikro, mala in srednja podjetja (MSP)				Velika podjetja	SKUPAJ
		Mikro	Mala	Srednja	Skupaj MSP		
Podjetja							
Število v Sloveniji (000)		95,5	3,1	1,1	99,7	0,3	99,9
Razporeditev (v %)	SLO	95.5	3.1	1.1	99.7	0.3	100
	EU	93.0	5.9	0.9	99.8	0.2	100
Zaposleni							
Število v Sloveniji (000)		180	63	125	368	209	577
Razporeditev (v %)	SLO	31.2	10.9	21.7	63.8	36.2	100
	EU	33.6	18.9	13.4	65.9	34.1	100

Vir: Zbiranje, analiziranje in vključevanje podatkov o slovenskem malem gospodarstvu, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij, 2000, str.29

Porast števila majhnih podjetij in pre zaposlovanje iz velikih industrijskih podjetij v nova mala podjetja je korenito spremenilo strukturo, predvsem v storitvenem sektorju. V začetku 90-let se je število podjetij v Sloveniji več kot podvojilo. S 50 podjetji na 1.000 prebivalcev se Slovenija približuje povprečju EU-15. Leta 2000 je bilo v podjetniških aktivnostih zaposlenih približno 5% prebivalstva, več kot na Finskem ali Irskem in manj kot v Italiji ali Portugalski. Rast sektorja MSP se kaže tudi v hitri rasti zaposlovanja v teh podjetjih. V zadnjih desetih letih se je delež zaposlenih v malih in srednjih podjetjih v celotnem aktivnem prebivalstvu povečal od 32% na 46%. Povečanje gre le na račun mikro in malih podjetij (od 12% na 31%), medtem ko je delež srednjih podjetij padel (SURS 1995-1999). Mala in srednja podjetja so dokazano tudi v Sloveniji postala dominantna v zaposlovanju podjetniškega sektorja, kakor v EU, ZDA in v drugih industrijskih državah.

Poleg neučinkovitega lastništva podjetij otežujejo strukturne probleme naslednji razlogi: **Pomanjkljiva managerska znanja**, ki ne vplivajo dovolj na investicijske sposobnosti podjetij, na razvijanje človeškega dejavnika, informatizacije in tehnološkega razvoja. **Nizka stopnja tehnološke opremljenosti in pomanjkanje tehnoloških znanj**: razvojne aktivnosti v podjetjih so se izrazito zmanjšale, razvojno-tehnološka intenzivnost izdelkov nizka, nizek cenovni razred, visoko tehnoloških podjetij je manj kot v EU članicah. **Nespodbudna podjetniška oziroma investicijska klima**, birokracija, visoke cene nepremičnin in neprožna delovna zakonodaja, relativno stimulatívna davčna zakonodaja. **Premajhna vlaganja za raziskave in razvoj**, neustrezna sestava investicij, šibka povezava med univerzami, raziskovalnimi ustanovami in podjetji, problem je tudi prešibko sodelovanje med podjetji in javnimi raziskovalnimi organizacijami. **Prenizka izobrazbena raven zaposlenih**: sprožiti je potrebno proces pridobivanja znanj za povečanje produktivnosti, s podporo davčne politike.

Slika 28: Organiziranost regionalne podporne sheme, Slovenija

Vir: Ključne usmeritve politike regionalnega razvoja v Sloveniji, Kovač, 2003, str. 3

Razmeroma neugodna struktura in premalo razvita sposobnost inoviranja sta osnovna vzroka za zaostajanje v konkurenčnosti, ki obenem tudi nakazujeta, da bo največji razvojni izziv oblikovanje take politike, ki bo prispevala k izboljšanju potenciala podjetij za rast. Slovenija mora razviti učinkovite **podporne mreže na regionalni ravni**, ki morajo zagotoviti koordinacijo aktivnosti, medsebojno pospeševanje, notranji razvoj, atraktivnost regije, razvijanje in prenos visokih tehnologij, prestrukturiranje starih središč, pomen človeškega kapitala, razvoj ukrepov in aktivnosti, konkurenčno kvaliteto, celovitost delovanja in racionalno izrabo vseh vrst resursov. Seveda pa močna razvojna koalicija **ne more biti izgrajena iz nepomembnih figur**, idealna slika mora vključevati sodelovanje vodilnih osebnosti in institucij.

3.1.1 OSREDNJE-SLOVENSKA REGIJA

Osrednje-slovenska regija je **največja slovenska regija** (SKTE-3) tako po površini kot tudi po številu prebivalcev in se v celoti prekriva s z enoto »Ljubljanska urbana regija« na ravni SKTE-2.. V svoje območje vključuje kar **25 občin**, med katerimi je tudi občina Ljubljana, z glavnim mestom države. Regija obsega 3546 km² oz. 17,5% ozemlja Slovenije, (Podatki o regijah, UMAR 2002), z dobro četrtino slovenskega prebivalstva. Regija je nadpovprečno gosto poseljena, posebno v osrednjem delu v občinah Ljubljana, Domžale, Mengeš, Medvode, več kot tretjina območja regije je **močno urbanizirana, kjer prebiva štiri petine njenega prebivalstva** ter razpolagajo z **90% vseh delovnih mest regije**. Proti J in JV je poselitev bolj redka.

Tabela 38: Razvojni potenciali Osrednjeslovenske regije leta 2002

OSREDNJE-SLOVENSKA REGIJA	Vrednost	v % SLO=100	Indeks ravni SLO=100	v % regija = 100	Rang	SLOVENIJA Vrednost
Površina (km ²)	2,555	12,6			2	20,273
Prebivalstvo (30.6.2002)	492,951	24,7			1	1,995,718
Gostota poselitve (30.6.2002)	193		196		1	98
Indeks staranja ¹ (30.6.2002)	93,4		96,6		5	96,4
Stopnja rasti prebiv. 2002/1881 v %	12,1				2	5,5
BDP na prebivalca, 1999, v 000 sit	2,462		134,0		1	1,837
Bruto osn. za dohod. na preb. 2001 v sit	1,250,241		122,3		1	1,030,146
Št. aktivnega prebivalstva, 2002	221,533	25,0			1	896,237
Stopnja brezposelnosti, 2002 v %	7,9		68,0		2	11,6
Stopnja zaposlenosti, 2002 %	58,9		105,4		1	55,9
Površina v OPRP (km ²)	541,1	2,7		21,2	10	57,2
Prebivalstvo v OPRP	29,017	1,5		6,0	11	48,7

Vir: UMAR: Regionalni vidiki razvoja Slovenije, Analiza po regijah, Delovni zvezek 7/2002

¹ Indeks staranja = stari 65 let in več / stari od 0 do 14 let * 100

² OPRP – območja s posebnimi razvojnimi problemi

³ Stopnja zaposlenosti = delovno aktivno preb. / delovno sposobno preb. * 100

Po letu 1981 je prebivalstvo regije **dvakrat hitreje naraščalo** kot povprečno v Sloveniji, poleg gorenjske tudi najhitreje narašča delovno sposobno prebivalstvo zaradi bistveno **boljših**

zaposlitvenih možnosti in priseljevanja iz drugih regij. Staranje prebivalstva je pod slovenskim povprečjem, na redko poseljenih predelih pa najdemo tudi zelo neugodna demografska gibanja, **46,6% regije je demografsko ogroženo območje**, s komaj 5.4% prebivalstva regije. Leta 1991, je bilo v regiji **le 3,2% kmečkega prebivalstva**. 41% aktivnega prebivalstva je bilo zaposlenega v sekundarnem sektorju, nadpovprečen delež oz. **52,4% v terciarnem in kvartarnem sektorju** in 5,9% v kmetijstvu. **Izobrazbena struktura regije** glede na število let šolanja je **najboljša** v Sloveniji in je ob popisu leta 1991 znašala v povprečju 10,5 let. Delež zaposlenih **z najmanj višjo izobrazbo** je skoraj **za polovico presegal slovensko** povprečja in je bil s 13,4% najvišji. Tudi podatki o deležu študentov v prebivalstvu med 20 do 24 leti ter številu študentov na 1000 prebivalcev kažejo, da bo izobrazbena struktura **tudi v prihodnje nadpovprečna**, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Ekonomska moč gospodarstva regije, izražena z višino bruto dodane vrednosti na prebivalca, je najvišja v Sloveniji (indeks na slovensko povprečje 149,5) in obenem **2,8-krat večja kot v pomurski regiji** (Podatki o regijah, UMAR 2002). Po ekonomski moči prebivalstva regije, merjeni z višino osnove za dohodnino na prebivalca, regija presega slovensko povprečje skoraj za petino in je za enainpolkrat višja kot v pomurski regiji. Odstopanje bi lahko bilo še večje, zaradi **močne dnevne migracije delovne sile v regijo**, ki tam ustvarja in povečuje njeno ekonomsko moč, **prebiva pa v drugi regiji**, kjer povečuje ekonomsko moč prebivalstva tiste regije.

Regija **ima pestro gospodarsko strukturo**, nadpovprečno storitvenih dejavnosti in visoko izobrazbeno strukturo prebivalstva, kar je pomembna razvojna prednost pred drugimi regijami. Tako gospodarstvo prehodne težave uspešno rešuje, v zadnjih letih prihaja v regiji tudi do močnih strukturnih in lastniških sprememb. **Nadpovprečno rastejo predvsem zasebna podjetja in družbe**. Gostota delovnih mest je v regiji najvišja in presega slovensko povprečje za 13%, 85% delovnih mest je v podjetjih in drugih organizacijah. Med občinami so velike razlike. J in JV del regije ima nadpovprečno visoko število kmetov, večina občin v regiji pa ima nadpovprečen delež samozaposlenih in zaposlenih pri njih. **Delež novo ustanovljenih podjetij na 1000 prebivalcev je v tej regiji največji**.

Osrednje slovenska regija je **najmočnejša regija tudi po številu gospodarskih družb**, (16,479 oz. 44,3 %) in po številu zaposlenih v njih (151,869 oz. 32,1%) in so ustvarile 42 % slovenskega prihodka in tudi največji delež bruto dodane vrednosti (38.8 %). V letu 2001 je regija izboljšala finančne rezultate poslovanja, saj je leto zaključila z 11.6 mlrd. neto dobička, kar je bistveno več kot leto poprej (234 mio SIT), ko so regiji zmanjševale dobiček predvsem izgube v industriji, še posebej v predelovalni in v prometu, (Podatki o regijah, UMAR, 2002). Neto dobiček Osrednje-slovenske regije predstavlja kar **38,4% slovenskega neto dobička**. Najpomembnejši sektor v regiji je **storitveni sektor**, v katerem sta bili ustvarjeni skoraj dve tretjini prihodkov, **57,4 % bruto dodane vrednosti, 65,8% čistega dobička** poslovnega leta, zaposloval pa je **58 % vseh zaposlenih** v podjetjih regije. Storitvene dejavnosti poslujejo z dobičkom in izboljšujejo poslovanje, najpomembnejša področja: trgovina (G), poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (K), promet, skladiščenje, zveze (I) in finančno posredništvo (J).

Industrija prispeva k celotnemu prihodku gospodarstva regije **28 %**, ustvarja 35.8% bruto dodane vrednosti, 29,2% čistega dobička poslovnega leta. Industrija močno izboljšuje poslovanje. Med drugimi dejavnostmi regije deluje še 5,9% gospodarskih družb na področju gradbeništva. Delež zaposlenih v gradbeništvu se povečuje in v letu 2001 je znašal že dobrih 8%. Kmetijstvo je manj pomembna dejavnost regije, saj ne prispeva k skupnim prihodkom niti en odstotek in zaposluje le 0,8% zaposlenih v gospodarskih družbah, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Produktivnost dela celotnega gospodarstva, merjena z bruto dodano vrednostjo na zaposlenega, je v regiji **najvišja** in presega slovensko povprečje za 16%. V letu 2001 je regija ustvarila 28,3% slovenskih čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu, ki pa predstavljajo le slabih 16% prihodkov regije, kar jo uvršča na **zadnje mesto po izvozni usmerjenosti** med slovenskimi regijami. To je posledica velike zastopanosti storitvenih dejavnosti, ki se v manjši meri vključujejo v mednarodno menjavo in vloge Ljubljane kot prestolnice države. Nadpovprečna in obenem tudi **najvišja je višina plač na zaposlenega**, ki presega slovensko povprečje za dobrih 9%, kar je posledica velike zastopanosti terciarnega in kvartarnega sektorja z višjo izobrazbo zaposlenih. Po višini čistega dobička poslovnega leta na zaposlenega je regija na drugem mestu in presega slovensko povprečje za slabih 40 odstotnih točk. V celoti gledano je bila rentabilnost gospodarstva regije nadpovprečna, vendar se relativno zmanjšuje glede na slovensko povprečje. Gospodarstvo regije je v celoti gledano še vedno nadpovprečno produktivno, nadpovprečni pa sta tudi dobičkonosnost in kapitalna intenzivnost večine dejavnosti regije. Dolgoročna zadolženost gospodarstva se povečuje, kratkoročna zadolženost pa slovensko povprečje že rahlo presega.

V osrednje-slovenski regiji je kar **petina vseh brezposelnih v Sloveniji**, vendar pa je **stopnja brezposelnosti** v delovno sposobnem prebivalstvu v regiji **podpovprečna**. Kljub temu izstopa nekaj občin z visoko nadpovprečno brezposelnostjo (Loški Potok, Osilnica, Velike Lašče, Ribnica, Kočevje, Litija). V regiji ženske najlažje najdejo zaposlitev, saj je stopnja brezposelnosti žensk tu med najnižjimi, brezposelnost mladih je nekoliko višja, vendar pod povprečjem. Regija ima 43% brezposelnih z nižjo strokovno izobrazbo ali brez nje, vendar manj kot v večini slovenskih regij (boljša je le Obalno-kraška regija). Zaradi strukture gospodarstva so boljše možnosti za bolj izobražene iskalce zaposlitve, (Podatki o regijah, UMAR, 2002).

Pri skupni oceni razvojnih možnosti ima Osrednje-slovenska regija zelo pestro gospodarsko sestavo, z nadpovprečnim deležem storitev. V regiji se **koncentrira znanje in človeški potenciali z dnevno migracijo in priseljevanjem** iz drugih regij, kar pomeni veliko razvojno **prednost pred drugimi** regijami. Po oceni razvojnih možnosti je **na prvem mestu prosperitetnih regij** s pozitivno ocenjenimi razvojnimi možnostmi. Regijo krepijo človeški kapital, kvaliteta življenja, splošno okolje in obstoječa gospodarska sestava in infrastruktura. Področja s posebnimi razvojnimi problemi obsegajo petino površine ali 6% prebivalstva.

Regija ima za Slovenijo **nadpovprečno razvite ter kadrovske dobro zasedene vse omenjene podporne institucije**. Območna GZ ima daleč najmočnejši program

mednarodnega sodelovanja, dobro podprt informacijski sistem in povezanost z ljubljansko razvojno agencijo in občinami. Zbornica se povezuje tudi z drugimi glavnimi mesti. Center za malo gospodarstvo, lokalni podjetniški centri (Center za razvoj Litija, Zavod Naš Laz, Brezovica in Razvojni center Grosuplje), obrtne zbornice in lokalne turistične organizacije delujejo koordinirano. Mnogi upravni organi in nacionalne institucije posredno izboljšujejo dostop do informacij in virov v regiji, podjetniki imajo najkrajšo pot do vseh nacionalnih institucij.

Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije (RRA LUR) je bila ustanovljena 2001, skupaj s partnerji so pripravili Regionalni razvojni program 2002 -2006, ki analizira razvojne probleme regije in nakazuje rešitve. V petih prednostnih nalogah, 17 podprogramih in v 48 izvedbenih projektih so: izboljšave občinske infrastrukture, mednarodne poslovne cone, mreže kolesarskih povezav, podpora (spletna) zaposlovanju, grozdenje podjetij in izobraževalnih institucij. **Ključni je projekt regijskega sistema javnega transporta**, poleg tega pa tudi: povezave vodovodnih sistemov, javne storitve na medmrežju, mreža tehnoloških parkov, , grozdenje (turizem, lesna, mikro storitvena, kovinsko predelovalna podjetja), trženje kulturnih dejavnosti, zasebna mednarodna šola, zavarovanje naravnih vrednot.

3.1.2 OBALNO-KRAŠKA REGIJA

Tabela 39: Razvojni potenciali Obalno-kraške regije leta 2002

OBALNO-KRAŠKA REGIJA	Vrednost	v % SLO=100	Indeks ravni SLO=100	v % regija = 100	Rang	SLOVENIJA Vrednost
Površina (km ²)	1,524	7,5			9	20,273
Prebivalstvo (30.6.2002)	118,208	6			8	1,995,718
Gostota poselitve (30.6.2002)	100		101,6		5	98
Indeks staranja ¹ (30.6.2002)	121,6		126,1		12	96,4
Stopnja rasti prebiv. 2002/1881 v %	12,2				1	5,5
BDP na prebivalca, 1999, v 000 sit	1,924		104,7		2	1,837
Bruto osn. za dohod. na preb. 2001 v sit	1,148,144		111,5		2	1,030,146
Št. aktivnega prebivalstva, 2002	46,001	5,2			8	886,237
Stopnja brezposelnosti, 2002 v %	8,9		76,2		4	11,6
Stopnja zaposlenosti, 2002 %	56,4		100,9		6	55,9
Površina v OPRP (km ²)	0	0		0	12	57,2
Prebivalstvo v OPRP	0	0		0	12	48,7

Vir: UMAR: Regionalni vidiki razvoja Slovenije, Analiza po regijah, Delovni zvezek 7/2002

¹ Indeks staranja = stari 65 let in več / stari od 0 do 14 let * 100

² OPRP – območja s posebnimi razvojnimi problemi

³ Stopnja zaposlenosti = delovno aktivno preb. / delovno sposobno preb. * 100

Obalno-kraška regija **spada med manjše slovenske regije**. Meri 1.524 km² (7,5% površine Slovenije), sestavljajo pa jo občine: Divača, Hrpelje-Kozina, Izola, Komen, Koper, Piran in Sežana. V regiji živi 6% slovenskega prebivalstva in je povprečno poseljena, pri tem je daleč najgostejša poseljenost v obalnem delu regije, kraško zaledje je precej redkeje poseljeno.

Obalno-kraška regija beleži **največji porast (12,2%) števila prebivalcev** v obdobju 1981-2002, ki je več kot dvakrat večji kot v povprečju v Sloveniji, vendar pa ima velik delež starega prebivalstva, saj po indeksu staranja skoraj za četrtno presega slovensko povprečje. Nadpovprečen delež aktivnega prebivalstva regije je zaposlen v terciarnih in kvartarnih dejavnostih, tretjina aktivnega prebivalstva je bila zaposlena v **industriji**, kar je **najmanjši delež med vsemi regijami** in delež aktivnega prebivalstva, zaposlenega v kmetijstvu, je bil podpovprečen. Delež kmečkega prebivalstva v regiji je bil za dobro polovico manjši kot v slovenskem povprečju, nekaj višji pa je le v kraškem zaledju, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Povprečno število let šolanja v obalno-kraški regiji je po podatkih popisa prebivalstva blizu slovenskega povprečja (9,2 leta, Slov. 10,0), vendar je bila izobrazbena struktura prebivalstva, starega nad 15 let, višja kot v slovenskem povprečju. **16,7% prebivalcev** nad 15 let je imelo **višjo ali visoko izobrazbo**. Višja je le še v osrednje-slovenski regiji. Ima **nadpovprečen delež študentov na 1000 prebivalcev** in tudi na nadpovprečen delež študentov v generaciji prebivalstva med 20 in 24 leti.

Obalno-kraški regiji dajejo prednost pred ostalimi regijami **obmorska in obmejna lega** ter **pestra gospodarska struktura** z nadpovprečnim deležem storitvenih dejavnosti. To prednost prebivalstvo regije kot kaže uspešno izrablja, saj **po dohodku na prebivalca** presega slovensko **povprečje za 10% in je druga najvišja regija**. Ekonomska moč gospodarstva regije je nekoliko nižja, vendar nad slovenskim povprečjem (2,9% 1997). Bruto dodana vrednost je (2001) realno najbolj porasla prav v obalno-kraški regiji (za 10,3%; Slov. 6,4%) (Podatki o regijah, UMAR 2002). Vendar **uspešnost gospodarstva regije precej niha**, že v preteklosti so neugodne makroekonomske razmere obalno-kraško regijo precej prizadele. Predvsem izguba jugoslovanskega trga in vojna v Sloveniji sta vplivali na poslabšanje razmer v industriji, pa tudi v prometu in turizmu, ki so nosilci gospodarstva regije. Razmere so se poslabšale tudi zaradi težav v industriji motornih vozil. Tudi **po številu novo ustanovljenih podjetij na 1000 prebivalcev je regija nadpovprečna in takoj za osrednje-slovensko**.

V regiji je (1999) delovalo 2399 gospodarskih družb, kar je za 2,5% več kot v letu poprej, število zaposlenih pa je poraslo za 0,9 odstotnih točk. Regija je poslovala z neto dobičkom, ki je predstavljal kar **30% slovenskega neto dobička** gospodarstva. Najpomembnejša dejavnost regije so **storitve**, ki zaposlujejo dobrih 60% delavcev v gospodarskih družbah in ustvarjajo dve tretjini prihodkov, **65,2% bruto dodane vrednosti regije** ter 72,7% čistega dobička. V okviru storitvenih dejavnosti so pomembne predvsem trgovina, promet in poslovne storitve, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Industrija ustvari v regiji **27,1% prihodkov**, zaposluje pa dobrih **30% delavcev** v gospodarskih družbah. Industrija močno izboljšuje poslovanje in k celotni izgubi regije prispeva le še slabo tretjino. Med uspešnejšimi panogami sta predvsem na področju proizvodnje hrane, pijač in krmil ter proizvodnje kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken. Zelo pomemben je tudi sektor proizvodnje motornih vozil. Gradbeništvo prispeva k prihodkom regije dobrih 6% in zaposluje več kot 8% vseh zaposlenih v gospodarskih

družbah. Kmetijstvo in ribištvo pa sta manj pomembni panogi, saj prispevata k prihodkom regije manj kot 1% (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Produktivnost dela gospodarstva regije (bruto dodano vrednost na zaposlenega) je nadpovprečna in za dobro desetino presega slovensko povprečje. Po višini prihodkov od prodaje na tujem trgu je malo pod slovenskim povprečjem. Regija ima **nadpovprečne plače na zaposlenega** (6,7% nad slovenskim povprečjem), kar pa je razumljivo - glede na visoko zastopanost terciarnih in kvartarnih dejavnosti z večjim številom zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo. Število delovnih mest na 1000 prebivalcev je na meji slovenskega povprečja. V strukturi delovnih mest ima regija največ delovnih mest v podjetjih in organizacijah (78,2%), **nadpovprečen je delež samozaposlenih**, kjer predvsem prevladujejo **podjetniki posamezniki**, bistveno manj kot v slovenskem povprečju pa je delovnih mest na področju kmetijstva (2,7%; Slov. 6%), (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Obalno-kraška regija ima **stopnjo brezposelnosti** v delovno sposobnem prebivalstvu pod slovenskim povprečjem in je (v polletju 2002) znašala **8,9%** (Slovenija 11,6%). Regija ima nadpovprečen delež brezposelnih zaradi stečajev podjetij, vendar se je le-ta v devetdesetih letih zmanjšala. Obalno-kraška regija ima **najvišji delež žensk med brezposelnimi (50,3%)**, brezposelnost žensk je **sicer podpovprečna (8,2%; Slov. 9,9%)**, vendar bistveno višja kot moških (5,8%), prav tako je pod povprečjem brezposelnost mladih, ki se še zmanjšuje. Pada tudi delež brezposelnih brez strokovne izobrazbe, a jih je v strukturi brezposelnih še vedno skoraj 45%. Narašča pa delež brezposelnih, starih nad 40 let, in delež trajnih presežkov (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Sinteza razvojnih možnosti regije daje **prednost** Obalno-kraški regiji zaradi obmorske in obmejne lege, pestre gospodarske strukture, z nadpovprečnim deležem storitvenih dejavnosti. **Nevarnosti** se skrivajo v nihanju uspešnosti gospodarstva, predvsem v industriji, v prometu in turizmu, ki so nosilci gospodarstva regije. Po **možnostih razvoja** (Podatki o regijah, UMAR 2002) je seveda uvrščena v prvo skupino prosperitetnih regij s pozitivno ocenjenimi razvojnimi potenciali, prav tako, je edina slovenska regija, ki nima območij s posebnimi razvojnimi problemi.

Vse **razvojne in podporne institucije** v regiji so zadovoljivo organizirane v regionalnem središču, v Kopru. Regionalni razvojni center v Kopru je v začetku delovanja in opravlja tudi nalogo RPC, regionalna razvojna strategija je bila pripravljena, vendar po mnenju ARR in gospodarstvenikov in politikov iz regije nima dovolj pravih razvojnih potencialov. Poleg tega deluje v Sežani tudi LPC Inkubator, d.o.o. za občine na Krasu. Območna GZ Koper pripravlja izhodišča za obmejno sodelovanje s Hrvaško, preučuje razmere v turizmu in pristaniškem prometu, sodeluje pa tudi v Phare programu in s partnerji RRC, MO, s tržaškimi institucijami in drugimi. Prav tako je organizirana območna služba Zavoda RS za zaposlovanje, ki ima vsaj v smislu brezposelnosti manj težav, ko jih je drugje, vendar je problem dolgotrajne brezposelnosti prav tako pereč. Obrtni zbornici sta v Kopru in Sežani, v Kopru tudi Evropski informacijski center – EIC, kar povečuje obseg informacij, večje informiranosti oz. kvalitete pa niti ne, bolj je občutiti inertno delovanje teh ustanov.

Regionalni razvojni program, ki ga je pripravila projektna skupina pod vodstvom RRA Južna Primorska, teži k trajnostnemu razvoju, z upoštevanjem razvojnih možnosti v gospodarstvu, človeških virov, infrastrukture, in v okviru okolja, prostorski razvoj in urejanje. Institucionalno predvideva sodelovanje zgoraj naštetih institucij, cel dokument pa je pobesedah avtorjev zgodovinski poskus prvega celovitega razvojnega dokumenta vključenih občin. S tem bi lahko izpričali upravičenost nastanka regije – pokrajine. **Ključni projekti** naj bi bili: IN-PRIME (inovacijski preboj regije), ustanovitev in razvoj Primorske univerze, sistem mobilnosti, izgradnja infastrukture za odpadne vode, vodni viri in oskrba, regionalni sistem ravnanja z odpadki, program revitalizacije mest in vasi, krepitev podpornih institucij (tehnološka mreža, inkubatorji, RRA), REGIC (regijski info center). Velik poudarek je dan **čezmejnemu sodelovanju**, ki je nedvomno najboljša priložnost za razvoj regije.

3.1.3 ZASAVSKA REGIJA

Zasavska regija je **najmanjša med slovenskimi regijami** tako po številu prebivalcev (2,3% prebivalcev Slovenije) kot po površini (1,3% površine Slovenije). Sestavljajo jo občine Trbovlje, Zagorje ob Savi in Hrastnik. Nekdaj močno razvita industrijska regija, ki se je razvila predvsem na osnovi rudarstva, je **najgosteje naseljena regija** v Sloveniji. Povprečna gostota je **175 prebivalcev na km²**. Eno tretjino površine zasavske regije uvrščamo med urbanizirana območja, s 85% prebivalstva regije in kjer je obenem tudi 96% vseh delovnih mest regije ((Podatki o regijah, UMAR 2002). V zadnjih dveh desetletjih je **prebivalstvo regije upadalo**. Stagniralo je število prebivalstva starega do 14 let, hitreje je **naraščalo prebivalstvo nad 64 let**. Indeks staranja prebivalstva je leta 1998 za 14,9% presegal slovensko povprečje. Skoraj **polovica regije ima status demografsko ogroženega območja**, vendar tu živi le 8,5% prebivalstva regije.

Tabela 40: Razvojni potenciali Zasavske regije leta 2002

ZASAVSKA REGIJA	Vrednost	v % SLO=100	Indeks ravni SLO=100	v % regija = 100	Rang	SLOVENIJA Vrednost
Površina (km ²)	264	1,3			12	20,273
Prebivalstvo (30.6.2002)	46,104	2,3			12	1,995,718
Gostota poselitve (30.6.2002)	175		177,7		2	98
Indeks staranja ¹ (30.6.2002)	109,1		113,2		10	96,4
Stopnja rasti prebiv. 2002/1881 v %	-0,4				10	5,5
BDP na prebivalca, 1999, v 000 sit	1,475		80,3		11	1,837
Bruto osn. za dohod. na preb. 2001 v sit	955,419		92,7		7	1,030,146
Št. aktivnega prebivalstva, 2002	20,113	2,3			12	896,237
Stopnja brezposelnosti, 2002 v %	15,1		129,7		10	11,6
Stopnja zaposlenosti, 2002 %	52,7		94,2		11	55,9
Površina v OPRP (km ²)	117	0,6		44,4	8	57,2
Prebivalstvo v OPRP	29,221	1,5		63,0	7	48,7

Vir: UMAR: Regionalni vidiki razvoja Slovenije, Analiza po regijah, Delovni zvezek 7/2002

¹ Indeks staranja = stari 65 let in več / stari od 0 do 14 let * 100

² OPRP – območja s posebnimi razvojnimi problemi

³ Stopnja zaposlenosti = delovno aktivno preb. / delovno sposobno preb. * 100

Zasavska regija je imela ob popisu prebivalstva **najmanjši delež kmečkega prebivalstva** (2,6%). Skoraj **dve tretjini aktivnega prebivalstva regije je zaposlenega v sekundarnem sektorju**, kar je visoko nad slovenskim povprečjem, zaposlenost v vseh ostalih sektorjih pa je podpovprečna. **Izobrazbena struktura prebivalstva je podpovprečna** in znaša le 9,8 let šolanja. Delež prebivalcev **z najmanj višjo izobrazbo** v prebivalstvu nad 15 let pa je nizek in dosega le **86%**. V regiji je bilo le 23 študentov na 1000 prebivalcev, kar znaša 95% slovenskega povprečja. Delež študentov med mladimi, starimi od 20 do 24 let, pa je celo nadpovprečen. Če bo vsaj večina študentov tudi zaključila šolanje in se vrnila v regijo, **lahko pričakujemo boljše izobrazbeno strukturo prebivalstva v prihodnje** ((Podatki o regijah, UMAR 2002).

Struktura delovnih mest je odraz gospodarske strukture regije. Nadpovprečni delež predstavljajo delovna mesta v podjetjih in drugih organizacijah. **Samozaposlenih** in pri njih zaposlenih delavcev ter **samostojnih podjetnikov je manj kot v slovenskem povprečju**. Bistveno pod slovenskim povprečjem pa je regija po deležu kmetov. Za Zasavje je **prehod v tržno gospodarstvo težak**, kar kažejo slabši rezultati poslovanja gospodarstva in nadpovprečna brezposelnost. Po osamosvojitvi Slovenije se je ekonomska moč gospodarstva regije (bruto dodana vrednost na prebivalca) gibala blizu slovenskega povprečja in ga (1992) celo preseгла. Po letu 1995 pa ekonomska moč gospodarstva pada, tako da (1997) dosega le še dobrih 83% slovenskega povprečja. Ekonomska moč prebivalstva je višja in dosega skoraj 97% slovenskega povprečja. Vzrok take razlike med ekonomsko močjo gospodarstva in prebivalstva regije je predvsem v precejšnji dnevni migraciji delovne sile, ki dela v predvsem osrednje-slovenski regiji, stalno prebivališče pa ima v Zasavju, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

V zasavski regiji je (2001) poslovalo **505 gospodarskih družb**, to je **najmanj** med vsemi regijami v Sloveniji. Število zaposlenih se počasneje zmanjšuje (za 1999-4.7%, 2000-17.4%), še vedno pa je padec števila zaposlenih v Zasavju večji kot v povprečju v Sloveniji. Gospodarstvo regije že tri leta zapored posluje z neto izgubo, ki je realno sicer na isti ravni, vendar predstavljala kar **12,7% vse slovenske neto izgube**. Struktura gospodarstva regije je precej enostranska. **Večino prihodkov** gospodarstva ustvari regija v **industriji**, znotraj katere imata velik pomen premogovništvo in oskrba z električno energijo. Ti dve dejavnosti ustvarita četrtnino prihodkov regije in zaposlujeta 23% vseh zaposlenih regije, vendar sta v (1997) ustvarili kar 95% celotne neto izgube regije. Predelovalna dejavnost prispeva k skupnim prihodkom regije 45%, v njej pa je zaposlenih več kot polovica vseh zaposlenih v gospodarskih družbah v regiji. **Predelovalna dejavnost je bistveno bolj uspešna** kot premogovništvo in oskrba z električno energijo, sicer posluje (2001) z neto izgubo, vendar je le-ta bistveno manjša, kot v premogovništvu in energetiki. 90% prihodkov regije od izvoza je ustvarjenih v predelovalni dejavnosti in dobrih 60% dobička poslovnega leta, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Industrija torej zaposluje kar tri četrtine vseh zaposlenih v gospodarskih družbah, le dobro petino vseh podjetij regije, večinoma podjetja z velikim številom zaposlenih. Delež zaposlenih v industriji se nekoliko povečuje (za 2%), vendar pa se delež bruto dodane

vrednosti in dobička zmanjšuje, precej pa se povečujejo izgube v tem sektorju. Poleg industrije prispevajo k skupnim prihodkom regije še storitve z dobro petino, gradbeništvo s 7,6%, kmetijstvo pa je praktično zanemarljivo. **Storitve so v regiji slabo zastopane**, čeprav je skoraj 70% gospodarskih družb regije s področja storitev. Zaposlujejo le dobrih **16%** delavcev, ustvarijo dobrih 16% bruto dodane vrednosti in skoraj tretjino čistega dobička poslovnega leta. Storitvene dejavnosti izboljšujejo poslovanje, zmanjšujejo izgubo in poslujejo že z dobičkom. Gradbeništvo, ki tudi posluje pozitivno, povečuje svoj delež po številu zaposlenih, prihodkih in bruto dodani vrednosti, vendar nima pomembnejše vloge (Podatki o regijah, UMAR 2002). Za vso regijo je značilna skromna investicijska dejavnost.

Produktivnost dela je podpovprečna, dosega le 90% slovenskega povprečja. Regija relativno **malo izvažata**. Čisti prihodki od izvoza so podpovprečni in znašajo 18,2%. Delež čiste izgube poslovnega leta v skupnih prihodkih regije se nekoliko zmanjšuje (za odstotek na leto), vendar ima zasavska regija kljub temu **najvišji delež izgube med regijami**, dvainpolkrat višji od povprečja. Po višini plač na zaposlenega je regija malo pod slovenskim povprečjem. Realno so se zmanjšujejo. Dobiček poslovnega leta je regija realno sicer nekoliko povečala, vendar dobiček na zaposlenega ne presega polovice slovenskega povprečja. V predelovalni industriji so kazalci uspešnosti poslovanja boljši. Število zaposlenih v predelovalni industriji je konstantno, ima več prihodkov od izvoza, več dobička in višjo bruto dodano vrednost na zaposlenega kot celotno gospodarstvo. Najpomembnejše dejavnosti v predelovalni industriji v Zasavju so: proizvodnja električne in optične opreme, proizvodnja nekovinskih mineralnih izdelkov, proizvodnja pohištva in proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken. Rentabilnost gospodarstva zasavske regije je najslabša v Sloveniji in se poslabšuje.

Naraščajoča brezposelnost, ki se je pojavila v regiji že v začetku 90-ih let in je bila takrat nadpovprečna, sovpada s krizo v industriji. Nedokončan **proces zapiranja rudnikov** rjavega premoga in težave v industriji, predvsem v strojogradnji, brezposelnost povečujeta. Zasavska regija ima **največjo rast stopnje brezposelnosti** med vsemi slovenskimi regijami po letu 1995 in je v delovno sposobnem prebivalstvu je (v začetku 1998) znašala že **12,1%**, kar jo uvršča na tretje mesto, za podravsko in pomursko regijo. Narašča delež nezaposlenih zaradi stečajev, četrtnina je trajnih presežkov, struktura je zelo neugodna. Nadpovprečna je **brezposelnost žensk**, ki v prevladujoči industriji **nimajo pravih možnosti za zaposlitev**, brezposelnost mladih se sicer zmanjšuje, vendar je še vedno nadpovprečna. V povprečju ima v regiji dobrih **48% brezposelnih le prvo in drugo stopnjo strokovne izobrazbe**. Samoiniciativnost prebivalstva pri iskanju novih zaposlitev je precej slabša kot drugje v Sloveniji, saj je regija **na predzadnjem mestu po številu novo ustanovljenih podjetij na 1000 prebivalcev** (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Regija je bila v raziskavi (Regionalni razvoj in regionalizacija Slovenije, 2001, str.11) opisana kot **"tipična regija v industrijskem zatonu**, za katero je značilna depresivnost prebivalstva, odsotnost pozitivnih razmišljanj o prihodnosti in vdanost v usodo". Težka gospodarska in socialna situacija v Zasavju, ki je nastala z zapiranjem premogovnikov, zatonom bazične industrije in velikih sistemov, visoko onesnaženostjo in izgubo jugoslovanskih trgov, je zahtevala in še zahteva korenite razvojne spremembe. Stopnja brezposelnosti je bila konec

leta 1999 v vseh zasavskih občinah visoko nad republiškim povprečjem; npr. v Hrastniku 17,6%, v Litiji 14,3%, v Zagorju 16,1% ter v Trbovljah kar 21,8%.

Regionalni center za razvoj d.o.o. je nastal kot rezultat dveh iniciativ, in sicer slovenske strategije razvoja malega gospodarstva ter programa PHARE za razvoj zasavske regije. Prva je spodbujala formiranje in razvoj lokalnih in regionalnih centrov, ki bodo pomagali malemu gospodarstvu, druga pa razvoj širše regionalne razvojne institucije, ki bi inicirala in koordinirala regionalni razvoj v vseh sferah gospodarstva in negospodarstva. Težka gospodarska in socialna situacija v Zasavju, ki je nastala zlasti z zapiranjem premogovnikov, je zahtevala in še zahteva korenite razvojne spremembe. Vse zasavske občine so pokazale interes za izboljšanje situacije, saj je prvi zametek regionalne institucije nastal s podpisom Memoranduma o regionalnem sodelovanju pri razvojnih aktivnostih v Zasavju novembra 1995. Regionalni center za razvoj d.o.o. je bil ustanovljen 1996. Pokriva območje občin Litija, Hrastnik, Radeče, Trbovlje in Zagorje, ki skupaj zajema približno 70.000 prebivalcev. Ustanovitelji so: Pospeševalni center za malo gospodarstvo, Agencija za razvoj, pet zasavskih občin, štiri območne obrtne zbornice ter GZS Območna zbornica Zasavje Trbovlje.

Strateški cilj RCR je vključiti se v razvito Slovenijo, podpirati njen razvoj na osnovi lastnih prednosti in se vključevati v Evropo ter svet. Cilj je nadomestiti številna delovna mesta zaradi zapiranja energetskega kompleksa, poiskati nove proizvodne programe, ki bodo zmanjšali brezposelnost. Glavna dejavnost RCR je tako spodbujanje malega gospodarstva s finančnimi sredstvi, svetovanjem, posredovanjem informacij itd. RCR pa poskuša reševati tudi probleme industrije, zdravstva, kulture, šolstva, ekologije, turizma in skrbeti za razvoj teh področij. Na območju Zasavske regije se je že v letu 2001 začel izvajati **Razvojni program**, na osnovi **Zakona o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje- Hrastnik** in razvojnem prestrukturiranju regije. Gre za kombiniran in celovit pristop z uporabo različnih ukrepov, s katerimi se ustvarjajo **prostorski in infrastrukturni pogoji za razvoj novih dejavnosti** (opremljanje zemljišč v obrtnih in drugih poslovnih conah), razvijajo regionalne razvojne institucije (npr. tehnološki center, center za razvoj turizma), privabljajo novi investitorji in usposablajo človeški viri v regiji. Program se nadaljuje tudi v letih 2002-2003.

Območna zbornica Zasavje sodeluje v programskem odboru za regionalni razvoj (kakor OZ, Območna služba ZRSZZ, upravna enota in občine, poleg RPC deluje v Trbovlju tudi LPC Center za razvoj podjetništva). Od priprave regionalnega razvojnega programa se je veliko pričakovalo, tudi zaradi kritik s strani MG in ARR, ker so bili nekateri zakoni za reševanje lokalnih strukturnih težav predčasno vpeljani. **Sposobna lokalna podpora** je spretno izkoristila politični vpliv in se je **po vzoru drugih evropskih rudarskih regij** že usmerila v prestrukturiranje. **Slabosti** lahko najdemo v majhnosti regije, v prometni odmaknjenosti, slabi demografski sliki in nespodbudnem okolju in vrednotah za nova podjetja.

Zasavska regija je **uvrščena v skupino s slabimi socio-ekonomskimi razmerami** in omejenimi razvojnimi potenciali. Kljub močnim regijskim podpornim institucijam za spodbudo regionalnega razvoja, močni regijski identifikaciji, razpoložljivi delovni sili s specifičnimi (industrijskimi) znanji, je **infrastruktura potrebna večjih investicij** v

posodabljanje, predvsem v tehnološke parke in inkubatorje **na starih industrijskih lokacijah**. Razvojno načrtovanje že mora na osnovi prioritete najti prave možnosti endogenega razvoja. V novem preurejanju pokrajin – regij se pričakuje ukinitvev po mnogih kriterijih najmanjše slovenske regije in **vklučitev v Osrednjeslovensko regijo**, z izboljšanjem prometnih povezav se bo tudi ekonomska situacija lažje izboljševala, lahko pa to še poslabša demografski položaj. Prav v turizmu, ki je bilo že nekdanje dobro razvito pa je videti največ primerjalnih prednosti za Zasavje.

3.1.4 SAVINJSKA REGIJA

Savinjska regija je **tretja največja regija** v Sloveniji po številu prebivalstva. Zavzema 2,384 km² (11,8% površine Slovenije) oziroma približno toliko kot Gorenjska, Goriška ali Podravska regija. Na območju regije živi skoraj 13% celotnega prebivalstva Slovenije, sestavlja pa jo 32 občin. Povprečna **gostota prebivalstva v regiji je nad slovenskim povprečjem** (107 prebivalcev/km²). Visoko nadpovprečno sta poseljeni **občini Celje in Velenje**, precej redkeje pa sta poseljena Zgornje Savinjska dolina in Kozjansko. V zadnjih dveh desetletjih je bila rast števila prebivalstva v regiji malo višja kot v povprečju v Sloveniji. Razmerje med mladim in starim prebivalstvom je v regiji bolj ugodno kot v slovenskem povprečju, saj je delež starega prebivalstva v regiji manjši. Staranje prebivalstva je tako pod slovenskim povprečjem. **61,6% površine regije ima status demografsko ogroženega območja**, kjer živi le 27,5% prebivalstva regije, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Tabela 41: Razvojni potenciali Savinjske regije leta 2002

SAVINJSKA REGIJA	Vrednost	v % SLO=100	Indeks ravni SLO=100	v % regija = 100	Rang	SLOVENIJA Vrednost
Površina (km ²)	2,384	11,8			3	20,273
Prebivalstvo (30.6.2002)	257,629	12,9			3	1,995,718
Gostota poselitve (30.6.2002)	108		109,8		4	98
Indeks staranja ¹ (30.6.2002)	87,5		90,7		3	96,4
Stopnja rasti prebiv. 2002/1881 v %	5,7				6	5,5
BDP na prebivalca, 1999, v 000 sit	1,674		91,1		5	1,837
Bruto osn. za dohod. na preb. 2001 v sit	928,976		90,2		8	1,030,146
Št. aktivnega prebivalstva, 2002	116,716	13,2			3	896,237
Stopnja brezposelnosti, 2002 v %	14,0		120,8		8	11,6
Stopnja zaposlenosti, 2002 %	55,0		98,4		7	55,9
Površina v OPRP (km ²)	1,788	8,8		75,0	5	57,2
Prebivalstvo v OPRP	174,152	8,8		68,3	4	48,7

Vir: UMAR: Regionalni vidiki razvoja Slovenije, Analiza po regijah, Delovni zvezek 7/2002

¹ Indeks staranja = stari 65 let in več / stari od 0 do 14 let * 100

² OPRP – območja s posebnimi razvojnimi problemi

³ Stopnja zaposlenosti = delovno aktivno preb. / delovno sposobno preb. * 100

Dobra **polovica aktivnega prebivalstva** je zaposlena v **sekundarnem sektorju**. Nadpovprečen delež je primarni sektor, po zaposlenosti v terciarnem in kvartarnem sektorju pa je pod slovenskim povprečjem. Delež kmečkega prebivalstva je 9,4%. **Izobrazbena**

struktura prebivalstva regije je slabša kot v slovenskem povprečju. Le **6,8% prebivalcev je imelo višjo ali visoko šolo** (Sl. 9%). Povprečno število let šolanja je 8,9, kar je skoraj 97% slovenskega povprečja. Novejši podatki kažejo, da je savinjska regija **po deležu študentov** med prebivalstvom od 20 do 24 let še vedno **podpovprečna** in dosega dobrih 92% slovenskega povprečja, prav toliko pa tudi po številu študentov na prebivalca, (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Ekonomska moč regije po letu 1990 precej **niha**. Po bruto dodani vrednosti na prebivalca je namreč regija dosegala med 87 in 95 % slovenskega povprečja. Najslabše je bilo v letih 1990, 1993 in 1996, ko je regija dosegala manj kot 90 % slovenskega povprečja. Pozneje bruto dodana vrednost sicer realno rase, vendar manj kot v Sloveniji in dosega slabih 90 %. Za regijo so bila v preteklosti **značilna velika podjetja**. Prizadeta so bila z izgubo jugo-trga, zaradi velikosti se težko prilagajajo novim razmeram na tržišču. Regija je prisiljena **povečevati izvoz**, neizogibna so bila tudi **odpuščanja delavcev**. Tudi po ekonomski moči prebivalstva je dosegala okoli 90% slovenskega povprečja (1996 - 92.4%). V regiji deluje (2001) 3248 gospodarskih družb, v njih pa je 57,142 zaposlenih. Število gospodarskih družb se povečuje, vendar pa se število zaposlenih kljub temu zmanjšuje in sicer za 2.3%, kar je več kot v slovenskem povprečju. Neto rezultat poslovanja je v savinjski regiji (2001) negativen, vendar se izguba zmanjšuje. Največ težav so imele predvsem dejavnosti na področju proizvodnje in oskrbe z elektriko, rudarstva, proizvodnje kovinskih izdelkov, strojev in naprav ter papirne industrije.

Industrija zaposluje 60% vseh zaposlenih v gospodarskih družbah (Podatki o regijah, UMAR 2002), ustvari več kot polovico prihodka in skoraj dve tretjini bruto dodane vrednosti, 60% čistega dobička. Tako industrija izboljšuje poslovanje, čeprav še vedno posluje negativno. **Storitvene dejavnosti** so poslovale z dobičkom (2001). Zaposlujejo dobrih **31,8% vseh zaposlenih** v podjetjih in ustvarjajo skoraj 36,8% vseh prihodkov regije. Gradbeništvo, ki prispeva k skupnim prihodkom regije 7%, posluje z dobičkom in v strukturi gospodarstva povečuje svoj delež. Pozitivno je po več letih poslovalo tudi kmetijstvo. **Produktivnost savinjskega gospodarstva je podpovprečna** in dosega le 60% slovenskega povprečja. Savinjska regija močno **povečuje izvoz**, tako da je v letu 2001 že **presegala slovensko povprečje za 10 odstotnih točk**. Poslovanje v letu 2001 je bilo negativno, vendar to ne velja za vse panoge. Plače realno padajo in zaostajajo za povprečjem Slovenije za 10%. Rentabilnost savinjskega gospodarstva je podpovprečna in dosega le 70 % slovenskega povprečja, predvsem zaradi nizke donosnosti in produktivnosti industrije. Savinjska regija je **najbolj zadolžena regija** in za 36 % presega slovensko povprečje, predvsem z dolgoročnimi krediti (Podatki o regijah, UMAR 2002).

Brezposelnost v regiji se je po letu 1990 **nadpovprečno povečala**, kar je značilno predvsem za regije s **staro industrijsko strukturo**. Stopnja brezposelnosti je za 20 % nad slovenskim povprečjem (v začetku 2002, 14%). Tudi **brezposelnost žensk je nadpovprečna in narašča** (skoraj polovico brez izobrazbe) ter je nekoliko višja kot brezposelnost moških. Nadpovprečen je delež iskalcev zaposlitve s prvo in drugo stopnjo izobrazbe, trajnih presežkov med brezposelnimi je blizu slovenskega povprečja. Delež mladih med

brezposelnimi pada, čeprav je še vedno nadpovprečen. Prebivalstvo regije si poskuša poiskati tudi **novе oblike zaposlitve**, na kar kaže predvsem **nadpovprečno naraščanje zaposlovanja v zasebnem sektorju** in struktura delovnih mest, kjer ima savinjska regija podpovprečno število delovnih mest v podjetjih in drugih organizacijah, **nadpovprečen delež pa med samozaposlenimi in pri njih zaposlenimi**. Vendar pa je **po višini novo ustanovljenih družb in podjetij na prebivalca regija še vedno pod slovenskim povprečjem**.

Skupna ocena razvojnih možnosti Savinjsko regijo uvršča **med stagnantne regije** z določenimi pozitivnimi razvojnimi možnostmi. Razvojni potenciali se oblikujejo na področju dostopa do informacij o tržišču in tehnologiji, organizaciji in managementu. Gospodarski subjekti in institucije se vključujejo v mednarodne projekte, delujoči so poslovno informacijski, razvojni in podjetniški centri. Tri četrtine regije ima status območja s posebnimi razvojnimi problemi, kjer živi 68,3% ljudi. V regiji delujeta dve območni zbornici OGZ Celje in Savinjsko-Šaleška, kar je predvsem **posledica razvoja dveh pomembnejših industrijskih središč v regiji**, pogosto pa tudi vzrok za razhajanja, prav tako delujeta dve Območni službi Zavoda RS za zaposlovanje, več območnih obrtnih zbornic in **7 RPC/LPC** (Razvojna agencija Savinja, GIZ, Žalec; LPC Kozjansko, Šentjur; Območna Razvojna Agencija Pohorje – Dravinja, Slovenske Konjice, Savinjsko-šaleška območna razvojna agencija d.o.o., Mozirje; PC Rogaška Slatina, Razvojna Agencija Sotla, Šmarje pri Jelšah, LPC Pospeševanje obrti in podjetništva d.o.o.Celje), ki so različno poznani in uspešni.

V okviru Regionalne razvojne agencije Celje ter partnerjev iz občin je bila napisana tudi **prva regionalna strategija 2001-2006** v sodelovanju CIC Ljubljana. Ustvarjalci so se precej ukvarjali s **praktičnimi problemi nedodelane zakonodaje in sistema podpore regionalnega razvoja**. Kljub 31 občinam, ki so na papirju ustanoviteljice RRA, le-te delujejo v okviru t.i. partnerstev precej lokalno zaprto. Štirje sklopi so prevladali v koncentraciji področij: razvoj mrežja tehnoloških parkov in podjetniških inkubatorjev (napoved: 2 tehnoloških centrov, 1 tehnološki center ter 8 inkubatorjev do 1.2013), industrijske in polsolvne cone (do 300 ha), razvoj gospodarskih grozdov (oradjarstvo, turizem...), inovativni sistem usposabljanja in zaposlovanja. Pomembni so programi stanovanjske izgradnje, zmanjševanja nezaposlenosti, povečanje investicij.

4. ZAKLJUČEK

Spodbuditi posameznika, da se odloči za tvegano, samostojno, podjetniško pot, zagotovo ni preprosto. Situacija postane še bolj zahtevna, če o njej razmišljamo v določenem družbenem ekonomskem okolju. Sprašujemo se, kaj je potrebno storiti za hitrejšo gospodarsko rast, predvsem pa za zviševanje blaginje prebivalstva. V sodobnem človeškem razvoju je dokazano, da hitreje napredujejo družbe, kjer ljudje lažje uveljavljajo svoje zamisli in jim pri tem vsi elementi družbene nadgradnje učinkovito pomagajo s svojimi instrumenti. **Tržni mehanizem** naj bi samodejno urejal pravilen obseg ponudbe in povpraševanja dobrin in blaga v idealno urejeni, perfektni konkurenčni ekonomiji. Toda brez pomoči države le ne

gre. Kakšna je lahko **racionalna in optimalna vloga države**, katere so sploh njene gospodarske funkcije? V temeljih mora **spodbujati učinkovitost, enakost in stabilnost**, kako doseči **sodelovanje, usklajenost – družbeni konsenz** ter celovit pogled na dolgoročen razvoj družbe kot celote.

Pomen okolja je za nastajanje in razvoj podjetništva je temeljni raziskovalni objekt raziskovalne naloge. Le odličen splet dejavnikov poveča motivacijo potencialnih podjetnikov in nasprotno, nespretno postavljene ovire, zamotane poti doseganja različnih interesov onemogočajo razmah ustvarjalnosti in podjetniškega uveljavljanja. Vodilni ekonomisti pojasnjujejo, zakaj je Zahod tako bogat in na prvo mesto postavljata **podjetništvo in inovacije. Podjetništvo bo v 21.stoletju osvojilo in prerodilo**, v vseh nacionalnih gospodarstvih postaja razumljivo, da je podjetništvo **ključen dejavnik gospodarskega razvoja**, v razmerah krize globalizacije eden izmed dejavnikov upanja za raznovrsten napredek sveta. **Izsledke ekonomske teorije** v veliki meri **potrjujejo modeli razvoja uspešnih gospodarstev**. Težko je odkriti prave učinkovite faktorje razvoja v instrumentalnem in institucionalnem okviru države. Različna pot napredka razvitih ekonomij dokazuje, da so elementi razvoja različni in če so že uporabljeni ukrepi in pomoči podobne, je **splet njihove intenzivnosti zelo različen**. S konsistentnim načrtovanjem mora sleherno nacionalno gospodarstvo iskati in najti pot za podpiranje dolgoročno najuspešnejših iniciativ.

Podpora podjetništva je tudi eden izmed stebrov evropske politike zaposlovanja, ki se uvaja v nacionalne plane zaposlovanja. **Evropska podjetja so manjša** kakor ameriška ali japonska in le pol podjetij ima ambicijo po rasti. Tudi v 13 državah kandidatkah za vstop naj bi bilo okoli 6 milijonov malih podjetij, s 30 milijoni zaposlenih. Bolj **izobraženi podjetniki** uporabljajo več podpornih storitev. Petino podjetij v EU **vodijo ženske**, več kot **29 % je ženskih** podjetnic, **višja je izobrazba**, bolj se ljudje ukvarjajo s to zamisljivo, pomembno je **družinsko okolje oz. starši**, ki so že podjetniki. Evropa zaostaja za ZDA v rasti "high tech" podjetij, čeprav je 750.000 evropskih podjetij aktivnih v tipičnih visoko tehnoloških dejavnostih, toda majhna podjetja nimajo denarja za drago sodelovanje z univerzami. Opazovanja pa razkrivajo, da so **tehnološki parki najprimernejša oblika za prenos znanja** ter stike med obema stranema. **Mreže znanja** so neobhodne za inovacije, ne samo kooperacija, temveč širše prepletanje.

Ključni sektorji našega narodnega gospodarstva se šele oblikujejo v **konkurenčne in učinkovite dejavnosti**, veliko se pričakuje od sedaj prešibkih ustanov **za podporo podjetništvu in mrežnemu povezovanju** med podjetji. Konkurenca v gospodarstvu mora biti okrepljena z oblikovanjem ustreznega pravnega okvira in prakse na področju varstva konkurence, intelektualne in industrijske lastnine, standardov in certifikatov ter prava družb, zagotoviti je potrebno večjo skladnost ukrepov države pri spodbujanju razvoja. Doslej **premalo učinkovite javne gospodarske službe** čaka proces racionalizacije ter razvoj optimalnega delovanja. **Z oblikovanjem regionalne organiziranosti države** in z večjo vlogo, ki jo bodo s tem dobile regionalne in lokalne razvojne pobude in akterji, bodo ustrezno decentralizirane javne finance, dosedanje delo je preveč razdrobljeno, **projekti eksotično majhni in nepomembni** za pravo gospodarsko rast.

Dolgoročno gledano, ima Slovenija **relativno majhno potencialno delovno silo**, strateška usmeritev bi zato morala biti, da čim večji del prebivalstva **dodatno izobražujemo, usposobimo** in motiviramo za vključitev v delo, vključno s starejšo generacijo. **Povečanje znanja zaposlenih** je hkrati pogoj za njihovo večjo zaposljivost in za uvajanje novih zamisli, novih tehnologij in novih produktov. Slovenija se je hitro začela vključevati v **trende hitre rasti informacijske infrastrukture**, vendar z neenakomernimi rezultati. V tranziciji je gotovo najtežji **prehod od zaščite proizvodjalnih organizacij k spoštovanju želja kupca**.

V 21.stoletju bo učenje podrlo vse ovire, ki so jih postavljali ljudje v preteklosti. Ne bo več izključna domena mladih, niti izobraževalnih institucij. Ljudje se bodo izobraževali **kadarkoli in kjerkoli!** V razvitih ekonomijah EU je stopnja izobrazbe odraslih višja. Poleg tega popularnost za stalno pridobivanje novih znanj in spretnosti izredno povečujejo in spodbujajo z državnimi programi **na področjih naravoslovja, matematike, informacijsko-komunikacijske tehnologije, tujih jezikov**, ki so ključnega pomena tudi za **razvoj informacijske družbe, globalizacijo in pridruževanje Slovenije EU**. Vlaganje v znanje je še posebej pomembno za slabše razvite države. Ne le razvijanje novega znanja, temveč prenos znanja, ki ga razvija sodobni, razviti svet v domačo uporabo.

Pri sorazmerno dobro razviti javni raziskovalni sferi imamo **neizkoriščene možnosti pri prenosu znanja, rezultatov raziskav ter novih tehnologij** iz javne raziskovalne sfere v gospodarsko izrabo. Povpraševanje podjetij po storitvah raziskovalnih institucij je majhno. Le prenos svetovnega znanja ter domače raziskovalne in izkustvene zmogljivosti omogoča **trajno, uspešno pridobivanje in ohranjanje tržnih položajev**. Izkušnje razvitih držav kažejo, da **znanstveno-raziskovalni dosežki ne najdejo sami poti** v industrijsko uporabo, še najbolj uspešni so pri tem v ZDA. Pomoč potrebujejo predvsem MSP, ki so sama prešibka za financiranje razvojne dejavnosti. Javne predstavitve programov in organiziranosti so osnova za ovrednotenje, potrditev ter hkrati prenos znanja do širšega kroga uporabnikov, nalogo povezovanja ima ministrstvo (MŠZŠ), ki bi moralo še **bolje organizirati** proces in aktivnosti **prehajanja znanja ter sodelovanja uporabnikov in raziskovalcev**. Vendar kljub razvejani organizaciji znanosti oz. slovenskega raziskovanja, **ne moremo govoriti o njihovi podjetniški naravnosti ali o naklonjenosti sodelovanju s podjetniki**.

Ministrstvo za znanost in tehnologijo podpira ustanavljanje infrastrukturnih raziskovalnih centrov, ki predstavljajo **množico raznovrstnih povezav** med raziskovalnimi in razvojnimi skupinami ter uporabniki. Vse razvite družbe pospešujejo in podpirajo **pretok ter izmenjavo raziskovalcev iz raziskovalnega okolja v gospodarstvo in obratno**. Potrebno je prehajanje **večjih skupin** raziskovalcev v posameznih dejavnostih, saj v trenutni situaciji **ne zadoščajo posamezni raziskovalci**, pomanjkanje tehnologije omejuje razvoj, podjetništvo garažnega in obrtnega načina je žal pomembno le kot podjetništvo iz nuje ter zaradi zaposlovanja. Nosilca širše tehnološke politike sta **parlament in vlada**, ustrezna **ministrstva** vodijo tehnološke politike v ožjem pomenu. Nosilci tehnološkega razvoja so **podjetja in druge ustanove**, ki sprejemajo odločitve o doseganju svojih ciljev tudi s pomočjo tehničnih sprememb (razvojni projekti, investicije idr.), potreben je pristop **finančnih institucij** (bank, skladov, fundacij...)

in spodbuda **raziskovalnih organizacij**, tudi za povezovanje s podjetniki.

Pri nas imamo več institucij, ki delujejo v podjetništvu ter na mejnih področjih zaposlovanja in so v zasnovi organizirane v vseh regijah Slovenije: Regionalne podjetniške oz pospeševalne agencije, centri (RPC, RRC, RRA); Območna gospodarska zbornica (OGZS); Območna obrtna zbornica (OOZS); Območne poslovne enote Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ); Kmetijska svetovalna služba. PCMG naj bi izvajal **usklajevanje - koordinacijo** (po novi vlogi: **Slovenska agencija za podjetništvo**), kar je tudi najbolj manjkalo pri dosednji pospeševalni mreži. Pomembna je **preglednost, kvaliteta delovanja in transparentnost programov v rezultatih** (primer ameriške SBA) ter **povečevanje konkurenčnosti pri ponudbi programov in storitev**.

V ZDA imajo zelo **poenostavljeno zakonodajo**, ki dobesedno omogoča takojšen začetek posla vsakomur in imajo razvite **tri organizirane oblike pospeševanja podjetništva**, kar je glede na velikost ozemlja ter moč gospodarstva dokaj enostavno in učinkovito. Prvo obliko pospeševanja financira **direktno kongres** in je neodvisna od vlad in oblasti posameznih držav, to so **Ljudske pospeševalnice**, druga oblika je s pomočjo podjetniških centrov - **US SBA - Small Business Administration** (860 centrov) in na osnovi pospeševalnih programov, tretja oblika pospeševanja podjetništva so inovacijske, **inkubatorske in razvojne trgovine ter izvozni centri**, ki jih financirajo vladne agencije.

Razvito podjetništvo v ZDA je predvsem posledica **osebnih potez ameriškega prebivalstva**, njihove: **aktivnosti, družabnosti, impulzivnosti, nagnjenosti k tveganju, čustvene izraznosti, ekstravertirane osebnosti** in posledica migracij Američanov, menjanja svojega okolja. **Ameriška kultura** tudi dandanes pospešuje naravno in neposredno vedenje ter omogoča, da svoja prepričanja uravnavajo po svojih željah. Princip podjetništva, ustvarjalnosti – inovativnosti in neodvisnosti zavestno razširjajo **na vsa področja družbenega življenja**, megatrendi prihodnosti pa napovedujejo **prevlado terciarnih dejavnosti**, prisotno je izkoriščanje **geografsko-regionalnih posebnosti - prednosti**, ki odtehtajo zapostavljanje perifernih pokrajin s stališča centrov. V ZDA **ni toliko problem dostopa do tehnologije v MSP**, kot informiranost in zagotovljena sredstva za delovanje na najbolj učinkovit način. Pri **prelivanju učinkov univerzitetnih R&R** na lokalno ekonomijo, ugotavljajo, da imajo povečana vlaganja bistven vpliv na povečanje na ustanavljanje novih tehnoloških podjetij ter pozitivne učinke na lokalni trg delovne sile.

V 50 letih je agencija SBA **prerasla v celovito podporno institucijo**, ki fleksibilno vsako leto prilagaja svoje programe za spodbudo podjetnikov na vseh področjih ameriške družbe. SBA ima prepleteno organizacijo, v nacionalni mreži regionalnih uradov, področnih uradov, v **Razvojnih centrih za malo podjetništvo (SBDC)**, s **Storitvenim korpusom upokojenih direktorjev (SCORE)**, v **Poslovnih informacijskih centrih (BIC)** in **Poslovnih centrih za ženske (WBC)** poskrbi za več kot milijon klientov vsako leto. Vloga posebnih skupin prebivalstva oz. ločeno proučevanje lastništva MSP je pomembno za razumevanje in spodbujanje podjetništva v ZDA (ženske, etnične manjšine, veterani, starejši). Zvezna vlada ima majhno direktno vlogo, medtem pa imajo **vlade zveznih držav širok obseg nalog** v (v

državi) podjetništvu in industriji, določene vidike izobraževanja, zdravstva in zagotavljanja blaginje prebivalstva.

Irška je dežela malih podjetij, posebno pozornost posvečajo vprašanjem hitro rastočih dinamičnih podjetij, ki so vlečni konji hitre gospodarske rasti, v populaciji, ki je izredno **komunikacijsko odprta, mlada**. Irski sistem spodbud je zelo **podoben ameriškim spodbudam** malega podjetništva, najpomembnejši tuji investitorji pa so dejansko **ameriška podjetja in zasebniki**. Najvažnejši vpliv v razvoju malega podjetništva se odigrava v okviru **mreže podjetniških in inovacijskih centrov**. Večino nalog na področju konkurenčnosti (podjetništva) opravi **Forfas**, ki deluje kot sekretariat vlade oz. Nacionalni urad za konkurenčnost, osrednja razvojna agencija **Enterprise Ireland** je namenjena posebej domači, razvijajoči se industriji. V strategiji so **poenostavili ter zmanjšali število svojih shem in programov** za doseganje večjih finančnih učinkov, spodbujajo ustvarjanje »one-stop-shop« **servisov**, kjer so pomoč in nasveti direktno dosegljivi za različne funkcije podjetij in izvedbo osrednjega **programa administrativnega poenostavljanja**. **Visoko konkurenčno okolje** je po irskih izkušnjah pogoj za doseganje ključnih ciljev nacionalne ekonomije in socialnih politik kot so možnosti zaposlovanja in izboljšana blaginja prebivalstva.

Ob gospodarski upočasnitvi v ZDA, je le **malo upanja** za močno povrnitev **japonske gospodarske rasti**. Vendar **mnoga MSP spet inovativno** stopajo na nova področja poslovanja. **Obseg vpletanja države** v privatni sektor je bil na Japonskem mnogo manjši in manj neposreden kot v razvitih zahodnih državah (1947 – protimonopolni akt). Japonska je krepila tako imenovana **dvojno strukturo gospodarstva**, ki je vključevala majhno število velikih matičnih podjetij, ki so bila povezana z malimi in srednje velikimi podjetji - hčerami ter pogodbenimi podjetji, **vezi** so bile običajno tesne in so vključevale delniško lastništvo in poslovne transakcije.

Po **50 letih visoke rasti** je gospodarska rast v 90 letih upadla pod povprečje OECD držav. Država uravnava strukturne spremembe in stabilnost socialnega ter življenjskega standarda, kar ni možno, če ekonomske rasti ne podpirajo **strukturne spremembe**, toda podjetniški duh, ustvarjalnost je bistvena za japonsko ozdravitev. **Svobodno delovanje trga (konkurenca), poistovetenje ciljev posameznika s cilji podjetja, inovativnost, delavnost so temeljni pogoji za razvoj japonskega podjetništva**. Povezavo med vladno politiko in svetom podjetništva tvorijo tri nacionalne organizacije: Zveza ekonomskih organizacij (**Keidanren**), Japonski komite za ekonomski razvoj (**Keizai Doyu Kai**) in Japonska zveza delodajalcev (**Nikkeiren**). Interese MSP, so poleg Japonske industrijske in komercialne zbornice (**JCCI**), še Nacionalno centralno združenje MSP združenj, Japonska Liga MSP organizacij ter Združenje demokratičnih trgovcev in proizvajalcev. Kljub temu, da predstavlja malo podjetništvo in storitve način ohranitve kulturne dediščine, **tradicijo**, je glavna motivacija (tudi s strani vlade) za podjetništvo socialna blaginja, t.i. »**rezervoar dela**«, ki lahko **posrka viške nezaposlenosti** ob ciklusih visoko konkurenčnega in moderniziranega izvoznega sektorja. **Temeljni zakon o MSP**, naj bi prinesel tako v vladno politiko kot v razumevanje japonskega MSP nove vrednote in pomen za napredek. **Lokalna upravna telesa (prefektura, velemesta in mesta, vasi)** vzpostavljajo številne prakse in programe za promocijo in

pridobivanje investicij v regijah.

Nizozemska ponovno odkriva svoj podjetniški polet. **Podjetništvo je v centru zanimanja**, široko priznано, cenjeno je in **velja za veliko vrednoto**, toda nekakšen **vrhunec** je že bil dosežen leta **1995** in od takrat ni novega zagona. Valijo krivdo na **birokratske prijeme – pedantnost** namesto prilagodljivosti/fleksibilnosti vlade (nepopularni »red tape«). Poudarjajo, da je **ameriški protibirokratski zakon** v veljavi več kot 50 let in je prešel v kri in v vrednote uslužbencev in uporabnikov, zato imajo tudi Komisijo za administrativne ovire. Nizozemska je bila prva med deželami, ki je pričela za svojo vladno politiko ter nadzor nad učinkovitostjo sistema izvajati **benchmarking**, kot sodobno metodo primerjanja in **učenja najboljših postopkov**. Kot tudi Irci poudarjajo pomen družbenega **soglasja o razvoju**. Pogosto obravnavana tema je **podjetniška moč emigrantov** – etničnih skupin, ki lahko vidijo staro okolje na nov inovativen način. **Dežela multinacionalk** daje velik pomen tudi notranjemu podjetništvu, odcepljanju ter izločanju iz velikih podjetij. Sprejeli so **nov zakon o delovanju zbornic na profitni osnovi**. Vloga regij je v nadzoru dela občin in ne obrnjeno! Trdijo, da so podjetniki najboljši svetovalci in imajo zato združenje **Syntens**. Nizozemska vlada daje ogromen **poudarek izobraževanju in raziskovanju**, v tem želijo postati vodilni v Evropski skupnosti, tudi po kvaliteti akademskega raziskovanja so prvi v Evropi.

Iz primerjave s tujimi nacionalnimi ekonomijami lahko potegnemo nekaj skupnih načel, ki jih izbrane, uspešne in razvite države upoštevajo in brez izjeme izvajajo: visoko družbeno **soglasje o viziji in razvoju** družbe, jasna in usklajena med resorji ter široko v javnosti predstavljena **strategija razvoja**, izvajanje vseh resorskih politik s prednostjo dolgoročnega razvoja. Pomembne so: **prioriteta razširjanja znanja**; izobraževanja **celotne populacije**; pospeševanje svobode, izobraževanja in odgovornosti posameznika; **iskanje talentov, sposobnih ljudi** in vzgoja za vodenje v družbi; visok **poudarek znanosti in raziskovanju**; večji proračunski izdatki za raziskovanje in znanost in premišljeni ukrepi. Potrebujemo: **promocijo** podjetniškega duha, vrednot in uspešnih primerov; **sistematično urejeno podporo**; dosledno **spoštovanje konkurenčnosti**, tudi v državnih in podpornih aktivnostih; **poenostavitev delovanja**, povečevanje razumljivosti programov, dokumentacije, zakonodaje; **spremljanje učinkovitosti** in povezovanje ukrepov in programov z rezultati; selekcijo, izobraževanje in vzgojo kadra v podpornih institucijah; **usmeritev na uporabnika**, podjetnika; **prilagoditev** pomoči različnim namenom in skupinam za povečevanje učinka podpore; **izbiro visoko tehnoloških, dinamičnih, hitro rastočih podjetij** in posebne spodbudne programe ter **prijazno predstavljanje v javnosti** vseh institucij, njihove posebne družbene vloge in rezultatov.

V zadnjih letih je slovenska vlada na vseh področjih naredila **ogromen napredek, uspehi pri vključevanju v Evropsko skupnost, oblikovanje dolgoročnih, strateških dokumentov** (Strategija gospodarskega razvoja, Državni razvojni program, Enotni programski dokument in drugi) so nedvomno zahtevali, porabili vse moči, ki jih zmore slovenska država in oblast, tudi zaradi naglo **spreminjajočega gospodarskega in političnega okolja** na vstopu v 21.stoletje. Postavljanje mehanizmov delovanja, ustanavljanje institucij ter izbira človeških virov prav gotovo še ni končan proces. Mnoge pomanjkljivosti bo potrebno odpraviti, kar bo možno, če

bomo delovali stalno, strokovno, z visokimi ambicijami in vselej prožno. **Regionalna politika doživlja svoj razcvet v evropskih programih**, očitno je, da bodo prav regije tista osnovna družbeno politične, upravne in geografske enote, ki bodo morale zasnovati in izpeljati sebi primeren razvoj. Težave, ki jih pri tem čutimo v Sloveniji, so države Evropske Unije že skoraj prebolele. Pri tem so jim tudi zgodovinski razvoj, tradicija in usklajenost gospodarstva olajšali oblikovanje in začetek razvojnega načrtovanja. Osnovni problemi zaokrožitve regij pri nas še niso dokončani, razvojni programi so še v povojih, slutijo pa se že primerjalne prednosti in hitrejši razvoj nekaterih regij, ki pri tem ustvarjajo napredek ravno zaradi svojih ugodnih lastnosti in potencialov.

Država pri svojem regionalnem razvoju sicer kdaj pa kdaj zamuja, se s kakšnimi pilotskimi projekti in nasprotujočimi predpisi zaplete v protisloven položaj. Pogosto se nesistematično loteva razvoja preko kadrovsko poddimenzioniranih regionalnih in lokalnih institucij, ki so v naglici in nepopolno organizirane. Dragocena porabljena proračunska sredstva se zaustavljajo preden pridejo do tistih, ki jo potrebujejo in ki bi lahko pospešili gospodarsko rast. Na ta način **postane pot uveljavitve kreativnih posameznikov v podjetništvu težja** kot tudi znanstveno raziskovalna dejavnost revnejša s svojim potencialom za prihodnost. Vendar vključeni v mednarodne povezave kot še nismo bili nikoli prej, lahko sedaj trdimo, da so tudi naši programi spodbujanja podjetništva in izgradnje podporne mreže takšni, da **se približujemo svojim vzornikom** v razvitih državah.

Slovar slovenskih prevodov

entrepreneurship, ang.	podjetništvo, podvzem
entreprenre, fr.	podjetništvo, podvzem
unternehmen, ne.	podjetništvo, podvzem
imprenditorialita, it.	podjetništvo, podvzem
self-evaluation, ang.	samoocenitev
quality audit, ang.	pregled, nadzor kakovosti
quality assessment, ang.	ocenjevanje kakovosti
accreditation, ang.	pooblastitev, uradno priznanje
seed capital, ang.	semenski kapital
start up, ang	zagon, start podjetja
rizična sredstva	naložbe s tveganjem
venture capital, ang.	tvegani kapital
benchmarking, ang.	količenje, primerjava v dejavnosti, organiziranosti
korelacija, ang.	povezanost pojavov, vzajemnost, soodnosnost
regionalizacija	razdelitev na regije – pokrajine, politične enote
centrizem	težnje k poenotenju upravljanja iz enega centra
akvizicija	pridobivanje (kapitala)
high tech, ang.	visoka tehnologija
sinergija,	skupni, povečani učinek
know how, ang.	znanje, veščine
networking, ang.	mreža, omrežje, mreženje
cluster, ang.	grozd, skupina
stagnanten	nazadujoč, brez rasti, v upadanju
viabilen	živ, sposoben za življenje
kohezija	privlačna sila
globalizacija	nanašajoče na cel svet, planetarni trend
marginalizacija	postavljanje na rob družbe, na meji
teleworking, ang.	delo na daljavo
part-time, ang.	zaposlitev v delnem času
red tape, ang.	birokracija, pedantnost
coopetition, ang.	kooperacija (sodelovanje) in tekmovanje
start-up	zagon, novo podjetje
fairness	poštenost, pošten odnos, pravila igre
greenfield	zelene, okoljske naložbe

Literatura

1. Babson T. Paul, Reynolds D. Paul: National Panel Studies of Business Starts-Ups: Research Program Status Report and Policy Implications, Working Party on Small Medium Enterprises 9th Session, Seul 1997, 23 str.
2. Belak Janko et al: Podjetništvo, politika podjetja in management, Založba Obzorja, Maribor 1993, 473 str.
3. Birch David: Job Creation in America, Free Press, New York 1987, 143 str.
4. Blanchard A. Lloyd: Statement of Chief Operating Officer U.S. Small Business Administration Before the Committee on Small Business and Entrepreneurship United States Senate, July 16 and August 1, 2002, 23 str.
5. Block Zena & Mac Millan Ian M.: Corporate Venturing - Creating New Businesses within the Firm, Harvard Business School Press, Boston 1993, 370 str.
6. Brice Jeff: The Role of Personality Dimensions and Occupational Preferences On The Formation of Entrepreneurial Intentions, Mississippi State University, Mississippi 2002, 217 str.
7. Buckley Patricia, Montes Sabrina: Main Street in the Digital Age: How Small and Medium-Sized Business Are Using the Tools of the New Economy; Us Department of Commerce, Economics and Statistics Administration, New York 2002, 27 str.
8. Bygrave William D. et al: Frontiers of Entrepreneurship Research 1994, Proceedings of the Fourteenth Annual Entrepreneurship Research Conference, Babson College, Massachusetts 1994, 27 str.
9. Cohen William A.: The Entrepreneur and Small Business Marketing Problem Solves, Prentice Hall Inc., New York 1991, 263. str.
10. Davidson John D.: The Plague Of The Black Debt, Strategic Investment Limited Partnership, Baltimore 1995, 323 str.
11. Dawson A. Cheryl: Enterprises and Institutions in Transition Economies: Ownership/Control Structures, Efficiency and Equity in Lithuanian and Latvian Enterprises, University of Denver, Denver 2001, str. 143
12. Department of Enterprise, Trade and Employment: Annual Report on Small Business in Ireland, Government of Ireland 2002, 56 str.
13. Department of Enterprise, Trade and Employment: Statement of Strategy 1998 – 2000, Dublin 1998, 112 str.
14. Dimovski Vlado, Metode Raziskovalnega dela, Študijsko gradivo, Ekonomska Fakulteta Ljubljana, Ljubljana 1999, 64 str.
15. Donnelly H. James et al: Fundamentals of Management, Irwin McGraw-Hill, Boston 1998, 823 str.
16. Drucker Peter F.: Innovation and Entrepreneurship, Heinemann Ltd, London 1985, 237 str.
17. EIM, Small Business Research and Consultancy Netherlands: Creation and Loss of Jobs in the Netherlands, Zoetermeer, Den Haag 1997, 27 str.
18. EIM, Small Business Research and Consultancy Netherlands: Middle-Sized Enterprises in the Netherlands in an International Perspective, Zoetermeer, Den Haag 1996, 36 str.
19. EIM, Small Business Research and Consultancy Netherlands: International Comparison of High Performance Enterprises, Zoetermeer, Den Haag 1998, 31 str.
20. Filipič Bogomir: Regionalna organiziranost učinkovitega podpornega okolja, Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem, Raziskovalna naloga, BSC Kranj, 1999, 89 str.

21. Florjančič Jože, urednik: Izzivi managementa, Zbornik posvetovanja, Fakulteta za organizacijske vede Kranj, Kranj 1998
22. Gailbraith J.A.: The New Industrial State, New American Library, New York 1967, 724 str.
23. Gallup Europe, Flash Eurobarometer 134, "Entrepreneurship, Brusellex 2002, 67. str.
24. Glas Miroslav, Entrepreneurship and Culture: An International Perspective – Case Of Slovenia, URL: <http://www.ef.uni-lj.si/raziskave>, 5.marec 2000
25. Glas Miroslav: Koncept strateške razvojne zasnove na lokalni/regionalni ravni, Dodatno študijsko gradivo, Ekonomska fakulteta Ljubljana, Ljubljana 1998, 45 str.
26. Glas Miroslav, The Ethics of Business in Slovenia, URL: <http://www.ef.uni-lj.si/raziskave>, 5.marec 2000
27. Glas Miroslav in Drnovšek Mateja, Malo gospodarstvo v Sloveniji: Pričakovanja in dosežki, <http://www.ef.uni-lj.si/raziskave>, 2002
28. Glas Miroslav et al.: The Internationalization of SMEs in Transition Economies: Evidence from Slovenia, International Conference on Globalization and Emerging Business: Strategies for 21st Century; Montreal 1998, 32 str.
29. Japan Small Business Research Institute, White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan, A Wake-Up Call to Small Business — Building a Self-Sustaining Enterprise, Tokyo 2001, 314 str.
30. Kovač Bogomir: Uvod v podjetništvo, Zbirka Studiom Generale, Ekonomska fakulteta Ljubljana, Ljubljana 1990, 268 str.
31. Kotler Philip: Marketing Management, Slovenska knjiga, Ljubljana, 1998, 756 str.
32. Landstromm Hans et al: Entrepreneurship and Small Business Research in Europe, An ESCB Survey, Avebury Ashgate Publishing Ltd, Adlershot 1997, 37 str.
33. Možina Stane et al: Management, Didakta, Radovljica 1994, 833 str.
34. Možina Stane et al, Management: nova znanja za uspeh, Didakta, Radovljica 2002, 1078 str.
35. Ministerie van Economische Zaken, Netherlands: Benchmarking the Netherlands 2000: On the Treshold of the New Millennium, The Hague 2000, 278 str.
36. Ministerie van Economische Zaken, Netherlands: Ambitious Entrepreneurs: The Driving Force for the Next Millennium, EIM Small Business Research and consultancy, Den Haag 1999, 61 str.
37. Ministerie van Economische Zaken, Netherlands: Entrepreneurship in the Netherlands: Opportunities and Threats to Nascent Entrepreneurship, EIM Small Business Research and consultancy, Den Haag 2000, 52 str.
38. Ministerie van Economische Zaken, Netherlands: New Firms: The key tp competitiveness and growth, Den Haag 1999, 27 str.
39. Ministerie van Economische Zaken, Netherlands: The Entrepreneurial Society: More Opportunities and fewer obstacles for entrepreneurship, The Hague 2000, 66 str.
40. Ministrie van Ondervijs, Cultuur en Wetenschappen: Nothing ventured, nothin gained, Science Budget 2000, Hague, 2000, 59.str
41. Ministry of Economic Affairs, Benchmarking Slovenia, An Evaluation of Slovenia's competitiveness, strengths and weaknesses, Ministry of Economic Affairs, 2000, 147 str.

42. Ministry of Economic Affairs, Entrepreneurship Monitor, Special issue on SMEs in the Netherlands, Hague 2001, 31 str.
43. Ministry of Economy, Trade and Industry White Paper on Small and Medium Enterprises in Japan A Wake-Up Call to Small Business -Building a Self-Sustaining Enterprise, Japan Small Business Research Institute, Tokyo, 2001, str.314
44. Naisbitt John, Aburdene Patricia: Megatrends 2000, William Morrow and Company, Inc, NewYork 1991, 416 str.
45. Pejič Lazar, Jakšič Miomir: Principi ekonomije, Savremena administracija, Beograd 1989, 532 str.
46. Petrin Tea: Podjetništvo, Podiplomski program Podjetništva EF Ljubljana, Zbrano gradivo, Ekonomska Fakulteta Ljubljana, Ljubljana 1995
47. Pinchot Gifford: Intrapreneuring, Harper and Row, Cambridge, New York 1985, 312 str.
48. Pretnar Bojan: Osnove ekonomike tehnologije, Ljubljana 1995, 56.str.
49. Plut Helena in Tadeja: Podjetnik in podjetništvo, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1995, 176 str.
50. Razpotnik Majda: Obrt in podjetništvo v občini Zagorje, Območna obrtna zbornica Zagorje ob Savi; Zagorje 2001, 312 str.
51. Rebernik Miroslav: Podjetništvo, inovacije in obvladovanje tveganj, Ekonomska fakulteta Maribor, Maribor 1998, 97 str.
52. Rebernik Miroslav: Podjetništvo in management malih podjetij, Ekonomska fakulteta Maribor, Maribor 1995, 254 str.
53. Reynolds D. Paul: Participation in the Entrepreneurial Process: Estimates for U.S. Households; Babson College, Wellesley 1996, 188 str.
54. Robert Michael & Weiss Anthony: The Innovation Formula, Ballinger Publishing Company, Cambridge 1988, 117 str.
55. Samuelson A. Paul; Nordhaus D. William: Economics 13th Edition, McGraw-Hill Book Co, New York 1989, 1013 str.
56. Schumpeter J. A.: The Theory of Economic Development, Cambridge, MA: Harvard University Press 1934, 533 str.
57. Tajnikar Maks: Tvegano poslovanje, EF Ljubljana, Ljubljana 1995, 395 str.
58. Takeshi Abe et al: Small Firms Large Concerns, Oxford University Press Inc., New York 1999, 523 str.
59. Tavčar Mitja et al: Zbornik gradiva za podiplomsko šolo managementa – MBA, Ekonomska fakulteta Maribor, Maribor 1995, 334 str.
60. Varma Seema, Micro-Loans, Peer Lending, Social Support and Business Development: A Case-Study of U.S. Based Microenterprise Program and Its Members, University of North Carolina, Chapel Hill 2001, 237 str.
61. Vahčić Aleš: Vloga podjetništva pri premagovanju razlik v gospodarski razvitosti v državah v razvoju, Slovenska ekonomska revija, 1.46, Ekonomska fakulteta Ljubljana, Ljubljana 1995, 15. str.
62. Vahčić, Aleš, et.al.: Osnove podjetništva, (EF, Priročnik za vaje).Ekonomska fakulteta, Ljubljana 1998, 249 str.
63. Walley B.H.: How To Turn Round A Manufacturing Company, Ellis Horwood Ltd, New York 1992, 293 str.

Viri:

1. An Action Programme For The Millennium Programme Of The Fianna Fáil - Progressive Democrats Partnership Government Progress Report At The End Of Year Three, 2000, 28 str.
2. Annual Report on Small Business in Ireland, Small Business & Services Forum, Department of Enterprise, Trade and Employment, Dublin 2002, 14. str.
3. Bela knjiga, Ministrstvo za šolstvo, Ljubljana 1995, str. 321
4. EIC, URL: <http://www.eic.sigov.si>, 23.februar 2000
5. Bohinc Rado: Tehnološka politika, Ministrstvo za znanost, Ljubljana 2000, str.36
6. CIA, Factbook, URL: <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/ei.html>, 1.marec 2003
7. CIA, Factbook, URL: <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/holand.html>, 1.marec 2003
8. CIA, Factbook, URL: <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/japan.html>, 1.marec 2003
9. CIA, Factbook, URL: <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/usa.html>, 1.marec 2003
10. Committee of Sector Councils for research and development (COS),The Internationalisation of Sector Councils: Foresight Study Opportunities and Potential International Partners, The Netherlands, Hague, 2001, 78 str.
11. Department of Commerce Economics and Statistics Administration, Main Street in the Digital Age, 2002, 27 str.
12. European Commision, Office for Official Publications of the European Communities, Observatory of European SMEs 2002 SMEs in focus, Luxembourg 2002, 15.str.
13. Enterprise Ireland: Partner Ireland: Embracing company growth opportunities through strategic business and technology alliances, The Trade and Technology Board of the Government of Ireland, Dublin 2000, 17 str.
14. Enterprise Ireland: 53.21N 6.18W Ireland: Ireland's position in the world..., The Trade and Technology Board of the Government of Ireland, Dublin 2000, 24 str.
15. Enterprise Ireland: Strategy 1999 – 2001, The Trade and Technology Board of the Government of Ireland, Dublin 2000, 117 str.
16. Enterprise 2010:A New Strategy for Enterprise in Ireland in the 21st Century, Forfas; Dublin 2000, 128 str.
17. Forfas Documents: Ireland and Ireland's National Development Plan 2000-2006, Enterprise Ireland, Dublin 2000, 8.str.
18. IMD (1999), The World Competitiveness Yearbook, Lausanne 1999
19. Rebernik Miroslav: Zbiranje, analiziranje in vključevanje podatkov o slovenskem malem gospodarstvu v »The European Observatory for SMEs«, Univerza v Mariboru, EPF – Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij, 2000, str. 56
20. Ministrstvo za šolstvo, Uvod v kurikulum, Ljubljana 2000, 122 str.

21. Ministry of Education, Culture and Science, Information Department: Knowledge: Give and Take, 6 str.
22. Ministry Of Education, Culture And Science, The Netherlands, Learning Without Constraint, A Foresight Study On Education And Research In 2010, August 2001, str.88
23. Promotion Of Innovation And Encouragement Of Participation Of Sme's«, Delovni program, Evropska unija, EIC Ljubljana, 1999, 46 str.
24. Ministry of Finance, The Surge in Foreign Direct Investment and Regions, Japan, 33 str.
25. Remarks by Tánaiste Mary Harney at the Annual Conference of the Retirement Planning Council in the Conrad Hotel, 5th October 2000, 5 str.
26. Statistični letopisi, SURS, Ljubljana 1999, 2000, 2001, 2002
27. The Chambers of Commerce and Industry for the Netherlands, URL: <http://www.ccin.nth.eng.>, 10. marec 2000
28. The Japan Chamber of Commerce and Industry, URL: <http://www.jsbc.go.jp.esme3>, 13.marec 2000
29. The Department of Enterprise, Trade and Employment, Mission statement, Promoting employment, enterprise, economic growth, employee welfare and consumer rights, Dublin, 8 str.
30. The OECD Review of Regulatory Reform in Ireland, OECD 1999
31. The OECD Review of Regulatory Reform in Japan, OECD 1999
32. The OECD Review of Regulatory Reform in Netherlands, OECD 1999
33. The OECD Review of Regulatory Reform in The United States, OECD 1999
34. The World Bank External Affairs Development Dialogue on Values and Ethics, Policy Research Working Paper, Dublin 2001, 28.str.
35. U.S.SBA, FY 2003 Budget Request and Performance Plan; FY Congressional Submission, 2002, 149 str.
36. U.S.SBA, SBA Profile: Who We Are and What We Do; 5th Edition, 2000, 164.str.
37. U.S.SBA, Small Business By The Numbers, 2003, 122 str.
38. U.S.SBA, The 2002 State Small Business Week Winners, A statistical Profile, 2002, 44 str.
39. U.S.SBA, 50 Years of Service To America's Small Business, 2003, 57 str.
40. U.S.SBA, Principles of Federal Government Support for Microenterprise Development, A Statistical Profile, 2003, 23 str.
41. ZMAR, Delovni zvezek, Podatki o regijah, 1999, 2000, 2001, 2002